

P. Augustin Neumann, O. S. A.

Prameny
k dějinám duchovenstva
v době předhusitské
a Husově

Nákladem Matice cyrilometodějské
v Olomouci

Augustin Neumann, O. S. A., Prameny

Cena Kč 24.

STUDIE A TEXTY

K NÁBOŽENSKÝM DĚJINÁM ČESKÝM

R

P. T. odběratelé se tímto upozorňují, že, počínajíce tímto rokem, Studie a texty přestávají vycházet jakožto periodická publikace a budou vycházeti v samostatných svazcích, jejichž cena bude záviset na rozsahu jednotlivých dílů.

P. AUGUSTIN NEUMANN, O. S. A.

PRAMENY
K DĚJINÁM DUCHOVENSTVA
V DOBĚ PŘEDHUSITSKÉ
A HUSOVĚ

1926

NÁKLADEM MATICE CYRILOMETODĚJSKÉ

V OLOMOUCI

PŘEDMLUVA

Předkládám tímto sbírku nových dokladů o duchovenském stavu v době předhusitské a Husově. K vůli přehlednosti rozdělil jsem ji na dvě veliké skupiny: Na duchovenstvo řádové a světské. Jelikož jsem přišel při sbírání materiálu i na řadu nepovšimnutých tištěných již dokumentů, považoval jsem za záhodno předeslat každé skupině aktu více méně zevrubnou úvodní stať. Resultát z této publikace vyplývající jest:

Obě větve řádu sv. Augustina měly dobrou řádovou observanci. Totéž lze říci i o minoritech, klariskách a cisterciácích. Pouze byly nepořádky u benediktinek u sv. Jiří a v řádě premonstrátském, které byly většinou zaviněny spory při obsazování opatských stolců. O nějaké mravní zkaženosti se téměř ničeho nedočítáme, ačkoliv se jedná o visitační akty a rejstříky řádových generálů, v nichž s velikou zevrubností bylo vše zaznamenáváno. Nutno zvláště zdůraznit přísné dozírání nad zachováváním evangelické chudoby v klášteřích, na základě čehož můžeme již nyní říci, že temný obraz klášterního života nakreslený Novotným¹ není obrazem skutečného stavu řeholí doby předhusitské, neboť se v něm potkáváme netolik se zjevy tehdy nými, nýbrž i světlými, ba přímo zářícími.

Kromě disciplinární stránky řeholního života jest dobré všimnouti sobě i jeho intellektuelní povahy. Po stránce ideové má jistě svůj význam, že augustiniáni-eremité studovali koncem XIV. století v Oxfordě a Cambridgi, stejně jako jest důležito poznati organisaci řádových studií. Vysvítá z nich, že řeholníci byli na svou dobu velmi vzdělaní, a vzpomeneme-li si přitom na slova Janovova, dle nichž lid k nim tihnul právě pro jejich inteligenci, kterou uplatňovali na kazatelně i ve zpovědnici tou měrou, že poměrně daleko méně vzdělané kněžstvo světské nemohlo se s nimi ani z daleka měřiti, pak i zde nuceni jsme poopraviti mírnění Novotného² o ziskuchtivosti mnichů a jejich povrchní zevnějškovosti, jimž lid byl k nim lákán.

O řeholích možno tedy celkem říci, že dle svědectví našich dokladů svítily věřícímu lidu příkladným životem i vzděláním. Bylo-li v nich něco stinného, nechceme toho popírat, ale v zájmu pravdy nelze generalisovati, jak činí Novotný,³ nýbrž při dobrém jejich stavu jest hodno a spravedlivě postupovati od případu k případu.

Doklady o světském kněžstvu jsou méně příznivé. Dovídámeť se z nich

¹ Náboženské hnutí české ve 14. a 15. stol., str. 55—56. ² U. d., str. 56. ³ Tamže, str. 55.

o hmotné i mravní bídě a referujeme o nich bez obalu proto, aby nemohl nikdo mluviti o stranické zaujatosti. Nejcennějším z těchto dokladů jest až dosud neznámé nařízení Arnošta z Pardubic pro nejmenovaný obvod české provincie církevní po provedené kanonické visitaci. Nemenšího významu jsou i dictamina oseckého kodexu, z nichž jasně vysvítá libovolné osazování beneficií mocí světskou, jež své chráněnce zaopatřovala obročími i proti vůli duchovní vrchnosti. Při takových názorech mocných tohoto světa nelze opět souhlasiti s Novotným,¹ dle něhož „světská moc nebyla by toho mohla činiti, kdy by jí k tomu nebylo poskytnuto příležitosti, že užívajíc toho, co se jí nabízelo, nestávala se původem zla, jenž tkvěl právě v systému papežském“. Není tím nijak řečeno, že by kuriální praxe bývala nebyla příčinou tolikerého zla, nýbrž chceme pouze poukázati na nesprávnost mínění Novotného spatřujícího příčinu nešvarů při osazování beneficií výlučně v církevní praxi, nikoliv ale v moci světské, jež se snažila prosaditi svou vůli i tehdy, když se jí církev netolikou nestavěla k službám, nýbrž když se jí stavěla přímo na odpor.

Celkový nás úsudek je tento: Na základě nových našich dokladů lze označiti stav řádového duchovenstva v době předhusitské za uspokojivý, stav světského kleru za méně dobrý.

V Brně na hromnice 1926.

Autor.

I

ŘÁD AUGUSTINIÁNŮ-EREMITŮ

1330-1393

¹ U. d., str. 9.

I

VEDENÍ ŘÁDU

Česko-moravské kláštery řádu augustiniánů-eremitů netvořily žádnou samostatnou provincii, nýbrž náležely (spolu s polskými) k provincii bavorské. Pouze v polovici XIV. století nastala na kratičkou dobu (1358–59) změna. Bylo to založení česko-polské provincie. Jelikož se jedná o věc až dosud blíže neznámou, budeme se jí blíže zabývat.

Podnětem k odtržení se českých konventů od bavorské provincie bylo zdokonalení řádové organisače. Bavorská provincie, majíc ve svém obvodě i země koruny české a polské, byla územím tak rozsáhlým, že při tehdejší komunikaci a poměrně malé bezpečnosti cest bylo leckdy nemožno súčastnit se jednání na provinciálních kapitulách.¹ Tím ovšem nemálo trpělo vedení jednotlivých konventů, pročež kláštery na českém území se nacházející požádaly na podzim 1357 řádového generála o založení samostatné české provincie.² Pomocnou ruku jim při tom podal štědrý podpůrce řádu na Moravě markrabí Jan, jenž získal k tomu přízeň Karla IV.³ Císař totiž podporoval snahy českých augustiniánů svou přímluvou na generální kapitole konané na svátky svatodušní v Montpellier a výsledkem jeho zakročení bylo, že listem daným dne 7. prosince v Neapoli oznámil generál bavorskému provinciálovi osamostatnění česko-moravských klášterů.⁴ Jest možno, že kromě zmíněné již příčiny osamostatnění působil i antagonismus mezi augustiniány původu českého a mezi cizinci, neboť souvěký a zcela spolehlivý pramen se zvláštním důrazem praví, že českým provinciálem se stal „regni Bohemie indigena“.⁵ Dle listu generálova k bavorskému provinciálovi (8. pros. 1357) spadaly do pravomoci českého provinciála Čechy, Morava a Polsko. Při Bavořích zůstaly Rakousy a Korutany.⁶

Jest důležito seznati jurisdicti udělenou generálem prvnímu českému provinciálovi fr. Václavovi.⁷ Směl absolvovati členy, kteří jsouce exkomunikovaní nebo irregulární, sloužili mši sv. Podmínkou však bylo, že se nebude jednat o případy vyhrazené sv. Stolici. Mohl absolvovati a do řádu zpět přijmouti čtyry apostaty. Každoročně bylo mu vykonati visitaci všech svých klášterů i kdyby však z jakýchkoliv důvodů nemohl tak učiniti, jest povinen jmenovat vikáře, jenž visitaci provede.

¹ Analecta aug., V., 27. ² Viz výpis z gen. archivu, 1357, 17. ff. ³ Tadra, Summa cancellariae (Hist. arch. čes. akad., č. 6) 180. ⁴ Viz výpis z gen. archivu ad annum. ⁵ Tadra, u. d., 180. ⁶ Analecta aug., V., 27. ⁷ Viz výpis z gen. archivu 1357, 17. listop.

Samostatná česká provincie netrvala pohřihu dlouho. Poměrně malá početnost členů, nezámožnost konventů, jakož i různice rozdelením nastalé¹ dávaly představeným tušti nevalný výsledek roztržení bavorského obvodu. Podnětem k zasazení byla brzká smrt českého provinciála. Patrně to byli Bavoři, kteří přednesli celou záležitost na generální kapitule konané v Padově (1359) a žádali za zrušení české provincie a za její opětné připojení k bavorské. Byl to zase Karel IV., jenž se obrátil přímo na papeže Innocence VI. se žádostí o udržení samostatné provincie augustiniánské. Petici svou odůvodňoval poukazováním na prospěch řádu a jeho cest.² Bohužel nestačila tentokráte ani císařská ani pařežská intervence. Právě na den sv. Augustina (1359) oznámil generál vikářovi pro Bavoru zrušení českého obvodu, nařídil, aby oba provinciálové resignovali do jeho rukou, načež měli si bratrí obou okrsků zvoliti nového společného provinciála. Po jeho zvolení mělo dojít k volbě oficiálu.³

Po přičlenění česko-moravské provincie augustiniánské k dřívějšímu obvodu bavorskému měly oba obvody, jak již zmíněno, společného provinciála, voleného na dobu tří let. K vůli lepší správě tak obsáhlé provincie měl k ruce zvláštního vikáře pro české kláštery. Moc provinciála byla značně omezena, závisejíc téměř ve všem od generála. Byl sice povinen každoročně visitovati všechny kláštery sobě podřízené, ale bývaly též případy, kdy generál jmenoval zvláštní visitátory. Opatření tato bývala tím citelnější, povázíme-li, že v některých případech byli tímto úkolem pověřeni lektori pražského studia, čili jinak řečeno provinciálové podřízení. Rovněž neměl provinciál práva překládati členy z jednoho konventu do druhého. I to spadalo do pravomoci generálový, a učinil-li někdy tak provinciál, bylo nutno hlásiti věc generáloví a žádati jej za potvrzení změny. V tom ohledu zaujímal zcela výjimečné postavení klášter brněnský, jehož převor jest nazýván již roku 1371 v zemských deskách moravských „prior perpetuus“, což znamená, že převor kláštera brněnského nebyl jmenován provinciální kapitolou na dobu tří let, nýbrž byl volen od svých domácích spolubratří doživotně.⁴ Klášteru se tím dostalo jakési zvláštní a dosud jedinečné neodvislosti netoliko vzhledem k provincii, ale i k samému generáloví. Kromě toho se stal převor téhož kláštera i generálním vikářem pro Moravu, což znamená, že moravské konventy nepoddělaly Praze, kde byl vikář český. Zvláštní při tom jest, že roku 1382 podléhal brněnskému převorovi,

¹ Jest možno, že ke sporům došlo k vůli rozdelení konventů, neboť dle výpisů pořízených z gen. archivu v 18. stol. „illi de Bavaria“ v odvetu na žádost konventuálů „de Bohemia“ předložili seznam domů, které si přáli, aby jim zůstaly. (Codex lat. monac. 8423, 269.) ² Tadra, u. m. ³ Viz výpisy z gen. archivu, 1359, 28. srpna. ⁴ Janetschek, Das Augustiner-Eremitenstift St. Thomas, 26.

čili moravskému vikářovi dokonce i klášter litomyšlský. Toho roku totiž prodali augustiniáni litomyšltí ves Džbánice, což se stalo „de et ex consensu religiosi in Christo Patris Augustini prioris . . . in Brunna . . . vicarii per totam Moravie terram“. ¹ Vysvětlení toho nám podává formulář Jana ze Středy. Dovídáme se z něho, že Litomyšl podléhala Brnu z důvodů hospodářských. Středa totiž věděl o neobyčejném hospodářském talentu brněnského převora Augustina, pročež žádal o dovolení, aby převor brněnský směl spravovati též i konvent litomyšlský.²

Pokud se pravomoci představených týče, byla ona zmenšována ještě privilegiem apoštolského kaplanství. Jest to věc, kterou lze pozorovati v té době i u jiných řádů, a která neplynula z výsady samotné, nýbrž z jejího falešného výkladu. Komu se totiž dostalo titulu apoštolského kaplana, tomu se zároveň i dostalo exempce vzhledem k biskupovi nebo rádovému představenému. Však bylo to vynětí pouze pro případ bezvadného provádění všech povinností. Někteří apoštolští kaplani však si věc vykládali tak, že mohou dělati, co se jim líbí, a představení nemohou jim nic vytýkat, poněvadž nemají nad nimi žádné moci. Proto Urban V. prohlásil roku 1363, že apoštolští kaplani podléhají v disciplinárních věcech svým představeným,³ leč hlasu jeho nebylo příliš dbáno. Bylo proto třeba znova a znova výrok Urbanův opakovati.⁴ Do českých poměrů nad to ještě zasáhnul kardinál Pileus (1380),⁵ když prodléval v Praze. Tehdy se totiž k němu dostavili představení řádu se stížností, kterak v jejich řádě zneužívají apoštolští kaplani své exempce k vybočování z mezí rádového života, čímž může snadno dojít k pohoršení. Legát jim řekl, že apoštolští kaplani jsou svým rádovým představeným poddáni, a jestli by některý zneužíval výsady sobě propůjčené, tedy ji beze všeho ztratí, neboť mu nebyla dána, by mohl klidně rušiti domácí řád.

¹ CDM, XI., 226. ² Tadra, Cancellaria Johannis Noviforense, (AOG, LXVIII) 84. ³ Analecta aug., V., 402. ⁴ Řehoř IX., 1373 (u. d. 35, p. 2), Klement VII. 1380 (ibidem, 303–304) a Benedikt XIII., 1409 (u. m.). ⁵ Viz listinu datovanou v Praze, 10. kv., 1380.

II

POMĚRY MAJETKOVÉ

Vdruhé polovici XIV. století, kdy pod vlivem t. zv. augustinské náladu počaly nové kláštery augustiniánské jeden po druhém vcházet v život, bylo přirozenou nutností, že papež Urban V. povolil (1363) rádu, by mohl zakládat nové domy i ve městech. Klement VII. pak tuto privilej později (1379) rovněž potvrdil.¹ Byla tím sice setřena původní poustevnická povaha rádu, leč význam její pro církev byl dalekosáhlý. Přibylit františkánům a dominikánům noví pomocníci v působení mezi měšťany, jehož bylo nanejvýše třeba.

Kromě této veliké koncese byla ještě jiná, majetková. Již při samém počátku rádu dostalo se mu privileje od Alexandra IV. (1259), dle níž mohl rád nabývat statků nefeudálních, ať již movitých nebo nemovitých, pokud by jich bratří dostali, kdyby bývali zůstali ve světě.² Bulu tuto potvrdil pro české augustiniány císař Karel IV. (1363).³ Přesto lze se domnívat, že s bohatstvím českých augustiniánů nebylo to (až na několik výjimek) tak veliké. Důkazem toho jest zrušení (1359) sotva založené (1357) české provincie. Mezi příčinami, jež generál uvádí, dočítáme se i o chudobě českých klášterů augustiniánských.⁴ Za takových okolností se podivně vyjímá posměšek, jež sobě učinil z augustiniánů Waldhauser (1364). Když totiž ve své rozmluvě s lektorem od sv. Tomáše v Praze vytýkal Waldhauser jeho rádu symonii, tu mu lektor odvětil, že mají papežskou i císařskou dispens, dle níž mohou oprávněně nabývat majetek. Waldhauser nato pronesl tento úsměsek: „Kéž byste měli již tolik jméní, abyste nemuseli žebrati, nýbrž abyste se mohli s celou duší věnovati službě Boží.“ Zapomněl při tom, že ke sbírání almužen měli augustiniáni zvláštní sběrače právě k vůli tomu, aby sbírkami nebyli oddalováni vlastnímu poslání.⁵

V čem však dála se chyba, bylo provádění privilegia o nabývání majetku. Někteří bratří (nepraví se, v kterých provinciích) vykládali si věc tak, jako by mohli vládnouti statky úplně po způsobu laickém. Před smrtí totiž docela nerušeně odkazovali testamentárně anebo dědickou posloupností přenášeli svůj majetek na jiné bratry nebo známé, jiní zase měli schovány u laiků „cartas publicas“ znějící na držení domů a podobné. Proto generální kapitula

¹ Analecta aug., V., 354. ² Ibid., 351. ³ Pelzel, Urkundenbuch, I, 345. ⁴ Viz výpisy z gen. archivu 1359, srpen. ⁵ Viz listinu legátu Jana z roku 1372.

v Arimini r. 1394 konaná takový nešvar co nejpřísněji zakázala, nařizujíc, aby při úmrtí se nebral zřetele ani na přání, ani na testament člena, kdož pak měli mimo klášter poschovávané různé majetkové listiny, byli povinni vše odvésti do půl roku svým konventům. Jim připadal všechn majetek členů.¹

Tolik mluví aktu generálů augustiniánských. Jelikož se v nich mluví pouze všeobecně, nastává otázka, jak se měly věci v zemích českých. Doklady o majetkových poměrech českých augustiniánů-eremitů jak z doby před kapitulou ariminskou, tak i pozdější dosvědčují, že měli sice svůj privátní majetek, ale při tom neporušovali rádových privilejí tak, jak nám o tom kapitula ariminská vypráví. Vychází z nich na jevo, že řeholníci brali pouze doživotní pozitky z realit, jež po jejich smrti připadly klášteru, v němž žili. Pěkné dva příklady máme z Brna. Tam (1392) dal dvořenín markrabího Jošta a jeho manželka Kunigunda synovi svému, augustiniánovi brněnskému Frankovi, a celému tamnímu konventu pět domů před Veselou branou a to tak, že Frank měl z uvedených domů bráti doživotně všechny pozitky, po smrti pak měly připadnouti klášteru.² Tento odkaz nebyl vlastně žádným titulem k osobnímu vlastnictví, nýbrž byl dán zároveň klášteru, zaručoval Frankovi pouze právo požitečné, kdežto konvent se stával definitivním majetníkem základního kapitálu. Jiný případ se týká peněz. Fr. Petr z Krumlova, rovněž člen brněnského domu, měl nějaké peníze. Nemoha jich jako řeholník mít, uzavřel smlouvu s brněnským měšťanem Jakubem Rebilem a jeho manželkou Anežkou, dle níž mu za jeho peníze prodali půl hřivny ročního úroku.³

Dalším důležitým momentem pro majetkové poměry českých augustiniánů jest, že nebyli neomezenými správci svého majetku soukromého, nýbrž že podléhali v tom ohledu rozkazům představených. Tak na př. dal generál roku 1392 sekvestrovati všechn majetek fr. Alberta z kláštera Dobrotivé na zaplacení jeho dluhů.⁴ Pouze zbytek měl mu býti ponechán. Dlužno k tomu podotknouti, že v nařízení generálově přichází v úvahu výslovně „bona sibi concessa ab ordine“.

Někdy docházelo v majetkových poměrech ke komplikovaným případům. Nejčastější jejich příčinou bylo překládání členů z jednoho kláštera do druhého. Tak na př. přičlenil generál člena domažlického konventu fr. Jakuba klášteru pražskému. Jelikož měl Jakub svůj soukromý majetek, nařídil zároveň generál, že Jakubův majetek až do času přeložení, připadne původnímu jeho klášteru, co však nabude po přeložení do Prahy, spadne na konvent pražský.⁵

¹ Analecta aug., V., 127. ² CDM, XI., 89. ³ U. d., 102. ⁴ Viz výpisy z gen. archivu, 1392, 15. duben. ⁵ Ibid., 1385, 7. čvn.

Jak přísně dozíral řád v majetkovém ohledu na své členy, toho důkazem nad jiné výmluvným jest nařízení generální kapituly z roku 1365.¹ Kdokoliv by vážně onemocněl, musí učiniti seznam všech včí sobě řádem povolených. Mělo se tak státi u přítomnosti převora a starých konventu. Kdo by tak učinil nedbale aneb vůbec by odepřel tak učiniti, budiž zbaven všeho, co mu řádem bylo povoleno mítí a budiž mu odepřen i církevní pohreb.

Do pozůstatosti náležely i svršky. Dle předpisů² směl mítí každý člen dva škapulíře, tři tuniky a kratší šat a jednu kukli (kapuci). Věci ony náležely domu, v němž člen umře. Pakli nemá předepsaný počet šatstva, nýbrž peníze nebo něco jiného, tedy se dostane klášteru náhrady z těchto včí. Odškodnění se čítalo takto: Za kukli pět zlatých a za tuniky a škapulíře po osmi zlatých. Šaty po zemřelých se uschovaly pro novice.³

Z uvedených fakt lze činiti tyto závěry: 1. Soukromý majetek členů řádu augustiniánů-eremitů byl povolen sv. Stolicí a později i Karlem IV. 2. Jednotlivec směl nabýti majetku jen se souhlasem představených, maje pouze doživotní požitky ze jmění plynoucí. 3. Jsa pod dozorem řádových představených, neměl volného disposičního práva. 4. Po smrti připadalo jmění řádu. Patrno tedy, že v řádě nebylo nešvaru známého později pode jménem světského panování, a vybočil-li někdy jednotlivec z mezí jemu vykázaných, byl řádem přísně pro to stíhan. Za takových okolností již bude sotva (aspoň ohledně augustiniánů-eremitů) možno souhlasiti se slovy Novotného:⁴ „... také řehole zpronevěřily se svým úkolům ... Mnich vládnoucí soukromým jměním nebyl již opravdu vzácností.“

III

ŘÁDOVÉ STUDIUM

Rád vzdělával svůj dorost již od útlého mládí. Při klášterích býval jakýsi druh triviálního školství, v němž se dítky učily čtení, psání a počítání. Dle ustanovení generální kapituly v Sieně (1338) bylo toto vyučování pouze pro dítky k řádovému životu zaslíbené. Až do té doby asi bývalo leckde zvykem vyučovati i jiné dítky k dorostu klášternímu nepatřící,

¹ Analecta aug., IV., 448. ² Dle gen. kapituly z roku 1365. (Analecta aug., IV., 450—51.)
³ U. d., V., 14. Kapitula v Kolíně n./R., 1371. ⁴ Náboženské hnutí české atd., 55.

leč kapitula sienská to jednou pro vždy přísně zakázala k vůli nepříjemnostem z toho plynoucím.¹

Když dítky se dosti vyučily a dosáhly dostatečného věku, prodělaly noviciát, po němž nastalo studium. Nejnižší druh studia řádového bylo studium provinciální. Trvalo tři leta a dle zmíněné již generální kapituly sienské měla se za tu dobu na něm probrati „tota loyca nova et vetus“. Přednášel po celá tři leta lektor.² To však jsou údaje velmi kusé. Jest na první pohled patrnó, že pouhé studium filosofické nemohlo přece stačiti k vzdělání budoucích kněží-řeholníků, nýbrž že bylo třeba ještě studií biblických. Vítaný doplněk nám v tomto směru poskytuje rejstříky augustiniánských generálů. V seznamu profesorů se skutečně potkáváme s třemi bibliisty, z nichž první známý Mistr Jan z Mnichova působil v Praze v tomto oboru v letech 1385—1388. Kromě toho měl ještě (1386) k ruce lektora Ondřeje ze sv. Hypolitu, jenž byl přeložen téhož roku do Bologne.³

Bavorská provincie vzhledem ke své značné rozsáhlosti měla dvoje provinciální studium, v Praze a ve Vídni.⁴ Původně měl v nich vše na starosti regens, jenž později měl k ruce ještě dva profesory bohosloví. Regenta i lektory jmenoval s počátku řádový generál, až teprve v roce 1386 dostala bavorská provincie právo opatřovati sobě áspoň lektory.⁵ Jest však pravděpodobno, že ono privilegium nebylo vždy generálem dodržováno, neboť i potom potkáváme se stále s lektory jmenovanými vždy generálem.

Pokud se kvalifikace na provinciálních učilištích týká, žádalo se na regentovi mistrovství,⁶ na lektorech pak zkoušky z theologie a filosofie.⁷ Lektory bývali zpravidla absolventi vysších škol, t. zv. generálních studií,⁸ jež možno nazvat kandidáty mistrovství.

Generální studia se konala po ukončených studiích provinciálních. Nezbytnou podmínkou k nim byla dokonalá znalost gramatiky a plynná latinská mluva.⁹ Studia trvala dva roky, rozsahově pak lze o nich říci, že to bylo rozšíření studií provinciálních, jak nám ukazuje učebná látka z biblika pro pařížské studium stanovená. Za jediný rok měl se probrati celý Pentateuch, Josue, Knihy soudců, Judith, knihy královské, Job a knihy moudrosti, Nový zákon pak celý.¹⁰

Kdo projevil zvláštní nadání, býval ještě posílan na vysoká studia theologická. Dělo se tak na doporučení provinciálovo generáloví učiněné, jenž pak určil, kam se má kandidát odebrati. Celkem bylo šestero vysokých učení, na

¹ Analecta augustiniana, IV, 181. ² U. d., 178. ³ Viz tabulku A. ⁴ Kolde, Die deutsche Augustiner-Congregation, 48—49. ⁵ Viz výpisy z gen. archivu k 27. kv. 1386. ⁶ U. m. k 3. pros. 1385. ⁷ Analecta aug., IV, 179. ⁸ Tamže, 178—179. ⁹ Tamže, 110. ¹⁰ Tamže, 12.

nichž augustiniáni studovali a to: Siena, Perugia, Bologna, Florencie, Oxford a Cambridge.¹ Kromě toho někteří studovali též i v Paříži. Jak z tabulky druhé seznati lze, studovali augustiniáni v Cambridgi na řádovém studiu. Doporučení provinciálovo však nestačilo k přijetí na vysoká studia, neboť se kromě toho ještě vyžadovala i jakási učitelská praxe. Dle nařízení generální kapituly konané v Sieně 1338 byl povinen každý kandidát někde v provincii po celý rok čísti jednu knihu logiky a jednu knihu filosofie. Teprve pak mohl být poslán na vysoká studia. Kapitula při tom výslovně mluví o studiu pařížském.² Kdyby se klerik nehodil ani za lektora ani ke studiím pařížským, tedy měl přijít do svého konventu, kdež měl dle slov kapituly sloužiti Bohu „in spiritu humilitatis“.

Patrno tudíž, že minimální theologická studia v řádě augustiniánů-eremitů trvala tři leta, což na tehdejší dobu bylo zajisté velmi slušné. Z neúplně dochovaných rejstříků generálů téhož řádu (z let 1358–1359 a 1384–1393) poznáváme, že celá řada českých augustiniánů studovala v té době v Německu, Italií, Francii a Anglii. Mužové tito vraceali se pak do vlasti s bohatými vědomostmi a světovým rozhledem, což mělo pro řád trojí význam: Vynikal svým vzděláním nad kněžstvem světské, čehož přirozeným důsledkem bylo, že působil přitažlivě na obecenstvo, jak z pojednání o poměru řádu k duchovní správě lze poznati. Za druhé, že provinciální studium pražské nabýlo zvučného jména, za třetí že řád měl členy, kteří se dovedli znamenitě uplatnit na vysokých místech.

Neklamným svědectvím o dobré pověsti pražského augustiniánského studia jest ta okolnost, že v letech devadesátých XIV. století byli tam posláni dva belgičtí klerikové a to přímo na přímluvu hraběte z Malines. Lze se tudíž domnívati, že pražské studium těšilo se dobré pověsti i v laických kruzích belgických, což zajisté jest samo sebou dobrou kvalifikací. Jiným dokladem schopnosti svatotomských profesorů a lektorů jest jejich povolávání na důležitá místa učitelská. Když roku 1385 na žádost vévody rakouského Albrechta byla ve Vídni založena generální studia, poslal tam generál pražského lektora Mikuláše z Domažlic.³ Před tím (1358), když markrabě moravský přál si mít v brněnském konventě dobrého lektora, poslal mu tam generál pražského fr. Lva.⁴ Lector biblika, Ondřej ze sv. Hypolitu byl roku 1386 přeložen z Prahy do Bologne, kde, jak známo, bylo vysoké studium bohoslovecké.⁵

Vynikajících členů z řádu augustiniánů-eremitů nacházíme celou řadu. Po stránce politicko-církevní byl to Augustin z Litomyšle, jenž roku 1358

¹ Kolde, U. d., 48–49. ² Analecta aug., IV., 178–179. ³ Viz výpisy z gen. archivu k 28. čci.
⁴ Tamže, 17. listopadu. ⁵ Viz tabulkou A.

studoval v Perugiu. Později (1379) se stal pode jménem Augustinus de Bohemia převorem v Brně, za deset let nato byl vysvěcen na titulárního biskupa concordienského, v kteréžto hodnosti byl dán za sufragána patriarchovi aquilejskému Stanislavovi (dříve biskupovi olomouckému). Byl zavražděn při řece Ticinu jako prostředkovatel mezi Stanislavem a Benáčany.¹

Dva učení augustiniáni byli intimně spřáteleni s biskupem Janem ze Středy. Prvním byl Anděl z Doblína, bakalář bohosloví, za něhož se Středa přimlouval u pařížského kardinála, aby se jeho chránenci dostalo na Sorbonně doktor ského diplomu.² Nazývá při tom Anděla „singularem amicum meum et socium“. Druhým byl brněnský lektor fr. Ebrhard. Za tohoto se přimlouval u kardinála florenckého, aby se mu dostalo hodnosti světicího biskupa. Zove jej ve své suplice „virum utique probatum et moribus“, jenž byl se Středou vychován.³

Jinou vynikající osobností přispěli augustiniáni do alba českých mučedníků. Byl to Heřman, titulární biskup nikopolský, jenž přišel do Prahy v roce 1393 jako lektor⁴ a jenž roku 1420 při dobytí hradu Přiběnic byl utopen.

Při kulturní činnosti řádu nelze omezovati se pouze na pole theologické. Výmluvným toho dokladem jest převor brněnský Filip, jenž byl sice lektorem theologie, ale kromě toho byl i vynikajícím stavitelem varhan. Že byl vskutku dobré znám, vysvítá z toho, že generál mu dal (1386) dovolení, aby se mohl spolu ještě s jedním spolubratrem odebrati všude, kamkoliv by ho volali k vůli stavbě varhan. Jeho činnost se neomezovala pouze na země české, neboť při uvedené právě koncesi dovolil mu generál postavit varhany až v Tolentině, kam se ubíral Filip ke hrobu řádového světce Mikuláše tolentinského.⁵

A)

UČITELSKÉ SÍLY NA PROVINCIÁLNÍM STUDIU AUGUSTINIÁNŮ-EREMITŮ V PRAZE V L. 1358-59 A 1364-93.

1358. Fr. Wlasko. Hlavní lektor. Od 17. listop. Fr. Jindřich ze Straubing. Lector secundarius. Od 16. listop. Fr. Lev. Lector. 17. listop. poslán za lektora do konventu brněnského.

1359. Fr. Wlasko. Lector. 5. září zproštěn úřadu a poslán za člena na Mělník. Fr. Jan Staiger. Lector secundarius. Povolán z Paříže 4. září.

¹ Janetschek, Necrologia patrum et fratrum ordinis eremitarum S. Augustini in vicariatu Moraviae, 5–6. ² Tadra, Cancellaria Johannis Noviforensis, AOG, LXVIII, 82–83. ³ Ibid., 81–82. ⁴ Viz výpisy z gen. archivu 1393, 18. srpna. ⁵ Tamže, k 23. září, 1386.

1384. Fr. Konrád Burcer. Lector secundarius. Z Kostnice. Od 12. března.
 1385. Mag. Jan z Mnichova. Regens. (Biblista.) Od 3. pros. Fr. Mikuláš z Prahy. Lector secundarius. Od 3. pros.
 1386. Mag. Jan z Mnichova. Regens. Fr. Ondřej ze sv. Hypolitu. Lector secundarius. Přeložen do Bologne. Fr. Mikuláš z Domažlic. Lector secundarius. Místo Ondřeje (od 27. kv.).
 1387. Mag. Jan z Mnichova. Regens.
 1388. Mag. Jan Runshaimer(!). Regens. Místo Jana, jenž od 10. říj. konventuálem mnichov. Fr. Mikuláš z Norimberka. Lector secundarius I. loco. Od 25. kv. Fr. Mikuláš z Domažlic. Lector secundarius II. loco. Od 25. kv.
 1390. Fr. Pavel z Prahy. Lector. Od 15. června.
 1391. Fr. Mikuláš z Domažlic. Lector. Od 12. září. Fr. Konrád z Norimberka. Lector. Od 12. září.
 1393. Mag. Jan z Mnichova. Regens. Od 18. srpna. Fr. Mikuláš z Domažlic. Lector principalis. Od 18. srpna. Fr. Heřman z Mindelheimu. Lector. Od 18. srpna. Od r. 1413 biskup nikopolský.

B)

PŘEHLED STUDENTŮ Z ŘÁDU AUGUSTINIÁNŮ-EREMITŮ V LETECH 1357-59 A 1384-93.

- ARIMINUM. 1391. Fr. Michal z Prahy.
 BOLOGNA. 1384. Fr. Albert z Brna. 1384. Fr. Jiljí z Prahy. 1387. Fr. Albert z Brna. 1391. Fr. Martin z Brna. 1393. Fr. Petr z Litomyšle.
 CAMBRIGDE. 1391. Fr. Petr z Dunycz. (Neznámo odkud. Na řádovém učilišti.) 1392. Fr. Petr z Litomyšle.
 FLORENCIE. 1384. Fr. Bedřich „Bohemus“.
 KOLÍN N./RÝNEM. 1358. Fr. Petr „de cervis“. Čechy.
 METY. 1357. Fr. Mikuláš z Prahy.
 OXFORD. 1388. Fr. Jiljí z Prahy.
 PADUA. 1359. Fr. Vilém z Čech.
 PARÍŽ. 1359. Mikuláš z Prahy.
 PERUGIA. 1357. Fr. Augustin z Litomyšle. 1358. Fr. Albert z Brna.
 PRAHA. 1358. Fr. Jan z Landshuta. 1385. Fr. Jan z Německa. 1386. Fr. Martin z Brna. 1386. Fr. Augustin z Arimini. 1386. Fr. Vavřinec de Caman(!). 1386. Fr. Mikuláš de Pis. (Provincie neoznačena.) 1387. Fr. Mikuláš z Judenburku. 1388. Jan z Landshutu. 1389. Jan Mecenpok(!) z Řezna. 1390. Fr.

- Ján z Lipska(!). (Orig. „de Lippia“.) 1390. Fr. Jakub z Bruges. (Na přímluvu hr. z Malines.) 1391. Fr. Augustin a Michal z Brna. 1391. Fr. Konrád Hagen z Windsheimu. 1391. Fr. Šimon z Tarvisu. 1391. Fr. Jan z Winchsheimu(!). 1391. Fr. Konrád z Auerpachu. 1391. Fr. Jan Reime z Norimberka. 1393. Fr. Rumold de Valle, z konventu v Malines.

SIENA. 1387. Fr. Martin z Brna.

IV

DUCHOVNÍ SPRÁVA

Poměr mendikantů k duchovní správě tvoří, jak známo, důležitou složku v době předhusitské. Až dosud věnoval tomuto předmětu důkladnou pozornost pouze Chaloupecký.¹ Poněvadž ale předmětem jeho studie byl Jan z Dražic, znamená to, že jmenovaný badatel stanul ve své studii pouze na prahu doby předhusitské. Účelem této statě bude tudíž probrati poměr mendikantů k farskému duchovenstvu až po rok 1400, pokud s dějinami augustiniánů-eremitů souvisí.

Navazuji na výsledky badání Chaloupeckého,² jež jsou tyto: Celý spor mezi řády žebravými a farním duchovenstvem se točil kolem buly „Super cathedram“, vydané Klementem V. roku 1311 na koncilu vienském. Jí byl upraven poměr obou kategorií kněžstva tak, aby k dalším sporům nemohlo již docházeti a aby obojí mohli klidně vedle sebe působiti. Mendikantům se dostalo dovolení svobodně kázati, však měli položiti své promluvy tak, aby se nekonaly zároveň s kázáními v kostelích farních. V těchto směli mendikanti kázati pouze s dovolením plebánů anebo biskupů. Z povídati směli pouze bratří doporučení představenými příslušnému biskupovi a jím potvrzení. Osadníci se směli dávat pohřbívati u mendikantů, leč kláštery jejich byly povinny odváděti příslušným farářům čtvrtinu poplatku.

Provádění mandátu papežského nebylo však nijak snadné. Koncil vienský totiž nařídil, aby každý věřící se aspoň jednou ročně zpovídál svému vlastnímu knězi. Tím však nebyl mendikant, z čehož plynula nutnost opatřiti sobě iurisdikci u svého biskupa. Toho zneužili ve svůj prospěch faráři, aby roztrúšovali o nich mezi lidem klep, jako by bratří neměli vůbec práva udíleti rozhřešení. Naproti tomu prý (Chaloupecký neuvádí žádného konkretního

¹Jan z Dražic, poslední biskup pražský, ČSPSC, XVI. 2 U. d., str. 143-45.

ho dokladu) zase řádové žebroví zdráhali se odváděti farářům stanovenou čtvrtinu pohřební štoly. Za takových okolností docházelo k různým sporům mezi duchovenstvem světským a řády žebrovými. Roku 1331 nezbylo Janovi z Dražic nic jiného, nežli dáti veřejně předčítati bulu „Super cathedralam“ i se všemi trestnými kánony z ní plynoucími. Při té příležitosti došlo k hotové rvačce v kostele. Událost ona jest důležita tím, že při ní po prvé došlo k rozdělení lidu k vůli záležitostem církevním, a to tak, že měšťané přidali se k mnichům, drobný lid pak k farářům. K narovnání došlo až 29. listopadu 1334 listinou, kterou možno nazvat autentickou interpretací buly „Super cathedralam“ pro země české.¹

Světský klerus, jak praví listina, nebude překážeti věřícím v dávání almužen mendikantům. Mendikanti naproti tomu budou dohlížeti, aby při pohřbech konaných k nim z farních kostelů, konala se u tří oltářů (farních) oféra. Pakli by byly ohledně odvádění čtvrtiny z pohřební štoly nějaké pochybností, rozhodne o nich Kurie. Tento nález, jakož i bula „Super cathedralam“ byly základem celého působení mendikantů v duchovní správě. Od těchto všeobecných norem přejdeme nyní k augustiniánům-eremitům a jejich poměru k pastoraci.

V té době, kdy došlo v Praze k hotové řeži mezi minority a klerem světským, veden byl tuhý spor o založení augustiniánského kláštera v Sušicích. Někdy před rokem 1331 dal k němu svolení Jan Lucemburský, než zmíněného právě leta ono povolení zrušil.² Podobné rozhodnutí učinil o čtyry leta později (1335) syn jeho Karel.³ Však roku 1339 Jan Lucemburský konečně přece jenom svolil k založení sušického domu,⁴ čehož mniši hned využili ke stavbě kostela. Lze tak souditi z listiny z roku 1345, v níž se mluví o vybudovaném již oratoriu. Zároveň z ní vychází na jevo, že ona věc byla nemilou vyšehradské kapitule, jíž přináležel farní kostel v Sušicích, jakož i tamnímu světskému duchovenstvu. Do jakých rozdílů ono nepřátelství mezi augustiniány vzrostlo, toho dokladem jest až dosud neznámá pamět o událostech sušických. Arcijáhen kouřimský Bohuta spolu s kanovníkem vyšehradským řečeným „Paduanus“⁵ a s kaplanem sušickým Konrádem přepadli konvent, pobrali v něm všechna paramenta, knihy, potraviny, osení a kromě toho ještě způsobili každému ze čtrnácti bratří tam přítomných na pět kop grošů škody.⁶

¹ Emler, Regesta IV., č. 109. ² Tamže, III, str. 712, č. 1825. ³ Ibid., IV, str. 67, č. 173. ⁴ U. d., IV, str. 625, č. 1357. ⁵ Jan Paduanus připomíná se jako kanovník vyšehradský k roku 1330 (Podlaha, Series praepositorum etc. 27), Bohuta se připomíná výslovně jako arcijáhen kouřimský v r. 1313 r. 1329 byl oficiálem pražské konsistoře. (Podlaha, U. d., 21.) Lze tudíž onu událost klášti k roku 1330. ⁶ Viz doklad č. 1.

Proč docházelo k rozbrojům mezi augustiniány a kurátním duchovenstvem? Případ sušický nám dává tušiti, že se jednalo o poškozování hmotných zájmů světského duchovenstva, jak se v uvedené již listině z roku 1345 výslovně dočítáme. To však k vysvětlení oné nevraživosti nestačí, nýbrž jest vniknouti do věci hleuběji. Jest nutno přihlížeti netoliko k poměru světského kněžstva k augustiniánům, nýbrž i k poměru publika k nim. Tu pak nastává otázka, proč obyvatelstvo se k nim tolik táhlo? Již Janov,¹ mluvě povšechně o řeholnících, pravil, že jsou daleko vzdělanější a proto jejich kázání stojí vysoko nad promluvami kněží světských, kteří se po většině ani z daleka nemohli klášternímu kleru vyrovnati. Akta generálních kapitol augustiniánů-eremitů potvrzují v tomto směru výrok Janovův na celé čáre. Na kapitule sienské, konané v roce 1338² bylo stanoveno vzdělání k duchovní správě potřebné. Zpovídati a kázati směl pouze takový člen rádu, který byl licenciátem bohosloví. Kdo by se opovážil bez této kvalifikace zpovídati nebo kázati, tomu bylo celých čtrnácte dní seděti za trest v refektáři na zemi. Později (1351) na kapitule v Basileji konané byl předepsán minimální věk pro zpovědníka potřebný. Žádalo se totiž, aby zpovědník měl aspoň dvacet let.³ Pozdější doklady svědčí o stupňované snaze rádu dodati, pokud možno, nejschopnější lidi do duchovní správy. Tak v roce 1374 nařídila generální kapitula v Kolíně nad Rýnem konaná, by provinciálové i převori donutili všechny schopné bratry, aby se cvičili v posvátném řečnictví. Kteří by nechtěli tak činiti, bude jim zakázáno zpovídati laiky.⁴ Z uvedeného právě nařízení jasně vysvítá, že rád přikládal kazatelskému úřadu ještě větší význam nežli zpovědnickému, což jest vysvětlitelné tím, že zpovědník mohl působiti pouze individuelně, od osoby k osobě, kdežto kazatel mohl mít vliv na celé masy lidu. Podobný a ještě zajímavější dokument jest nařízení veronské kapituly (1377), dle něhož každý lektor musel kázati aspoň jednou za měsíc pod ztrátou hodnosti.⁵ Vzpomene-li si, že lektori konali vysoká bohoslovecká studia v Italií, Anglii a ve Francii, pak zajisté pochopíme, že mužové tak vysoce inteligentní a světového rozhledu (dle uvedených již slov Janovových) dovedli se na kazatelně uplatnit tak znamenitě, že se jim skutečně mohl málo kdo vyrovnati.

Pro blížší poznání pastorace jest důležito seznámiti se s tendencí, již rád při ní sledoval. Jest známo, že právě ve století XIV. augustiniáni-eremité rychle vznášeli pod vlivem t. zv. augustiniánské náladě. Rozumí se samo sebou, že v takovém stadiu snažilo se vedení rádu z časové náladě co nejvíce vytěžiti. Proto sledovalo při kázání dvojí směr: 1. Vzhledem k světským hierarchům

¹ Regulae, III, 66. Srovn. mou práci: *Z dějin bohoslužeb v době husitské*, 30. ² Analecta aug., IV, 180. ³ Ibid. 277. ⁴ U. d., V., 13. ⁵ Tamže, 36.

a 2. vzhledem k rádu samému. V prvním stačí poukázati na boje mezi mendikanty a světským kněžstvem, abychom pochopili tendenci rádem v tomto ohledu sledovanou. Rád se snažil, pokud možno dobře vycházet se světskými preláty, a možno-li, získat si jejich přízeň. Proto generální kapitula v Sieně (1365) zakázala bratřím proti nim něco mluvit na kázání nebo kdekoliv jinde, doporučujíc naproti tomu, aby si hleděli získat jejich náklonnost.¹ Z toho vyplynává druhá tendence, totiž učiniti rád oblíbeným. Aby se tak mohlo vskutku státi, zakázala táz generální kapitula pod přísným jednoměsíčním trestem, aby některý člen rádu obracel se v kázáních proti spolubratrům nebo proti rádu vůbec. O pět let později byl zákaz onen ještě zostřen usnesením kapituly florentinské, která stanovila na popudlivá kázání dokonce i trest vězení.² Za těchto okolností rozumíme poměru rádu k Fitz-Ralphovi. Nechtej přenášeti spory se světskou hierarchií před nepovolané forum laické a nemoha zároveň zůstávat i hostejným k útokům Armachanovým, hájil se vším důrazem své zájmy na kompetentním místě, u sv. Stolice. Bylo to roku 1358, kdy rádový prokurátor hlásil, že peníze poskytnuté rádem na vedení procesu proti Armachanovi jsou již úplně vyčerpány, ač tvořily sumu velikou. Proto žádal o novou podporu k dalšímu vedení pře. Generál tedy předepsal každé provincii dávku deseti zlatých. Tato částka připadla i na česko-polenskou provincii.³

Podobné cíle sledoval rád i při úřadě zpovědnickém. Zpovědí přicházeli členové do úzkého styku s laiky i jejich rodinami, což bylo pro rádovou propagandu okolností zvláště příznivou. Nelze při tom souhlasiti s Chaloupeckým,⁴ dle něhož „za zpověď se platilo“. Ale spoň se nedá něco podobného tvrditi o augustiniánech-eremitech, kteří styků v úřadě zpovědnickém nabýtých snažili se využít pouze způsobem dovoleným a rádu svému svrchovaně prospěným. Vysvítá to z ustanovení kapituly konané v Kolíně nad Rýnem (1371), v němž se doporučovalo provinciálům, aby požádali bratří-zpovědníků, pokud měli mocné penitenty, ať na ně působí stran zakládání nových konventů aneb ohledně oprav klášterů již stávajících.⁵ Takový užitek z úřadu zpovědnického pro rád plynoucí byl zajisté přípustný a ani v nejmenším svatokupecký.

Po těchto spíše všeobecných dokladech všimneme sobě poměru českých augustiniánů k duchovní správě. Dovídáme se o nich z neznámé až dosud listiny papežského legáta Jana patriarchy alexandrinského. Doklad onen jest tím cennější, jelikož pochází z poslední doby činnosti Miličovy v Praze.⁶ Za jeho pobytu ve Vídni dostavili se k němu augustiniáni, stěžujíce sobě na jednání

¹ U. d., IV., 447. ² Ibid., 475. ³ Viz výpis z gen. archivu, 1358, 16. listop. ⁴ U. d., str. 145. ⁵ Analecta aug., V, 14. ⁶ Viz listinu z 18. září, 1372.

farářského duchovenstva. Ze žaloby vychází na jevo, že rád zachovával ustavení „Super cathedram“ ohledně zpovědníků. Představení totiž vždy presentovali příslušnému biskupovi schopného zpovědníka, leč přes to faráři nechtěli jich připouštěti ku zpovídání osadních, říkouc, že jest k tomu potřeba kromě jurisdikce biskupem udělené ještě také jejich výslovného povolení. Jinak prý nemají augustiniáni práva rozhrešovati, a činí-li tak, klamou lid. Spor o provádění úřadu zpovědnického byl prvním bodem jejich stížnosti. Dovídáme se, jak hleděli faráři odvracet lid od augustiniánů v tom ohledu. Když totiž kajícníci přišli k nim ke sv. přijímání, říkali jim plebáni: „Běžte si tam, kde jste se zpovídali!“ Dokonce zacházeli v tomto nedovoleném nátlaku tak daleko, že odpírali udílení svátosti dokonce i nemocným. Kromě toho podrývali autoritu řeholních zpovědníků nepravým tvrzením, jako by jejich absoluce neměla práva než v jejich klášterním kostele. Ještě hůře bylo s pohřby. Snad proto, že se jednalo o ztenčení příjmů světského duchovenstva. Finanční stránka zde totiž vystupuje zřetelně v popředí a s ní pevně jest spiato i úsilí o odvrácení farníků od klášterů. Augustiniáni byli napadáni dokonce i s kazatelen, přičemž faráři používali proti nim prostředků přímo neslychaných. Zakazovali totiž svým vřícím — pod trestem exkomunikace — dávat se pochovávat u augustiniánů, ba dokonce se snažili své výody opříti dogmaticky, tvrdíce, že jenom ve farních kostelích vstanou věřící se svými plebány z mrtvých! Kromě toho hleděli své výody podepříti i kanonicky, předstírajíce neoprávněnost pohřbívání při klášterech z toho důvodu, jelikož prý smí pochovávat jenom ten, kdo smí udělovati svátosti, a to jest příslušný farář. — O nic lépe tomu nebylo se sbírkami. Faráři zakazovali osadním, aby dávali rádovým sběračům almužny. Stejně zapověděli farníkům pomáhati bratřím při sbírkách, ba dokonce ani nepřipouštěli, aby augustiniáni směli pouze přednестi své prosby o almužny. Rozumí se ovšem, že to byla zase kazatelna, s níž se tyto výpady vedly.

Legát učinil následující rozhodnutí: Zakázal pod trestem exkomunikace, aby plebáni odmítali přísluhování svátostmi těm farníkům, kteří sobě vyvolili pohřeb u augustiniánů. Prohlásil, že rádoví kněží presentovaní svými představenými diecézánnímu biskupovi a jím potvrzení mají právo zpovídati bez povolení farářů, ba dokonce, je-li v místě klášter, mají právo zpovídati netolik ve svém kostele, ale i ve farním, ovšem s přivolením plebánovým. Není-li v místě konventu, budou beze všeho zpovídati ve farním chrámu, při čemž farář jim nesmí nikterak překážeti. Při osadách přifařených, kde žádného kostela ani kaple není, mají sobě vybrati nějaké místo k posvátnému úřadu způsobilé. Farářům při tom pohroženo trestem vyobcování z církve. Pod touže

pokutou nesměli faráři rozhlašovati (s kazatelny) nepravdivé zprávy, jako by řádové privileje ohledně duchovní správy a udílení odpustků neplatily. Legát při tom zdůraznil, že výsady nikým odvolány nebyly a proto také nikdo bratřím překázeti nesmí. Podobně plebáni nesměli působit augustinianům potíží při sbírání almážen, at již se to týkalo jich anebo jejich pomocníků.

Rozhodnutí legátovo bylo odpověď na stížnosti augustinianů z Bavor, Rakous, Polska a Čech, pročež jej můžeme považovat za vítaný příspěvek k bližšímu poznání poměru mendikantů k farnímu duchovenstvu. Vysvítá z něho, že (alespoň augustiniani) se snažili vyhověti předepsaným kanonickým podmínkám, leč ani při nejlepší vůli nebylo možno, aby řád s kurátním klerem dobrě vycházela. Patrně tedy, že nebyla vždy a ve všem vina na straně řádu žebravých, jak až dosud zvykli sobě naši historikové psati.

K vůli lepšímu porozumění jest záhodno se seznámiti se zásadami vedení řádu vzhledem k působení jeho členů na farách. Vysvítá z nich, že augustiniani nejevili nikterak mnoho chuti, aby se uvažovali za příkladem starých řádů (benediktinů, cisterciáků a premonstrátů) ve fary, a že tudíž nelze tak snadno mluviti o zíštném se vmešování do pastorace světského duchovenstva.

Generální kapitula roku 1388 konaná stanovila, že ani generál ani žádný jiný řádový představený nesmí dovoliti některému členovi, by se uvázel v duchovní správu při kostele nepatřícím řádu. Stejně neměl nikdo z bratří usídliti se při podobném kostele, i když nebylo při něm duchovní správy. Jestli někde měl řád kostely k vůli tomu, že snad později při nich bude moci založiti nové domy, jsou představení povinni opatřiti sobě do roka od sv. Stolice povolení ke stavbě konventu, jinak propadnou trestům vymřeným na apostasii a neposlušnost vůči generáloví.¹ Zvláštní ustanovení máme nad to ještě z roku 1391. Došlo k němu na generální kapitule ve Würburku konané a pro nás má ten zvláštní význam, že se jedná výhradně o Německo, k jehož provincii patřili i čeští augustiniani. Žádny převor nesměl totiž pod trestem suspense a inability vésti po dobu svého úřadování (tři leta) duchovní správu.²

Všimáme-li si poměru českých, poznáme, že usnesení nezůstávala pouze na papíre, nýbrž že se také skutečně zachovávala. Celý průběh o uvedení augustinianů do duchovní správy se nám zachoval z let 1411–1413. Jednalo se o faru v Habersdorfu, kterou chtěl opustit dosavadní farář Volfard. Patron Jan z Bibrstejna chtěl faru svěřiti některému augustinianovi,³ pročež arcibiskup delegoval místo sebe žitavského děkana, by vyšetřil, zdali Volfard chce skutečně dobrovolně resignovati.⁴ Před tím (25. září, 1411)⁵ patron uvědomil arcibiskupu, že předal dědičně duchovní správu svého kostela pražskému

¹ Analecta aug., V., 79. ²Ibid., 102. ³Viz listinu č. 8. ⁴Listina č. 10. ⁵Listina č. 9.

konventu s výslovným podotknutím, že dosavadní plebán ustoupil řádřím zcela dobrovolně. Po tomto prohlášení udělil Jan z Bibrstejna konventu zmínněnou faru s celým fundačním majetkem, klášter pak naproti tomu se zavázal, že bude dosazovati k uvedenému obročí vždy jen kněze hodné a vzdělané. Pakli by se některý někdy nehodil, svěří klášter vedení farnosti hned některému jinému členovi.¹ Po dohodě kláštera s patronem došlo k jednání s ordinariátem. Vikáři totiž prohlásili, že až dosud nemají augustiniani papežského indultu pro administrování far. Jelikož již ale obdrželi od Jana z Bibrstejna patronát, dovolili zatím fráteru Vavřincovi, aby vedl farnost až do sv. Jiří (1413), do kteréž doby jest se klášteru postarat o papežské dovolení.² Patrně se tak stalo, neboť provinciál skutečně pražskému klášteru dovolil onu farnost administrovati, což (jak jsme již poznali) nemohli učiniti, leč na základě papežského privilegia.³

Z uvedených dokladů vysvítá následující: 1. Plebán nikterak nebyl z beneficia řeholníky vyštván, nýbrž resignoval zcela dobrovolně. 2. Arcibiskupská kurie stála na zachování všech platných kanonických předpisů. 3. Řád učinil všem předepsaným požadavkům zadost. Případ jest obzvláště důležit tím, že se v něm po prvé jednalo o duchovní správu, vedenou augustiniany.

Ostatní kláštery většinou far neměly, nýbrž zasahovaly pouze do duchovní správy v mezích sobě vykázaných. Jest zajímavé zjistiti, že, ačkoliv řád při tom zachovával všechny kanonické předpisy, přesto potkával se u světského duchovenstva s týmiž potížemi, jako před rokem 1372. Důkazem toho jest brněnský případ z roku 1400. Význam jeho jest poněkud širší, neb se vztahoval i na dominikány a minority. Mezi administrátorem od svatého Jakuba Konrádem a jmenovanými řády došlo ke sporům ohledně zpovídání a udílení svátosti, jež dosáhly takové síly, že lid byl jimi veřejně pohoršován. Biskup olomoucký Jan učinil tudíž konečné narovnání, z něhož vychází na jeho, že jako v roce 1372, tak i tehdy světské kněžstvo neuznávalo iurisdikce řeholních kněží, i když ji obdrželi od diecésního biskupa. Biskup totiž Konrádovi uložil, aby veřejně prohlásil s kazatelny, že řádoví kněží svými představenými ordináriovi presentovaní mají právo udíleti svátosti.⁴

Ze všech uvedených dokladů jest patrné, že nelze přičinu sporů plebánů s mendikanty spatřovati pouze v hrabivosti klášterníků, nýbrž nutno jest hledati vinu i na straně duchovenstva světského. Důsledkem toho pak jest, aby výpady t. zv. předchůdců Husových (zvláště Waldhausera) byly opatrnejí posuzovány.

¹Listina č. 11. ²Listina č. 12. ³Doklad č. 13. ⁴CDM, XIII., 88.

V

O B S E R V A N C E

Rádový život po stránce disciplinární se nám jeví ve světle tuhé observance. Sledujeme-li ustanovení generálních kapitul, pozorujeme ustavičné zastřování rádových předpisů. Jelikož pak se většinou jedná o věci významu podřadného, není pochyby, že věci podstatné byly v pořádku, zvláště proto, že v jednotlivých ustanoveních nemluvili generálové všeobecně, nýbrž uváděli konkrétní případy sloužící za podnét k nařízení.

Roku 1358 dověděl se generál o rakouském konventě ve Volmarku, že členové jeho používají peřin. I poručil na generální kapitule toho roku konané, aby klášter ihned všechny peřiny prodal kromě čtyř, jež měly zůstat pro nemocné.¹ Později rušil rád všechny úlevy, jichž se členům dostalo. V roce 1365 se jednalo o Mistri theologie, kteří měli proti ostatním spolubratrům tu výhodu, že měli každý pro sebe socia a sluhu. Od toho roku byla ona privilej zmenšena v tom smyslu, že zůstala v platnosti pouze pro regenta, kdežto Mistři ostatní měli od té doby jenom socia. Sluhové jim odpadli.² O tři léta později (1368) zrušil generál všechny úlevy, jichž se některým bratřím dostalo ohledně chóru, refektáře, spárny, jakož i stran sociů a sluhů. Generál při tom výslovně prohlásil, že zmíněné úlevy byly na újmu řeholní poslušnosti.³ K tuhosti domácího života měla přispěti i oddelenost od světa, jak dokazuje nařízení generální kapituly ve Würzburgu roku 1391 konané. Jím se bratřím zakázalo choditi do města nebo mimo hradby, jakož i jísti mimo refektář.⁴ Jak jsme již poznali, potíral rád důsledně zneužívání privilegia apoštolského kaplanství k vytrhování se z obedience rádové. Nastává nyní otázka, jaká byla observance v českých klášterech.

Některé věci s touto otázkou související jsme již měli příležitost poznati. Seznali jsme odpory představených proti porušování slibu chudoby, jakož i proti nadužívání hodnosti apoštolského kaplana. Všimneme sobě nyní slibu čistoty. V době, která pro mravní stránku kněžstva jest tak rozkřičena, totiž na konci XIV. století, potkáváme se pouze s dvěma případy porušení celibátu. Nedá se zde namítati umlčování deliktů, neboť z generálských akt vysvítá, že v Římě byli o každém hnuti podrobně zpraveni. Trestání provinivších se členů dálo

¹ Gen. archiv v Římě, Rkp. Dd., 1., fol. 155a. ² Analecta aug. IV, 452. ³ Tamže, 454. ⁴ Ibidem V, 102.

se neúprosně a tvrdě a jest proto samo v sobě dokumentem pro tuhou rádovou disciplinu příznačným.

Roku 1391 dověděl se generál Bartoloměj, že prý fr. Jimram z Pivonic zneuctil Kateřinu Klementovu, augustiniánku z pražského kláštera sv. Kateřiny. Chtěje míti jistotu, nařídil pražským lektorům Mikulášovi z Domažlic a Konrádovi z Norimberka, by věc vysetřili.¹ Dověděl se to od samotného Jimrama, jenž podniknul cestu do Říma, aby se tam hájil, uprchnuv z klášterního karceru. To byla generálovi zlá předzvěst, pročež nařídil oběma lektorům, aby pro případ viny Jimramovy jej hned uvrhli do vězení, kdyby ale byl nevinen, vrátil mu čest, pouze za útek z vazby se mu mělo dostati trestu. Nařknutému poručil generál, aby se do měsíce dostavil před vyšetřující lektory,² čemuž on také skutečně dostál. Šetření dopadlo pro něho nepříznivě a on putoval do klášterního karceru v Krasikově (u Mor. Třebové).³ Byl tam zavřen do cely tak malé a nízké, že se v ní nemohl ani postavit, ani si lehnouti. Nemoha toho dle snášeti, šel znova do Říma, tentokrát v prosinci! Generál mu vyšel tak dalece vstří, že nařídil oběma lektorům, by dali Jimrama do některého jiného kláštera moravského,⁴ jinou listinou pak rozhodnul, že po odpykání trestu měl Jimram přijít zpět do Čech, nikoliv ale do Prahy.⁵ Asi někdy počátkem roku 1392 přišel Jimram zase zpět, leč ani tehdy nemohl sobě odpykat stanovené pokání. Tentokrát to bylo světské rameno, jež ho vytrhlo z karceru. Nelze mysliti, že by ho i moc světská bývala chtěla stihati, neboť v listině o tom svědčící se výslovně praví, že Jimram od světské moci nežádal žádné pomoci. Tak se stalo, že nešťastný provinilec putoval do Říma — po třetí! Přišel tam někdy v lednu 1393.⁶ Oddané toto odpykávání trestu dojalo i samého generála, jenž vzhledem k třetí již cestě do Říma nařídil, aby trest byl Jimramovi zmírněn. Přehléduv celé dosavadní Jimramovo pokání, totiž: půl třetího měsíce karceru před odsouzením, půl druhého roku po vynesení rozsudku, zmenšil zbývajících mu 5 měsíců na dva, jež měl sobě odpykávat v Ročově. Po uplynutí trestu měl přijít do Pivonic. Z uvedeného vysvítá, že — cestou milosti — odpykával sobě Jimram 22 měsíce v klášterních karcerech. Vzpomeneme-li si, jak vypadalo vězení krasickovské, dojdeme zajisté k poznání, že trest byl skutečně velmi přísný, což zajisté samo o sobě výmluvně svědčí, kterak představení rádu bezohledně potírali hrubá provinění.

O porušení klausury se dovídáme z kláštera sv. Dobrotivé. Tamější člen fr. Albert Rupprech byl nařknut u provinciála, že u něho v cele byla jakási ženská. Provinciál Leonhard, aniž by věc vysetřil, dal Alberta uvrhnuti do karceru,

¹ Viz výpisy z gen. archivu, 1391, 12. září. ² U. m. ³ List z 8. prosince 1391. ⁴ Ibidem. ⁵ List z 9. prosince 1391. ⁶ List z 2. února 1393.

ačkoliv právě visitoval v Praze. Generál proto nařídil, aby dva visitátoři vše důkladně prozkoumali, a shledali-li by Alberta vinným, nechť jej odsoudí, ne-li, jsou povinni zjednat mu satisfakci.¹ To jsou případy, jež se udaly během celého čtvrtstoletí.

O přísnosti klausury svědčí výmluvně doklad z roku 1387, jímž generál dovolil pražskému lektorovi Mikulášovi, aby na své útraty mohl si postavit o samotě domek a v něm bydleti.² Provinciálová pravomoc k něčemu podobnému nestačila, nýbrž bylo třeba žádati až v Římě.

Za takové přísné kázně a poměrně vysoké intelligence (jak jsme nahoře poznali) lze snadno pochopiti, že rád se těsil oblibě na místech nejvyšších. Příznačné jest, že i Jenštejn, vyhledávající rád řeholníků, by se na jejich životě vzdělával, nezpečoval se dle slov svého životopisce „rozmlouvat ani s poustevníky.“³

DOKLADY

1.

Zápis o svádách mezi farním kněžstvem a augustiniány v Sušicích.

Kolem roku 1330.

Arch. klášt. aug. v Praze, codex Thomaeus, fol. XXX^b

Nota adversarios conventus in Sicca: Bohuta archidiaconus Curimensis et Johannes dictus Paduanus, canonicus Wyssegradensis et Conradus capellanus curie in Sicca, propter quos locum perdidimus et res infra notatas.

Res conventus in Sicca ablate.

He sunt res nobis ablate in Sicca: Primo VI calices, XIII ornatus, quinque missales libri, XII candelas ad elevacionem Corporis Christi pertinentes et alias VI magnas candelas. Item pro duabus sexagenis de cera parata(sic). Quatuor viaticos officii. Pallas XX super altaria, ante vero altaria que pertinent. VI pallas, unam magnam campanam et II nolas. Item tres legendas de tempore et de sanctis, graduale, antiphonarium, tria psalteria, bona[m] pixidem cum Corpore Christi, thabulam cum sanctuaris et aliam tabulam valentem II sexagenas, duos crucifixos, cortine pictae fuerunt IIII. Quatuor candelabra erea, ampulas X, corporalia cum capsis VI. Tres cappas corales pro cantoribus. Due forme pro oblatis. Item de annona CC mensuras. De brasio brasato VI et duas de cerevisia. Pisa XXX strichones. Item VI perusas. Item caseorum II^M. Item quatuor vaccas et VI porcos. Item de serratis asseribus pro duabus sexagenie Item VI mensalia. Item XL mensuras de avena et de feno X carratas. Item curiam ante civitatem cum stuba nowa. Item claustrum domum singulariter cum upellectilibus omnibus, que requiruntur in domo, valentem domum illam prot LX sexagenis.

Res fratrum ablate ibidem in Sicca.

Item res fratrum. Fratres fuerunt XIV, quorum quilibet perdidit pro V sexagenis, unus alteri coadunande, scilicet in libris, vestibus, parata pecunia, lectisterniis et in omnibus, que habere solent fratres, ut si unus minus habuit

¹ Viz výpisy z gen. archivu, 1392, 15. dubna. ² Tamže, 1387, 18. března. ³ FRB, I, 444.

quam pro V sexagenis, tunc alter habuit pro X sexagenis, ita computando dampnum unius minus habentis ad dampnum magis habentis, quod quilibet bene perdidit pro V sexagenis. Item frater quidam Nicolaus wlneratus usque in mortem, qui non potuit aliqualiter sanari et sic egrotando mortuus est.

2.

Fr. Vít, konvrš augustiniánského kláštera v Bělé pod Bezdězem, ční po vstupu do rádu rozhodnutí o vydržování své rodiny.

Únor, I. 1345. Březany.

Knih. klášt. vyšnobrod. Rkp. 97, fol. CXIV^a.

Sub anno domini M^o CCCXLV^o, feria secunda in vigilia Purificacionis benivole hec acta sunt in Brzezen opido in domo iudicis Pessikonis dicti W^rty-elcze presentibus hiis viris, videlicet Jankone procuratore curie Lacznow ac iudice predicto Pessykone necnon (sic) consulibus subscriptis, scilicet Jacobo dicto Kukan, Petro sutore, Gyrzykone, Paulo Warmuzka et Pesskone Brzezensibus et Andrea Wedlakone, Antossio Wechone, Nycolao dicto Czap, Blasio et Krzyzankone eciam consulibus de Zydynyewes facta est condicio inter Vitum conversum fratrem ordinis heremitarum monasterii Albe aque, filios ac filias eius ex una ac Johannem generum prefati Viti, que parte vertitur ex altera in hunc modum: Ut ipse Johannes gener bonorum omnium mobilium et immobilium legitimus sit possessor et ea teneat, regat et possideat cuilibet sine impedimento hominis tali sub condicione: Cuilibet puero tenebitur dare et solvere duas sexagenas grossorum argent[elor]um Pragensis monete et Vito prefato converso, patri dictorum puerorum et duas sexagenas, et si quis puerorum viam universe carnis transierit, ex tunc a primo usque ad ultimum in usus superstitem puerorum, quos pueros sepe fatus Johannes gener tenebitur pertractare ac eis necessaria ministrare, victus et amictus iuxta sue facultatis exigenciam tamquam propriis pueris sine dolo usque ad annos racionis puerorum. Quod si non fecerit et in eum doctum (!) fuerit coram iudice et iuratis, mox cuilibet puerorum tenebitur paratam solvere pecuniam, ut prefertur. Cuius fideiussores sunt hii: Matias Sedlaczko et Malezko carnifex et Clemens de Brzezen omnes manu indivisa. Datum et actum ut supra.

3.

Papež Urban (V?)¹ nařizuje arcibiskupovi pražskému, aby světské kněžstvo zachovávalo rozhodnutí učiněné biskupem pražským Janem z Dražic.

S. d., s. 1.

Arch. klášt. aug. v Praze, codex Thomae, fol. XXXIII^b.

Urbanus episcopus, servus servorum Dei. Venerabili fratri archiepiscopo Pragensi salutem et apostolicam benedictionem. Exhibita nobis pro parte dilectorum filiorum universorum religiosorum ordinis mendicantium provincie Bohemie secundum morem dicti ordinis peticio continebat, quod orta dudum inter ipsos ex parte una et dilectos filios, clerum dicte provincie ex altera super quarta funeralium corporum defunctorum, qui apud ipsorum religiosorum ecclesias sive loca eligant sepulturam et nonnullis aliis articulis materia questionis, tandem partes ipse in bene memorie Johannem, tunc episcopum Pragensem et quondam Henricum prepositum ecclesie Lythomiericensis, Pragensis dyocesis tamquam arbitros, arbitratores et amicabiles compositores compromittere curaverunt ac sub pena arbitrii dictorum tunc episcopi et prepositi observare promiserunt idemque episcopus et prepositus huiusmodi arbitrio suscepto et eius forma observata, equum tulerunt arbitrium inter partes, quod quidem arbitrium prefati clerici observare indebet contradicunt, quare pro parte dictorum religiosorum nobis fuit humiliter supplicatum, ut providere eis super premissis de benignitate apostolica dignaremur. Nos itaque huiusmodi supplicationibus inclinati fraternitati tue per apostolica scripta mandamus, quatenus per dictos clerum ad observandum dictum arbitrii, prout iustum fuerit, per penam in huiusmodi compromesso apostolica appellacione remota previa ratione compellas, non obstantibus, si a quibus communiter vel divisim a Sede apostolica sit indultum, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possit per literas apostolicas, non facientes plenam et expressam de verbo ad verbum de indulto mencionem. Datum etc.

¹ Jelikož jest listina nedatovaná, nelze přesně určit, o kterém papeži Urbana a arcibiskupu se jednalo.

Jan ze Středy, biskup olomoucký, maje odejeti s Karlem IV. do Italie, určuje knihy, jež mají v případě jeho smrti připadnouti pražským augustiniánům.

Duben, I. 1368, Modřice.

Tamže, fol. XXIIa-b.

Dei et apostolice Sedis gratia Olomucensis episcopus Johannes. Notum facimus tunc presencium, quod attentes et exacta diligencia revolentes in animo humane fragilitatis eventus dubios et nichil morte fore cercius nichilque incercius hora mortis, nominatim propter iter assumptum, in quo ad vota serenissimi et inclytissimi principis et domini, domini Karoli quarti divina favente clemencia Romanorum imperatoris semper augusti et Boemie regis illustris, domini nostri generosi versus Italiam proficisci mus, ne si dispositione divina nos ab hac luce migrare contingeret, inter nostros caros et devotos super mente nostra testamentaria quevis dubia relinquuntur, animo deliberato, non per errorem aut provide, sed maturo precedente consilio, mente et corpore sanis, bone rationi sufficiencia, religiosis et honorabilibus viris priori et conventui monasterii sancti Thome, ordinis fratrum heremitarum sancti Augustini in minore civitate Pragensi nomine veri testamenti et ex ultima voluntate et finali mentis nostre decreto testamur, legamus et nomine veri testamenti seu legati rite donamus infrascriptos libros nostros sitos et locatos in libraria dicti monasterii in nostro armario sub nostris clausuris, videlicet: Bibliam, item concordancias canonis Biblie, item Moralia sancti Gregorii, item Milleloquium pars prima, item eiusdem Milleloquii pars secunda, item Glossam Magistri super Paulum apostolum, item Nicolaum de Górra super Paulum, item unum ex quatuor secundum cantorem Parisiensem, item Petrum cardinalem in duobus voluminibus, item Nicolaum de Gurra (sic) super epistolis canonicas, item Alexander super Johannem, item liber sentenciarum, item liber qui dicitur „Katholicon“, item Glos[s]am Holgoth super libro sapiencie, item librum Senecę in omnibus suis dictis, item Tytum Livium, item Tragedie Senecę, item Valerium Maxiūnum, item Troyanam historiam, item hystoriam Karoli Magni, item librum Hagonis de sancto Victore de sacramentis, item librum Dantes Alig[hi]eri, item Glossam eiusdem Dantis, item tres libros Cassiodori in tribus voluminibus, item librum conciliorum, item nova edicio super Job in forma sermonum in duobus voluminibus, item librum „Summa“ domini Thome Bradwardini de causa Dei contra Pelagium in duobus voluminibus, decernentes et

de certa nostra sciencia expresse volentes, ut presens nostra donacio iure testamenti valeat, et si non iure testamenti saltim iure legati aut codicillorum seu quovis alio iure melius subsistere poterit seu valebit presencium sub appenso nostro maiore sigillo testimonio literarum. Datum in castro nostro Modericz, anno Domini M^o CCC^o LXVIII°, die prim^a mensis Aprilis.

Jan patriarcha antiochenský a apoštolský legát, vynáší rozsudek v rozepři augustiniánů česko-polských a německých s farním duchovenstvem.

Září, 18. 1372, Vídeň

Tamže, fol. XXVII^a—XXVIII^a.

Johannes miseracione divina patriarcha Alexandrinus, in partibus Alamannie, Bohemie, Austrie, Ungarie, Polonie et nonnullis aliis a apostolice Sedis nunciis et legatus. Universis, ad quos litere presentes pervenerint, salutem in Domine sempiternam. Notum ipsarum tenore presencium facimus, quod anno Domini M^o CCC^o LXXII, pontificatus sanctissimi in Christo patri et domini nostri Gregorii, divina providencia pape XI arno II°, die XVIII mensis Septembris in Wyenna habitacionis nostre comparuerunt coram nobis fratres Leonhardus in theologia magister et provincialis Austrie, Karinthie, Moravie, Bohemie, Polonie, Bawarie ordinis fratrum heremitarum sancti Augustini cum pluribus eiusdem ordinis priibribus localibus, querulose et lacrimose exponentes, quod plurimi et fere omnes plebani et ecclesiarum rectores et animarum curam gerentes in ecclesiis in dictis provinciis et custodiis constituti in suis predicationibus, quas publice in ambone ad populum faciunt, predican et publicant et publicare undique procurant circa capitula et infrascripta in grande preiudicium et enorme dicti ordinis et religionis et statum eiusdem, quorum effectus in personam dictorum fratrum notam infamie et proprie sustencionis defectum.

Primo enim private dicunt dicti plebani et publice predican in ambone, quod fratres dicti ordinis presentati per suos superiores dyocesano ad confessiones audiendas ipsos audire non posse absque requisitione plebanorum et legitima sine auctoritate in parochia cuiuscunque, ymo potius sunt deceptores illorum, qui confitentur eisdem.

Item quoscumque utriusque sexus, qui dictis fratribus confessi fuerint, retrah-

hunc a sacramento Eukaristie et denegant ministrare, dicentes publice: „Vadatis ad recipiendum sacramentum Eukaristie, ubi fuitis confessi!“ Item hominibus infirmis, qui dictis fratribus confessi fuerint, sacramentum Eukaristie et extreme unctionis potentibus ea ministrare denegando ex eo, quia fratribus confessi sunt, sine dictorum sacramentorum administracione mori permittunt.

Item asserunt, quod fratres degentes per villas, ubi conventus non habent, confessiones audire non possunt in domibus seu locis honestis in villa existentibus, et si contrafecerint, illi qui confessi eisdem fuerint, absolucionis beneficium minime consecuntur.

Item publice predican in ambone sub anathematis pena et excommunicacionis, neminem laicum perswadere alteri laico, sicut pater filio vel e contrario vel vicino vicino alibi sepulturam eligere quam in ecclesia parochiali, ex qua prohibicione sic de facto et contra ius facta homines retrahunt ab electione sepulture in conventibus dictorum fratrum.

Item et funera, que penes dictos fratres sepelienda sunt, dum secundum mortem terre in parochialibus ecclesiis efferunt, adeo sub quadam spe boni in ecclesiis detinentur per plebanos et populum fatigantes, quamdiu funus de parochiali ecclesia apud fratres sepeliendum transfertur, vix aliquis secularis post funus subsequitur, quod totum fit in fraudem oblacionum, que occasione dicti funeris ad fratres pervenire deberent.

Item docent et suggestunt populo suo wlgari, ne alibi sepulturam eligant quam in sua parochiali ecclesia, ubi et non alibi debent cum suo pastore resurgere.

Item suggestunt populo, quod si fratres haberent penes se sepulturas laycorum, eciam haberent administrationem sacramentorum. Subinferunt eciam, quod si fuisset eis concessum audire confessiones, eciam cetera sacramenta eis administrandum fuissent et per hec verba homines laycos retrahunt a confessionibus fratrum et ab eleccione sepulture penes ipsos.

Item fratribus dicti ordinis in sua mendicacione degentibus prohibent plebani subditos suos preberi dictis fratribus mendicantibus adminiculum seu iuvamen, necnon aliquos ex ipsis subditis inter alios katholicos coadiutores seu cooperatores eleemosynarum dictorum fratrum ab hoc cohibent et prohibit, ymo nec permittunt dictis fratribus necessitates suas ad populum publice intimare, super quibus, ut premissum est, in sui priudicium et dicti ordinis notorie acceptatis publice in ambone et alibi adeo, quod non possunt aliqua terquestracione celari.

Dictus provincialis et priores pecierunt sibi et dicto ordini provideri de medio oportuno et iusticiam ministrari summarie et de plano sicut in facto notorio, quo procedendum est iuris rigore et solempnitate obmissa. Nos igitur cupientes inter dictos plebanos et rectores ac prefatos fratres nedum zelum

amoris et karitatis conservare, ymo quantum nobis Dominus ministraverit augmentare eciam intendentes, sicuti nec possemus decretali Clementine de sepulturis, que quam plurimum et premissa tangit et decidit, in aliquo derogare, sed que de facto inter prefatos vertuntur, decidere et causa fovende concordie declarare, que et super premissis referendo nos ad capitula supradicta declaramus, fratres presentatos per suos superiores sui ordinis dyocesano pro confessionibus audiendis ipsos ex tunc posse audire absque plebani seu rectoris requisitione et auctoritate.

Item prohibemus per censuram ecclesiasticam in virtute sancte obedientie et sub excommunicacionis pena, quam canonicis monitionibus premissis in contrafacientes ferimus in hiis scriptis, ne plebani seu rectores ecclesiarum denique a sacramento Eukaristie seu extreme unctionis et sepulturam seu sacramentis aliis ecclesie quibuscumque retrahant seu retrahi procurent quovis modo illos, qui confessi fuerint peccata sua fratribus, que tam de sanis et bene valentibus tempore confessionis quam de infirmis fieri prohibemus.

Item declaramus, quod in locis, in quibus fratres habent conventum, confessiones audiant hominum utriusque sexus benevalencium et sanorum vel in parochiali ecclesia, si placuerit plebano. Infirorum vero confessiones audiant in domibus, quibus degunt. In locis autem, in quibus conventum non habent, audiant in parochiali ecclesia, et si forsitan plebanus aut rector ecclesie impedimentum in hoc prestiterit quoquo modo directe vel indirecte, excommunicacioni subiaceat ipso facto et in illo casu licet fratribus alibi quam in ecclesia in locis honestis hominum sanorum confessiones audire et infirorum in domibus, quibus degunt, et penitencias iniungere salutares.

Item declaramus, plebanos seu rectores ecclesiarum non posse, nec debere prohibere publice seu occulte, nec ad populum predicare, quod laycus non inducat laycum, sicut pater filium vel e contra vel vicinus vicinum ad eligendum sepulturam in conventibus fratrum predictorum, reprobantes quod dicti plebani in suis predicationibus subinferunt, videlicet quod in die extremi iudicii corpora parochianorum ipsorum habent resurgere cum plebano suo parochiali in cymiterio et non alibi, et adeo dicti parochiani in dicto cymiterio et non alibi debent eligere sepulturam, quod sic asserere esset contra fidem.

Item prohibemus, ne de cetero plebani seu rectores ecclesiarum private doceant seu publice predicent, fratres predictos iure posse confessiones audire, nisi administrent et alia sacramenta ecclesiastica, quod sicut eis fuisse concessum de confessionibus audiendis, sic eciam fuisse de ceteris sacramentis administrandis. Per tales vero predicationes et documenta privata homines retrahunt a sepulta penes dictos fratres eligenda, quod omnino talia predicari seu asse-

verari publice vel occulte prohibemus in virtute sancte obediencie et sub excommunicationis pena, quam intulimus, predicantes premissa canonica monitione ferimus in hiis scriptis.

Prohibemus sub eisdem penis, ne plebani seu rectores ecclesiarum per se vel per alium directe vel indirecte facto impedian in procuracione suarum eleemosynarum, nec procuratores seu cooperatores per ipsos deputatos ad eleemosynas suscipiendas, nec eciam in mendicacione sua afferant, quominus necessitates suas et alias, que sibi competunt, valeant quiete et pacifice ad populum explicare.

Sane et prefatorum provincialium, priorum et fratrum relatione et aliorum fide dignorum testimoniorum percepimus, fratres predictos in suis predicationibus et confessionibus per quam plures plebanos et ecclesiarum rectores ausu temerario impedicionem afferi, licet ordinario pro talibus exercendis per superiores sui ordinis fuerint presentati, nisi dicti fratres premissis vocentur a licencia et assensu expresso prenominatorum rectorum et plebanorum, quod expresse est cum tenore privilegii felicis recordacionis domini Clementis pape quinti fratibus ordinis indulti, de quo nobis facta extitit plena fides, cui ex tunc post constitutiones aliorum Romanorum pontificum nullatenus extitit derogatum, cum ad hoc esset necesse de dicto privilegio mencionem facere specialem. Quapropter precipiendo mandamus omnibus et singulis plebanis et rectoribus in prelibatis provinciis et custodiis plebem seu curam animarum gerentibus, nec non et aliis personis ecclesiasticis cuiuscumque status aut condicionis existant in provinciis nobis decretis constitutis, quatenus dictos fratres, nec ipsorum aliquem in dictis suis predicationibus seu confessionibus, neque subditos suos cuiuscumque status seu condicionis existant, dictis fratibus confiteri volentes, licet ipsos faciant consensu plebanorum seu rectorum minime requisito, cum iuxta tenorem dicti privilegii ad hoc nullatenus sint astricti per se vel alium quovis modo ducere vel in lucere, impedire seu molestare presumant sub excommunicationis pena, quam, canonicas monitionibus premissis quacumque (sic) facientes preter quam in pontificali dignitate constitutis, incurtere volumus ipso facto.

Ad illud autem, quod per quam plures plebanos publice predicatur ad populum, videlicet privilegia et indulgencias dictis fratibus et suo ordini concessas fore et fuisse revocatas et iam de presenti esse nullas, nec occasione predictorum privilegiorum fratres posse amplius uti, nec confessiones audire et cetera facere, que in dictis privilegiis continentur, occurere cordialiter cupientes, prohibemus in virtute sancte obediencie et sub excommunicationis pena, quam in contrarium facientes, canonica monitione premissa, ferimus in hiis scriptis, ne aliquis cuiuscumque status aut condicionis existat, talia de cetero ad populum seu alibi separatim publice vel occulte seu similia dicere aut pre-

dicare presumat, nisi forsitan de revocatione dictorum privilegiorum facerent promptam fidem et per omnia indubitatem. Declaramus, quod quicumque si deles prelibatis fratibus ad audiendas confessiones presentatos (sic) confitentur, a dictis fratibus absoluti fuerint et a casibus eis a iure concessum absolucionis sunt beneficium consecuti et est satisfactum constitutioni „Omnis utriusque sexus“ proinde ac si suo plebano proprio confessi fuissent. Ceterum non est intentionis nostre, quod licet predicta declaraverimus et deciderimus iure ordinario, virtute legacionis nobis iniuncte in provinciis de decretis spectancium per dictas declaraciones et sentenciam, nec per alia per nos una cum reverendissimo patre, domino Pragensi archiepiscopo interpositum et canonicos Pudis-sinenses ex una parte et fratres ex altera latam, privilegiis et libertatibus dicti ordinis in aliquo derogare, quam seu quas declarationes seu prohibiciones, decisiones, ut premittitur, factas precipiendo mandamus in virtute sancte obediencie et sub excommunicationis pena, quam, canonica monitione premissa, in contentores seu contravenientes ferimus in hiis scriptis inviolabiliter observari, verum quia propter plebanorum pluralitatem et locorum distanciam ac temporis quo hic esse possumus brevitatem, in premissis declaracionibus non potuerimus, plebanos et rectores coram nobis facere evocare, volumus, quatenus cum premissae declaraciones nostre et mandata eis publicabuntur, aliquid proponere seu allegare voluerint, hoc eis sit licitum coram nobis infra duos menses a die publicationis, si infra provincias nobis deputatas degeneremus, si autem extra provincias fuerimus, tunc eis liceat proponere coram conservatoribus ordinis sepedicti, quos conservatores in Domino hortamur, quatenus in premissis et ex eis dependentibus summarie et de plano procedentes absque more dispendio ministrent partibus iusticie complementum. Datum Wyenre sul sigillo nostro, pontificatus anno, die, mense et loco, quibus supra.

6.

Kardinál Pileus prohlašuje na prosbu provinciála augustiniánu-eremitú, ze všichni apoštolskí kaplani podléhají svým představeným

Květen, 10. 1380, Praha.

Tamže, fol. XXI^b – XXII^a.

Pileus miseracione divina tituli sancte Praxedis presbyter cardinalis ad infra scripta apostolica auctoritate suffulti, omnibus, ad quos presentes perveniant,

salutem in Domino. Nonnullis gracia concessimus diversas, quibus ad profectum meritorum, si rationabiliter eisdem uterentur, possent ascendere. Avida vero mens et honoris rerumque cupida sepius huiusmodi gracia in libertatem peccati et in velamen erroris ac in materiam scandali concupiscentiis suis illicita committit et idcirco privilegium meretur amittere, qui sibi concessa abutitur potestate. Sane nobis super huiusmodi abusione graciarum dilecti nobis in Christo filii Nicolai provincialis provincie Bavarie et Bohemie, Austriae et Karinthie, Polonie et Moravie, ordinis fratrum heremitarum sancti Augustini peticio continebat, ut super gracia commensalium nostrorum et capellanorum honoris declaracionem auctoritatis eorum dignaremur scriptis ostendere, ne tales gracie abusus in ordinis scandalum verte[re]tur et de medicina salutis mors prodiret animarum. Cuius petitioni tamquam rationabili favorabiliter annuentes, presentibus declaramus, quod quicumque frater eiusdem ordinis vel alterius a nobis capellanus honorem suscepit, per eandem graciem a iugo ordinis suis (sic) non est solitus aut liber, sed sub obedientia suorum prelatorum et regulari disciplina ac correccionibus eorumdem in omnibus et per omnia subiectus est et esse debet, prout suo voto congruit et saluti. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre declaracionis, exposicionis, interpretationis infringere aut ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignacionem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursum. Datum Prague, VI. Idus Maii, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini, domini Urbani divina providencia pape sexti anno secundo.

7.

Fr. Her̄man provincial augustiniánu-eremitu píše převorovi v Mor. Krumlově,
jak se má chovati k vyhlášenému interdiktu.

Po roce 1364¹.

Tamže, fol. VII^a.

[Informacio interdicti reverendi patris, fratris Hermanni pie recordacionis,
pro tunc provincialis provincie, quam scripserat priori de Krumnaw.]

Prior de Krumnaw! Filii, prout consuluit providencia tua aliquando, prout attemptatum est apud te et conventum tuum per parochialis ecclesie rectores in Krumnaw, debeas abstinere a divinis, quando ipse rector tibi intimat ab-

¹ Heřman de Lapide zvolen roku 1364 provincialem.

stinendum propter iniurias, quas sibi vel ecclesie sue fuerint, pro quibus iniuriis repellendis ipse vellet abstinere et per hoc melius proficere, si tu et locus tuus consimiliter tacerent a divinis, tibi studuimus sic respondere: Luxta sancte Matris ecclesie statutum generale, si est interdictum positum auctoritate pape, episcopi, legati, officialis vel si excommunicatus vel interdictus homo vel femina civitatem tuam ingredieretur, coram qua non licet ex sentencia aliqua vel mandato celebrare, et te cessante ecclesia parochiali a divinis cessa, et tu aliquando excommunicatio[n]i[et] fratres se subicerent, si autem ecclesia parochialis, nullo mandato superioris occidente, sed sola voluntate propria cessare vellet a divinis, ut per hoc iniurias repelleret, tu non teneris tacere cum parochia. Racio est, quia ecclesia parochialis predicta non est collegium, nec capitulum, nec conventus secularis vel regularis, seculare vel regulare, quia si esset conventus, capitulum vel collegium, dubium esset. Et est alia racio, quia quando parochia tenet interdictum, tunc omnes religiosi debent tenere, sed quando parochia proprio motu tacet, tunc non est interdictum et ideo tacere non debes. Has informaciones sequaris. Vale et ora Deum pro me.

8.

Pražští oficiálové arcibiskupští nařizují žitavskému děkanovi, by s Janem
z Bibrštejna vyšetřil, chce-li farář v Habersdorffě Wolfard dobrovolně
ustoupiti augustiniánům, jež chce p. z Bibrštejna uvéstí.

Září, 14. 1411, Praha.

Tamže, fol. CXXXII^a.

[De susceptione parochye in Rychmberg, vicarii in spiritualibus domini archiepiscopi Pragensis, apostolice Sedis legati.]

Expositum est nobis, qualiter dominus Wolfardus plebanus ecclesie in Habersdorff, alias in Reychemberg, Pragensis dyecesis ex certis causis suum animum moventibus sponte et libere eandem ecclesiam resignare proposuit et proponit, et quia ad hoc faciendum propter pericula et discrimina viarum et alia impedimenta nostram nequit personaliter accedere presenciam, ideo vobis honorabili viro, domino decano Zytaviensi, plebano ecclesie in Cracavia commitimus per presentes, quatenus assumpto vobis nobili domino Johanne de Bybrstein dicte ecclesie patrono, dictum plebanum ecclesie in Habersdorff requiratis, an ipse eandem ecclesiam velit libere resignare, et si intellexeritis, ipsum hoc

facere velle benivole, ex tunc auctoritate nostra, quam vobis presentibus impertimus absque omnibus pactis et conditionibus huiusmodi resignacionem in presencia notarii publici, si quem habere poteritis et coram testibus recipiatis et admittatis prefatoque domino Johanne de Bybrstein patrono, qui ibidein fratreis ordinis heremitarum sancti Augustini locare intendit, intimetis, ut unum ex fratribus dicti ordinis pro commissione cure animarum cum suis literis patentibus nobis transmittat. Volumus autem, quod de Luiusmodi resignacione per literas vestras aut instrumentum publicum presentem seriem in se continentem informare studeatis. Datum Prague, anno Domini M^o CCCC^o XI, die XIIIIT mensis Septembris.

9.

Jan z Bibrstejna předává faru v Habersdorff augustiniánům v Praze.

Září, 25. 1411, Šárov.

Tamže, fol. CXXXII^a.

[Donacio domini Johannis de Bybrstein de parochia in Rychemberg et ius patronatus.]

Reverendissimo in Christo patri ac domino, domino Zbynkony (sic) archiepiscopo Pragensi ac apostolice sedis legato aut eius vicariis in spiritualibus, nostris dominis valde generosis ad laudem Dei omnipotentis glorioseque Virginis Marie ac tocius curie celestis pro divino cultu augendo deditimus et donamus per presentes libere et pure propter Deum ius patronatus ecclesie in Rychemberg alias in Habersdorff religiosis et discretis fratribus, fratri Mathye priori ex nunc et conventui sancti Thome in Praga ordinis fratrum heremitarum sancti Augustini in perpetuum tenendum, possidendum cum omnibus iuribus et libertatibus, quemadmodum tenuimus et habuimus cum pleno dominio usque ad presens, et quia dominus Wolfardus plebanus dicte ecclesie antedicto priori et fratribus conventus sancti Thome libere et non coactus absque omni pacto cessit et ad manus nostras coram fide dignis testibus, validis viris Zygismundo de Rogewycz burgravio nostro in Sarow, necnon in Fredeland, Nicolao Dachs burgravio nostro in Hamsteyn et coram prudentibus viris proconsule et consulibus nostre civitatis Zarow, Henrych Hirsfelder, Nyctsche, Janko Nycolcz, Lindemode (sic) et Nicolao Copprimek resignavit, ideo ne presens ecclesia acephala censeatur, supradicto fratri Mathie priori antedicti conventus et suis successoribus dignemini curam animarum impetriri, quem quidem priorem cum

suis successoribus vobis de nomine duximus presentandum hiis in scriptis sincerimo ex affectu vestram paternitatem rogantes, quatenus eundem priorem cum suis successoribus ad dictas ecclesias investire, instituere et confirmare dignemini pure propter Deum, prout ad vestram (sic) spectat officium, ipsisque curam in spiritualibus et temporalibus cum regimine animarum committendam. In cuius rei evidens testimonium nostrum sigillum proprium ex certa nostra scientia presentibus duximus appendendum. Datum Sarow, feria sexta proxima ante Mychaelis, anno Domini M^o CCCC^o XI°.

10.

Mikuláš Lehn, děkan žitavský, prohlašuje, že Wulfard, farář v Habersdorffě dobrovolně se v přítomnosti jeho a svědků vzdal fary.

Září, 29. [1411], Žitava.

Tamže, fol CXXXII^a.

Honorabiles domini et patres! Mandatum vestrum sum exsecutus iuxta tenorem vestre commissionis, quia discretus vir dominus Wolfardus constitutus personaliter, sanus per graciam mente et corpore et per omnia conposuerationis, non compulsus seu coactus, nec aliquo modo seductus, sed ex certa sua scientia et animo suo bene deliberato ex certis causis ipsum moventibus ecclesiam suam in Habersdorff alias Rychemberg, Pragensis dyocesis absque omnibus pactis, conditionibus quibuscumque exclusis libere et benivole ad manus meas resignavit nomine et vigore commissionis, ipsoque die XXIX penultima mensis Septembris, hora vesperarum vel quasi in domo habitacionis Nicolai Kyrmesse concivis Zytaviensis presentibus honorabilibus viris et dominis, plebanis Benedicto plebanu in Sifritstorf, Hynci plebanu in Magna Schoualoia (sic) et aliis quam pluribus fide dignis et de huiusmodi exsecutis mihi per vos co[m]missa et resignacione facta nomine meo me subscripsi et sigillum decanatus Zytaviensis in fidem credenciamve subappressi.

[Et hec litera originalis habetur in sacristia et est in papiero sub sigillo vicarii in spiritualibus et decani Zytaviensis.]

Nicolaus Lehn plebanus in Kraczawa, decanus Zytawyensis.

40

41

Klášter augustiniánů u sv. Tomáše v Praze přejímá od Jana z Bibrštejna faru v Habersdorffě s určitými závazky.

Říjen, s. d. 1411, Praha.

Tamže, fol. CXXXII^b.

[Johannes de Bybrstein dominus in Zarow et in Beskow se ipsum in omnibus cum prona voluntate famulandum.]

Frater Mathias Tuczen prior, frater Nicolaus de Tusta, frater Hermannus sacre theologie professor, Wenceslaus lector, et Stanislaus supprior, Johannes sacristanus, Mathyas procurator, Zygismundus subsacristanus, Albertus Humpeht predictor, Nicolaus senior de ferrea plathea, Georgius, Procopius de Benessow, Procopius de ferrea plathea eleemosinarius civitatis ceterique fratres conventus sancti Thome in Praga ordinis fratrum heremitarum sancti Augustini notum facimus universis per presentes, quod ad laudem Dei Virginisque gloriose ac tocius celestis curie et augmentum cultus divini nobilis dominus, dominus Johannes de Bybrstein alias de Sarawia et de Bezkow nobis et nostris successoribus libere et pure propter Deum dedit et donavit ius patronatus ecclesie in Reychemberg, alias in Habersdorff cum allodiis, agris, pratis, silvis, rubetis, pascuis, ortis, rivis, aquis et agris, de cursibus et singulis iuribus et libertatibus ad ipsas ecclesias pertinentibus cum pleno dominio in perpetuum tenendum et possidendum et ipsas ecclesias veluti veri plebani et pastores regendas, sic tamen, quod quoscumque fratres vel fratrem ad predictas ecclesias locare nos nostrosque successores contigerit, qui vel quis scandalosus vel male fame et minus utilis pro prefato domino et successoribus ac populo eius in Rychemberg vel in Habersdorff repertus fuerit vel fuerint, tunc mox alium fratrem honestum vel utilem ibidemque collocare omni excusacione penitus semota debemus. In cuius rei testimonium sigilla prioris et conventus presentibus sunt appensa. Datum Prague, anno Domini M^o CCCC^o XI, die^a mensis Octobris.

a) Vacat.

Arcibiskupští vikáři dávají pražskému augustiniánovi, Fr. Vavřinci, do sv. Jiří iurisdikci pro faru v Habersdorffě, do kdy musí sobě řád zjednat právo k administrování far.

Červen, 21. 1412, Praha.

Tamže, fol. 133^a.

[Vicarii in spiritualibus domini archiepiscopi Pragensis, apostolice sedis legati.]

Informati sumus, qualiter viri ex fratribus fratrum heremitarum monasterii sancti Thome in Praga cura animarum ecclesie parochialis in Rychemberg, Pragensis dyocesis, cuius ius patronatus eidem monasterio est donatum, fuit com[m]issa ad tempus ita, quod infra dictum tempus dictis fratribus debuerunt docere per literas apostolicas, quod ecclesias parochiales possint regere et tenere, et quia hoc usque per dictos fratres premissa facta non existant, ideo petitionibus dictorum fratrum inclinati adhuc ex superhabundanti fratri Laurencio curam animarum et regimen predicte ecclesie infra hinc et festum sancti Georgii venturi proximo committimus per presentes. Datum Prague, anno Domini M^o CCCC^o XII, die XXI mensis Junii.

Fr. Petr z Mnichova provincial augustiniánů dovoluje pražskému konventu, aby převzal administrování fary.

1413, Mening.

Tamže, fol. 133^a.

Frater Petrus de Monaco lector, prior provincialis provincie Bawarie, Bohemie, Austrie etc. ordinis fratrum heremitarum sancti Augustini, venerabili ac religioso viro, priori in Praga ad sanctum Thomam eiusdem voti salutem in Domino eternam. Quia id, quod rationabile videtur a nobis et diffinitorio nostro postulas, videlicet ut parochia oblata conventui Pragensi per fratres nostri ordinis possit gubernari per te et conventum ad hoc deputatos, quare tenore presencium et auctoritate nostri diffinitorii concedimus tibi licenciam eandem parochiam gubernandi et fratres honestos et utiles pro ipsa illic locandi de tuo conventu sive

de alio quocumque cum consensu tamen prioris localis, cuius talis fuerit vel tales fuerint pro tunc conventuales. Datum in Mening, anno Domini M^o CCCC^o XIII provincialatus officii sub sigillo.

14.

Výpis z gen. archivu augustiniánů-eremitů v Římě.

1357.

Rkp. Dd. I.

Item die XXVII (Octobris) . . . conventui Wratislaviensi auctoritatem et licenciam concessimus, [ut] res sacristie et librarie superfluas alienare possit pro necessitatibus presenciarum dicti conventus, predicta necessitate durante, dum tamen fratibus nostri ordinis nullo modo vendantur.

Item die eadem respondimus provinciali Bavarie super divisione ipsius provincie, quam petunt fieri fratres de Boemia, quod habebimus maturum consilium, quid facere debeamus.¹

[3. Novembris.] Fecimus studentem in conventu nostro de Perusio fratrem Augustinum de Lutemistchil (!) in forma.²

List, jímž se nařizuje řádné vydržování fr. Augustina z Litomyšle na studiích v Perugii.

Listopad, 3.

Item eadem die mandavimus provinciali Bavarie in forma, que sequitur:³
Proposuit coram nobis frater Augustinus de Lutemischil (!), quod pro tribus annis elapsis, quibus stetit Perusiis studens, non recepit ex parte provincie pro provisionibus annualibus nisi duos florenos, cum tamen quolibet anno provincia tua debeat sibi quatuor. Igitur tenore presencium tibi districte precipiendo mandamus per obedienciam salutarem, quatinus, si ita est, eidem fratri Augustino, quem ex rationabili causa fecimus de nostra gratia studentem Perusii, debeas pro annis preteritis integraliter de prefatis provisionibus satisfacere et pro futuris temporibus non deficere, sic quod de ceteris non audiamus querulam.

[4. Novembris.] Scripsimus provincialibus Saxonie, Reni et Bavarie, ut nos

¹ Fol. 362 a. ² 369 a. ³ 370 a.

informarent super conventibus, quos petunt illi de Bavaria, si divisio dicte provincie (=Bavarie) fiat.¹

[8. Novembris.] Fecimus studentem in studio de Metis fratrem Nicolaum de Praga² in forma.

Generál Řehoř z Rimini rozděluje bavorskou provincii na česko-polškou a bavorsko-rakouskou.

Prosinec, 7. 1357, Neapol.

[7. Decembris.] Bavarice provincie divisio. Item scripsimus fratibus, prioribus, ceterisque de corpore provincie Bavarie in forma, que sequitur:³

Propter preces et literas multiplices, tam fratrum de Boemia, quam etiam aliorum, provinciam Bavarie ex commissione nobis facta per diffinitorum capituli generalis in duas duximus dividendas prout in nostris literis vicariatus dicte provincie futuri capituli, quas tibi cum presentibus destinamus, plenius et lacius continetur, et ideo revocatis per nos aliis literis nostris vicariatus predicti, quas tibi de Perusio cum ordinacionibus nostris et literis domini summi penitenciarii duximus destinandas, has ultimas perlegi in capitulo facias memorato, alias primas literas vicariatus clausas et integras nostro vicario fideliter assignando, cum hoc statim ut has nostras literas recipies, per totam provinciam tuam, tam in Bavaria, Austria et Carinthia, quam in Boemia, Polonia et Moravia, notam facies fratibus dictorum locorum divisionem provincie supradicte in futuro capitulo proximo provinciali celebrando nostris literis publicandam, ut sic convenire valeant et statui provinciarum ipsarum providere iuxta consuetudinem et nostri ordinis instituta. Volumus autem, ut usque ad aperturam et publicationem literarum nostrarum in dicto capitulo faciendam una integra provincia reputetur et per te provinciale unicum regatur et eciam corrigatur, sicut temporibus retroactis.

Totéž oznámení mluvící o intervenci Karla IV. ve prospěch českých augustiniánů.⁴

Prosinec, 8. 1357, s. 1.

[8. Decembris.] Item scripsimus fratibus . . . in forma, que sequitur:

¹ 371 a. ² 373 b. ³ 374 a. Otisknuto v „Analecta Augustiniana“, V, 26—27. ⁴ Otisknuto tamže, 27—28.

Gloriosus Deus in sanctis suis et in maiestate mirabilis, ob merita clarissimi Patris nostri sancti Augustini doctoris eximii, novo semper fetu sacre nostre religionis ecclesiam suam secundare dignatur in fines orbis terrarum ordinem extendendo et ampliando prefatum. Ex huiusmodi vero multiplicacione conventuum et locorum necesse fit, ut una quandoque provincia dividatur in duas, ne ex finibus provinciarum nimium dilatatis conventus paciantur in spiritu libus et temporalibus detrimentum. Cum igitur provincia Bavarie, disponente clemencia Salvatoris, ut dicitur, in suis terminis dif[er]fusa et ampliata conventibus, utpote per ducatum Bavarie, Carinthie, Austrie, marchionatus Moravie, Boemie, Polonie regnorum ambitu[m] continetur, ultra quadraginta loca ordinis nostri pacifice obtinens et possidens infra terminos supradictos, continue loca alia de novo similiter acquirendo, propter quam excessivam distanciam per priorem provinciale eiusdem nequit dicta provincia annis singulis com[m]ode visitari ac expensarum excessivis honeribus aggravetur, cum ad capitulum provinciale fratres singulorum conventuum ire contingat iuxta morem ordinis supradicti, ut ea silencio transeamus, que procurante satore malorum per raptore et expoliatores fratribus ipsis gravamina cot[t]idie fiunt ad loca itinerantibus tam remota, que fratres Boemie, Polonie et Moravie diligencius attendantes, apud nos et diffinitores nostri generalis capituli in Monte Pessulano de proximo celebrati, tam literis suis, quam vive vocis oraculo, necnon literis Serenissimi principis, domini Karoli, divina favente gracia Romanorum imperatoris semper Augusti et Boemie regis, precibus efficacibus induxerunt, ut dictam provinciam Bavarie dividere deberemus duas ex ea provincias faciendo, unam que Boemie, Polonie et Moravie districtibus integraretur, reliquam [que] Bavarie, Austrie et Carinthie districtus includeret, quorum peticionibus tamquam rationabilibus annuere satis nobis visi sunt diffinitores capituli generalis. Quia tamen res ardua videbatur, ut in ea procederetur cum maturitate maiori, tunc divisionem iam dictam minime facientes, eam per nos, si videretur fienda, nobis committere decreverunt. Nos vero expectantes super hoc vota fratrum provincie supradicte congregandorum in suo provinciali capitulo proxime celebrato et informacione ab eis recepta necnon intellectis rationibus et motivis eorum tam Boemorum quam eciam Bavarorum habitoque super hoc consilio et tractatu plurium venerabilium in sacra pagina magistrorum ac aliorum fratrum proborum, dum essemus apud Perusium personaliter constituti, causis et rationibus maxime nos moventibus supradictis provinciam ipsam vestram auctoritate commissionis predice in duas provincias dividimus presencium in tenore decernentes, ut de cetero due provincie habeantur, scilicet una, que districtus Bavarie, Austrie et Carinthie comprehendat et provincia Bavarie nuncupetur, alia Boemie, Polonie

et Moravie districtibus integretur et provincia nominetur Boemie cum omnibus iuribus, privilegiis, graciis, immunitatibus, libertatibus quibuscumque et oneribus, tam realibus, quam personalibus, que singulis provinciis ordinis sunt inducta et utraque provincia de cetero suum provinciale habeat priorem etc.

[Circa 8. Decembris.] Cum frater Nicolaus Wulpis nonnulla obviet et ponat contra fratrem Ulricum de Volsparch(!), priorem Wienne dicte provincie, que probata ipsum fratrem Ulricum inhabilem ac eciam minime ydoneum redderet ad officium supradictum, nos propter predicti Ulrici absenciam(!) et quia non sine magno dispendio propter locorum magnam distanciam venire ad nos personaliter gravaretur, non valentes de ipsa causa cognoscere, vobis de quorum discrecio[n]e et zelo atque probitate in Domino gerimus fiduciam pleniore, auctoritate presencium committimus et mandamus, quatinus ad vos vocatis supradictis Nicolao Wolpis et Ulrico auditisque iuribus et rationibus utriusque partis et defensionibus dicti fratris Ulrici, et que coram vobis utraque pars curaverit allegare, procedatis et diffiniatis in ipsa causa, prout de iure decreveritis faciendum secundum nostri ordinis instituta, ita quod si obiecta contra fratrem Ulricum prefatum invenientur talia fore, que ipsum reddant indignum officio prioratus, a prioratu absolvatis eundem et electum in priorem postea per conventum eundem auctoritate nostra confirmare possitis. Quod si sepedictus frater Nicolaus Wolpis in obiectorum probacione defecerit, eundem punire curetis, prout nostri ordinis instituta decernunt.¹

1358.

Generál nařízuje projednati záležitost fr. Oldřicha z Čech.

Březen, 27. 1358, s. I.

Tamže, Rkp. Dd, I.

[27. Martii.] Scripsimus priori provinciali provincie Bavarie in hac forma: De tuis responsionibus ambiguis et obscuris ad nostras literas, quas portavit frater Nicolaus Vulpis, quas nobis per tuas literas rescripsisti, non possumus mirari, cum minime nos declares, si de fratre Ulrico Boemo fecisti, quod nostra statuta decernunt. Apostolico enim edoceri oraculo: „Si hominibus placarem, Christi servus non essem.“² Unde preposterus est ordo prius humanos favores attendere quam iusticie exercere censuram, ad quam exercendam sine accep-

¹ Fol. 374^a. ² Ad Galat. I, 10.

cione personarum in partem sollicitudinis es vocatus. Et ideo Deum solum pre oculis habens, non declinans ad dexteram vel sinistram, delinquentes corrigas et castiges, nam tibi non prodesset non puniri peccato proprio, si puniendus esses alieno peccato. Nec assuescas de cetero tales nobis ambiguas transmittere responsivas, set(!) clare, specifice et distincte nostris mandatis tua responsa prebere.¹

[20. Septembris.] Fecimus studentem in studio Colonie fratrem Petrum dictum „de cervis“ de Bohemia.²

Oběžník, v němž se žádá, aby každá provincie přispěla 10 zlatými na proces proti Armachanovi.

Listopad, 16. 1358, [Vídeň]

Ad 13 provincias ultramontanas, id est Reni, Saxonie, Boemie, Ungarie, Bavarie et 12 italicas³ [16. Novembris].

Tuam caritatem credimus non latere, qualiter in curia Romana questio gravis et ardua cum ordinibus mendicancium ex una parte et domino Armachano, archiepiscopo in Ybernia agitatur ex altera. Pro eius prosecuzione officii negotii expense occurrunt multiplices oportune in advocatis et procuratoribus et aliis in litibus consuetis, sicut procurator ordinis nostri iam magnam summam pecunie nostrum ordinem contingentem pro re prefata nobis scripsit expendisse et maiores sumptus eciam futuros, cum sit in litis exordio prelibate. Propter quod nobis significavit pecuniam sibi esse predicta [ex] causa necessario transmittendam. Nos igitur attendentes totum ordinem nostrum per dictum Armachanum graviter molestari, ex quo cogimur nostra iura in iudicio defensare, istinc existimamus dignum, omnes et singulas provincias ordinis memorati, quo factum(!) utiliter procuretur, in hac questione contribuere pro expensis sicut et alii religiosi mendicantes iam fecisse noscuntur. Item pro deliberacione previa diligentem decem flor[enos] pro qualibet provincia ordinis nostri ad expedicionem cause prefate ad Romanam curiam transmittendos tenore presencium rogamus(!) et ordinamus et ideo tibi precipimus sub pena inobedientie nostre, quam ipso facto te noveris incursum, quatenus infra sex menses a receptione presencium literarum procuratori ordinis in curia Romana decem florenos persolvi facias atque numerari per nos provincie tue, ut predictitur, iam taxatas pro lite et questione prefata viriliter prosequenda. Quos decem florenos inter conventus tue provincie divides secundum consuetudinem in ipsa provincia hactenus observatam.

¹ 421 b - 422 a. ² 114 a. ³ 158 a.

[16. Novembris.] Posuimus fratrem Heinricum de Straubinga pro lectore secundo in conventu Pragensi.¹

Stvrzení fr. Václava za prvního českého provinciála.

Listopad, 17. [Vídeň]

[17. Novembris.] Misimus fratri Wenceslao priori provinciali Boemie literas in hunc modum:²

Elecciónen de te in priorem provincialem Boemie canonice factam et confirmationem subsecutam gratam et ratam habemus sperantes in Domino, quod taliter ipsam provinciam gubernabis, in spiritualibus et temporalibus laudabiliter ministrando, quod apud Dominum premium expectabis eternum et apud nos favoris et gracie beneficia consequeris. Quam curam ut melius et liberius exequaris, tibi tenore presencium concedimus, quod fratres tuos dicte provincie absolvere bis possis ab excommunicacionis sentenciis, quibus eos contigerit esse ligatos et bis super irregularitatis macula dispensare cum eis, si sic ligati forsitan divina officia celebrassent, nisi casus adeo esset enormis, quos Sedes apostolica veniet merito consulenda. Item tibi concedimus, quod quatuor apostatas ordinis nostri, quorum recepcio ad nos alias pertineret, ad ordinem recipere valeas, salva ordinis disciplina et ipsos ab excommunicacionum sentenciis absolvere, quas a iure et nostri ordinis institutis dampnabiliter incurrerunt et cum eis dispensare super irregularitate consimili. Item tibi concedimus de gracia speciali, ut in arduis casibus emergentibus in uno districtu provincie tue, tu forsitan in alio existens, nec vales commode illic accedere pro tunc unum vicarium vel visitatorem constituere vales ad visitandum et corrigendum secundum nostri ordinis instituta illis dumtaxat occurrentibus, ut prefertur, ita tamen, quod iuxta tenorem constitucionum nostrarum quelibet loca provincie tue saltem semel in anno debeas personaliter visitasse. Notificatur insuper tibi, quod conventum Pragensem de priore et lectoribus duximus providendum, prout in nostris aliis literis continetur, ac mittimus tibi literam vicariatus futuri capituli celebrandi et duas alias literas nostras, inter quas ordinaciones nostras tibi duximus destinandas, quas curabis et facias a fratribus tue provincie firmiter custodiri et inviolabiliter observari. Ceterum studentem (sic) provincie vestre Parisius commorantem non possumus ante completum triennium graciam facere postulatam, quam postulantibus aliis denegavimus usque modo. Nec alicui propinquimus impetriri, nec eciam dispensamus cum fratre Theodorico, nisi prius infor-

¹ Fol. 159 a. ² L. c.

matisimus de tempore lapso post eius recessionem ad ordinem (!) et de vita ipsius postmodum subsecuta ac de causa apostasie, et an cum scandalo apostata verit et si penitenciam debitam iam perfecit. Postremo scias, nos esse Vienne, ubi usque post festum Epiphanie credimus commorari, nisi arduo casu cogeremur ante inde discedere et extunc per Bavariam declinare in provinciam Reni, ita ut simus ibi circa quadragesimam maiorem usque secuturam.

Generál jmenuje pražského převora Vlaška lektorem u sv. Tomáše v Praze, dosazuje místo něho fr. Mikuláše řeč. Gestil, dříve převora ve sv. Dobrotivé a lektora pražského Lva jmenuje lektorem v Brně, jenž bude nahrazen Jindřichem ze Strubing.

Listopad, 17. 1358 [Vídeň].

[17. Novembris.] Scripsimus fratribus universis conventus Pragensis provincie Boemie literas in hunc modum:¹

Tenore presencium vobis facimus manifestum, quod fratrem Vlasconem priorem Pragensem ad instanciam et petitionem suam a prioratu Pragensi duximus absolvendum et ibidem fratrem Nicolaum dictum Gestil a prioratu conventus Insule absolutum preficimus in priorem. Eodem tenore lectorem principalem in studio Pragensi ponimus fratrem Wlasconem predictum, mandantes eidem, ut dictum officium humiliter suscipiens et devote illud com omni diligentia satagit laudabiliter exercere. Porro fratrem Leonem de Boemia iuxta diffinitionem provincialis capituli proxime celebrati absolutum a lectoria Pragensi in conventu Brunne volumus esse lectorem, mandantes eidem, ut tam diligenter et sollicite debitos lectorie actus exerceat, ut de sua sollicitudine veris relacionibus possimus informari et d. marchio rationabiliter contentari, alioquin suam desidiam et negligenciam curaremus cum ipsius erubescencia emendare. Pro lectori vero secundario in dicto conventu Pragensi posuimus fratrem Henricum de Straubinga, provincie Bavarie et iam ad illum literam destinavimus lectorie, quem cum nos pro honore conventus Pragensis de dicta obedientia honeravimus(!), sibi forsitan non multum accepta, habere velitis rationabiliter commendatum et ipsum benigno favore tractare.

[7. Decembris.] P. generalis, Gregorius Ariminensis, scripsit provinciali Bavarie die 7. Decembris super divisione provincie a Bohemia.²

[7. Decembris.] Magister Joannes de Monaco regens studii in nostro conventu

¹ 160 b. ² CLM, 8423. fol. 142.

Pragensi instituitur usque ad capitulo generale proxime futurum eodem die et anno.¹

Frater Joannes de Landshuett(!) studens Prague.

1359.

Zrušení česko-polské provincie.

Srpen, 28. 1359, [Padova?]

Tamže, rkp. Dd, I.

Et dicto mense (= Augusto), die solemnitatis Patris nostri Augustini admissus in litera vicariatus provincie Bavarie clausulam sequentem:²

Et quia provincia vestra, que ex certis causis in capitulo Montispessulano proxime preterito celebrato fuit ex commissione venerabilis viri³a bone memorie facta divisa, nunc in Paduano capitulo propter defectus et dissensiones ac eciam propter paupertatem dictorum fratrum Boemie et paucitatem personarum non potentium locis propriis et ordini debita honestate et congrua respondere est unita, ideo sub hac forma procedat noster vicarius in suo capitulo cum provincialibus provinciarum antea divisarum: Uterque provincialis in manibus nostri vicarii renunciabit officio et dicet culpam suam, et dictorum provincialium renunciacione acceptata procedent ad eleccionem omnes communiter provincialis futuri, qui vocem habent, sique de omnibus officialibus celebrabitur eleccio, sicut ante quam esset divisa siebat secundum nostri ordinis instituta. Datum ut supra.

[4. Septembris.] Mandavimus fratri Johanni de Staiger studenti Parisius, quatenus officio lectorie per magistrum ibi regentem respondeat(!) pro lectore secundario in loco nostro de Praga, non obstante quod Parisius non compleverit tempus suum.³

[5. Septembris.] Fecimus studentem fratrem Wilhelmum de Bohemia in Padua de gracia speciali.⁴

Dicta die concessimus fratri Nicolao de Praga studenti Parisius, quatenus duobus annis in studio completis ad officium lectorie possit licenciari.⁵

(Téhož dne.) Fratrem Wlaskony lectorem absolutum a conventu Pragensi fecimus conventualem in nostro conventu de Melnikio usque ad sequens capitulo provinciale et hoc de nostra gracia speciali.⁶

Dicta die absolviimus fratrem Dominicum a conventu Pragensi et fecimus

¹ U. m. ² Fol. 162^a ² a Řehoř z Rimini. ³ 167. ⁴ 185. ⁵ 186. ⁶ 163.

eum conventualem in nostro loco de Insula usque ad sequens capitulum provinciale.¹

1384.

Tamže, Rkp. Dd, 2.

[12. Martii.] Postulando scripsimus Magistro Leonardo provinciali Bavarie et Bohemie, quod inter secundarios lectores in studio Pragensi fratrem Cunradum dictum Bürcer de Constancia collocaret.²

[13. Aprilis.] Fecimus fratrem Albertum de Brunna provincie Bavarie, studentem in Bononia de gracia speciali, quoisque receperit literam obedientie pro dicto studio de iure sue provincie.³

[22. Aprilis.] Fecimus fratrem Egidium de Praga studentem in Bononia de gracia speciali.⁴

[6. Iunii.] Deditus in mandatis priori vel vices eius gerenti in conventu Monacensi, ut previa veritatis indagine cum consilio fratrum de conventu reddat contentum fratrem Cristianum de libris suis et expensis, quas fecit laborando in servizio conventus in edificio domus cuiusdam queste, cum ipse se offerat ad satisfaciendum conventui de provisione pro tempore prioratus de dampno, quod recepit in perdizione equorum. Responsum celeberrime nobis dari voluimus, inhibentes ne dictus frater Cristianus per aliquem officialem nobis inferiorem molestetur racione recessus sui de provincia novissimi.⁵

(Téhož dne.) Concessimus fratri Cristiano de Thusta⁶ provincie Bavarie licenciam permanendi in uno conventuum de propinquioribus sue provincie, cuius prior caritative eum retinere voluerit, quoisque aliud de eo ordinaverimus, nolentes quod aliquis officialis nobis inferior quovis modo eum molestet propter recessum suum novissimum de provincia.⁷

[12. Augusti.] Fecimus fratrem Fridericum Bohemum de Nuere[m]berg studentem in Florencia de gracia speciali.⁸

Eodem die fecimus fratrem Vlricum Wernher de Nueremberg studentem, si frater Egidius de Praga inde recedere et frater Albertus de Brunna, quem misimus, accedere illuc non velit.⁹

1385.

Tamže, Rkp. Dd, 2.

[4. Maii.] Preceptum fecimus fratri Augustino priori Brunensi super cele-

¹ 164. ² Fol. 9 b. ³ 12 a. ⁴ 16 a. ⁵ 19 a. Orig. ⁶ Thustum. ⁷ 19 b. ⁸ 23. ⁹ L. c.

bracione provincialis capitulo in conventu Brunensi fiendi in festo beati Augustini proxime venturi, eo quod in preterito provinciali capitulo ipse frater Augustinus petierit capitulo ibidem celebrari.¹

[4. Maii, Viennae.] Commisimus vices nostras venerabilibus viris Magistris Johanni Ergoni et Nicolao de Colonia et lectori Chunrado provinciali Reni, ut se informarent de causa rerum et librorum olim Magistri Johannis de Braculis, que vertitur inter provinciam Saxonie et conventum Pragensem, et determinarent eandem iuris remedio iuste secundum allegata et probata procedendo.²

[7. Iunii.] Incorporavimus fratrem Jacobum de Tusta conventui Pragensi ea condicione, quod consensus omnium fratrum dicti conventus requiratur, volentes eciam, quod bona omnia, que actualiter possidet et in antea acquisivit, devolvi debeant ad conventum, in cuius questu genitalem traxit originem, et que in posterum acquisiverit ad conventum Pragensem.³

[6. Iulii.] Fecimus fratrem Johannem de Alamania in studio nostro Pragensi.⁴

[16. Iulii.] Fecimus fratrem Albertum de Brunna studentem in studio Perusino de gracia nostra speciali.⁵

Fr. Bartoloměj, generál, zakládá gen. studium ve Vídni a doporučuje, aby druhým lektorem se stal Arnošt nebo Mikuláš z Domažlic.

Cervenec, 28. 1385, Benátky.

Frater Bartolomeus etc.⁶ Dilecto nobis in Christo viro, venerabili Magistro Leonardo priori provinciali provincie Bavarie eiusdem ordinis salutem in Domino sempiternam. Cum nostre sit mentis et ad hoc racionis lumina permaxime dirigamus, ut mundi principibus et seculi dominis, quorum benignitate nutriti et proteccione tueri nostram sacram religionem credimus, incunctanter ut suis notis et dignis petitionibus annuamus, idcirco ad instantiam et petitionem illustrissimi principis et magnifici domini, domini Alberti incliti ducis Austrie in nostro Viennensi conventu generale studium ponimus presencium in tenore, decernentes ex nunc, ut tu in dicto studio regens Magister existas, ubi hoc humiliter acceptare digneris et a tui provincialatus officio te vacare contingat, ubi vero non, quod actu habes, ut tu teneas contentamur, scilicet provincialatus officium, et tunc volumus ad tardius hoc nobis cum vestri provincialis capitulo actis intimari debere. De lectoribus autem secundariis fratrem Leopoldum de Vienna ponimus primo loco, de secundo vero loco tibi committimus,

¹ Fol. 39 a. ² 40 a. ³ 40 b. ⁴ 43 d. ⁵ 47 a. ⁶ 49 a.

ut horum alteri fratrum, videlicet Arnesto vel Nicolao de Tusta providere valeas pro tuo arbitrio voluntatis. Item ad tollenda litigia, que facilem habent ortum, committimus tibi, ut una cum nostro vicario diffinitoribus provincialis capituli convocatis, necnon et quatuor vel sex aliis fratribus venerabilibus tu cum horum consilio dispositionem habeas et debeas, qualiter, quantum et quomodo in victu et provisionibus prefatus Viennensis conventus beat Magistro regenti vel lectori principali ac lectoribus secundariis providere, et ut vestrum omnium hec circa nobis prudencia nota fiant(!), volumus ut quidquid per vos discrete actum fuerit, nobis per literas vestras limpide insinuare curetis. Actum, ut supra. [Venetiis, 28. Julii, 1385.]¹

[2. Augusti.] In aliqua litera circulari, qua cavetur, ne aliquis presumat quovis modo, colore, forma seu quomodocunque procurare aut procurari facere per se vel per alium, ut aliquam promotionem obtineat ad lecturam Biblie vel libri sentenciarum pro forma ad magisterium consequendum aut aliquam graciā intra nostrum ordinem, privilegium, officium, dignitatem etc. Vocatus provincialis Bavarie, Boemie, Austrie, Carinthie.²

[3. Decembris, Genuae.] Fecimus venerabilem virum fratrem Joannem de Monaco sacre page professorem in nostro Pragensi conventu et studio Magistrum regentem pro presenti anno, quo tempore per ipsum volumus actus scholasticos singulos exerceri in studio et cathedra prelibata, quos in eodem in theologia doctores facere consueverunt.³

[3. Decembris.] Fecimus lectorem secundarium in nostro Pragensi studio fratrem Nicolaum de Praga lectorem primo loco, declarantes quod exemptionibus, dignitatibus et privilegiis gaudeat, quibus studiorum generalium lectores secundarii gaudere consueverunt.⁴

Generál fr. Bartoloměj potvrzuje fr. Alberta z Řezna za bavorského provinciála
a vymezuje mu iurisdikci.

Prosinec, 3. s. l.

Frater Bartholomeus etc.⁵ Acceptavimus eleccionem provincialis provincie Bavarie, Boemie, Austrie et Karintie, videlicet fratris Alberti de Ratispona et gracias infrascriptas sibi concessimus . . . Item, quod in conventibus sepe dicte provincie, ad quos personaliter accedere non poterit, visitatores possint instituere, quibus per ipsum sic institutis concedimus, quod visitare possint

¹ Datum v CLM. 8423, fol. 276. ² Dd, 2, fol. 50^a. ³ Ibid. 64^a. ⁴ Fol. 64^b. ⁵ U. m.

iuxta formam ordinis et sentenciam excommunicationis semel absolvere et semel cum eisdem super irregularitatis macula dispensare. Cuncta autem per ipsos reperta volumus, quod ad ipsum referant et ad correpcionem nonnisi de sua ordinacione procedant. Item quod in diversis districtibus sue provincie vicarium et vicarios semel et plures, quando et quociens ei videbitur oportunum, ponere et instituere possit. Insuper prelibatam provinciam a gravi onere expensarum aleviemus inclinati eciam precibus Patrum dictae provincie hoc enixe flagitantibus, de nostra speciali gratia dispensamus, ne capitulum provinciale in eadem provincia anno futuro, scil. 1386 celebretur, concedentes sibi, quatenus assumptis secum reverendo Magistro Leonardo et aliis sex vel ad minus quatuor fratribus sue provincie venerabilibus valeat collectam eiusdem suo tempore iuxta nostri ordinis statuta imponere . . .

1386.

Tamže, Rkp. Dd, 2.

[10. Martii.] Fecimus studentem in nostro Pragensi studio de nostra gratia speciali fratrem Martinum de Bruna.¹

[8. Maii.] Fecimus studentem in nostro Pragensi studio fratrem Urbanum de Padua de nostra gratia speciali.²

[27. Maii.] Posuimus pro lectore in conventu Pragensi secundario fratrem Nicholaum(!) de Tusta, cum contigerit fratrem Andream de sancto Ypolito bibliicum Bononiam accedere Bibliam lecturus(!).³

[27. Maii.] Fecimus infrascriptas gradias priori provinciali provincie Bavarie. Primo, quod cum studentibus sue provincie in parte et in toto super studio triennali possit dispensare. Item quod conventui de Praga possit, quandocunque fuerit opportunum, de priore et lectoribus providere. Item quod conventibus sue provincie possit licenciam concedere vendendi precarias. Item quod possit de pena carceris cum illis dispensare, qui illam merentur habitu non deposito. Item (ut) vicariis suis committere possit, ut unum pro quolibet valeant ad ordinem apostamat recipere.⁴

[17. Iunii.] Fecimus fratrem Augustinum de Arimino studentem in nostro conventu et studio Pragensi de nostra gratia speciali.⁵

[5. Iulii.] Instituimus et locavimus pro Magistro regente in conventu Pragensi Magistrum Johannem de Monaco pro anno 2° post capitulum de Strigoni cum omnibus exemptionibus, graciis et provisionibus etc.⁶

¹ Fol. 82^a. ² 88^b. ³ 91^a. ⁴ 91^b. ⁵ 94^a. ⁶ 96^a.

[23. Septembris.] Concessimus licenciam fratri Philippo de Brunna, ut ire et stare possit cum uno socio ubicumque fuerit vocatus pro organis fiendis. Item sibi concessimus, ut ad visitandum corpus sancti Nicholai(!) de Tholentino ire possit ibidem mansurus, si opus fuerit, pro organis fiendis.¹

[23. Septembris.] Concessimus fratibus Nicholao de Austria et Leoni de Bohemia, ut visitare possint limina apostolorum Petri et Pauli.²

[13. Octobris.] Fecimus fratrem Laurencium de Caman(!) studentem in studio Pragensi de nostra gracia speciali.

Fecimus studentem, fratrem Nicholaum Pis de Strigonio in nostro studio Pragensi de nostra gracia speciali.³

1387.

Tamže, rkp. Dd, 2 a Dd, 3.

[18. Marcii.] Confirmavimus incorporacionem, quam fecit Magister Nicolaus de Amatine(!) conventui Pragensi de fr. Nicolao seniore de Nova civitate, lectore, et donacionem librorum suorum, quorum medietatem conventui nativo et alteram medietatem conventui Pragensi est elargitus per eundem fr. Nicolaum ratam decernentes. Concessimus fratri Nicolao immediate predicto domunculam, quam, ut asserit, in conventu Pragensi suis sumptibus instauravit pro sua continua habitacione, immunem eum reddentes et exemptum ab omni pena per leges nostri ordinis habitantibus extra commune dormitorium fratrum debite infligenda.

Fecimus conventualem in conventu Pragensi fratrem Egidium de Tepla de nostra gracia speciali.

Concessimus licenciam fratri Petro Peschlini(!) de Chrumpnaw, ut visitare possit limina apostolorum Petri et Pauli in Urbe cum uno socio, habita prius licencia a suo priore.⁴

[8. Aprilis.] Mandavimus vicario et diffinitoibus provincialis capituli provincie Bavarie⁵ celebrandi in conventu de Paden sub pena nostre rebellionis, quatenus fratrem Arnestum de Bruna audire debeant in capitulo prelibato super quadam querela nobis per ipsum facta contra fratrem Augustinum priorem dicti conventus, cuius querele habita veritatis noticia, debeant punire, sentenciare et determinare secundum nostri ordinis instituta. Et si huiusmodi querele non potuerint in dicto capitulo invenire veritatem, tunc mandavimus eis sub eadem pena, ut statim terminato ipso capitulo se omnes ad conventum

¹ 106 b. ² 107 a. ³ 111 a. ⁴ Fol. 7 a. ⁵ Dd, 3, fol. 10 a.

Brunensem(!) transferre debeant super causa predicta, et quem dictorum reum invenerint, illum debeant punire, ut supra dictum est, nostram auctoritatem super hiis plenariam concedentes.¹

Insuper eis concessimus, ut pro dictorum veritate requirenda vocare possint ad se, si opus fuerit, quoscumque fratres dicte provincie eisque iuramentum prestare et sentenciam excommunicacionis inferre aliosque modos honestos et necessarios retinere, mandantes ut sub prefatis penis nobis debeant intimare, quicquid super hoc fecerint, sentenciaverint vel determinaverint in visitacione predicta, quam cicius notificando articulos, quos idem frater Arnestus coram eis deposuerit.²

[9. Aprilis.] Fecimus studentem fratrem Nicolaum de Judenburga in nostro studio Pragensi de nostra gracia speciali.³

[30. Iunii.] Fecimus Magistrum regentem in nostro conventu Pragensi R. Magistrum Johannem de Monaco⁴ usque ad capitulum generale proximo futurum cum omnibus libertatibus, exemptionibus, privilegiis, provisionibus annualibus et septimanalibus, aliisque immunitatibus, quibus Magistri regentes gaudere ibidem consueverunt.

[2. Iulii.] Concessimus fratri Henrico de Tusta, ut visitare possit limina apostolorum Petri et Pauli cum uno socio.⁵

[19. Septembris.] Fecimus studentem Bononie fratrem Albertum de Bruna per omnia sicut suprascriptos tres immediate fecimus.⁶

[19. Maii.] Fecimus studentem in conventu Senarum fratrem Martinum de Bruna de nostra gracia speciali.⁷

1388.

Tamže, rkp. Dd, 3.

[23. Maii.] Fecimus studentem in Pragensi conventu fratrem Johannem de Lanczuet de nostra gracia speciali.⁸

[25. Maii.] Fecimus studentem in conventu Pragensi fratrem Nicholaum Weynrici (!) de nostra gracia speciali.

Fecimus lectorem secundarium immediate post Magistrum in nostro studio Pragensi fratrem Nicholaum de Nurembergia cum omnibus exemptionibus etc., concedentes sibi, ut semel nostra auctoritate confiteri possit et absolvi.

Fecimus lectorem secundarium 2º loco post Magistrum fratrem Nicholaum de Tusta in studio Pragensi cum omnibus exemptionibus etc. Fecimus Ma-

¹ 10 a. ² 10 b. ³ Ibid. ⁴ 26 b. ⁵ 27 a. ⁶ 41 a. ⁷ 58 b. ⁸ Fol. 63 a.

gistrum regentem in studio Pragensi Magistrum Johannem Rouhaymer (!) pro primo anno tantum.¹

Fecimus priorem Prage fratrem Johannem de Doeblino, mandantes sibi, quatenus inventaria predicti conventus diligenter innovari faciat revidendo singula, clare describendo, que in sacristia sunt, libraria, forestaria, cellario aut procuratorio, ut de omnibus visa computacione et de facta restauracione, si quod distractum est, publicum pocius propter quam proprium commodum augeatur, vitam quoque communem disponere studeat secundum possibilitatem conventus. Item sibi precipimus per obedienciam salutarem, ut a visis presentibus ad dictum conventum accedere debeat.²

[15. Decembris.] Concessimus fratri Egidio de Praga studenti Oxonie, ut tempore quadragesimali et vacacionum possit stare Londonii, quousque studens in Anglia remanebit, ibidem Alamanis predicando et ipsorum confessionibus audiendo.³

1389.

Tamže.

[11. Aprilis.] Concessimus licenciam fratri Johanni de Corona provincie Bavarie eundi Romam causa visitandi limina apostolorum Petri et Pauli de nostra gracia speciali.⁴

[10. Septembris.] Fecimus conventualem in Monacho Magistrum Johannem de Monacho, a quo non possit amoveri invitus per aliquem nobis inferiorem, nisi sua demerita postularent. Item ipsum exemimus a correccione cuiuscumque nobis inferioris in culpis tantum levibus et non in gravibus excessibus secundum formam definicionum capituli generalis Ymole celebrati, ipsam nobis tantum modo reservando.

[15. Septembris.] Fecimus studentem Prage fratrem Johannem Mecenpok (!) de Ratisbona de nostra gracia speciali.⁵

[27. Octobris.] Fecimus conventualem fratrem Gerlacum de Bruna in conventu Middelburgensi mandantes eidem, ut infra tres dies illuc accedere debeat a noticia presencium.⁶

[4. Novembris.] Commisimus Magistro Leonardo, provinciali Bavarie, ut conventui Pragensi de priore possit providere in casu, quo contingat illum, qui nunc est ibidem prior, ab eodem vacare officio.

[6. Novembris.] Fecimus visitatorem nostrum ordinarium in conventu Pragensi fratrem Wulfardum de Valle speciosa cum plenaria auctoritate visitandi

¹ 66 b. ² U. m. ³ 85 a. ⁴ 97 a. ⁵ 117 a. ⁶ 118 b.

et inquirendi veritatem obiectorum et obiciendorum priori Pragensi et fratri Egidio de Tepla, quoscumque fratres Prage morantes et alibi ac alios, ut visiderit expedire, ac eosdem puniendi, renunciacionem prioris acceptandi, ipsumque absolvendi, prout nos possemus secundum ordinis instituta, mandantes singulis fratribus antedictis, ut sibi tamquam nobis in prefatis debeat obedire. Sibi autem mandamus sub pena nostre inobedientie, ut a noticia presencium infra X dies dictam visitacionem in conventu Pragensi debeat incepisse et sic inceptam infra mensem ad tardius terminare, volentes quod quicquid in predictis invenerit et determinaverit, nobis suis literis debeat intimare. Addimus tamen, ut si Magister Leonardus provincialis Bavarie tempore dicte visitacionis in Praga repererit, quod eandam incipere, mediare simulque finire debeat visitacionem. Si vero non, quod ipse solus cum socio, quem duxerit eligendum ea, que precepimus debeat adimplere. Si vero non, quod ipse solus cum socio, quem duxerit eligendum, ea que precepimus, debeat adimplere.⁴

1390.

[15. Iunii.] Precepimus omnibus prelatis et prioribus, ut fratrem Paulum de Praga lectorem debeat cum omni tota comitiva sua caritative in conventu recipere et velud (!) fratrem ordinis in singulis pertractare non obstante, quod ipse sub ordinis obediencia non existat.¹

[8. Iunii.] Fecimus studentem fratrem Johannem de Lippia (!) in nostro studio Pragensi de nostra gracia speciali.²

Fecimus studentem Prage fratrem Jacobum de Brugis de nostra gracia speciali.³

1391.

Tamže.

[15. Maii.] Fecimus studentem in nostro studio de Praga fratrem Augustinum de Bruna de nostra gracia speciali.

Fecimus studentem fratrem Michaelem de Brunia (!) in nostro studio Pragensi de nostra gracia speciali.¹

Fecimus studentem fratrem Rumoldum de Valle in conventu Pragensi de nostra gracia speciali.²

[18. Maii.] Fecimus studentem Prage fratrem Petrum Dunycz in nostro studio Cantabrigiensi de nostra gracia speciali.³

¹ 119 b. ² 127 b. ³ 1289. ⁴ U. m. ⁵ 148 b. ⁶ 149 a. ⁷ 130 a.

[19. Maii.] Fecimus studentem fratrem Conradum Hagn de Windsheim in nostro studio de Praga de gracia.¹

[21. Maii.] Confirmavimus in priorem provincialem provincie Bavarie Magistrum Leonardum de Carinthia² . . .

[28. Maii.] Mandavimus Magistro Leonardo provinciali provincie Bavarie sub pena nostre inobedientie ac solucionis de proprio, quatenus infra sex menses a notitia presencium debeat artare priorem conventus de Tusta ad solvendum decem ducatos procuratori ordinis, in quibus dictus conventus de Tusta obligabatur conventui Romano Sti. Triphonis pro morte fratris Nicolay de conventu antedicto et sepulti ibidem, de quibus decem ducatis ordinis procurator convencionem habuit cum sepedicto conventu de Tusta per prius pro parte dicti conventus Sti. Triphonis, quam convencionem confirmavimus.³

[6. Septembri.] Fecimus studentem fratrem Symonem de Tarvisio in conventu de Praga secum dispensantes de studio triennali de nostra gracia speciali.⁴

[11. Septembri.] Fecimus studentem fratrem Nicolaum de Praga in nostro studio de Arimino de nostra gracia speciali.

Fecimus studentem fratrem Martinum de Brunna in studio nostro de Bononia de nostra gracia speciali.⁵

Bartoloměj, generál augustiniánů, nařizuje přísné vyšetření žalob
na fr. Jimrama člena kláštera pionického vnesených.

12. Septembri.

Frater Bartholomeus,⁶ prior generalis etc.⁷ Venerabilibus in Christo viris, fratribus Nicolao de Tusta lectori et Conradino de Nure[n]bergha lectori Pragensi eiusdem etc. Cum frater Gimramus de Piwonio alias infamatus de impregnacione sororis Catharine Clementisse monialis nostri monasterii sancte Catharine de Praga noviter ad nos venerit, de dicto crimine se asserens innocentem, paratus tamen stare iudicio racionis et ordinis humiliiter suscipere disciplinam, hinc est, quod nolentes quemquam gravare indebite, ac cum non possimus per nos ipsos huius rei iuridice perquirere veritatem, de sinceritate vestrarum conscientiarum et prudencia specialem in Domino fiduciam optinentes (!) tenore presencium vos nostros instituimus visitatores in et super causa impregnacionis antedictae monialis prefatum Gimramum vel alium contingente, dantes vobis in hoc casu tantum omnem auctoritatem nostram visitandi quo cumque vel quascumque nostros et nostras subditos et subiectas, necnon et

¹ 150 b. ² 151 b. ³ U. m. ⁴ 154 b. ⁵ 155 a. ⁶ U. m. ⁷ Ibid.

ut omnes tales ad dicendum, quod sciverint, in predictis cogere valeatis omnibus hiis modis, penis et sentenciis, quibus nos ipsi prefatos et prefatas pro veritate dicenda possemus abstringere, volentes et mandantes, ut secundum per vos reperta contra prefatum fratrem sive contra alium, qui culpabilis dicti fuerit sceleris iuxta ordinis possitis et debeatis procedere sancções, eundem carceri mancipando pro eo tempore in eo conventu, hiis modis et condicibus, quibus vestris discretionibus esse videbitur faciendum. Si vero dictum fratrem Gimramum repereretis prefate impregnacionis culpabilem non fuisse, tunc volumus ut ipsum pristine reddatis fame et habilem ad omnia facta ordinis declaratis, ut ante sibi impositum scelus erat, nulla ipsum gravando penitencia, eo quod de carceribus fugiens hinc inde, licet non deposito habitu, saltem tunica et scapulari extra ordinis loca et sine licencia iverit discurrendo indebit, ipsum nihilominus de hiis eciam punientes, si causa fuisset facinoris sepedicti. Et ut quicquid sentenciaveritis, debitum sorciatur effectum, singulis prelatis nobis inferioribus sub pena privacionis a suis officiis, quam ipso facto incurvant, si contempserint obedire, stricte ponimus in mandatis, ut in exequendo predictam iusticiam vobis tamquam persone nostre obedire studeant cum effectu. Ut autem, que superius ordinavimus, in longum non nimium protrahantur, per mensem tantum post receptionem presencium huiusmodi vobis impositum visitacionis officium volumus perdurare. Quicquid autem inveneritis ac feceritis in predictis, vestris studeatis nobis multipliciter litteris intimare. Datum etc.

Augustiniánský generál Bartoloměj nařizuje fr. Jimramovi, tehdy v Římě prodlévajícímu, aby se vrátil domů k nařízenému vyšetření.

13. Septembri.¹

Frater Bartholomeus prior generalis etc. Dilecto nobis in Christo fratri Gimramo de Piwonio eiusdem ordinis etc. Cum post infamiam, quod quamdam nostri monasterii impregnaveris monialem, ac post fugam de carceribus, in quibus inclusus fueras ob predicta, nunc ad nos noviter accesseris, negante prefatum facinus commisisse, paratus tamen stare iusticie ac ordinis discipline, hinc est, quod nolentes cuiquam iusticiam denegare aut quod quisquam condempnetur sine debita forma iuris, non valentes per nos immediate prefatorum inquirere veritatem, tenore presencium per aliam nostram litteram super hiis visitatoribus institutis te ad propria remittimus unius mensis tibi

¹ U. m.

terminum assignantes, infra quem nostris visitatoribus te debeat presentasse, mandantes omnibus et singulis nobis subditis, ut infra dictum mensem te in nullo debeat molestare sub pena inobedience generalis; sed ut pocius te caritatively et fraterne in Domino pertractare studeant cum effectu. Insuper declaramus, te per nos esse ab excommunicacionis absolutum sentencia, necnon esse super irregularitatis macula dispensatum. Si modo aliquo propter antedicta prefatam incurrisse sentenciam aut dictam maculam post ipsam excommunicacionem te immiscendo divinis modo aliquo contraxisses. Datum etc.

[6. Novembris.] Commisimus vicario districtus Boemie, provincie Bavarie, quatenus fratrem Wenceslaum de Tusta de eodem districtu possit conventualiter locare in aliquo sibi subdito conventu, ut ei videbitur de nostra gracia speciali.¹

Generál fr. Bartoloměj nařizuje brněnskému převorovi Filipovi, aby moravský gen. vikář stanovil fru. Jimramovi jiný klášter na odpykání trestu, neboť karcer v klášteře krasíkovském (u Mor. Třebové) je nesnesitelný.

8. Decembris.

Frater Bartholomeus prior generalis etc.² Venerabili viro, fratri N. vicario districtus Moravie,³ provincie Bavarie eiusdem etc. Cum frater Gimramus de Piwonia per venerabiles viros, fratres et lectores Nicolaum de Tusta et Conradum de Nurenberga, nostros pro tunc visitatores fuerit ad carceres iudicatus in conventu de Corona, ad quem accedens conventum eandam penam humiliter portaturus, carceris eiusdem loci timuit artidudinem, cum per suam relacionem nec in ipso plene se erigere, nec plene se extendere potuisset, inde ad nos veniens, humiliter postulavit, ut de carcere non tam diro velemus misericorditer providere. Et quia iudicatus ad carcerem non perpetue, sed ad tempus tam artum carcerem assignare non est in ordine secundum consuetudinem minusque id nostre precipiunt religionis sancções, ideo dicti fratris rationabilibus precibus inclinati, tenore presencium, si sic est ut explicatur superius, tibi concedimus, ut possis et debeat prefato fratre Gimramo in districtu Moravie unum conventum assignare alium, ubi sit carcer competens et discretus, in quo quidem penitenciam carceris sibi per nostros antedictos visitatores assignatam [facere] debeat et per te abstringatur absque impedimento cuiuscumque nobis inferioris secundum formam et per tempus ab eisdem nostris visitatoribus tradita et ordinata substinere (!), ut per ipsorum litteram huic tue

¹ 157 a. ² 157 b. ³ Filip z Brna.

inclusam et per nos apertam particulariter est expressum. Et in qua quidem littera singula alia contenta integraliter voluntus observari per illum priorem, in cuius conventu prefatum fratrem duxeris carcerandum. Datum etc.

Generál fr. Bartoloměj nařizuje gen. vikáři v Čechách, aby určil fr. Jimramovi po odpykání trestu některý český konvent kromě pražského, jelikož nezná jiné řeči. Zároveň uděluje pokyny o úrocích Anny z Rýčan augustiniánky u sv.

Kateriny v Praze.

8. Decembris.

Frater Bartholomeus prior generalis etc. Venerabili viro fratri A. vicario districtus Boemie etc. Cum quilibet frater in propria nacione amplius possit ordini in cot[ti]idianis obedienciis famulari quam in ea patria cuius ydioma est simpliciter ignorans, ideo tibi ponimus in mandatis, ut fratrem Gimramum in aliquo conventu tui districtus Boemie preterquam in Praga conventionaliter debeat collocare, postquam sibi assignatam per nostros visitatores penam carceris complete subtinuerit, dummodo talis collocacio absque scandalo nostre religionis apud seculum fieri valeat atque possit, non obstante in hac parte prefatorum visitatorum ordinacione, nihilominus volentes prohibicionem de ipsis fratris non accedere ad conventum Pragensem in suo robore permanere. Insuper cum idem frater se asserit quandam emisse censem annualem cum una de nostris sororibus sancte Katerine (!) de Praga, qui propter propositum dicti monasterii iam in tribus persolvendis terminis est retemptus (!) nulla sufficienti causa assignata, ideo cum noster ordo in similibus excessibus non consueverit penam pecu[n]ia[l]iter infligere, tibi sub pena nostre inobedience et solucionis de bonis tibi concessis ab ordine stricte ponimus in mandatis, ut a receptione presencium infra mensem eundem propositum astringere debeat cum effectu ad satisfaciendum dicto fratri vel alteri pro eo, quem suo loco duxerit ordinandum, de tribus terminis persolucionis eiusdem census sibi de preterito non persolutis. Pro futuro autem taliter ordinamus, ut quod ipsa monialis sive monasterium partem census dicti fratris redimat aut quod ipse frater partem monialis recuperet e contrario. Et si neutrum predictorum ipsa soror Anna de Ryczan et monasterium facere recusaverint, tunc tibi et antedicto preposito, qui pro tempore fuerit, sub penis antescriptis ponimus in mandatis, ut semper in terminis ordinariis vel ad tardius infra mensem post quemlibet terminum ordinarie solucionis eiusdem census partem prefatum fratrem contingentem

alteri fratri vel persone per eum ad hoc ordinatum faciatis integraliter assignari. Datum etc.

1392.

Tamže.

[15. Aprilis.] Fecimus studentem fratrem Petrum de Luthomus in conventu et studio Cantabrigensi (!) provincie Anglie de nostra gracia speciali.¹

Generál fr. Bartoloměj nařizuje pražským lektorům, fru. Mikulášovi a Petrovi, aby vyšetřili, zdali fr. Albert ze sv. Dobrotivé byl provinciálem nevinně trestán pro porušení klausury a zdali mu byl jeho majetek (představenými dovolený) nespravedlivě sequestrován.

6. Octobris.

Bartholomeus prior generalis etc.² Venerabilibus viris, fratribus Nicolao de Tusta lectori et Petro de Verona etc. Noviter Albertus dictus Humprech de Insula in nostra presencia constitutus nobis cum postulacione iusticie proposuit querulose, quod per venerabilem in Christo virum, fratrem Leonardum sacre pagine professorem, priorem provincialem provincie Bavarie fuerat carceri adiudicatus pretextu et causa, quod quandam in sua cella habuerit mulierem, pro qua prius frater Laurencius de Praga fuerat carceri mancipatus. De qua quidem sentencia idem frater Albertus se gravatum plurimum reputabat, tum ut asserit quia numquam in sua prefata mulier cella fuit, tum quia de eodem crimine non visitatus, non requisitus, non auditus per ipsum provincialem aut per eius aliquem delegatum extitit quoquo modo, ymo non visus per eundem provincialem tempore quo ipse Pragensem visitavit conventum, ex qua videtur visitacione eundem ad carceres iudicasse, cum pro tunc idem frater eodem presens non fuerit in conventu, unde idem frater Albertus, ut se ab eo quod pretendit gravamine sublevaret, ad maioris auctoritatem infra tempus, quod a iure conceditur appellavit, suos postmodum satis cito versus nos dirigens gressus prosecuturus appellacionem, quam fecerat coram nobis. Et quia iusticia cogimur prelatis nobis inferioribus favorem prestare in lictis, eisdem inobedientes, ut ipsis cum humilitate pareant, cohercentes, ita tamen, ut eorum subditos ab iniustis similiter gravaminibus relevemus. Ideo non valentes per nos superioris narratorum perquirere veritatem ob loci distanciam

¹ Fol. 161b. — ² 171b.

ac maioribus impediti et ne inde iusticia negligatur, de vestra prudenti conscientia speciale in Domino fiduciam obtinentes, presencium in tenore nostros visitatores facimus in nostro conventu de Praga, in et super hiis tantum modo, que sunt superiori explicata. Et ut id possitis liberius adimplere vobis plenariam concedimus facultatem, ut omnibus viis et modis, quibus nos possemus singulos nobis subditos ad prefatorum veritatem inquirendam quomodo libet oportunos valeatis ad vos vocare, super hiis iuramento prestito aut excommunicacionis lata sentencia visitare et quibuscumque penis eciam carceris abstringere, si fuerit oportunum, volentes ut antedictus provincialis et Magister vobis debeat assignare deponentem et testificantes contra prefatum fratrem Albertum de criminis antedicto, quod ut faciat ab eodem nostra littera postulacio, ut quantum prefata habeant veritatis facilius patet. Et si per vestram visitacionem sufficienti probacione in ipsius fratris Alberti cella prefatam fuisse inveneritis mulierem, tunc per id tempus ad carceres iudicetis, ut pro huiusmodi delictis in nostris sancctionibus est statutum, ac si ulterius repereritis, quod sibi tempus defensionis debitum per venerabilem provincialem fuerit assignatum, tunc penam eidem inferatis et assignetis, que debetur frivole apellantibus secundum ordinis instituta. Si autem eum de sepedicte mulieris ad eius cellam introduccione repereritis innocentem, tunc ipsius provincialis contra eundem fratrem Albertum nullam fuisse declaretis sentenciam, eum in conventu Pragensi in omni actu et statu ordinis reponendo, in quibus ante tale contra ipsum latum iudicium existebat, nolentes ex tunc, quod dictus frater Albertus a dicto conventu per aliquem nobis inferiorem valeat amoveri, nisi oppositum eius probata demerita postularent. Insuper cum idem frater Albertus conqueratur, per eundem venerabilem provincialem esse bona sibi concessa ab ordine ratione quorundam predecessorum debitorum aut alia ex causa indebita sequestrata, ideo volumus, ut similibus modis et forma, quibus supra huius rei beatis perquirere veritatem. Et si eundem fratrem Albertum aliqui inveneritis obligatum de sic sequestratis, creditoribus satisfiat, sibi si quid residuum fuerit aut si nulli fuerit obligatus, omnia sua bona restitui facientes, nisi ordinis instituta ob aliud oppositum statuerent faciendum. Expensas autem, si que fierent ob causam predictorum, idem frater Albertus se obtulit faciendas. Et ut sic faciat, presentibus ordinamus facturi postmodum, quod iusticia postulabit. Et ut dilacione temporis in prefatis vicium mora non trahat (!), vobis ponimus in mandatis, ut a noticia presencium infra quindenam ad conventum Pragensem, si ibidem non fueritis, debeat accessisse prefate visitacionis officium inchoando, quod postquam inceperitis, per mensem tantum volumus perdurare. Et si per vos predicto fratri Alberto penam carceris

contingerit (!) assignari, ut vestra eadem sentencia debitum sorciatur effectum sub simili pena regenti conventum, in quo ipsum determinaveritis, carceris penam pati stricte ponimus in mandatis, ut eciam nostro cessante officio vobis in hoc tamquam nobis nostroque officio debeat obedire, cuiuscumque nostri inferioris precepto tam in hoc, quam in eisdem suis restituendis bonis, si id duxeritis ordinandum ad oppositum non obstante. Quicquid autem repereritis ac iudicaveritis in sepedictis, volumus ut nobis de verbo ad verbum vestris debeatis litteris intimare. Datum etc.

[6. Octobris.] Fecimus priorem in conventu nostro de Praga fratrem Nicolaum de Tusta lectorem, dantes ei omnem auctoritatem, quam huiusmodi prioribus in spiritualibus et temporalibus concedunt nostri ordinis sancções in nomine Patris] etc. Insuper mandavimus singulis fratribus dicti conventus, ut ei tamquam eorum vero priori et pastori obedire debeat. Item mandavimus sibi in virtute sancte obedientie, ut dictum debeat acceptare officium et ad dictum conventum accedere ad id prosequendum a presencium noticia infra quindenam.¹

Mandavimus fratri priori conventus de Insula sub pena solucionis de proprio ac privacionis a suo prioratus officio, quatenus infra sex menses a presencium noticia debeat reddidisse vel aliter eam contentasse de viginti sexagenis iam per triennium detentis venerabili domine Anne relicte quondam domini Vlrici Leporis de Mendico alias de Subyro (!) vel de Waldek, si contra voluntatem dicte domine detente sunt prefate viginti sexagene et indebite, ut nobis est propositum. Quas quidem XX sexagenas predecessor in prioratu receperat. Item amonuimus eum et conventum predictum, ut de anniversariis fiendis pro predecessoribus dicte domine et defunctis, ut promissum est, debeat integrę observare.²

[7. Octobris.] Arrestavimus omnia bona³ olim domini Augustini episcopi Concordiensis, que sunt in conventu Brune vel de Bruna ratione cuiusdam debiti, in quo dictus dominus episcopus obligabatur conventui de Praga, vide licet in quinquaginta marchis, quas Pragensis conventus in conventu de Bruna deposuerat, mandantes priori et toti conventui antedicto de Bruna sub penis furti et solucionis de proprio, quatenus de hiis nihil cuiquam assignet vel de deposito recipere permittat, quo[u]s]que per nostrum provinciale, si in districtu fuerit Boemie aut Moravie aut si non fuerit in aliquo predictorum districtuum, quoisque per ambos vicarios eorundem districtuum determinatum fuerit iuridice, quid fiendum, ita quod si prefati vicarii non simul in sentencia

¹ 172 a. ² U. m. ³ Ibid. Biskupem concordienským byl člen řádu fr. Augustin de Bohemia od roku 1380 do 7. března 1389, kdy zemřel (Eubel, Hierarchia catholica, I, str. 209).

concordarent, tunc voluimus, quod eadem determinacio iterum ad provincia-
latus officium revertatur.

[13. Octobris.] . . . concessimus, ut conventibus Pragensi et de Wienna de priore et lectoribus providere valeat, quocienscumque vacare contigerit.¹

[18. Octobris.] Fecimus studentes fratres Johannem de Winschaim(!), Conradum de Aupach(!) et Johannem Reimer de Nurenberga in nostro studio et conventu de Praga de nostra gracia speciali.²

[27. Novembrib.] Fecimus studentem fratrem Petrum de Leuthmiszil(!) in studio Bononiensi pro forma Parisiensi de nostra gracia speciali, quoisque socii sui per nos gracie sint expediti.³

1393.

Tamže.

[2. Februarii.] Fecimus studentem in nostro conventu Pragensi fratrem Egidium comiti de Michilinia(!) de nostra gracia speciali.⁴

Generál fr. Bartoloměj zmírňuje fru. Jimramovi zbytek trestu, jelikož konal pokání velmi svědomité a tříkráte putoval do Říma. Po ukončení trestu má se odebrati z Ročova do Pivonic.

1. Martii.

Frater Bartholomeus etc.⁵ Fratri Gimramo eiusdem ordinis etc. Cum per nostros visitatores quinque mensibus ad penam carceris iudicatus, dum eandem penam humiliter substineres, inde extractus violenter fueris per brachium seculare, tua, ut asseris, ordinacione vel procuracione non previa nec scitu, unde postmodum ad omnem eciam carceris portandam penitenciam te tam provinciali quam vicariis districtus Boemie subiecisti, de quo quilibet predictorum se intromittere recusavit. Quare ad nos veniens personaliter te obtulisti paratum omni cum prom[p]titudine ad penam carceris seu quamcumque aliam substi-
tuendam, prout nostre foret placitum voluntati, semper tamen misericordiam postulando. Ideo nos attendentes tuam prom[p]tam obedienciam ac trinum
tuum ad nos accessum et ad Ytalię necnon, quod ante nostrorum visitatorum
antedictorum sentenciam circa duos menses cum dimidio et post circa unum
mensem et dimidium in carceribus ob eandem causam permanisti, volentes ri-
gorem iusticie misericordia temperare, presencium in tenore residuum pene car-

¹ 151 a. ² 174 a. ³ 177 b. ⁴ 179. ⁵ 181 b.

ceris dictorum quinque mensium penam graviorum culparum per duos menses tibi misericorditer permutantes, tecum eciam in prostracionibus et habitu de pleniori gracia dispensantes, pro qua quidem penitencia substinenda tibi conventum in Roczow presentibus assignamus, te eadem completa penitencia in conventu tue originis de Pivonio conventualem de nostra speciali gracia facientes. Datum etc.

[18. Marcii.] Fecimus studentem in nostro conventu Pragensi fratrem Heinrichum de Verchaym de nostra gracia speciali.¹

[13. Iulii.] Concessimus licenciam fratri Petro de Lutmissen(?) provincie Bavarie et Johanni de provincia Ungarie, quatenus sub Magistro regenti conventus Bononie lectorie gradum possint consequi de nostra gracia speciali, quo ciescumque voluerint, non obstante quod triennium non compleverint in dicto studio, prius tamen perfectis lectionibus ac laudabili patrum dicti conventus deposicione more solito non obstantibus quibuscumque ordinacionibus in contrarium editis.²

[8. Augusti.] Fecimus studentem in nostro conventu et studio de Praga fratrem Rumoldum de Valle, de conventu Machlinie de nostra gracia speciali.

[18. Augusti.] Fecimus Magistrum regentem in nostro conventu de Praga pro anno presenti Magistrum Johannem de Monacho, ubi frater Nicolaus nunc ibidem lector principalis, si sibi videlicet prefato Magistro Johanni dicto Ruoshaymer, voluerit cedere et sponte dictam cathedram in suis manibus resignare de nostra gracia speciali.

Precepimus fratri Hermanno de Mindelhaim lectori sub penis inobedientie prioris generalis et privacionis vocis active et passive, quas ipso facto incurrat, si contempserit obedire, quatenus a presencium noticia infra duos menses debat reddisse quatuor florenos fratri Bernardo de Constancia, quos ei com prestitit, dum esset studens Wienne, iam sunt tres anni elapsi vel aliter ipsum contentum fecisse, si sic est, ut premittitur.³

II

AUGUSTINIÁNI-KANOVNÍCI

¹ 181 b. ² 187 a. ³ 188 a. Při tomto posledním zápisu jest pozdější rukou připsáno: Episcopus Nicopolensis. 1413. Potom rukou ještě pozdější: Factus Hussita.

Otomto řádě se nám nezachovalo mnoho dokladů, z nichž by bylo lze čerpati zprávy o jeho stavu v době předhusitské. Na šestí prameň, jež máme, stačí jakž takž k utvoření představy o zřízení a disciplině v teholi augustiniánských kanovníků. Jsou to jejich statuta dochovaná v rukopise někdejšího kláštera roudnického, nyní v kodexu děčínském č. 101 a v manuskriptu studijní knihovny olomoucké č. II 72. Tento druhý exemplář jest opisem z roku 1500 pořízený prvním proboštem kanonie olomoucké Janem Štávkou dle statutu bývalého kláštera téhož řádu v Lanškrouně.¹ Druhým dokladem jest naučení Vojtěcha Raňkova k třeboňským augustiniánům ohledně závažnosti řádových předpisů, třetím pak visitační protokol o celkovém stavu českých kanonií v roce 1398. Pro nedostatek místa otiskuji pouze dva poslední doklady.

Konstituce v rukopise děčínském a olomouckém dochované mají svůj zvláštní význam. Jak níže z rádové visitace roku 1398 konané poznámé, nařídil arcibiskup pražský Jan z Jenštejna, aby všechny české kanonie řídily se jednotnými konstitucemi a to rádem mateřského kláštera roudnického. Poněvadž text konstitucí roudnických a lanškrounských jest úplně shodný, jest patrnó, že roudnická statuta byla skutečně normou i v jiných domech a že tudíž na základě nich poznáváme zřízení celého řádu v době předhusitské. Roudnická statuta měla svůj význam i v době pozdější, neboť, jak jsme dokázali, sloužila v roce 1500 zmíněnému již proboštovi Štávkovi za podklad domácího řádu obnovené kanonie lanškrounské se sídlem v Olomouci.²

Řádový dorost. Po obláčce vstupuje kandidát do noviciátu. Představeným jeho i ostatním spolubratřím se doporučovalo, aby se k němu chovali s jistou shovívavostí. Vždyť se rozumí samo sebou, že obléknutím hábitu nemění se ještě úplně jeho povaha. Zůstává v něm ještě mnoho různých světských slabostí, jichž se může zhodit pouze výchovou, t. j. po čase, nikoliv okamžitě. Nejprve se učí znáti reguli a zřízení domu, recitovati a zpívat officia a jak chovati se v choru.³ Dokud toho nezná, nezmí jež nikdo ničím jiným obtěžovati. Doporučuje se však členům, aby ho v krušném noviciátním roce posilovali. Pro novice byl určen v klášteře zvláštní od ostatních oddelený trakt, aby se v něm nerušeně věnovali svému poslání.

Poukončení noviciátu jednalo se v kapitule, t. j. shromáždění všech členů se slavnými sliby za předsednictví probošta nebo jeho zástupce o připuštění novice

¹ Neumann, Neznámá statuta moravská. Otisk z Hlídky, 1916-18, str. 20. ² U. m.

³ Komický se vyjímá napomenutí, aby novic neházel za sebe ani vedle sebe nosní nebo krční hlen, nýbrž aby jej hodil pod sebe na zem a rozšlapal nohou. Patrně asi neznali ještě kapesníků.

ke slibům. Kdyby celá kapitula nebo některý člen uváděli proti připuštění novice ke slibům bezdůvodné námitky, dá jim probošt měsíc na rozmyšlenou a kdyby ani potom od svého nesprávného názoru neupustili, připustí kandidáta ke slibům na svou vlastní odpovědnost. Novic, složiv sliby, stal se klerikem. Na venek se ona změna vyznačovala velikou tonsurou. O klericích se nedohrádáme mnoho. Víme pouze, že obývali oddělený noviciální trakt, který jim snad byl i určen ke studiu. Co studovali, nelze přesně říci, neboť se v konstitucích mluví pouze o těch, kdož mají buď učiti sebe anebo jiných o Písni sv., o rádě a zvyklostech církevních a jiných věcech pro život. Možno tedy říci aspoň tolik, že rádové studium v augustiniánských kanoniích mělo dvojí rys: biblický a kanonický.

Disciplina byla přísná. Vzhledem k provinilcům nařizovala statuta následující postup: Nejprve představený sám napomenul zcela mírně. Když to nepomohlo, domluvil mu přísně před dvěma jinými spolubratry a když i druhé napomenutí se ukázalo bezvýsledným, postavil rušitele domácího porádku před kapitulu. Ovšem, nejprve se mu bylo přesvědčiti, neskrývá-li se za obviněním osobní nevraživost. Obžalovanému členu se zakazovalo poklesků svých vymlouватi. Měl hned přiznat svou vinu a prositi za pokání. Při udílení trestu se kladlo proboštovi neb jeho zástupci na srdce, aby nikdy nebyl příliš přísným, nýbrž aby volil vždy pouze přiměřenou culpu. Poklesky podléhající trestání byly: Porušování silencia, chyby při recitování nebo zpívání officia, rušení nočního klidu, přijetí nebo dání něčeho bez dovolení představeného, nechození k jídlu zároveň s ostatními. Pro stav českých kanonií augustiniánských jest zajisté chvalitebným příznakem, že o mravních deliktech se ve statutech neděje vůbec ani zmínky.

O přísnosti řeholního života svědčí předpisy pro spárnu (dormitář). Dokud nebyla spuštěna záclonka, nesměl se nikdo svlékati. Při svlékání se měl každý chovati tak opatrň, aby mu ani nohou nebylo viděti. Kdyby v místnosti bylo veliké horko, směli se členové odhaliti jen na nohou, hlavě a ramenou. Dívati se po druhých, i když již leželi, se přísně zakazovalo, stejně jako se zapovídalo rušiti noční klid. Při tom se dovídáme o zajímavé podrobnosti z intelektuálního života. Praví se totiž, že, kdyby někdo chtěl něco studovati nebo psáti v noci, může tak činiti ve spárne, leč tak, aby hýbnutí rukou nerušilo nikoho ze spánku. Ustanovení toto zajisté svědčí o píli, s jakou se věnovali augustiniánští kanovníci vědecké a umělecké práci.

Společenský život můžeme si představit na základě několika málo narážek. Bratří se doporučuje svornost, jakožto základ pospolitého života. Aby tedy byla stálá harmonie mezi konventem a představeným, nařizovalo se konati

denně kapitulu, v níž by všichni mohli vyměňovati své názory o různých domácích záležitostech. Péci o společenství v pravém slova smyslu poznáváme z napomenutí, dle něhož po druhém zazvonění po nóně měli přijít do refektáře na korbel všichni, i ti, kteří nepili. Jednalo se tedy o přátelské posezení, jehož se bylo všem súčastnit.

Péče o nemocné je účinným důkazem bratrské lásky. V konventě byla zvláštní místnost pro nemocné. Statuta nařizovala, aby se jim dostalo všeho potřebného jak pro duši, tak i pro tělo. Bratří měli hojně navštěvovati nemocné a těšiti jich přátelskými rozmluvami a vybranými partiemi duchovní četby. Jestli návštěva nemocných se doporučovala, pak bdění u lože umírajícího spolubratra se přímo předpisovalo a to tak, aby vždy dva bratří ve dne v noci u něho byli. — Zvláštní kapitulu věnovali roudničtí augustiniáni pouštění žilou. Kdo toho potřebuje, požádá v kapitule o dovolení. Obdržev je, odeběre se do klášterní nemocnice, kde ztráví plné tři dny. Klášter mu dodá všechno, čeho potřebuje.

Vlastnictví. Statuta nepřipouštějí žádného soukromého vlastnictví. Proto nesměl nikdo říkat: „To jest moje“, nýbrž: „To je naše“. Zakázané slovo „moje“ mohl vysloviti augustiniánský kanovník pouze, mluvil-li o otcí, matce aneb o své vině.

Předpisy pro chór jsou nejobsáhléjší a také nejpřísnější, důkaz to, že cti a slávě Boží věnovali augustiniáni-kanovníci tu nejlepší péci. Na každé špatné uklonění nebo vyslovování při recitaci hodinek byl trest. Rovněž ani nesměl nikdo nikam jinam hleděti, nežli jak bylo předepsáno. Konvršum (bratřím Jaikům) zaměnili představení officium a mši sv. za určitý počet Otčenášů a Zdrávasů. Za matutinum a nešpory vyměřili jim představení po 30 Otčenáších, za hóry 20, za kompletář 16 a za mši sv. 50 Otčenášů. Kromě toho měli ještě augustiniáni t. zv. menší officium, totiž ke cti P. Marie, pro které měli laici zase jiné výměry. Za matutinum se modlili 15, za hóry 9 a za nešpory s kompletářem 15 Otčenášů.

Knihovny klášterní měly svůj zvláštní rád. Při tehdejší drahotě knih a pochopení, jež měli rádoví představení pro kulturní věci, chápeme, proč jim věnovali tolik pozornosti. Jelikož knihovní rád byl pracován vzhledem k osobám mimo klášter stojícím, lze se domnívat, že i snaživcům-neřeholníkům bylo dobře známo, jaké poklady se v bibliotékách augustiniánských kanonií skrývají. Knihovníkům se tudíž předpisovalo, aby osobám z venku půjčovali jenom tehdy, dají-li jim za ně do zástavy knihy jiné, buď též ceny aneb možno-li ještě cennější, po případě jinou zástavu rovnocennou. Kromě toho měl vždy knihovník zapsati si jméno vypůjčovatele a titul spisu. K vůli větší ještě

jistotě měl knihy venkovským osobám půjčiti vždy u přítomnosti několika spolubratří jakožto svědků.¹

O klášterní kanceláři a s ní souvisícím expedování aktů dovídáme se rovněž některé podrobnosti. Statuta rozeznávají dva druhy aktů: *Cartae a literae*. Pod prvním jménem dlužno rozuměti profesní listy, jež nabývaly svého zákonitého významu složením slibů u přítomnosti představeného a kapituly. Do druhé skupiny spadají dispositivní listiny, k jejichž vyhotovení se žádalo: 1. Přečtení v kapitule. 2. Zpečetění v kapitule po jejím předchozím souhlasu s obsahem listiny. 3. Vyhotovení kopie a uložení jí u sakristána. Pak teprve se směla listina expedovati. Konventní pečeť opatrovali tři členové, převor, sakristán a některý z bratří.²

Z uvedených právě statutů jsme poznali zřízení českých kanonií augustiniánských, jakož i horlivého řeholního ducha z nich vanoucího. Jak úzkostlivě nahlíželi augustiniáni na plnění svých řeholních povinností, o tom si můžeme učiniti představu z listu Vojtěcha Raňkova k třeboňským kanovníkům. Ti se obrátili na Vojtěcha se žádostí, by jim vysvětlil, zdali všechny předpisy v reguli sv. Augustina obsažené zavazují pod těžkým hřichem. Dopis jejich se nám sice nedochoval, ale z úvodních slov Raňkových můžeme považovati jejich dotaz za projev až úzkostlivého zachovávání řehole. Praví se v nich, kterak někteří členové poukazují na to, že všechna ustanovení regule se nezachovávají, a dovozují z toho, že všichni jsou proto ve stavu těžkého hřachu. Raněk spatřuje v takových skrupulích dvojí nebezpečí: Odpuzování od řeholního života a trápení vlastního svědomí.

Chtěje odpověděti na dotaz třeboňskou kanonii učiněný, rozlišuje nejprve příkázání na božská a lidská. Prohlašuje příkázání božská za absolutně dobrá

¹ Jelikož se jedná o náš snad nejstarší knihovní řád, tedy jej podávám doslově: „*Monasterii ac loci religionis nostre dispendiis, que ex commodacione seu concessione librorum plerumque contingunt, precavere consulcius intendentes, conventionali consilio duximus statuendum, ut nullatenus libri concedantur extraneis, nisi meliores aut equivalentes aut aliquid competens vadum ipsorum loco in libraria reponatur. Fiat quoque de personis, quibus dicti libri fuerint commodati, et librorum nominibus seu titulis memorialis scriptura, que in monasterio ad tempus restitucionis eorundem cum diligencia conservetur. Huiusmodi vero librorum concessionem et resumptionem in presencia saltem aliquorum fratrum fieri volumus, ne per oblivionem aliquatenus deperdantur.*“ (Rkp. olom. stud. knih. II/72, fol. 8^a.)

² „*Sigillum conventus sub tribus clavibus diligenter custodiatur, quarum unam servet prior, secundam sacristanus, tertiam frater per conventionales fratres electus. Nulla eciam litera sigilletur conventus sigillo, nec cuiquam ex parte conventus dirigatur, nisi prius lecta fuerit in capitulo et copia ipsius per sacristanum reservata. Si que autem conventui per aliquem fuerit directa, in conventu aperiatur, ostendatur et legatur, ut fratres ipsa auditae et intellectae sciant, quid circa ipsam debeant facere vel ad ipsam respondere.*“ (Ibid., fol. 8^a.)

a dovozuje z toho, že každé porušení příkazu Božích jest proto zlem a věřící jest povinen zachovávat v případě nesnází slova sv. Pavla: „*Sluší se Boha poslouchati více než lidí.*“

U příkázání lidských rozlišuje příkaz od rady. Věnuje při tom pozornost radě jakožto činiteli pro řeholní život zvláště významnému. Rada může působiti přímo a nepřímo. Přímo k vůli uvarování se budoucího zla nebo spáchaného poklesku, nepřímo k dosáhnutí dobra. Děje-li se příkaz cum prima obligatione a se souhlasem toho, jenž ho přijímá, jest to podklad řeholních závazků. Nejprve se kandidát seznamuje s regulí a hlavně se všemi závazky z ní plynoucími. Rozhodne-li se k zachovávání řehole, pak ovšem se zavazuje k zachovávání všeho v ní obsaženého. Jakmile však tak učinil, pak již se nejedná o žádné rady, nýbrž o příkaz, jež na sebe dobrovolně převzal. Závazek onen trvá i když náhodou rádový představený ho nezdůrazní a to jednoduše proto, že jest vysloven regulí, na kterou řeholník sliboval. V důsledku toho potírá Vojtěch Raňkův falešné mínění některých mnichů domnívajících se, že jest úplně stačitelné, zachovávají-li tři apoštolské sliby a některá ustanovení regule, nikoli ale všechna. Výjimka může toliko vyplývat buď z fysické nemožnosti (nemoci) anebo z dispense udělené papežem anebo rádovým představeným. K vůli úplnosti připomíná, že při řeholních statutech jest uvážiti, zdali zakladatel chtěl zavazovati pod vinou a trestem, či nikoliv. Jestli takový závazek je, tedy i věc sama o sobě dobrá, poněvadž jest mu zakázána, může mu být kamenem úrazu. I má proto každý řeholník (je-li v pochybnostech) zkoumati závaznost ustanovení předpisů, zdali zavazují pod hřichem těžkým či lehkým anebo snad pouze pod časným trestem. Obyčejně však zavazují rádové předpisy aspoň pod hřichem lehkým. Z toho pak dochází k následujícímu praktickému závěru: Přestupuje-li někdo klášterní předpisy povahy indiferentní, nemusí se vždy tím dopustiti těžkého hřachu. To záleží na intenci, jež zakladatele řádu při tom vedla. Nařídil-li to pod přísným závazkem, pak ovšem předpis váže pod těžkým hřichem, ale i tu považoval Raněk za dobré podotknouti, že podřízení mají být na to upozorněni. Tak na př. nezachovávání silencia nemusí být vždy těžkým hřichem a podotýká, že stupeň provinění nelze vždy posuzovati dle závaznosti předpisu, nýbrž i také dle stupně neúcty k němu, jakož i dle záliby v jeho přestupování. Napomenutí své končí Mistr Vojtěch přiznáním, že zachování vlastní spásy jest přednejší nežli přetrasání různých problémů.

Celkem lze říci, že Vojtěchovo stanovisko vůči závaznosti rádových předpisů bylo úplně střízlivé. Neklonil se ani k rigoristům, spatřujícím přísnou závaznost všech předpisů, ani k méně přísným, omezujícím se na pouhé řeholní

předpisy, nýbrž vybízel k náležitému zkoumání jednotlivých statutů, zdali zavazují více, či méně přísně.

Poznavše domácí řád českých kanonií augustiniánských, jakož i názory o jeho závaznosti, všimneme si nyní, jak byl skutečně zachováván. Zpravuje nás o tom visitační protokol z roku 1398.

Ještě arcibiskup Jenštejn poručil svému oblíbenému převorovi roudnickému Petrovi, aby zvisitoval všechny kanonie na území českomoravském. Jenštejn si přál, aby ve všech kanoniích byla jednotná obseriance. Poněvadž pak všechny české kláštery založeny byly z roudnického, tedy se měly i řídit jeho domácími předpisy. Chtěje viděti, jak se toto jeho přání provádí, zplnomocnil roudnického převora Petra, by jeho jménem provedl visitaci všech stávajících klášterů. Petr tak učinil a neshledal „nihil . . . enormis, scandalosi seu erronei . . . quo a sanctae religionis observantia declinaret“. Pouze některé malíčkosti chtěl Jenštejn zdůraznit, leč běh událostí mu provedení úmyslu znemožnil. Proto nástupce jeho, arcibiskup Olbram, vzal na se úkol svého předchůdce a nařídil: 1. Zachovávat neztenčeně ve všech českých kanoniích augustiniánských statuta roudnického kláštera. 2. Slib chudoby až do té doby ve všech klášteřích zachovávaný budiž držen se vši přísností. Představení nesmějí se od konventu odlišovati žádnými zvláštními mensálními příjmy. 3. Klausura se zostřuje v tom smyslu, že do ní nesmí netoliko vkročiti žádná žena, nýbrž i mužům omezen do ní přístup na minimum. 4. Každý klášter musí míti rádné hospodářské knihy a jmenovitě příjmy a vydání jest přesně zapisovati. 5. Budiž všude týž kůr a hábit jako v Roudnici. 6. Nařízení tato se připíší v každé kanonii k domácím statutům a budou s nimi zároveň předčítána, avšak mají míti pouze povahu informace.

Stav českomoravských kanonií augustiniánských byl tedy na konci XIV. století uspokojivý. O nějaké znemravnělosti jeho členů nelze vůbec mluviti.

DOKLADY

Vojtěch Raňkův k augustiniánům v Třeboni o závaznosti řádových předpisů.

(S. d., s. I.)

(*Univ. knih. pr., A) D, 20, B) I, G, 11.*)

Sancti Spiritus assit nobis gracia. Amen.^{a)} Reverendi Patres! Voluistis, ut vobis scripto responderem ad duo dubia. Primum fuit de obligacione regularium sancti Augustini ordinis, que consurgit ex regula, utrum videlicet omnia illa, que continentur in regula sancti Augustini, cadant sub precepto.^{b)} Se- fol. 288^a cundum dubium fuit de visione divina, quam sancti habent in patria, qualis sit illa, an corporalis, an mentalis.

Et quantum mihi appetat in prima questione, movit vos^{c)} istud verbum Augustini, quod dicit in proverbio sue regule: „Hec sunt, que, ut observetis preceptimus“¹ etc. Videtur ergo, quod cadant sub precepto et quia forte videretur istud nimis durum, quia multa contenta in dicta regula non servantur et sic omnes illam regulam professi dampnarentur, quod dicere esset homines a regula retrahere et laqueum conscientiis nectere, et quia questio ista prima est satis positiva et moralis, requirit magis processum narratorum quam silogisticum et disputatorium, propter quod sunt aliique distinctiones premittende antequam conclusio de questione proposita inferatur.

Et primo sciendum est, quod est quoddam preceptum divinum et quoddam humanum. Preceptum divinum est, quod continet ea, que [sunt] per se et absolute de genere bonorum et^{d)} cuius contrarium est per se malum, et tale preceptum est de iure nature et debet includi in omni iure humano, quia omnes tale preceptum obligat ita, quod si ei contrarietur preceptum humanum, non est ei obediendum, / sed^{e)} est contempnendum, quia „magis oportet Deo obediare, quam hominibus“² Act. 5. c.

Preceptum autem humanum est, quod continet ea, que licite et absque peccato, quantum est de se, possunt fieri et non fieri, ut sunt ex se et indifferencia,^{f)} que possunt et bene et male fieri. De precepto autem humano sciendum, quod in se duplicitate potest fieri circa illa, que pertinent ad ipsum vel absque

^{a)} A deest. ^{b)} B in marg.: 1. ^{c)} A deest. ^{d)} B řkrtnuto: quorum quod. ^{e)} B řkrtnuto: tale preceptum. ^{f)} B řkrtnuto: potest. ^{g)} B: ex se indifferencia.

¹ Migne, P. L., XXXII, str. 1452. ² V. 29.

prima obligacione et consensu eorum, quibus precipitur vel cum eorum consensu et obligacione. Primo modo nullus hominum potest precipere ea, que pertinent per se ad humana precepta vel preceptum, nisi fuerit prelatus aut princeps ordinarie illis, quibus precipit, prepositus, que cum ab ipso precipi non debent, nisi innuente causa racionabili, qua contingente peccaret transgrediens id, quod preceptum est, ac si non preciperetur. Sed ex causa minus evidenti et minus necessaria possunt precipi humano precepto a prelato vel principe omnibus generaliter illa, que sunt ex se indifference. Illa autem, que sunt bona prerogativa et pertinent ad consilia, ab eo precipi nulli debent, nisi ex evidenti causa et valde necessaria.

^{288b} De istis autem, que referuntur ad preceptum, / sed de istis, que pertinent ad consilium, sciendum quod duplice posunt, scilicet vel directe vel indirecte. Directe ob fugam mali futuri vel emendacionem mali preteriti, quemadmodum posset precipi continencia alicui, si casus emerget talis, quod aliquoquin periclitaretur ecclesia. Ob emendacionem mali preteriti, quemadmodum indicitur seu precipitur alicui perpetua continencia ratione perpetrationis delicti incestus vel uxoriandi et aliis, que notantur ³¹, q. 1. in principio.^{b)} Indirecte propter adepctionem boni, quemadmodum precipitur continencia volentibus ad maiores ordines promoveri, ut patet di. ³¹, c. 1. et di. ⁸⁴, c. „Cum in preterito,“ unde et dicitur ipsis precipiendo, cum promoventur ad ordines maiores: „Si prius incesti, amodo casti.“ Si autem fiat preceptum prima obligacione et consensu eius,^{c)} cui precipitur, iste est modus precipiendi, qui pertinet ad regulas religiosorum et fit huc modo et debet fieri.^{d)} Primo enim debet legi regula illi, qui ad eam se^{e)} vlt obligare et debent exprimi omnia illa, que et qualia sint, ad que^{f)} se debet obligare. Si tamen velit, quod voluerit et consensu^{g)} adhibuerit / et se obligare voluerit observancie regule, et omnium contentorum in ea se obligabit. Quo facto illa omnia, que ad regulam pertinent, etsi sibi primo erant in consilio tantum, iam facta sunt sic se obliganti in precepto et tunc debet vel potest institutor regule aut eius vicem gerens quasi resumendo contenta in regula et prius proposita sub forma consilii illi iniungere sub forma precepti, dicendo: „Hec sunt, que ut observetis precipimus,“ sed quod dicit beatus Augustinus in principio sue regule, unde statim sequitur: „In monasterio constituti“³ et sive ille, qui preest hoc dicat sive non dicat, cum ipsa regula eidem hoc dicat, necesse est, quod omnia illa in precepto et sub precepto teneat, unde falsa est illa opinio quorundam religiosorum sibimet applauden-

^{b)} B in marg.: Decretum. ^{c)} B in marg.: Nota bene. ^{d)} B hoc modo aut: (skrtnuto) debet fieri. ^{e)} A: se et (skrtnuto) vlt... ^{f)} B: que (vlt ob ...) skrtnuto. ^{g)} A: consensu.

³ Migne, u. m.

cium, dicencium, quod tantum ea, que pertinent ad substancialia et vota principalia religionis, ut sunt castitas sive continencia, paupertas et obedientia et quedam alia divina precepta et apostolorum consilia posita in regula cadunt sub precepto, non autem omnia in regula posita, quod falsum est ut michi appareat. Nam licet consilia, / in quantum consilia sunt, non cadant sub precepto Dei et apostolorum consulencium tantum, in quantum sub voto et obligacione firmata, iam non sunt consilia tantum ei, qui vovit ea et se ad^m illa obligavit, ymo cadunt iam sub precepto illius sive hominis sive regule, cui se obligavit, unde non est inconveniens, quod ea, que ex se et existencia sua sunt consilia, sint ex voto et obligacione precepta. Quantumcumque ergo illa, que cadunt in regula beati Augustini vel quecumque alia pertineant ad consilia, si tamen premittitur sic: „Hec sunt, que ut observetis precipimus,“ sicut in regula beati Augustini premittitur, quecumque secuntur, nisi expresse designentur, quod adⁿ preceptum illius generalis promissi non pertineant,^{o)} sub precepto cadunt et quod amplius est: Esto, quod illa clausula: „Hec sunt, que ut observetis precipimus“ non premittatur, sed ista: „Hec sunt, que ut observetis“ monemus, nisi alia fieret determinacio, omnia que in regula continentur, adhuc caderent sub precepto postquam ad observanciam regule et omnium contentorum in ea se quis / obligavit. Que enim ei primo sunt admonita ut voluntaria, ^{289b} deinde sunt precepta ut necessaria. Alter enim ex voto non plus obligaretur aliquis ad illa, quantum sine voto, quod est inconveniens dicere, propter quod, ut michi appareat, tuciorem viam vobis demonstrando dico, quod omnia illa in regula beati Augustini contenta sub precepto sunt hiis, qui ipsam regulam sunt professi, nisi infirmitas aut pape dispensacio aut superioris prelati relaxacio rigorem huius mee opinionis voluerit mitigare. Et si quis velit inspicere expositionem^{p)} venerabilis Magistri Hugonis de sancto Victore,⁴ quam fecit super regula sancti Augustini et dicta doctoris solemnis 6. „Quod licet,“ q. 17 non videbit michi longe a veritate distare.

Siautem aliquis quereret de actibus indifferentibus, an videlicet transgrediens statuta religionis et certa indifference de se, que licita essent, si non essent prohibita, peccet mortaliter. Pro quo dubio et ipsius aliquali declaracione et prioris dubii forsitan mitigatione est sciendum, quod circa institutionem regularium statuto / rum duo sunt attendenda.^{q)} Primum institutionis forma,^{r)} secundum intentionis instituentis per formam statuti expressa. De utroque ergo istorum ob-

⁴ Migne, P. L., sv. 176, str. 920. „Ad hoc quidem data sunt ista regularia praecepta, ut cuncta serventur... Non enim possumus aliquid praeterire negligenter sine periculo animae nostrae.“

^{m)} A: ad (et) skrtnuto. ⁿ⁾ A: quod a ad. ^{o)} B. A: pertineat. ^{p)} B. Za tím skrtnuto: regule. ^{q)} B in margine: Nota bene. ^{r)} B in margine: Hic di ...

servandorum in statutis distinguendum est, quoniam statutum aut simpliciter aut absolute institutum est et instituens simplicem et absolutam intencionem habuit eius observancie absque omni obligacione culpe vel pene aut institutum sub certa obligacione. Si secundo modo, licet⁵ prohibita essent ex natura sua licita, obligarent tamen et ad culpam et ad penam iuxta id, quod in forma statuti esset expressum iuxta illud Genesis 2. c.: „De ligno sciencie boni et mali non comedetis⁶ In quacumque autem die comederitis, morte moriemini.“ Super quo verbo beatus Augustinus 8. li. super Genesim ad literam c. 1. dicit⁷: „Ab eo ligno, quod malum non erat, prohibitus est homo Adam, ut ipsa per se precepti obligacio bonum illi esset et malum transgressio, nec potuit et melius et diligencius demonstrari, quantum malum sit sola inobedientia, cum ideo⁸ reus iniquitatis factus est homo, quia eam rem / tetigit contra prohibicionem, quam si non prohibitus tetigisset, non utique peccasset.“ In hoc ergo casu videat quilibet statuta religionis sue et iuxta formam obligacionis⁹ institutorum intelligat transgressorie obligari ad culpam mortalem vel veniale vel forte ad solam penam, licet raro religiosus obligetur ad penam solum et non ad culpam saltem veniale, si non ad mortalem. Si autem primo modo, videlicet quod instituens statutum aliquod regulare habuit simplicem et absolutam intencionem condendi tale statutum absque omni determinata obligacione ad culpam aut penam, tunc obligacio statuti intelligenda est secundum communis iuris et rationis recte interpretationem. Queritur ergo: Dicendum est minorem¹⁰ recitando opinionem et¹¹ a prima non recedendo, quod transgrediens statuta religionis maxime circa illa, que alias ex se essent indifferencia, de quibus formatur dubium? Non semper peccat mortaliter, quantum est de natura talis statuti / simpliciter et absolute propositi, nisi forte ex speciali intencione statuens intenderit transgressores obligari ad mortale, que intencio propter periculum si fieri potest, debet subditis esse nota, ut si statutum sit in aliqua religione simpliciter et absolute, ut non loquantur post completorium, aliquis frangens silencium non semper peccat mortaliter, ymo quandoque tantum¹² venialiter et non discernuntur in talibus transgressio mortalis et venialis ex natura statuti, sed solum ex qualitate et quantitate contemptus et ex qualitate et ex quantitate libidinis in transgrediente. Et credo, quod pro aliquali vestra informacione ista nunc sufficiunt, donec michi Dominus communicaverit alciora. Quia vere timore¹³ pestilencie sic animum meum ad studium tardum et hebetem invenio, quod nec dic[t]are valeo nec scriptitare et plus nunc de salute anime mee cogitare

⁵ V. g. ⁶ Není na u. m.

⁷ A deest. ⁸ B. ergo (škrtnuto). ⁹ B: institutionis (škrtnuto). ¹⁰ B: minorem. ¹¹ B: per (škrtnuto). ¹² A deest. ¹³ A timore timore.

debeo quam questiones exercitare, quod mihi concedat omnipotens Deus, Pater et Filius et Spiritus sanctus. Amen.

De secundo dubio nichil scribo pro nunc, scripturus alias, si Deus mihi concesserit vitam, lacijs de hac materia.

2.

Olbram ze Škvorce, arcibiskup piažský prohlašuje, že visitace augustiniánských kanonií českomoravských nařízená Jenštejnem skončila s dobrým výsledkem, a stanoví některé menší předpisy.

Únor, 10. 1398, Roudnice.

[Zem. archiv český, opisy z arcibiskupského archivu Roudnice.]

Wolframus Dei gracia sanctae Pragensis ecclesiae archiepiscopus et apostolicae sedis legatus. Venerabilibus ac religiosis viris, dominis abbatibus, praepositis et conventibus eorum universis ordinis canonicorum regularium beati Augustini per et infra Pragensem dioecesim, necnon Olomucensem ac Luthorumiensem dioeceses nobis metropolico iure subiectis salutem in Domino. Et cum religionis augmento sanctae conversationis commoda custodire, subditorum regimini, quantum nobis ex alto conceditur praesidentes, curis sollicitamur continuis et ex traditae nobis dispensationis officio commodis ac profectibus subditorum et praesertim religiosorum assidue sollicitudinibus studio intendamus. Sane relatione veridica et litterarum attestatione comperuimus, quod reverendissimus in Christo Pater et dominus, dominus Joannes olim archiepiscopus Pragensis, praedecessor noster dudum decreverat et seriose mandaverat, ut per singula monasteria praefati ordinis infra dioeceses memoratas statuta et consuetudines monasterii in Rudnicz reciperentur, legerentur et sine cuiuspam excusationis diffugio per omnia servarentur. Cum enim a gremio praefati monasterii aliae domus eiusdem ordinis fundamentaliter traxerunt originem, dignum reputavit ac congruum, ut abinde etiam suae conversationis recipient formam pariter et exemplum, haec siquidem fundatorum intentio fuisse cognoscitur exoptata, summoque pium cuilibet communitati aestimavit et necessarium, ut artis sui agnoscens et colens originem, eidem cunctis inhaereat moribus vitaeque unanimis legibus dirigatur. Propter quod praefatus praedecessor noster religiosum virum Petrum priorem praefati monasterii Rudnicensis, capellanum suum ac nostrum devotum in Christo dilectum per suas litteras mandatum

suum speciale habentem ad singula monasteria praefati ordinis in praedictis dioecesibus vice et nomine suis submiserat, ut sanctae visitacionis officium tam in capitibus, quam in membris juxta discretionem a Deo sibi traditam exercebat, et signanter, an statuta et consuetudines praefati Rudnicensis monasterii tenebantur. Verum, cum praefatus dominus Petrus huiusmodi visitacionis officium sibi impositum per singula praefati ordinis prosequeretur monasteria, nihil per gratiam Altissimi enormis, scandalosi seu erronei comperit, quo a sanctae religionis observantia declinaret exceptis paucis, quae reformata, intentionis tamen praefati praedecessoris nostri fuisse cognovimus eadem reformata in suis scriptis authenticis voluisse dirigere, ut eo studiosius reformatum et diligentius imposterum observentur, sed quia diversis emergentibus et impedientibus causis propositum suum laudabile et incremento sanctae religionis perutile ad effectum deducere non potuit, ne per cessionem suam sua frustraretur intentio, nos cupientes desiderium suum ad effectum felicem deducere, seriose volumus et mandamus praesentibus, ut statuta praefati monasterii Rudnicensis cum suis clausulis integre sine ulla mutatione viciosa ea etiam que sunt recepta suscipiantur, reportentur, legantur, teneantur et regulariter a singulis observentur. Ne tamen cuiquam laqueum videamur inicere, volentes paternam mansuetudinem servare in singulis, dispensacionem ipsorum pro loco et tempore discretioni committimus praelatorum, ita tamen, quod nihil in levipensionem et abiectionem, contemptum vel an[n]ulationem eorundem statutorum, in quo eorum conscientias oneramus. Item, quavis proprietatis abdicatione in quolibet religiosis adjunctis poenis gravibus, cum id certis religionis specialibus multipliciter exprimat ius commune ac etiam uniuscuiusque professio id confirmet. Quia tamen attente solet recipi, quod praecipitur generaliter, igitur per viscera misericordiae Domini nostri praecipimus et mandamus, ut nil ad vicium pestiferae proprietatis pertinens ex quacunque causa vel necessitatis occasione habeatur, cum ex regulari mandato etiam nil dicere proprium debeatur, sed vita communis hactenus tenta et inventa inviolabiliter custodiatur et impostrum teneatur, districtissime quoque praecipiendo sub vindicta divini iudicij adicimus, ne praelati ullo modo aliquid de temporalibus redditibus ac pecuniis se a conventibus seiungendo pro suis mensis habeant assignatum, sed de funculo sortis Domini nostri Jesu Christi ipsorum administrationi concesso coelitus pascant et procurent se et sibi coniunctos in lege Dei militantes. Per huiusmodi enim sanctae communionis unitatem parcitur incommodis, periculis, scandalis et expensis. Sic etiam naturali ab initio conditionis humanae omnia omnibus erant communia et in primordio nascentis ecclesiae talis describitur fuisse conversatio et vita apostolica, quorum actus sunt veri ordinis fundamenta, talis

nihilominus sanctorum status erit in gloria, ubi Deus erit omnia omnibus in commune. Insuper, quia sicut de vestimentis procedit tinea, utque de carbonibus scintillae dissiliunt, de ferro rubigo nutritur et morbos aspides disseminant, sic mulier concupiscentiae venena diffundit, quare expedit et ad hoc praelatorum cum effectu tendat intentio, quod nulla mulier, quacunque causa ingrediatur officinas monasterii et fratrum habitacula, etiam viri non nisi notabiles et hi raro conventum ingredi admittantur secundum consuetudines laudabiles monasterii memorati, in quo periculis conscientiae et famae laudabili consuletur. Praeterea cum opes monasteriorum sint patrimonium Jesu Christi crucifixi et ad usum concesse pauperibus et quod superfluit, debeat inopum usibus deputari, igitur [ut] circa diminutionem vel augmentum earum haberi possit noticia, praecipimus, ut de ipsis fiant registra, inventaria et interdum ab his, ad quos pertinet, videantur, ratio quoque fiat singulis mensibus de expositis et perceptis. Ceterum, cum in statu quolibet uniformitate homines exemplentur communiter et difformitate vestium habitus notabilis iudicetur, diversitate quoque operum arguatur diversitas animorum, volumus et precipimus, ut habitus vestri incessus intra et extra in colore et forma habeatur conformis capisque in choro in certis horis et temporibus est utendum, prout agitur in praefato monasterio Rudnensi. Postremo volumus, ut in aliis consuetudinibus bonis et ceremoniis, videlicet cantu, pausis, modis legendi et accentuandi, prout possibile est et congruit, quasi ad exemplar et imitationem ad praefatum monasterium Rudnicense recitetur et in his eidem conformari honeste et laudabiliter studeatur. Volumus etiam, ut haec iniuncta per modum reformationis, quin pro statuto, suscepta copia eorum statutis ascribatur et legatur, ne per oblivionem aliiquid negligatur. Nulli ergo vestrum licet hanc paginam nostrae approbationis, ammonitionis et reformationis infringere aut eis ausu temerario contraire. Nos enim haec ad effectum deducere cupientes quavis contradictione et rebellione non obstante in contradictores et rebellos non obmittemus procedere ecclesiasticam per censuram. In cuius rei fidem et testimonium sigilla nostra presentibus sunt appensa. Datum in Rudnitz, anno Domini millesimo CCCLXXXVIII, die decima mensis Februarii.

[Napsáno pozdní rukou opisovače: L. S. penduli oblongi ex pergamenta (sic) in alba cera impressi.]

III

ŘÁD SV. BENEDIKTA

Oteto řeholi jsou doklady nám dochované ještě řidší. Vztahují se na klášter svatojírský a postoloprtský, zpravujíce nás o způsobě volby abatyše a vnitřních poměrech klášterních, u druhého opatství se dovídáme o majetkových poměrech konventuálů. K dokladům témto přikročuje ještě slibová formule pro bratry-laiky zachovaná v klášteře rajhradském.

V době Arnoštově volily benediktinky u sv. Jiří skrutinem. Hlasy odevzdávaly do urny u přítomnosti dvou zástupců arcibiskupových, kteří pak stanovili, pro kterou kandidátku hlasovala většina a která tedy jest zvolena. Dovídáme se i o výjimečném patrně případě, totiž jak se volilo, když všechny benediktinky nebyly v klášteře. V takovém případě volily všechny právě přítomné, načež oba komisaři odevzdané hlasy zapečetili a dali do uschování (nepraví se komu). Až došly nepřítomné, volily ještě ony, načež komisaři otevřeli zapečetěné hlasy z prvního hlasování, zjistili, na koho připadla většina hlasů a prohlásili dotyčnou kandidátku za zvolenou.

Jiná listina zpravuje nás o rozháraných poměrech u sv. Jiří. Jak známo, dospěly poměry v klášteře tak daleko, že Arnošt z Pardubic byl nucen dáti jej do klatby. Doklady o tom v jeho formuláři¹ dochované jsou jen kusé a nedatované. Jest nám proto vítaným příspěvkem listina kodexu oseckého datovaná dne 13. května 1353. Dovídáme se z ní, že opatství bylo tehdy již tři léta v interdiktu. K nemalému roztrpčení arcibiskupovu se tehdy propůjčili někteří kněží od sv. Víta k porušení interdiktu, vykonavše do kláštera slavnostní průvod k velikému pohoršení pražské veřejnosti. Arnošt je proto k sobě citoval s podotknutím, že neuposlechnuvší propadnou sami sebou exkommunikaci.

Zajímavá jest postoloprtská bulha Innocence VI., jíž se dostává jmenovanému klášteru privilegia, aby mohl sobě přivtělit všechny nefeuzální majetek, jehož by bratří získali tak, jako by byli ještě mimo klášter. Listinou se dává nepřímý souhlas k soukromému majetku jednotlivých členů, což asi bylo jádrem celé buly. Lze tak usuzovati proto, že se jedná nade vši pochybu o falsum, jež sobě asi zhotovil buď klášter jako takový anebo některý konventuál. Registra vatikánská z té doby již otisknutá nevědí totiž o podobné výsadě naprostoto ničeho. U augustiniánů-eremitů jsme poznali, že měli od Karla IV. podobnou výsadu, k níž ovšem vedení řádu zaujímalo jisté stannisko. I jest za takových okolností možno, že i benediktini postoloprtští chtěli rovněž mítí právo nabývat soukromý majetek, jenž by potom přecházela

¹ Tadra, Cancellaria Arnesti, A O G, LXI. str. 345.

v držení kláštera. Chtějíce pak dodati oné praxi nejvyšší sankci, vyhotovili si na to bulu. Jest to způsob, s jakým se potkáváme již u padělků XII. a XIII. století.² Že se věci skutečně také prováděly, o tom nás zpravuje jiná listina, kterou benediktin z Postoloprt J. (blíže jméno neoznačeno) potvrzuje spolu se svým bratrem Mikulášem příjem podílu po rodičích.

DOKLADY

1.

Ariost z Pardubic pohání všechny, kdož porušili interdikt u sv. Jiří.

Květen, 13. 1353, s. 1.

[Formulář osecký, II/57^{a-b}.]

Arnestus etc. ecclesie nostre Pragensis ministris in eadem salutem in Domino et debitam diligenciam in commissis. Quamvis interdictum ecclesiasticum per nos dudum in monasterio sancti Georgii in castro Pragensi certis ex causis positum a tribus an[n]is ultra continue inviolabiliter et inconcusse usque ad dominicam, qua cantatum fuit „Iubilate Deo“ nuper preterita per prelatos, canonicos, ministros et alias personas ecclesiasticas ecclesie nostre servatum fuisse, in ipsa tamen dominica quidam de ecclesia nostra huiusmodi interdicti immemores nervum censure ecclesiastice disrumpere, quantum in eis fuerit, mol[!]ientes, ordinata solemni processione, vexillis precedentibus et voce paschali cantantes, monasterium predictum per nos, ut premittitur, dudum processionaliter interdictum, sunt et fuerunt ingressi, cantus qui eis videbantur ipso (!) cum cordis hilaritate psallentes, licet autem ex huiusmodi facto cum detestabili inordinato perniciose exemplo et contemptu pleno apud clericos et laycos censure et reverencie ecclesiastice zelatores non modicum scandalum et turbacio fuerint et sint generata, auctores tamen huiusmodi tam detestabilis et inordinati facti ac omni animadversione pleni velud aspis surda aures suas obdurantes, ne vocem incantantis audiant, se nichil fecisse simulantes, a predicta dominica citra ad nostram presenciam, ut suum reatum recognoscerent hactenus venire non curarunt neque curant, nuperrime se pro tam contemptibili facto transire arbitrantes, quia vero negligenter ea, que male usurpantur, omittere procul dubio et excessus viam aliis aperire iuxta canonicas sancções, nos qui ex debito nostri officii male preassumpta, quantum possumus, teneamus evellere vitamque subditorum nostrorum et plectendo et quandoque ignoscendo in melius reformare, ne tam execrabile delictum dissimulando palpare, viam quoque excessibus et rebellionibus aperire videamur, discrezioni vestre committimus sub excommunicacionis pena, quam in vos, si presentibus non parueritis, cum effectu ferimus in hiis scriptis districte mandantes, quatenus

² Redlich, Urkundenlehre, III, Privaturkunden, 150.

presentibus receptis sine more diffugio ipsas in ecclesia nostra publice coram prelatis, canonicis, ministris et aliis clericis ecclesie nostre, quorum copiam tunc habere poteritis per nos alium seu alios legatis et publicetis, legi et publicari procuretis, omnes et singulos processionis predicto die dominico ad monasterium sancti Georgii auctores seu auctorem et illos eciā, qui eidem, ut fieret, dederunt auxilium, consilium vel favorem, in genere publice moneatis ex superhabundanti et requiratis, quem et quos et nos presentibus moneamus et requirimus, ut infra tres dies a crastino die, qui erit feria IV. proxima post dominicam „Cantate“ ipsa inclusa continue numerandos, quorum unum pro primo, secundum pro secundo et tertium pro tercio ac peremptorio termino ac monitione canonica presentibus ipsis et ipsorum cuilibet assignamus, ad cor redeentes suam culpam coram nobis aut nobis absentibus coram vicariis nostris in spiritualibus recognoscant de tanto delicto veniam humiliter petituri seu petituris(!), ipsum seu ipso, qui^a, quod premititur, non fecerit seu non fecerint, cum effectu lapsi termino iam dicto publice die dominico immediate sequenti, videlicet quo cantatur „Vocem iocunditatis“ et post singulis aliis diebus dominicis et festis in ecclesia nostra solito tempore ad talia et consueta vos ambo vel alter vestrum absque aliqua requisitione, nisi specialibus nostris literis presens mandatum nostrum duximus revocandum in ambone excommunicatum et excommunicatos in genere nuncietis, quos et nos ipsorum quemlibet dicta canonica monitione premissa in eventum condicionis predice similiter in genere excommunicamus in hiis scriptis in denunciatione huiusmodi tam diu processuri, donec a nobis aliud receperitis in mandatis. Inhibemus nihilominus omnibus penitenciariis nostris et aliis nobis subditis, ne talibus seu tali, qui taliter, ut premititur, nostras sentencias incurrerre presumpserit, possint munus absolucionis inpendere sine nostra licencia speciali. Reddite presentes, execucione facta, quibus in execucionis vestre testimonium in primatis sigilla. Datum LIII°, XIII die Maii.

^{a)} Original: qui qui

2.

Papež Innocenc VI. dovoluje benediktinům v Postoloprtech ponechati sobě majetek zemřelých členů, vyjma statků feudálních.¹

Červenec, 30, 1361, Lyon.

(Měst. knih. Vratisl., Rkp. 379, fol. 134^a).

Innocencius episcopus, servus servorum Dei. Dilectis filiis abbati et conventui monasterii de Porta apostolorum ordinis sancti Benedicti Pragensis diocesis salutem et apostolicam benedictionem. Devotionis vestre precibus inclinati presencium vobis auctoritate concedimus, ut possessiones et alia bona mobilia et immobilia, que liberas personas fratrum vestri monasterii post factam possessionem in ipso successionis vel quocumque alio iusto titulo, si remansissent in seculo, contigissent, exceptis rebus fenodalibus(!), petere, percipere ac retinere libenter valeatis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre concessionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc at[temptare] presumperit, indignacionem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursum. Datum Lugduni, III° kalendas Augusti pontificatus nostri anno octavo.

3.

J., benediktin z Postoloprt a jeho bratr Mikuláš z R. prohlašují, že obdrželi od bratra V. z R. dědický podíl po otci.

(S. d., s. 1.)

(Měst. knih. Vratisl., Rkp. 379, fol. 126^b).

Nos J., professus-frater ordinis sancti Benedicti cenobii Porte apostolorum et Nicolaus frater ipsis de R. presentibus recongnoscimus et publice protestamur, nos a V. ffratre (!) nostro de R. omnem porcionem omnium bonorum mobilium et immobilium, que nos ex paterne hereditatis funiculo concernebat, vera divisione vere in tote (sic) et plenarie recepisse iuxta decisionem et arbitracionem per honestos viros W. de K. et J. de R. inter nos veros arbitros electos et potentes factam omnimode et conclusam. Quocirca promittimus bona fide et

¹ Falsifikát. (Srov. MVB., II, str. 497—498.)

omni sine dolo spondemus, predictum V. fratrem nostrum et heredes ipsius in omnibus bonis seu rebus, que iam habet et possidet vel in tempore habebit et possidebit, mobilibus et immobilibus in quibusunque rebus existant et quo- cumque vocabulo nuncupentur, nullis umquam temporibus impedire, agrava- re vel quomodolibet molestare, sed bonis ipsorum abrenunciamus et presen- tibus abrenunciamus ad predictum V., heredes ipsius et bona ipsius et [in] bona ipsorum numquam aliquam impeticionem imperpetuum facientes sub nostre puritate fidei et honoris. Huius rei testes sunt honesti viri V. de K. et J. de R., arbitri per nos ex utraque parte in hac causa electi et P. de V. et J. de C., quorum sigilla una cum sigillis nostris eciam de scitu et consensu nostri ad speciales preces nostras in robur premissorum et testimonium perpetuo vali- turum presentibus sunt appensa. Datum . . .

4.

Slibová formule benediktina-laika.

Konec XIV. stol.

(Archiv klášt. rajhrad., Rkp. č. 401, fol. 30^b — 31^a.)

(Professio fratrum conuersorum.)

Slibugivstayczenstwie swe, promyeneny e obyczeyow mych, czistotu, dob- rowlnu (sic) chudobu y poslussenstwie podle rzechuli (sic) swatoho Benedikta przed bohem, przied wiemy swatymi geho i przied tebu knyeze N. opate. Zdarz buoh.

IV

CISTERCIÁCI

Zajímavé a dosud skoro vesměs neznámé doklady o českých cisterciá-
cích v době předhusitské zachovaly se nám ve formuláři kláštera
oseckého a vyšnobrodského. Na první upozornil Palacký v práci
„Über Formelbücher“ v pojednáních král. české společnosti nauk (1841-42).
Jelikož Palacký všímal sobě tohoto druhu pramenů pouze pokud podávaly
nové příspěvky k českým dějinám, zůstaly důležité údaje oseckého kodexu
pro dějiny řádové nepovšimnutý až do dnešního dne. Formulář vyšnobrodský
pak jest až dosud úplně neznámý. K vůli důležitosti si všimneme obou ruko-
pisů blíže.

Formulář osecký jest pergamenový rukopis, v němž dvě různé osoby úhled-
ně zaznamenaly rozličná dictamina. V první části časově starší potkáváme se
s listinami kláštera v Plasích, Nepomuku a jednou ždářskou. Jádrem jejím
jsou visitační akty pocházející asi z doby kolem roku 1350. Visitace ony konali
skoro vesměs opatové kláštera v Plasích. Poněvadž jest silně pochybno, že by
na př. v Nepomuku bývali měli visitační akty ze Ždáru, Velehradu, Zlaté
Koruny, Mnichova Hradiště, pak lze pravděpodobně souditi, že formulář
vznikl v sídle řádových visitátorů, kde se tyto věci všechny chovaly, t. j.
v Plasích. Zůstává zde ovšem nezodpověděna otázka, proč by býval plaský
cisterciák používal ke svým formulím předloh z kláštera nepomuckého? Zde
jest jediná odpověď ta, že v Pomuku byl v době Arnošta z Pardubic členem
Fr. Jindřich, jenž jako notář zastupoval klášter u arcibiskupské kurie. Okol-
nost tato jest sama sebou dobrou kvalifikací právnickou, i jest tedy možno, že
dobře stylisované akty Jindřichovy vzal si plaský mnich za vzor při sestavo-
vání formuláře. Při všech těchto pochybnostech je jedna věc zcela jista: Jeli-
kož obsahově se vztahuje první část skoro výlučně na Plasy a Nepomuk, kdež-
to druhých klášterů se dotýká jenom zdaleka, pak jistě v některém z těchto
dvou domů formulář onen vznikl. Časově ho kladu k roku 1350, poněvadž
obsahuje žalobu Karla IV. k opatovi v Citeaux, kterou položil Palacký do
prosince 1348. Pravdivost tohoto dohadu potvrzuje visitační protokol ze Zlaté
Koruny mluvící o řádových novelách r. 1350 vydaných¹ a resignační listina
opata ždářského Hynka s datem 1351. Z časového určení dokladů v kodexu
oseckém obsažených lze tedy říci, že nás zpravuje o stavu českých cisterciáků
na počátku t. zv. doby předhusitské.

Druhá část rukopisu jest mladšího původu a obsahuje listiny zbraslavské
známé již z publikace Tadrovy.²

Kodex vyšnobrodský se podstatně liší od oseckého tím, že nenese stop sku-

¹ Doklad č. 14.

² Listiny kláštera zbraslavského. (Hist. archiv čes. akademie, sv. 23, Praha 1903.)

tečného formuláře. Není v něm žádných jmenných vynechávek, nýbrž akty jsou opisovány doslovně. Pořídil je na samém počátku hnutí husitského (kolem roku 1417) převor vyšnobrodský Stajče. Časově se vztahuje formulář asi na léta 1360–1417. Dokladů ze století XIV. není v něm poměrně mnoho, zato však z rozhraní XIV. a XV. věku zaznamenal převor Stajče mnoho cenného materiálu. Vztahuje se sice většinou na jeho sféru, t. j. na jihočeské cisterciáky, leč obsahově lze považovat jeho formulář za výtvarný doplněk rukopisu oseckého, neboť jako tento nás zpravuje o cisterciácích v severozápadních Čechách na počátku doby předhusitské, tak zase vyšebrodský kodex předvádí poměry v řádu (většinou) za doby Husovy a na počátku válek husitských. V době pozdější pokračovali v práci Stajčovi ještě někteří členové, kteří zaznamenali nemnohé sice, ale rovněž cenné doklady pro druhou polovici XV. století. Na základě obou rukopisů, jakož i jiného, dosud nepovšimnutého materiálu pokusím se načrtouti obraz cisterciáků v letech 1350–1415.

Nejprve si všimneme postavení řádu na venek. Můžeme říci, že nebylo nijak příznivé, neboť řádu bylo se bránit jak proti vrchnosti duchovní, tak i světské. Jako později, za Jenštejna, měl řád s arcibiskupem tuhé boje, tak již i v době Arnoštově byl v podobné situaci. Z jedné stížnosti k papeži se dočítáme, že řád nenachází u episkopátu dostatečné opory při hájení svých privilegií, ba právě naopak, biskupové místo aby výsad řádu bránili, sami jich nešetří. I žádali cisterciáci papeže, by se jich ujal a biskupům nařídil, aby své jednání změnili.⁴ Za konkrétní doklad k této stížnosti můžeme považovat plnou moc opata nepomuckého Ebrharta, danou konventuáloví a zároveň i klášternímu notáři Jindřichovi. Opat jej ustanovuje zástupcem a obráncem kláštera při arcibiskupské kurii tak, aby mohl předváděti svědky, odpovídati na žaloby a případně i podniknouti procesuelní řízení.⁵ Oč se jednalo, nelze přesně říci, prameny nám o tom nic nevypravují. Jest ale možno, že předmětem rozepráv bylo odvádění určitých dávek arcibiskupovi, jak tomu bylo později za Jenštejna. Dává nám to tušiti jeden list formuláře vyšnobrodského r. 1414 Čeněkem z Vartemberka Konrádovi z Vechty zaslany.⁶ Vartemberk, jakožto protektor kláštera, se ohražuje u arcibiskupa, aby cisterciáci měli mu platiti dávky, poukazuje, kterak jeho předchůdci se vždy důsledně a rázně ohradili proti všem podobným pokusům jeho předchůdci učiněným.

Jestliže se ve sporech řádu s vrchností duchovní jednalo o exempci, pak v poměru k moci světské, ke králi a šlechtě, přicházely v úvahu záležitosti hospodářské. S panovníkem se dalo ještě jednat, jak poznáváme z jedné listiny kláštera v Plasích.⁷ Ve své příslovečné náklonnosti ke stavu duchovnímu

⁴ Čís. 5. ⁵ Čís. 6. ⁶ Čís. 9. ⁷ Čís. 7.

odpustil jmenovanému klášteru na plná dvě leta placení daní, dodávání vozů k vojsku, jakož i pohostinství, jímž byl klášter vzhledem k němu i jeho družině zavázán. Hůře bylo se šlechtou. Ta v rozeprávři s řádem jednoduše okupovala jeho statky,¹ při čemž docházelo i k násilnostem. Žádalit představení u sv. Stolice o fakultu, by mohli absolvovati od exkomunikace a irregularity všechny cisterciáky, kteří se proti násilí bránili zase násilím.

V poměru řádu k moci světské, zvláště pak ke šlechtě, působila mnoho zla otázka národnostní. Cisterciáci zůstali řádem většinou ryze německým a to uvědoměle německým. Dávali českému obyvatelstvu na jevo své protičeské smýšlení, odmítajíce přijímání českých kandidátů do noviciátu. Ještě horší bylo, že přijímal do svých domů výhradně cizince (*alienigenas et exteris tantum personas*²). I není divu, že české obyvatelstvo bylo nad takovým jednáním rozhořčeno. Zvláště česká šlechta nesla velmi těžce, že cisterciáci nechtěli přijímati kandidátů z jejich řad, poukazujíc na nevděčnost řádu, který z rukou předků přijal fundační statky, ale potomků fundatorských znáti nechce. Cisterciáci se naproti tomu omlouvali na starý zvyk, dle něhož se patrně řád rekrutoval z Poryní³ (odtud název: *rýnský mniši*), ale představitelé moci světské i duchovní, Karel IV. a Arnošt z Pardubic, takovým omluvám nerozuměli a zakročili o nápravu na nejvyšších místech. Císař obrátil se k papeži a k vedení řádu,⁴ arcibiskup ke generálnímu opatovi v Citeaux.⁵ Oba ve svých listech zdůraznili neblahé následky pro řád z odmítání českých kandidátů plynoucí. Dle výpovědi císařovy pozbyl řád sympatií u laiků, kteří od té doby vztáhli od něho ochrannou ruku. Arcibiskup, odvolávaje se na toto svědecetví, upozorňuje generálního opata, že česká šlechta změní své jednání vůči řádu, bude-li se on chovati jinak k českým kandidátům. Vidno tedy, že v poměru šlechty k řádu nepřicházely v úvahu pouze věci hospodářské, nýbrž i národnostní, o nichž stížnost řádu k papeži nepraví ničeho.

Bыло by však křivdou, kdybychom spatřovali příčinu nepřízně české veřejnosti k cisterciáckům pouze v jejich nacionálním stanovisku. Byl tu ještě jiný činitel a to benefiční praxe papežské kurie. Dovídáme se o ní z listu císařova k papeži,⁶ jemuž se v něm zcela bez obalu líčí neblahé její následky pro řád cisterciátsky. Reservace papežské způsobily, že v čelo klášterů českých cisterciácků dostali se cizinci neznali netolik řeči lidu, ale ani domácích poměrů. Následek toho pak jest, že řád upadá na venek ztrátou sympatií u domácího obyvatelstva a uvnitř klesáním discipliny, jak ani nemůže jinak být, když představení jsou poměru neznalí. K vůli lepší názornosti vylíčuje poměry v klášteřích za doby dřívější. Dokud bývalo zvykem voliti opata ze

¹ Čís. 4. ² Čís. 1. ³ Čís. 2. ⁴ Čís. 1. a 3. ⁵ Čís. 2. ⁶ Čís. 3.

středu konventu, stával se jím vždy ten nejpůsobilejší. Takový opat dovedl získati rádu sympatií u laiků a tím napomáhal k rozkvětu kláštera na venek, a jsa vybírána z nejlepších členů, byl zárukou i vnitřního jeho rozkvětu.

Přicházíme takto k vnitřním záležitostem řádovým. V čele rádu byl opat ze Citeaux, jenž každoročně svolával všechny opaty do svého sídla na generální kapitulu. Rozumí se samo sebou, že za obtížné v těch dobách komunikace a poměrně malé bezpečnosti pocestných bylo velmi těžko podobným závazkům vyhověti. Komu nebylo možno jednání se súčastnit, tomu bylo se omluviti u generála, a možno-li, dátí se někým jiným zastupovati. Patrna z toho snaha o udržení konexe kolébky rádu s jednotlivými domy a to v zájmu observance. Z jednoho nařízení se dovídáme, kterak se rád snažil zachovati si právě u generálních kapitol úplnou neodvislost od moci světské. V roce 1350 usnesli se Otcové v Citeaux shromáždění, že nikdo nesmí předložiti generální kapitule nějakou žádost podanou panovníkem nebo šlechticem, není-li podepsána ona nejprve tím mnicem, jenž dal k ní podnět.¹ Z nařízení onoho zcela jasné poznáváme, že vedení rádu nechtělo trpěti, aby členové si od něho vymáhali různé koncesse, nastřujíce při tom místo sebe mocné tohoto světa, jimž ovšem bylo těžko nevyhověti. Na generální kapitule se obširně probíraly poměry klášterů v různých zemích. Všechny věci potřebující nápravy byly sepsány a učiněna o nich zvláštní nařízení, v nichž se buď odkazovalo na dřívější opatření anebo se udělovaly nové rozkazy. Tak vznikla usnesení generálních kapitol, jež spolu s velkou chartou a reformními statuty Benedikta XII. (1341) tvořila základ klášterního života cisterciáského.

Vlastní dozírání nad observancí v jednotlivých domech měl vždy pater-abbas, t. j. opat kláštera, z něhož do toho nebo onoho domu přišli první členové. Dle předpisů vykonal pater-abbas každoročně visitaci synovských konventů, nemohl-li tak učiniti, zplnomocnil k tomu některého jiného opata. Uvádíme tu některá nařízení ohledně visitací za doby předhusitské. Někteří visitátoři byli od svých klášterů příliš vzdáleni (na př. francouzský opat z Morimondu visitoval Waldsassy na českých hranicích položenél) Poněvadž visitovaný jimi dům byl jim povinen hraditi všechna cestovní vydání, vznikaly z toho nemalé nesnáze. I nařídila generální kapitula (1322),¹ by patres-abbes příliš vzdálení delegovali místo sebe některého blízšího opata k vůli zmenšení výdajů. Z téhož důvodu se později (1333)³ visitátorům přísně zakázalo, aby nezneužívali svého úřadu k přijímání peněžitých darů od klášterů jimi visitovaných anebo k vystrojování přílišných hostin. Tresty visitátorům vymřené

¹ Novely k statutům papežským z roku 1350 v rkpe. osekém č. 68, fol. 67^a. ² Akta gen. kapitul v rkpe. vyšnobrodském č. XCVI, fol. 1^{a-b}, ³ U. d., fol. 5^a.

byly (vzhledem k jejich důležitému úkolu) přísné. Bylo to vyobcování z církve, anebo zápočet vstoupiti do kostela. Generální kapitula si vyhradila (1350)¹ trestání všech visitátorů, kteří by se dopouštěli úplatnosti. Co do rozsahu pravomoci měl visitátor právo zasahovati do všech záležitostí klášterních, ať duchovních nebo finančních.

K nejdůležitějším úkolům visitátora náleželo provedení volby nového opata. Zemřel-li opat, oznamil převor jeho úmrť opatovi-otci, prose ho za udělení nutných pokynů. K listu přiložil pečet opatovu zapečetěnou pečetmi jiných opatů.² Pater-abbas vzal truchlivou zprávu na vědomí a poněvadž dle charty caritatis spadlo smrtí opatovou vedení synovského kláštera na něho, nařídil převorovi, by se do zvolení nového opata všemožně staral o udržení řádové discipliny i o hmotné blaho kláštera. Pater-abbas také určil den volby a napomenul kapituláry, aby sobě vyvolili muže takových vlastností, jak předpisuje charta caritatis.³ Zatím doma sepsal převor s podpřevorem, cellariem a se 3–4 seniory inventář po zesnulém opatovi,⁴ bratří pak se radili, koho by měli vybrati k úkolu tak odpovědnému. Docházelo-li někdy k rozeprímu, zasáhnul pater-abbas napomenutím k bratrské lásce a svornosti.⁵

Dle kanonických předpisů měla se volba opata provésti nejdéle do tří měsíců,⁶ aby dlouhým interregnem nehynula domácí kázeň. Před volbou měl někdo ku všem shromážděným kapitulárum řeč, v níž jim ještě jednou připomenul důležitost okamžiku a vlastnosti, jakými se má vyznačovati představený kláštera. Taková volební promluva se nám zachovala ve Vyšším Brodě.⁷ Kazatel radí konventuálům, aby si zvolili takového muže, který by byl přísným k sobě samému, k druhým pak aby byl mírným a který by všem svítil vzdělaností i ctností. Zajímavé jest, že zároveň i zdůraznil svobodu volby, t. j. její neodvislost od vlivů vnějších. Považoval totiž za nevhodna každého, kdo by hleděl působiti na voliče nátlak nějakými doporučacími listy představitelů moci světské. Takový kandidát netolik nemá být zvolen, nýbrž má být ze seznamu volitelů vyloučen.⁸ Pak se přikročilo k volbě, o jejímž průběhu se dovídáme ze Zlaté Koruny (1370).⁹ Volbě předsedal pater-abbas z Plas, volilo se pomocí volitelů. Konvent totiž zvolil ze svého středu celkem devět členů, jejichž jména byla veřejně v kapitulní

¹ Novela v rkpe. osekém č. 68. ² Čís. 22. ³ Čís. 23. ⁴ Akta gen. kapitul z roku 1330, rkpe. vyšnobrodský XLVI, fol. 2^b. ⁵ Čís. 25. ⁶ Čís. 27. ⁷ Rkp. 92, fol. 139^a – 141^b.

⁸ Rkp. vyšnobrodský, č. 92, fol. 139: „Indignum autem dico ad prelaturam, qui sub oratione vel induccione, suggilacione vel falsa suggestione vel literarum procuracione a principibus vel quocumque modo se eligi procuraverit vel fecerit procurari, ymo talis non solum debet non eligi, sed est ab eleccione facienda tamquam dissensum membrum secundum apostolum removeri.“ ⁹ Čís. 27.

síni oznámena. Těchto devět mnichů-professů odebralo se pak do chóru v kostele, kdež po vzývání Ducha sv. zvolili opata. Byl jím tamní převor Gerhard z Borků (de Borken). Po zvolení vrátili se volitelé do kapitulní síně, prosíce otce-opata o potvrzení volby. Visitátor, uváživ, že kandidát vyhovuje všem právním požadavkům, t. j. že jest manželského původu, má již přes třicet let, jest knězem, má dostatečné vzdělání a jest života naprostě bezúhonného, potvrdil jej za opata, uděliv mu jurisdikci v záležostech duchovních i světských. Nato vedli nově zvoleného opata za zpěvu „Te Deum laudamus“ do konventního kostela, by mu tam veřejně vzdali hold a složili poslušnost. O celém aktu pak byl vyhotoven protokol.

S poněkud méně obvyklou formou volby se potkáváme na dominiu rožmberském a to ve Vyšším Brodě, kde kromě volby přistupovala ještě jakási konfirmace rodiny fundátorské. Dovídáme se o tom z listu kanovníka Petra z Rožmberka zaslaného členům tamního kláštera před volbou roku 1380 konanou. Žádal jich, aby u přítomnosti jeho domácího kaplana hlasovali, koho si přejí míti opatem, jeho zástupce mu pak oznámí vůli konventu a on jím volbu potvrdí. Jednalo se zde patrně o formální zastoupení fundátorské rodiny při volbě a její potvrzení, neboť Petr se zaříkal, že nechce působiti na kapitulu nižádným vlivem, ale zdůraznil, že by nesnesl, aby vyšnobrodští cisterciáci ignorovali při volbě rodinu rožmberskou. Jestli by skutečně tak učinili, pak by nesměli počítati více s její blahovůlkou.¹

Kromě volby opatův měl visitátor tu a tam ještě jinou, méně příjemnou povinnost: Sesazení nebo resignaci představeného. Příklad máme ze Žďáru, kde roku 1351 se vzdal svého úřadu opat Hynek.² Jelikož se jedná o událost až dosud blíže neznámou (historikové kláštera žďárského Steinbach a Drož nevědí o ní blíže ničeho), budeme se jí důkladněji zabývati. O svatodušních svátcích 1351 provedl opat nepomucký Ebrhart visitaci ve Žďáru, při níž resignoval do jeho rukou tamní opat Hynek zvolený teprve před dvěma roky. Příčina toho spočívala patrně v hájení zájmů klášterních na venek. Měl Hynek řadu rozeprí se svými sousedy, pány z Lichtnburka a nakonec upadl i v nemilost u markrabí Jana. Že rozhodovaly skutečně jenom podněty z venku přicházející, vysvítá z toho, že v protokole o tom sestaveném vyšlova je se odstupujícímu opatovi spokojenost a dává se mu „de suis beneferitis“ za souhlasu celého konventu v užívání jistý blíže neoznačený dvůr. Hůře bylo s provedením. Markrabí Jan, jsa na Hynka rozezlen, odňal mu onen dvůr, trvaje na tom, aby se vrátil do kláštera. Na přímluvu vlivných osobností vrátil markrabě klášteru dvůr Hynkovi určený, však s podmínkou,

¹ Čís. 26. ² Čís. 28.

že klášter se o svého bývalého opata jinak postará. Konvent na radu pana Jindřicha [z Lichtnburka?] rozhodl se souhlasem visitátorovým takto: Hynek bude bydleti v klášteře a to v místnostech obývaných dřívějším opatem. Ročně bude dostávati devět hřiven stříbra ve dvou částkách: na sv. Michala a na sv. Jiří. Bude dostávati dvojnásobnou porci jídla i pití, ve sklepě budou pro něho dva sudy vína. Šat bude dostávati jako převor a bude mít svého sluhu vydržovaného klášterem. Od chóru jej visitátor absolvoval, pro případ, že by se ho někdy súčastnil, vyhradil mu čestné místo uprostřed hned za opatem. Rovněž nebyl povinen jísti s ostatními v refektáři, nýbrž odděleně, ve svém bytě s osobním kaplanem, jež sobě mohl vyvoliti. Kromě toho dostalo se mu ještě té úlevy, že směl jísti i maso a mluviti v klášterní budově s jakýmkoliv laiky. Pouze s členy nemohl jednat, kdy by se mu bylo zálibilo. Jak patrno, dovezl se konvent dobře postarat o opata donuceného k resignaci vlivem nepřízně mocných tohoto světa.

Hlavním úkolem visitátorovým bylo důkladné seznání domácích poměrů, dle něhož pak nařídil případné opravy. Proto jsou visitační protokoly pravděpodobnými prameny pro poznání stavu řádu. Naše akta jsou tím důležitější, jelikož až dosud nemáme žádných zpráv o vnitřním životě v klášteřích českých cisterciáků za doby předhusitské.

Můžeme říci, že visitační nařízení kolem roku 1350 učiněná nejsou cisterciáckům k necti. Vychází z nich na jevo, že „nejtěžším proviněním“ byla hra v karty, které se oddávali některé členové ve Zlaté Koruně. Při této příležitosti můžeme se zároveň i přesvědčiti, že nařízení vydávaná generální kapitolou v Citeaux nezůstávala pouze na papíře, nýbrž že se i skutečně prováděla. Visitátor odvolávaje se na t. zv. „Novelly“ roku 1350 vydané,¹ prohlašuje, že, kdo by hrál karty, bude po prvé za to potrestán postavením na nejposlednější místo v konventě a po celý rok bude na všechny pátky o chlebě a vodě. Pakli by ani to nepomohlo, bude zbaven řeholního šatu. V klášteře velehradském² zase vysedávali dlouho při korbelích, ve Žďáře dělalo zle klevenictví³ a s ním souvisící svády. V některých domech (Zlatá Koruna, Žďár, Velehrad) nezachovávali přísného silencia, jinde zase (Zlatá Koruna, Žďár) nebývali vždy představení doma, což bylo na škodu domácí kázni. Ve Žďáře vycházeli konventuálové bez vážné příčiny do sousedního městečka. Ve Zlaté Koruně zase některí nerádi konali svá officia, činice tak s reptáním anebo hledajíce místo sebe zástupce. Ve Žďáře dovolováno bez vážných příčin pojídati maso. To jsou „delikty“, s nimiž se potkáváme ve visitačních aktech cisterciáckých s počátku předhusitské doby. O nějaké

¹ Čís. 14. ² Čís. 16. ³ Čís. 17.

nemravnosti tam není vůbec ani stopy, ba právě naopak z protokolu k nám mluví přísná, ba přímo nemilosrdná kázeň. Stačí připomenouti, že žďárští nesměli bez vážného důvodu vůbec z kláštera vykročiti, že ve Zlaté Koruně bývali veřejně v kapitule mrskání ti členové, kteří v klášterní nemocnici popíjeli s hostmi a že v tomtéž konventě byla degradace a vězeňská strava (chléb a voda) po všechny pátky v roce za jediné zahrání v karty! O dobrém stavu cisterciáků v době pozdější, Husově, svědčí doklady vyšnobrodské: V první řadě to jest anonymní přímluva o přijetí jakéhosi sirotka do noviciátu. Přímluvce praví: „Jelikož váš čestný život jest u mnohých chvalitebně znám, touží mnozí vnuknutím Ducha sv. za vašeho vedení sloužiti Bohu.“ Že se nejdalo o žádné lichocení, vysvítá z konkrétních dokladů.¹ Visitátor vytknul tamějším cisterciákům pouze nezachovávání přestávky uprostřed každého verše, což jest zajisté maličkost svědčící o vzorné jinak domácí observanci a bdělosti visitátorově.² Stejně jest vyšnobrodským ke cti napomenutí dané otcem-opatem za interregna v roce 1387. Opat-otec napomíná ke svornosti, neboť nikdy nebylo ve Vyšším Brodě slýcháno o domácích nesrovnalostech.³ Nelze rovněž opominouti souvěkého kázání jednoho cisterciáka téhož kláštera,⁴ v němž se doporučuje řádovým představeným, aby poněkud slevili na své přísnosti. Vždyt upřílišněným trestáním pozbývají opatové vážnosti u podřízených sobě spolubratří a také ani nedosahují kyžených výsledků, neboť přeháněním se nikdo z nich nenapraví ani nezachrání pro věčnost. O něco dále prohlašuje týž kazatel krutost představených za největší vadu souvěkých řeholí. Podmínkou klášterního života jest vzájemná harmonie mezi představeným a konventem. Kde však opat v přísnosti přehání, tam bratří, místo aby k němu lnuli, v pravém smyslu slova před ním utíkají. Přicházíme takto k světlým stránkám klášterního života cisterciáků.

K nejpěknějším zjevům, s nimiž se v domácím životě potkáváme, náleží podporování chudiny a pohostinství. Jest jistě příznačným zjevem, že ve visitačních protokolech nenacházíme ani jednoho, v němž by se nemluvilo o některém z těchto skutků křesťanské charity. Protokol první visitace ve Žďáře konané⁵ pěkně ukazuje, jak regule sv. Benedikta vybízela k lásce k trpícímu bližnímu. Visitátor, opat plaského kláštera Jakub, poukazuje na slova řehole, dle nichž, přijímá-li klášter chudé a nemocné, přijímá v nich

¹ Čís. 30. ² Čís. 19. ³ Čís. 25. ⁴ Necessus est ergo prelatos moderni temporis severitati aliquid detrahere, ne correccio veniat in contemptum, unde dicit canon, quod leviter castigatus reverenciam exhibet castiganti. Austeritas autem ... [nec] correcionem recipit nec salutem... Audacter dico, quod nescio hodie maius periculum animarum in religione, quam quod subdit fugiunt prelatos suos ... (Rkp. vyšnobrod. č. 92, fol. 134b-135b. ⁵ Čís. 17.

samého Krista. Z nařízení daných klášteru nepomuckému¹ a zlatokorunskému² se dovídáme, jak prakticky si cisterciáci v podporování chudých počínavi. V Nepomuku dávali chudým obnošené hábity a boty, ve Zlaté Koruně činili tak rovněž, jenomže se při tom dovídáme zajímavou podrobnost. V klášteře měli patrně na zřeteli Spasitele samotného, vyvolivše si k podporování tolik chudých, kolik měl Kristus kolem sebe apoštolů. Visitátor jim totiž přísně náporučil, aby každoročně dávali obnošený šat a obuv dvacáte chudým. O nemocných se dočítáme v prvním visitačním protokolu žďárském, v němž se výslově nařizuje, aby byli v místnosti oddělené od hostů. Pro členy bývala v klášteře zvláštní místnost. Infirmarius byl povinen se starati, aby nemocní spolubratří měli všechny potřebné věci a aby klášterní nemocnice nezneužívali zdraví členové k vysedávání při pivě (patrně u příležitosti návštěv nemocných). V některých konventech učinil visitátor zvláštní opatření o úpravě místnosti pro nemocné. Tak na př. ve Žďáře poručil ji důkladně opravit, ve Zlaté Koruně nařídil, aby na smrt nemocní byli odděleni jakousi umělou stěnou od druhých méně těžce nemocných. O zacházení s neduživými členy dočítáme se v protokole velehradském. Infirmariovi se poroučí, aby s nemocnými a slabými jednal vždy laskavě a poskytnul jim předepsanou stravu. Opat měl časem na klášterní nemocnici dohlédnouti, jak se s nemocnými v ní zachází, a v případě potřeby jejího správce donutiti k zachovávání povinností.

O pohostinství se dočítáme ve visitaci zlatokorunské. V přijímání hostů spatřuje visitátor povinnost vyplývající z křesťanské lásky. Jak se tento závazek v kterém klášteře plní, takovou jest také jeho pověst. Zlatokorunským se proto nařizuje, by hostům i chudým věnovali náležitou pozornost, poskytujíce jim pohostinství dle jejich stavu. Vůči zeměpánovi i jeho družině bylo pohostinství závazkem a sice dosti těžkým, jak můžeme sobě představiti na klášteře v Plasích,³ jenž byl na dvě leta osvobozen od této povinnosti, aby se mohl finančně vzpamatovati. O značné a upřímné péči pohostinství věnované svědčí i nařízení generální kapituly z r. 1334, dle něhož nesměly se nikomu postoupiti hostinské místnosti, aby tím netrpělo pohostinství.⁴

Kromě soucitu s chudými a nemocnými potkáváme se v cisterciáckých klášteřích ještě s jiným sympatickým zjevem, s tělesnými pracemi. Ve visitačním protokolu velehradském se výslově poroučí, aby všichni členové, jakmile se zazvoní k práci, vzali na sebe škapulíř a šli za svým povoláním. Jaké dílny na Velehradě byly, o tom se nedovídáme, ale visitace v Nepomuce konaná dává nám tušiti, že se v první řadě asi jednalo o výrobu věcí

¹ Čís. 13. ² Čís. 14. ³ Čís. 7. ⁴ Rkp. vyšnobrod. XCVI, fol. 6a.

k běžným potřebám nutným. Dočítáme se totiž o obuvnické dílně. Není ovšem pochyby, že se jednalo i o umělecké předměty, leč o těch se v našich aktech nedočítáme. Uvedené doklady dokazují, že cisterciáci se nevěnovali pouze životu rozjímavému, nýbrž i pracovali tělesně, a poněvadž představení přísně na plnění oněch prací naléhal, nedá se jim vyčítati (jak později činili husité všem řeholníkům bez rozdílu), že se modlili, ale nepracovali.

Výtka, že řeholníci nepracují, nemohla obstát ani po jiné stránce. V klášteřích nebylo tolik členů, že by tam nebylo pro ně zaměstnání. Jak z vizitačního protokolu nepomuckého vysvítá, byl v klášteře numerus clausus. Mnichů tam smělo býti nejvýše šedesát, bratří-laiků (konvrsů) třicet pět. Ve Žďáře¹ zase visitátor jednoduše zakázal na neurčitou dobu přijímání do noviciátu a to proto, že klášter by již více členů nemohl uživiti.

Přicházíme takto k noviciátu a s ním spojeným řádovým studiím. Věc je nad míru důležita proto, že se nám naskytuje příležitost poznati vzdělání řádového dorostu až dosud poměrně málo známé. Dle nařízení generální kapituly z roku 1337² nesměl žádný opat přijati nikoho, kdo neuměl aspoň čísti a kdo neznal latinské gramatiky. T. zv. primitivní studia spočívala ve studiích gramatických a v logice. Konala se v domácím klášteře, kde byl k tomu cíli určen lektor. Ten měl býti v každém domě, kde bylo aspoň 40 členů, nebylo-li ho tam, studovali nastávající cisterciáci někde jinde.³ Dotyčnému klášteru musel jejich opat platiti za vydržování každého scholára deset pařížských liber. Po técto přípravných gramaticko-filosofických studiích počala theologie. I té se vyučovalo s počátku doma, jak poznáváme na klášteře v Mnichově Hradišti.⁴ Z vizitačního protokolu téhož kláštera se dovídáme, že bohoslovecká studia se již konala v jazyce latinském, neboť klerikům se nařizovalo mluviti „literaliter . . . et latine“, na kandidátech se pak žádalo, aby dovedli jednotlivé články víry dokázati autoritou Písma sv. Dle reformních statut Benedikta XII.⁵ (1335) měli cisterciáci k věti morimundské nalezející (k níž patřili i naši) ještě svá zvláštní „studia primitiva“ v Metách. Každý klášter čítající aspoň 18–30 členů měl tam poslati alespoň jednoho studenta.⁶ Rozumí se ovšem samo sebou, že si ho musel také sám vydržovati, což obnášelo 15 týrských liber. Jeví-li mladý cisterciák vlohy a dobré osobní vlastnosti, poslali jej představení na vyšší studia, t. zv. generální studia. Byly jich celkem pět a ta (jak ze jmén patrno) byla v nejpřednějších universitních městech: V Paříži, Oxfortu, Tolose, Montpellier a Bologni.⁷ Když pak došlo k založení pražské university, tu řádové novely (1350) položily i tam

¹ Čís. 18. ² Rkp. vyšnobrod. XCVI, fol. 7^a. ³ Tamže, fol. 3^a. (1331). ⁴ Čís. 15. ⁵ Kap. knih. pr., rkp. I, 69, fol. 10^a–b'. ⁶ Tamže, fol. 11^a. ⁷ Tamže, fol. 10^a–13^b.

nové generální studium, však s výhradou, že nebude nikterak škoditi studiu pařížskému. Vrchní dozor nad nově založeným vysokým učilištěm cisterciátským připadnul opatovi zbraslavskému.¹ Jak známo, dostali později cisterciáci budovu pro své studenty zvanou Jeruzalem, leč studiu se valně v Praze nedářilo. Zachoval se nám blíže nedatovaný list,² v němž se připomíná rádovým představeným nařízení Karla IV., aby z každého kláštera studiovali v Praze dva členové. Z listu jasně vysvítá, že Jeruzalem byl vlastně pouhým studijním konviktem, protože cisterciáci měli studovati na bohoslovecké fakultě. Vyšší studia byla velice důkladná, jak z trvání jejich si lze snadno představiti. Dle statut Benedikta XII. trvala všude šest let. Kandidáti z nich výšli mohli se habilitovati pro biblická studia, pakli studiovali ještě dva roky, měli právo vykládati sentence.³ Ráz studií byl čistě theologický, z kteréžto příčiny pod trestem propuštění z učiliště nesměl žádný posluchač studovati kanonické právo.⁴ Při takových důkladných studiích snadno chápeme, proč Hus měl na koncilu kostnickém nebezpečné odpůrce i v cisterciáctech. Mělit zajisté důkladnější theologické vzdělání nežli on, světový rozhled, vlastní jenom lidem prošlým kus Evropy, mu pak chyběl úplně.

Všimněme si dále právního postavení jednotlivých členů. Někteří cisterciáci vystupovali jako právně samostatné osoby, což úplně odporovalo kanonickému právu. Generální kapitula roku 1334⁵ konaná se proti tomu ohradila a zakázala mnichům uzavírání smluv na jejich vlastní jméno, uzavřené smlouvy pak zrušila. Kromě toho ještě zapovědělo řádové shromáždění, aby si jednotlivci zakupovali od opatu doživotní platy a sice pod trestem exkomunikace. Zakoupil-li se někdo u některého cizího představeného, jest tento povinen do uplynutí jednoho měsíce vrátit přijaté peníze klášteru, do něhož onen mnich náleží. Kdyby se ale zakoupil u vlastního opata, padá každročně onen doživotní úrok na dům. Ve věcech disciplinárních se řád snažil o naprosté znemožnění vlivu světských. Někteří členové se totiž z bázně před tresty utíkali o pomoc k pánum světským. Kapitula roku 1333 v Citeaux konaná prohlásila,⁶ že jestli by takový člen byl ještě tři dny v klášteře, aby nad ním byl vyhlášen interdikt. Oprávněnost tak ostrého nařízení ukázala se v roce 1338,⁷ kdy vyšlo najevo, že mnišky proti čistotě se prohřešivší (ne-

¹ Novellae v rkpe. oseckém č. 68, fol. 75^b: „In civitate Pragensi, metropoli regni Bohemie, ordinatur construi studium ordinis generale, ad quod mittant, qui voluerint, dum tamen obseruetur statutum domini Benedicti pape XII de studio Parisiensi, cui non intenditur nullatenus derogari et remaneat dictum studium sub regimine abbatis de Aula regia cum plenitude ordinarie potestatis.“ ² Palacký, Über Formelbücher, II, 156. ³ Rkp. knih. kap. pr. I, 69, fol. 13. ⁴ U. d., fol. 12^a–. ⁵ Rkp. vyšnobrod. XCVI, fol. 6^a. ⁶ Tamže, fol. 5^a. ⁷ Ibid. Fol. 8^a.

praví se, v které zemi) na nátlak světských pánů vracely se do kláštera, kde chtěly zaujmout totéž místo, jaké měly před svým odchodem. Jednání to budilo velikou a zajisté i oprávněnou nespokojenost druhých sester, jež své povinnosti svědomitě konaly (que castimonia decorate religiose semper vivere studuerint). Přicházíme takto k ženské větvi rádové.

O českých cistercienkách se mi, bohužel, nepodařilo nicého nalézti, tak že jediným pramenem k poznání jejich života i zřízení jsou nařízení generálních kapitol. Zní sice všeobecně, však vzhledem k přísnému jejich provádění lze se domnívat, že byla normou i v našich zemích a že tudíž pro nás jsou alespoň částečnou náhradou za ztracená bohemica. Jest zase litovati, že v českých klášteřích zachovala se statuta pouze z první polovice XIV. století, takže naše údaje bude možno doplniti teprve později, až vyjdou tiskem texty generálních kapitol z celého XIV. století.

Hlavní starostí rádových představených bylo, aby sestry neměly žádného styku se světem. V roce 1333¹ bylo zakázáno, aby laici i mniši jedli u sester. Stejně ani ony nesměly s muži jísti. Kněží stojící s klášterem cistercienců ve spojení neměli bez žádné vážné příčiny dovoleno vstoupiti do jejich cel. Také o mendikantech, kteří mívali u sester kázání, ustanoveno (1334),² aby po kázání šli do pohostinského pokoje a odtud domů. Mají-li sestry s nimi mluviti, vždy musí býtí při tom aspoň dvě. Rovněž domácí kaplani ani služové nesměli do konventu bez vážného důvodu. Abatyše, která by mlčky trpěla porušování tohoto předpisu (1339),³ měla býtí při prvním případě potrestána zákazem vstupu do kostela po dobu čtyř neděl, pakli by se to častěji dalo, měla býtí sesazena. Sestry měly za každý prokázaný případ býtí o chlebě a vodě.

Při volbě opatů jakož i při právním postavení cisterciáků jsem se zmínil o finančních poměrech rádu. Jest záhadno připojiti k tomu ještě některé poznámky. Rádoví představení se starali, aby osoby vedoucí klášterní hospodářství nezneužívaly svého postavení k vlastnímu prospěchu nebo svých příbuzných a známých na úkor domu. Proto (dle gen. kapituly z roku 1329)⁴ museli se všichni nastupující funkcionáři přisahou zavázati, že budou svědomitě hospodařiti. Později (1338)⁵ vzati pod přísahu i mniši posílaní na statky jako výběrčí. Museli slíbiti, že nebudou při vybíráni platů nijak klášter poškozovati. Nařízení toto vyvolalo patrně odpor, protože o dvě leta později (1340)⁶ se z akt generálních kapitol dočítáme o členech nechtějících onu přísahu skládati. Tolik po stránce všeobecné. U českých klášterů se dá souditi, že nejvíce jim byly na závadu finanční operace se statky konané. Pročítá-

me-li visitační akty cisterciáské, tu vidíme, že v každém klášteře dostali napomenutí, aby nepropůjčovali svých statků k žádným ročním platům, aby nečinili dluhů, neboť to všechno by přispívalo k drobení majetku jednotlivých domů.

¹ Tamže, fol. 5^a. ² Fol. 6^a. ³ Fol. 8^b. ⁴ Fol. 1^b. ⁵ Fol. 8^a. ⁶ Fol. 9^a.

DOKLADY

2.

Karel IV. žádá opata v Citeaux, aby nařídil cisterciáckým opatům v zemích českých přijímání českých kandidátů.

Prosinec, 1348, Drážďany.

Formular říšský / II. fol. 47^b — 48^a.

Karolus, Dei gracia Romanorum rex semper augustus etc. Venerabili abbate (sic) Cystercensi, devoto nostro dilecto graciā regiam et omne bonum. Licet apud eum, qui cuncta disposuit et sue largitatis munere dirigit universa, non sit personarum accepcio, sed [qui] ex omni gente timet ipsum eiusque ma[n]data custodit acceptus est ille, sicut ex sacre Scripture colligitur in aperto. Tamen abbatēs et prelati possessionis tue in regno nostro Boemie per loca quam plurima degentes ad sua monasteria, que clare memorie illustrium quondam regum Boemie, progenitorum nostrorum, necnon nobilium baronum et ceterorum christifidelium amplis sunt dotata stipendiis et largis prediis communita, alienigenas et exterias tantum personas in sua recipientes collegia, nostros regnicolas recipere dedignantur, quo fit, ut ad loca ipsorum ab incolis regni predicti minor habeatur devocio et tepescente caritatis ardore, bona, ville, curie, grangie, possessio[n]es ipsorum ac predia a baronibus, nobilibus et ceteris regni predicti habitatoribus eo protegantur debilius et felicibus more solito non proficiant incrementis, quo casu predicto sublato sorte felici procul dubio successu temporis felicit[er] augerentur. Quapropter devocationem tuam affectuose requirimus et hortamur, quatenus universis abbatibus, prepositis et prelatis tui ordinis in predicto regno nostro Boemie constitutis seriose velis commitere ac eciam districte mandare, quod predicta consuetudine que pocius abusio seu corruptela censem[ur], penitus relegata, nostros regnicolas et alios homines nacionis alterius, quos bone fame et vite laudabilitas recommendat, indifferenter accipient, nec ammodo in personis distingwant, presertim cum ad felicitatem sulutis eterne cunctos vocaverit bonorum omnium magnificus elargitor nosque ad consequendum iura, libertates, emmunitates (sic) et gracias monasteriorum huiusmodi tanto sincerius animabimur, quanto flagranciori affectu nostre voluntatis iustum propositum studieritis effectu debito mancipare. Datum Drazdan.

Otisknul Palacký, Über Formelbücher, I. (Abhandl. BGW, 1841—42), str. 361—362.

108

Arnošt z Pardubic žádá opata v Citeaux, aby zrušil tradiční odmítání domácích kandidátů českých.

Cervenec, 30. 1348, [Praha?]

Tamže, fol. 48^{a-b}.

Venerabili fratri abbati Cystercensi Arnestus Dei et apostolice Sedis gratia sancte Pragensis ecclesie archiepiscopus salutem et prosperos ad vota successus. Cum in officiis caritatis primo loco illis teneamur esse obnoxii, a quibus cognovimus beneficia recepissemus, nam benefactoribus nostris naturaliter ad antydata obligamur. Cum igitur tam principes nostri, scilicet duces et reges regni Boemie, quam eciam nobiles et barones et ceteri incole dicti regni nonnulla predia et possessiones amplas et diffusas monasteriis vestri ordinis in predicto regno situatis duxerint conferenda, abbates tamen et prelati monasteriorum et ordinis premissorum veluti beneficiorum immemores, predictorum spernentes nobilium et baronum filios ac reliquos regnicolas in monachos suorum monasteriorum recipere atque fratres aliarum nationum, homines et personas ad eadem monasteria recipiunt et assumunt, pro excusatione sua quadam, que dici debet pocius corruptela, consuetudinem pretendentes, vigore cuius ad receptionem dictorum regnicolarum minime teneantur, et quia scriptum reperitur in canone, quod per Incarnationem Christi gratia fidei ubique dilatata est, nec iam dicitur domui Jude vel^{a)} domui Israel, sed: „Euntes docete omnes gentes“¹ et in omni gente quicumque timet Deum et operatur iusticiam acceptus est illi nec eleccio munieris queritur in successionem generis, sed in perfectionem vite et sinceritate[m] (sic) sciencie, quare honestatem vestram exhortamur in Domino et quantum valeamus consulimus et suademus, ut predictis abbatibus et prelatis in dicto regno degentibus velitis recipere et mandare, ut prefatos regnicolas, si privata lege ducti ad frugem melioris vite aspiraverint seque in dictis monasteriis recipi postulaverint et assumi, ipsos et recipiue, quibus morum honestas et alia virtutum merita suffragantur, ad prelibata monasteria sine difficultate recipiant, ut premittitur, et assumant, ut per hoc serenissimus princeps et dominus noster, dominus Ka[rolus] Romanorum et Boemorum rex, cuius cordi dicte receptionis negotium insidet et insedet predictique nobiles et barones ad pietatis et humilitatis subsidia et ad caritatis et defensionis beneficia et officia prelibatis mo-

^{a)} Škrtnuto domus Israel.

¹ Mat. XXIII, 19.

109

nasteriis et abbatibus eorumdem per eos inpendenda non inmerito moneantur ...
Datum et actum die mensis XX. Julii.

Regest u Palackého, u. d. str. 245.

3.

Karel IV. žádá papeže o zrušení provisí a reservací na česká opatství cisterciátská
pro jejich škodlivost.

Kolem roku 1348.

Tamže I., fol. 2^b.

Cum ad regimina monasteriorum ordinis Cisterciensis in regno nostro Boemie, que de clare memorie illustrium Boemie regum progenitorum nostrorum pia fundacione erecta noscuntur et nobilium baronum regni predicti ac aliorum fidelium largitione competentibus munita sint prediis et suffulta stipendiis generosis, ex eleccione conventionalium digni et [ha]biles rectores, terrigene et incole, videlicet assumi consueverunt, qui et mores hominum et regionis consuetudinem diuturna cognitione noscentes monasteriis ipsis sic prefuerunt hactenus, ut temporalibus non sint diminuta presidiis et auctore Domino spirituалиbus profecerint incrementis, admodum timemus et verisimili nobis presumptione nobis occurrit, quod propter reservacionem abbaciарum talium, que per S[anctitatem] V[estram] facta refertur, ipsa monasteria dampnose prolabi continget et irremedialibus vastari stipendiis, nisi talibus V[estre] S[anctitatis] provisio dignetur occurrere generose. Nam dum personis exteris et linguam, mores et statum (regni)^{a)} nescientibus sic provisum extiterit, vix aut difficulter monasteria ab invasoribus tueri poterint et a regnolis, quorum ope et auxilio loca ipsa profecisse noscuntur et cottidiana felicitate proficiunt, largiendi gratia penitus aufertur. Etenim dum personis huiusmodi, sicut premittitur, mores et disciplinas ac regulares observancias ordinis et regni consuetudinem ignorantibus providetur, necesse sit, ut talia monasteria a consueta frequencius honestate labantur et pereant in spiritualibus disciplinis. Idcirco S[anctitatem] V[estram] attento studio et humiliter supplicamus, quatenus consideratis premissis et in examen provide discussionis adductis contemplacione nostri ac ad evitandum infinita pericula, que seriatim exprimere non sunt prolixitas reservaciones huius[modi], si que facte sunt et provisiones, si quas V[estra] S[anctitas] in futu-

a) Interpolováno.

rum deliberasset facere, Dei eciam intuitu ducti monasteriis paterno compa- cientes affectu dignemini misericorditer revocare, nam nisi notabilis et evidens monasteriorum id postularet necessitas et nisi manifestam ipsorum discretionem videremus, indubie nullo modo S[anctitati] V[estre] sub tanto sedulitatis af- fectu presencia scriberemus. Personam Vestram etc.

Otisknul Palacký, tamže str. 362.

4.

Nejmenovaný cisterciátsky klášter prosí sv. Stolici o pomoc před
utiskováním šlechty.

S. d., s. 1.

Tamže I., fol. 2^b – 3^a.

Ad Sanctitatis Vestre noticiam cupimus pervenire, quod inter religiosos palmites a Domino Sabaoth vinea, quam dextera Domini plantavit, Cisterciensis ordo dilatatur uberius. Itaque palmes ille floridus religione et decore tale monasterium vestrum quo cum odore vivifico tales partes Boemie ... istis morsibus ferinis depascitur et nisi sancte Paternitatis Vestre providencia se murum defensionis opposuerit exterminatori, quod avertat Dominus, in proximo subiacebit. Nam circumsedentes nobiles omnis nobilitatis potius¹ ... bona nostra occupant et invadunt, sique ipsi fide vacui manibus sacrilegis ... suis eleemosinis extruxerunt. Cum igitur Paternitatis Vestre instancia ... et unquamque secundum quod familiarius adherere Deo dinoscitur specialiori gratia zeletis, nos pauperes et orphani paterne discretioni Vestre commissi tamquam ad imitacionis Vestre presidium, sic ad Sanctitatis Vestre graciā recurrentes, suspiciois precibus imploramus, quatenus perversorum maliciis taliter obviare curetis, quod vivere nobis liceat in voto quiecius et divino servicio animum a tumultu liberum mancipare. Quod si Sanctitati Vestre placeat, concedatis nostro monasterio rerum conservatores et causarum iudices, quod ... lator presencium nominabit.

¹ Vytečkovaná místa jsou zcela nečitelná.

5.

Cisterciátsky kláštery (české?) prosí sv. Stolici o pomoc proti šlechtě a episkopátu.

S. d., s. I.

Tamže, fol. 2^b.

Quia multorum iam caritas infriguisse cernitur, quod vix in filiis hominum, qui servet equitatem, iusticie reperitur, non est qui tueatur pauperes, qui loveat iustum in iure, nec protegat innocentes et maxime pupilli, domine [et] fratres ordinis Cisterciensis pressuras et iniurias a perversis sustinentes in rebus et personis non inveniunt protectores, nec a suis dyocesanis eciam quibus deberet incumbere, nullum possunt respirandi consilium invenire. Nam et ipsi dyocesani privilegia, que vos et piissimi predecessores vestri benignitate solita contulisti, oblita non observant nec faciunt observari et sic omni destituuntur auxilio dicti fratres, nisi Sedis apostolice fulciantur presidio, cuius patrocinio nutriuntur. Quapropter nos coram Sanctitatis Vestre precibus spiritu prosterentes duximus cum suspiriosis precibus supplicandum, quatenus devotis in Christo filiis paterna providencia subvenire velitis et per mandatum curetis apostolicum nostros ad hoc dyocesanos inducere, quod super indultis, privilegiis et super iuri nostro studeant magis solito nos fovere.

6.

Ebrhard opat nepomucký dává plnou moc svému klášternímu notáři, fru Jindřichovi, aby zastupoval zájmy kláštera u arcibiskupa Arnošta z Pardubic.

Kolem r. 1355.

Tamže, fol. 28^a.

7.

Nejmenovaný král (Karel IV?) osvobozuje klášter plasský na dvě leta od platů, vozů k vojsku a povinného pohostinství své družině prokazovaného.

S. d., s. I.

Tamže, fol. 21^a.

Laudum preconia divinaque premia et fructuose insuper obvencionis adipisci credimus incrementa cum religiosis, quamdiu ab intestine corrixacionis

discidia et turbacionis dispendia, angustias, erumpnas, graves afflictiones et calamitosas molestias sunt perpessi de nostre benignitatis gracia liberali subvenimus remedio, quo a sua releventur penuria et valeant ab incommodis respirare. Eapropter scire volumus per presentes, quod nos ad remedium nostre anime et merita . . . abbatis monasterii de Plaz ab omni exaccione collecte seu st[e]ure et transmissione curruum ad nostrum exercitum necnon ab omni amministracione expensarum nobis et hospitibus nostris per duorum annorum spaciun a data mandatorum presencium liberum liberaliter esse volumus et immune. Quare damus omnibus collectoribus st[e]uri, exaccionis seu collecte firmiter in mandatis sub obtentu nostre gracie iniungentes, quatenus hanc imunitatis et relaxacionis servitorum nostre graciam non presumatis infringere vel modo aliquo violare. Si quis autem in tantam proruperit temeritatis audaciam, ut dictam nostram graciam in aliquo violet vel infringat, nostram indignacionem se noverit incurrisse.

8.

Nejmenovaný opat prosí papeže o právo absolvovati členy upadlé do censur, jehož ze sebeobrany sáhli na světské nebo i rádové kleriky, anebo kteří se dosťali symonisticky do rádu.

S. d., s. I.

Tamže, fol. 3^a.

Quoniam nullus absque peccati macula vitam ducit in hoc mortali corpore, viros religiosos eciam, qui se pre ceteris solicite et diligenter custodire satagunt, aliquando contingit, prout est humana fragilitas, in casibus in quibus excommunicationis sentenciam et notam irregularitatis incurrint. Sic aliqui de nostris hanc incurrisse dubitant in scrupulo conscientie constituti. Quapropter S[anctitat] V[estre] duximus humiliiter supplicandum, quatenus si quis de nostris monachis et conversis per violentam manum iniectionem vel in seculares clericos vel in religiosos sive religiosas personas pro defensione proprii corporis sive per conspiracionis offensam vel casibus aliis incurrerent sentenciam vel laqueum excommunicationis, vel si quis forte symoniacum habuerit ingressum, sic de benignitate solita velitis super hoc saluti sue paterna diligencia providere. Quod si pie Paternitati V[estre] placeat, faciatis nobis graciam concedendo facultatem, quod possimus absolucionis beneficium predictis inpendere

et cum eis in casibus memoratis et aliis, quam largius expedire, maxime cum vos contemplacioni deditus distractibus cohiberi et ad Vestram presenciam viarum quam plurimum periculosus habeatur accessus.

9.

[Čeněk z Vartemberka jako poručník Oldřicha z Rožmberka] protestuje u arcibiskupa Konráda z Vechty proti dávkám uloženým arcibiskupem klášteru vyšnobrodskému.

Prosinec 23. 1414, s. 1.

Knih. klášt. vyšnobrod. Rkp. č. 49, fol. 27^{a-b}.

(Sequitur rescripcio et tuicio (sic) monasterii per dominum fundatorem pronunc et gubernatorem predicti dominii monasterii ad hoc dominium pertinente domino archiepiscopo in hec verba.)

Reverendissime Pater, domine et amice favorosel! Deductum est ad mei noticiam per venerabiles et religiosos abbatem et conventum monasterii, devotos meos dilectos, qualiter venerabilis dominus FF. prepositus, B. tamquam executor literarum apostolicarum monet eosdem sub excommunicacionis, suspensionis et interdicti sentenciis, quatenus decimas Paternitati Vestre infra sex dies a monitione continuos tradant et assignent cum effectu, cum tamen nec Paternitatem Vestram, nec prefatum dominum FF. libertates, immunitates et exemptiones dictorum fratrum sicuti nec ceterorum monasteriorum ordinis Cisterciensis latet. Scripsique Paternitati Vestre pridem, qualiter predecessores mei domini de Rosis numquam abbates, plebanos et capellanos suos voluerunt talibus contribucionibus submittere, nec tributarios fieri, cum tamen idem circa eosdem predecessores Vestros et etiam dominium fuerit attemptatum, quibus intrepide resistentes prefatos abbates, plebanos et capellanos suos circa libertates et immunitates eorum tuendo, eosdem diligencius conservarunt. Quare, reverendissime Pater, ex premissis poterit Vesta Paternitas colligere, si ad aliud, quam predecessores mei submitterem eosdem tempore mei regiminis, quod inde proverbium tamquam deses et remissus gubernator dominii michi commissi non modicum reportare[m]. Peto igitur studiosius, quatenus eosdem a predictis decimis habeatis generosius supportatos, ne per adhesionem appellationibus iam dudum interpositis, quam iam de facto coram notario publico fecerunt, contingat ipsos fratres et eorum monasterium sumptus facere inutiles

et expensas ac ulterius fatigari. Super premissis peto mihi latorem per presentem generosius responderi. Datum dominica ante Nativitatem Christi, anno etc. XIIII°.

10.

Nejmenovaný opat kláštera nepomuckého se omlouvá, že se nemůže súčastnit gen. kapituly pro nemoc a jmenuje místo sebe zástupce.

S. d., s. 1.

Tamže, fol. 5^b.

(Excusacio de capitulo generali.)

Coram vobis reverendis in Christo patribus, dominis Cisterciensi et universis in capitulo generali congregatis abbatibus ego... abbas in Pomuk dicti ordinis, Pragensis diocesis protestor, quod propter defectum virium et infirmitatem notabilem ac etiam propter alias causas legitimas non sufficio, prout ordo requirit, capitulum generale ad presens visitare, propter quod facio, ordino et constituo fratrem H. de T. loco monachum talis loci presentem et mandatum sponte suscipientem (si absens est, scribatur: „absentem tamquam presentem“) meum verum et legitimum procuratorem et nuncium specialem ad allegandum et probandum, excusandum, proponendum causas supradictas et alias absencie mee literas quitacionis et absolucionis petendum necnon ad prestandum super hiis et aliis in animam meam cuiuslibet generis scriptum, dans et eidem potestatem alium seu alios procuratorem seu procuratores substituendi et revocandi et in se onus procuracionis resumendi, quando et quo ciens fuerit oportunum, ratum et gratum perpetuo habiturus, quidquid per dictum procuratorem vel substitutum actum, procuratum fuerit in premissis seu aliquo premissorum. In cuius rei testimonium sigillum meum una cum sigillo conventus mei duxi presentibus apponendum. Et nos H. prior et B... cellarius et conventus de Pomuk premissa omnia vera esse testamur sub apposizione sigilli nostri, prefatum nostrum abbatem humiliter excusantes. Actum et datum etc.

Otik, opat vyšebrodský se omlouvá, že pro nebezpečí cest a nepokoje nemůže se dostaviti na gen. kapitulu.

Kol. 1380—1415.

Rkp. vyšnobrod. č. 49, fol. 5^a.

Reverendo in Christo Patri et domino, venerabili abbati Cisterci totique collegio capituli generalis. Frater Otto abbas monasterii Altivadensis debite subiectionis reverenciam tam humilem quam devotam. Cum propter terrarum discrimina, quibus undique perginur, vallamur, a latere ducis terre insdiias formidantes, a parte altera incursus ducum Austrie cottidie pro foribus expec- tantes preter intestiva bella, quibus nostri domestici nos collidunt, ad vestrum generale capitulum hoc anno sine gravissimo domus nostre dispendio seu rerum ac persone nostre periculo venire nequiverimus, licet ad illud alias volenti animo et ultronei venissemus, universitatem vestram devocione, qua possumus, requirimus et rogamus, quatenus super huiusmodi nostris incom[m]odis spiritu compassionis assumpte nos ab eodem capitulo habere dignemini excusatos, ex premissis paterne colligentes, quod processum nostra retardaverit necessitas, non contemptus. Datum etc.

Nejmenovaný visitátor oznamuje jistému opatovi, aby poslal mu naproti do kláštera nepomuckého, s jehož opatem přijede visitovati.

S. d., s. 1.

Formulář osecký, fol. I/9^a.

Scire dilectionem vestram cupimus, quod ad vos annue visitacionis et mutui gracia solacii una cum reverendo et dilecto patre domino abate de Pomuk.. . venire intendimus Domino concedente. Quapropter vos requirimus et rogamus, quatenus proxima secunda feria post diem Ascensionis dominice hora cene ad monasterium Pomukense aliquos de vestris iuxta consuetudinem ve- litis transmittere, qui nos in crastino post sumpcionem mixti(!) in Pomuk con- ducant ad locum, quem cum ipsi[s] decreveritis pro nocturno.

Výsledky visitace kláštera nepomuckého, provedené Albertem opatem ebrašským.

Před r. 1544.

Tamže, fol. I/6^a.

Anno Domini etc. Nos Albertus¹ abbas in Ebra filie nostre in Pomuk [offi- cium] visitacionis secundum formam ordinis personaliter inpendentes, sub- missorum observanciam indicimus ibidem omnibus ad nostre professionis re- gulam obligatis.

In primis sicud in artificialibus per manus agencium grana a paleis separantur mediante ventilabro, ita in spiritualibus per industria presidencium nutancia subiectorum corda in virtutum merito solidantur. Ea propter priores^{a)} huius domus quicunque pro tempore fuerint omni qua possimus diligencia ammonemus, ut ad monastice discipline observanciam adeo studiose invigilent et intendant, quod ex sua operosa sollicitudine ad augmentum proprie salutis de- structa restaurentur, curvata erigantur, erecta vero in omni sanctitatis gracia conserventur.

Cum omnis indifferenter ad chori divini^{b)}, cultus lectionisque frequenciam spellendo et privata colloquia in locis suspectis quasi non divina, cum talia magis scissionem pacis quam unionem redolere videantur, caucius sub obtentu nostre promotionis evitando.

Item, ne ibi fraus vel dolus introveniant, quod est salubriter pro pauperum suffragio deputatum, statuimus et modis omnibus volumus, ut deinceps nova vestimenta sub obediencie debito et panis et aque pena singulis sextis [feriis] usque ad proximam visitacionem necnon calcei de sutoria non tribuantur statuto tempore, nisi prius et absque vendicione seu permutacione antiqua vestimenta de illo panno ordinis, quem unusquisque de camera recipit una cum calceis antiquis resignaverit, ut ex eisdem premissi Christi pauperes specialiter recre- entur.^{c)} — Omnibus quoque monachis et conversis de speciali habundancia domini abbatis, et hoc necessitate exigente, [ut] inordinatis calceis utpote ocreis

¹ Weigand, P. Geschichte d. fränkischen Cistercienser-Abtei Ebrach, (Landshut, 1834) str. 34 klade Alberta z Aufeldu do l. 1528—44. ² Regule sv. Benedikta nařizuje: „Acci- pientes nova, vetera semper reddant in praesenti, reponenda in vestiario propter pauperes.“ (Migne, PL, 66, str. 771.)

^{a)} In marg.: Prior exhortatur. ^{b)} Tamže: Ut nullus habeat privata colloquia. ^{c)} Tamže. Ut quisque resignet antiqua dum recipit nova.

extra monasterium uti potuerint, indicimus et mandamus, ut intra septa monasterii eisdem calceis non utantur, sed magis corrigiat, prout nostram gravem indignacionem voluerint evitare.^{a)}

Volumus quoque violatores silencii^{b)} vel notabiles inusitacionum voces intersigna emittentes aut terciam personam pro utriusque eloquii susceptione, stantentes in medium cum pena in difinicionibus posita necnon uno die penitencia levis culpe taliter castigari, quod per hoc ceteri summo timore Dei ac proprie conscientie debito saltem acerbitate penarum ab huiusmodi excessibus retrahantur. Eadem pene subiaceant, qui in infirmitorio, in mensa silencium violaverint et cum de infirmitorio per infirmarium, cum audierit vel sibi innotuerit, sub eadem pena, quam portabit, ad conventum expellantur.

Inhibemus insuper auctoritate visitatoria, ne de cetero aliqua persona ad habitum ultra numerum, quem pro nunc taxamus et statuimus ordine ex debito,^{c)} hoc est monachorum LX personarum et conversorum XXXV recipiantur per quemcumque. Quod si successu temporis persone sunt recipiende, non alio modo recipientur, nisi secundum ordinacionem domini pape et sensu omnium sacerdotum et hoc de quacumque nacione, nostro eciam consensu specialiter accidente, secus si factum fuerit, tunc talis recepcione sit irrita et inanis.

Ceterum domino abbati omni negotio monasterii secundum matrem nostram regulam seu quecumque ordinis nostri statuta committimus ordinanda et disponenda, prout infallibili iudici in extremo examine nobisque in futura visitacione et proximo capitulo generali voluerit respondere.^{d)}

Item quoniam fraterne caritatis unio omnes actus meritorioris perfectionis provehit ad sublime, statuimus ut quicumque brigas et contenciones suscitarerit,^{e)} vicia que probare non poterit, obiecerit, dudum emendatos excessus inproperaverit, tractata tempore visitacionis maliciose refricaverit, unionem seu pacem per nos salubriter ordinatam dissipaverit, ad portam Ebracensem de maturo et bono consilio domini abbatis et aliorum, quorum interest, dirigitur, talionem secundum sua demerita ibidem recepturus.

Preterea inhibemus, ne possessio distrahatur, ne pensio vendatur, ne debita et maxime ad usuras contrahantur, nisi secundum statuta domini pape et hoc de nostra licencia speciali.^{f)}

Hanc autem cartam alternis mensibus in capitulo volumus etc.

^{a)} Ibid. Ut nullus utatur calceis inordinatis in monasterio. ^{b)} Tamže. De silencio. ^{c)} In margine: Taxacio personarum. ^{d)} Tamže: Ut abbas disponat omni[a] negocia monasterii. ^{e)} Ibid.: Ut nullus presumat suscitare brigas. ^{f)} In marg.: Inhibicio.

Protokol visitace provedené Jakubem I., opatem plasským ve Zlaté koruně.¹

Kolem r. 1350.

Tamže, fol. 6^a.

Anno Domini M° etc. Nos fr. Johannes abbas in Plaz in filia nostra monasterio sancte Corone annue visitacionis officium secundum modum et formam nostri ordinis celebrantes, ea que sequuntur, debita deliberacione previa statuta ibidem duximus relinquenda.

In primis, cum ex iniuncto nobis onere teneamur, ut sancte religionis institutionis salutaris incrementis optatis assidue proficiat exacta diligentia et curis sollicitis providere, idque non possimus melius exequi, quam si nutrire que recta sunt, et corrigere que profectum virtutum impediunt commissa nobis auctoritate curemus.

Eapropter prioribus huius domus paterno affectu et vigilanti studio commitimus,^{a)} ut disciplinam ordinis et regulares observancias sic in se et in aliis sine reprehensione studeant observare, cuncta que discipline et bonis moribus observiant reprimendo et extirpando per suam circumspeccionem et industriam taliter, ut exinde nobis gaudendi de spirituali profectu subditorum prebeatur materia, ipsique a summo pastore et rectore omnium, qui nullum bonum irremuneratum dimittit, celestis vite premia et a nobis in futurum digne commendacionis titulum consequantur.

Et ut hoc per priores ipsos efficacius valeat adimpleri, volumus et mandamus, ut prior huius loci postpositis exteriorum curis negotiorum assiduis circa conventum, prout ad ipsius spectat officium, commorare frequencius, ut ex ipsius presencia regularis observancia uberius calescat.^{b)}

Nempe cum ex mandato sancte regule abbati cura inponatur maxima, ne infirmi in aliquo negligantur, committimus domino abbati, quatenus de cameris et commodis pro infirmis taliter ordinet et disponat, ut decumbentes et egrotantes mortetenus ab hiis, de quorum speratur convalescencia, per aliqua intersticia parietum propter loci deputati pro infirmis artitudinem separantur.^{c)}

Verum quia ex devota susceptione hospitum et peregrinorum adventancium procuracione caritatis adimpletur debitum et notabilius bona fama domus cuiuslibet et ordinis ampliatur, merito domino abbati iniungimus et mandamus,

¹ Steinbach, Diplomatiche Sammlung, I, 168, klade Jakuba I. k r. 1337—50.

^{a)} In margine: Prior curam habeat. ^{b)} Tamže: Presens sit. ^{c)} De infirmis.

ut cure sue sit ordinare et providere de dono hospitum, quod advenientes hospites et peregrini, ceterique pauperes, quibus secundum status sui exigentiam competentibus virtutibus procurentur.^{a)}

Addentes denique, iuri fore consonum et convenire notabilius equitati ut consimile, [ut qui] percipiunt stipendum simile, eciam sentire debeant et labore; et quidam iuvenes huius monasterii, dum scribuntur ad officium, ea dedignantur facere aut differendo ad eorum beneplacitum aut gravando alios, quibus ipsa eadem officia facienda iniungunt. Hoc ipsum fieri de cetero serius prohibemus sub pena corporalis discipline cum penitencia panis et aque, ut quilibet eorum, dum ordo eum tetigerit, designatum per se ad minus per dies 4^{or} iuxta usum ordinis exequatur officium vel causam legitimam impediens ipsum in capitulo omnibus manifestet.^{b)}

Intellecto preterea non sine cordis stupore, quod quedam persone in hac domo ad tantam quandoque prorumpunt insolenciam, ut ludo vacare non timant taxillorum, cupientes huius ausum temerarium et monachali modestie omnio contrarium refrenare, talibus presumptoribus penas in novellis¹ promulgatas infligi per dominum abbatem volumus, precipimus et mandamus, videlicet ut pro prima vice, si super hoc convicti fuerint, per annum integrum ultimi omnium habeantur et notabilius omni feria sexta eiusdem anni sint in pane et aqua. Quodsi nec sic fuerint emendati, priventur habitu regulari.^{c)}

Statutum eciam visitacionis proxime preterite de duodecim tunicis veteribus et totidem paribus calceorum dandis anno quolibet potario pro pauperibus, in suo vigore volumus permanere.^{d)}

Item inhibemus diligencia^{e)} qua possumus, ne persone seculares in infirmitorio cum fratribus ad conviandum vel potandum aliquatenus admittantur, nisi forte prior personam familiarem monasterio aut alias notabilem et honestam aliquando, quod tamen temperate et sine aliorum scando debet fieri, duxerit admittendam. Adtrahentes autem seculares huius[modi] et cum eis talia convivia exercentes volumus et precipimus sub obtentu nostri favoris per infirmarium denunciare prioribus et cum virgarum disciplina in capitulo irremissibiliter castigari.

Et quia contra violatores regularis silencii^{f)} penas ordinis salubriter editas² proficere non videmus, eo quod per priores delinquentibus remittuntur, nos

a) Ibid : De hospitibus. b) De nolentibus facere officium in conventu. c) De ludo taxillorum. d) De vestitu pauperum. e) Ne monachi cum secularibus bibant. f) De silencio servando.

¹ Novelly řádové z r. 1350 (Rkp. osecký, č. 68). ² Regule sv. Benedikta prohlašuje rušení silencie za hrubý přečin (Migne, u. d., str. 672).

penas ipsas propter transgressorum frontem effrenatam tali rigore duximus innuendis, ut priores penas easdem domino abbatii presente in monasterio nulli valeant aut debeat relaxare.

Inhibemus etiam auctoritate paterna et visitatoria, ne possessiones monasterii vendantur seu quovis alienacionis titulo exponantur, ne debita contrahantur precipue usuraria, ne persona recipiatur ad habitum vel ad victimum sine speciali nostra licencia quesita notabilius et optenta salvis eciam in omnibus papalibus institutis.¹

Et ut excusacio delinquentibus auferatur, volumus ut presens nostre visitacionis carta etc.

15.

Jan II.² opat plasský, visituje klášter v Mnichově Hradišti.

Kolem r. 1358.

Tamže, fol. 7 a.

Anno Domini M^o etc. Nos frater Johannes dictus abbas in Plaz in filia nostra monasterio Gredensi annue visitacionis officium more nostri ordinis celebrantes, ad augmentum religionis monastice submissa ibidem diligenter providimus facienda.

In primis prioribus^{a)} huius domus paterno affectu et studiosa diligencia committimus et mandamus, ut disciplinam ordinis sic in se et in aliis observare irreprehensibiliter studeant quelibet discipline et honestati, moribus obviancia refrenando et intercipiendo cum discrecione et maturo verborum moderamine taliter, ut ex hoc nobis gaudendi in Domino de spirituali subditorum profectu prebeat materia, ipsique a Deo remuneracionem bonorum omnium mercedem et a nobis in futurum digne commendacionis titulum consequantur.

Preterea statutum nostrum de visitacione preterita,^{b)} videlicet quod iuvenes in colloquiis litteraliter loqui debeant et latine, et quod singuli eorum singulas auctoritates de sacra pagina proferre debeant, cum sit utile et devotum, necessario iterantes mandamus prioribus seriose, ut id prout nobis placere desiderant, servari faciant et procurent efficacius quam huc usque.

¹ Statuta papalia daná Benediktem XII. ² Z čís. 17. vysvítá, že se jedná o Jana II., neb se tam mluví o plnomoci dané mu k visitaci ve Zdáře opatem nepomuckým Ebrhardem k r. 1355 připomínaným. (Štědrý, Příspěvek k životopisu sv. Jana Nep., SHK, IV [1903] str. 6). Jan I. žil v letech 1306-1334. (Steinbach, Diplomatiche Sammlung, I, 168).

a) In margine: Exhortacio prioris. b) Iuvenes loquuntur latine.

Denique materiam et occasionem dissolucionum quorumlibet resecare de medio cupientes, ut qui virtutis amore non abstinent a vitiis, pene saltem formidine arceantur.

Stricte striccius inhibemus sicud antea factum noscitur, ne post completo-
rium in ecclesia decantatum aliquis descendere ad ipsam ecclesiam seu alias
audeat vel presumat, prout rigore penitencie levis culpe sustinende per tri-
duum uno die in pane et aqua voluerit evitare.

Et quoniam iuxta beati Patris nostri Benedicti¹ consilium diebus quadra-
gesimalibus^{a)} debemus negli[g]encias aliorum temporum diluere et de cibo,
potu ac sompno nobis subtrahere, necnon et ab aliis superfluitatibus dilig-
cias solito abstinere, ideo prohibemus, ne hiis sacre quadragesime diebus sic
indifferenter ut in aliis temporibus de vigiliis se fratres debeat absentare;
pro una autem vice in ebdomada qui carere noluerit, poterit de licencia autem
se reconoscendo in capitulo, ut consuetum est, de vigiliis declinare.

Verum quia [per] statuta ordinis contra violatores regularis silencii satis
congrue est provisum,^{b)} quicumque in hoc excessu et quociescumque culpabiles
reperti fuerint, constitutas ab ipso ordine penas irremissibiliter paciantur.

Tandem inhibemus districte, ne sine nostra licencia pro nunc habita aut in
posterum, sinecessere fuerit, requirenda et eciam obtinenda debita contrahantur,^{c)}
maxime ad usuras, ne possessiones monasterii distrahanter aut pensiones
vendantur annue aut persona recipiatur quelibet ad habitum vel ad victum,
et quia excedentes et devii solent quod „ad excusandas excusaciones in peccatis“²
ignoranciam allegare pro remedio contra allegatam huiusmodi.

Volumus et cantori committimus, ut presentem nostre visitacionis cartulam
ante futuram visi[tacionem] etc.

16.

Jan II., opat plasský, visituje klášter na Velehradě.

Kolem r. 1358.

Tamže, fol. 7^b.

Anno Domini M° etc. Nos frater Johannes dictus, abbas in Plaza, in vigilia
Ascensionis Domini filie nostre monasterii Welegradensis debite visitacionis

¹ Migne, PL, 66. str. 735. ² Z. 140, 4.

^{a)} Ne monachi in quadragesima vadant de vigiliis. ^{b)} De silencio. ^{c)} Inhibicio.

officium secundum morem nostri ordinis personaliter inpendentes, ea que
sequuntur, discipline regularis intuitu ibidem providenter duximus statuenda.

In primis cum inter solicitudines prelati cuiuslibet illa noscatur acceptissima,
que merito debeat esse precipua, per quam divini cultus obsequium et mo-
nastice religionis studium optata semper recipient incrementa.^{a)} Hinc est, quod
principaliter priores huius domus attento studio deprecamur, quatenus, prout
ad eorum spectat officium, regulares observancias et alia salubria ordinis in-
stituta devota et debita diligenter in se et in aliis, prout a nobis grates reportare
voluerint, studeant observare curam habendo notabilius, ut officium
divinum in ecclesia cum reverencia et pausacione,^{b)} quam convenit, celebretur
et signanter ut supplicacio letanie post horas canonicas, videlicet „Kyrie [e]-
leison“ dicatur cum alicuius pausule intervallo et respiracionis intersticio
competenti.

Verum cum id, quod pro recreacione communis infirmitatis institutum est,
pietatis effectu carere non debeat, infirmario domus duximus cum omni dili-
gencia committendum,^{c)} quatenus fratribus debilibus et egrotis, quos infirmi-
tatum suarum incommoditas ad infirmariam coegerit declinare, pie ut tenetur
compatiens, ipsis de necessariis et oportuniis cibariis iuxta cuiuslibet indigenciam,
prout facultates sui officii paciuntur, studeat providere. Ad quod in plenum
dominus abbas, cuius interest principaliter de infirmis curam gerere, eundem
teneat et compellat.

Et ne consuetudo ordinis hactenus utencium moribus approbata per aliquo-
rum negligenciam aut proterviam deveniat in oblivionis lubricum et abusum,^{d)}
statuimus et firmiter sub pena corporalis vindicte precipimus observare, ut
omni tempore a regula et ordine deputato, dum percuditur tabula ad labores,
omnes, qui conventuales fuerint, induiti scapularibus se ad percusionem ipsius
tabule presentent in ambitum.

Volentes notabilius et mandantes,^{e)} ut inter nonam decantatam et vesperas
estatis tempore habeatur aliquantulum prolixius intervallum, cum brevitas
e huiusmodi intervalli occasione videatur prebuisse aliquibus scapularia minime
induendi.

Sane quia convenit, ut quos timor Dei a malo non revocat, pene saltem
corporalis cohibeat et compescat;^{f)} et auditio, quia quidam fratres huius mo-
nasterii priori interdum in infirmitorio conibentes, licet ipse prior competenti
tempore ad dormitorium se recipiat, ipsis tamen notabilius presumptione te-

^{a)} Exhortacio priorum. ^{b)} Ut hore devote legantur. ^{c)} De provisione infirmorum per infir-
marium et eciam abbatem. ^{d)} Ut omnes occurrant ad percussionem tabule. ^{e)} Quod spaciun
inter nonam et vesperas prolongetur. ^{f)} Ut de nocte de dormitorio nullus se absentet.

meraria post eum in loco predicto remanere et vacare potacionibus^{a)} diuciis non formidant, sic quod quandoque aliqui ex ipsis tota nocte de dormitorio excludantur. Ad reprimendum huiusmodi temeritatis ausum precipimus et mandamus, ut quicumque de excessu predicto convictus fuerit esse reus, privetur habitu regulari usque ad nutum nostrum et ultimus omnium collocetur.

Statutum preterea salubre visitacionis ultimo preterite de missis duabus^{b)} ad minus qualibet [h]ebdomada a quolibet sacerdote conventuali non impedito legitime legendis sub eisdem penis, videlicet discipline corporalis et panis et aque in suo vigore propter quorundam pigriam et devocationem minus fervidam decrevimus et volumus permanere. Denique prioribus sub debito obedientie iniungimus et mandamus,^{c)} ut violatoribus regularis silencii penas contra tales ab ordine promulgatas, prout ipsi eas in futura visitacione, si remissi fuerint, evitare voluerint, infligere indispensabiliter non obmittant precipue hiis, qui passim et indifferenter excedere in tali violacione silencii divino et humano timore postposito non verentur.

Postremo vendicionem possessionum et distraccionem rerum monasterii^{d)} ac alienaciones quaslibet necnon contractus debitorum precipue ad usuras ac eiam personarum receptionem ad habitum vel ad victimum fieri sine nostra licencia et assensu auctoritate, qua fungimur, inhibemus forma statutorum papalium in omnibus semper salva.

Et ut predicta memorie melius commendentur et excusacionis velamen delinquentibus auferatur, singulis sabbatis quatuor temporum antequam denuo visitetur, premissa nostre visitacionis statuta volumus in capitulo in auribus omnium recitari, etc.

17.

Jakub I., opat plasský, visituje klášter žďárský v zastoupení opata nepomuckého.

Před r. 1550.

Tamže, fol. 7^b.

Anno Domini etc. Nos fr. Jacobus abbas monasterii Placensis ex commissione reverendi in Christo Patris, domini E[brhardi] abbatis in Pomuk, monasterii Sarenensis filie ipsius annue visitacionis officium iuxta formam ordinis

a) Orig. Patacionibus. b) De silencio. c) De missis legendis. d) Prohibicio.

124

inpendentes, pro custodia regularis discipline et aliis, que reformatio ibidem indigere conspicimus, statuenda duximus subnotata.

In primis, cum ad ea, que nostre religionis commodum respiciunt et profectum, merito intendere debeamus.^{a)} Ea propter priores huius domus et alios, quorum interest, obsecramus in Domino et hortamur, quatenus disciplinam ordinis sic in se et in aliis foveant, nutriant et conservent per pacis et caritatis semitam, que omnes actus bonos facit meritorios abundando, ut exinde divine retribucionis premium et humanam favoris graciam iure debeat reportare.

Verum promovere cupientes, ut reliquie sanctorum veneracione debita non fraudentur,^{b)} domino abbatи ac custodi seriose duximus committendum, quatenus omni diligentia providere studeant, ut consueta luminaria ante sanctorum altarea (!) accendantur, ne ipsi, quod absit, si id neglexerint, ab eterne lucis consorcio excludantur.

Item cum id, quod pro recreacione communis infirmitatis institutum est,^{c)} pietatis effectum carere non debeat, infirmario huius domus damus striccius in mandatis, quatenus fratres tam sanos quam infirmos ad infirmitorium declinantes de consuetis graciis ita respicere studeat, quod querimonia generalis contra eum habita conquescat et ipse patris abbatis indignacionem in futura visitacione merito non debeat formidare.

Preterea statuta patris-abbatis anno preterito hic relicta^{d)} de hiis, qui rarius legunt missas et qui non occurunt ad horas persolvendas, in infirmitorio precipue vigilias et completorium minus bene servata, ut intelleximus, necessario renovantes statuimus, ut qui ad horas hius[modi] persolvendas cum ceteris non occurrit, pro vice qualibet cum penitencia panis et aque eidem occurrit ac debite castigetur, huic pene subcipientes, qui ad minus semel in [h]ebdomada non obstantibus impedimentis legitimis missam negligunt celebrare.

Denique adtendentes, quod iuxta regulam Patris nostri sanctissimi Benedicti omnino non expedit animabus monachorum extra monasterium divagari,^{e)} abbatи et prioribus duximus inhibendum, ne cuilibet pro levi causa licenciam intrandi adiacens opidum tribuat, nisi evidens necessitas aut utilitas monasterii aut sibi commissi officii id requirat.

Camerario quoque domus interdicimus seriose,^{f)} ne cuiquam pannum non sartitum seu formatum pro habitu ordinis dare audeat vel presumat.

Ceterum ut loca ac spacia sacra in debita reverencia ac decencia teneantur,^{g)} cellario, infirmario ac alios, quos tangit, prout proprium dampnum

a) In margine: Exhortacio prioris. b) Ut luminaria accendantur in ecclesia. c) Ut infirmarius bene provideat infirmis. d) Renovacio transgrediuncium (!) mandata priora. e) Ut nullus intret forum. f) Ut camerarius nulli det pannum non sartitum. g) Ut loca sacra munde serventur.

125

evitare voluerint, duximus iniungendum, quatenus porcos suos et alia animalia sub tali teneant custodia, ne de cetero ambitum seu alia loca veneranda intrent et ea defedent, alias indulgemus conventionalibus, ut quidquid in huiusmodi locis repererint, statim mactent de prioris scitu et licencia in infirmitorio sibi inde solacium facientes.

Salubriter duximus eciā statuendum, ut violatoribus silencii pena scripta in diffinicionibus absque dispensacionis gracia infligatur.^{a)}

Reformacionem quoque stillicidiorum et emendacionem edificiorum ruinas minancium precipue in infirmitorio domino abbati et cellario sic in tempore faciendam committimus, ne ex dilacione id oporteat fieri gravioribus sumptibus et expensis.^{b)}

Item secundum beati Benedicti documentum (sic) in regula¹ Christus in pauperibus recipiatur et infirmis.^{c)} Mandamus hospitalario, quatenus cameram cum necessariis inibi studeat preparare pro ipsis, qui postquam in domo hospitum comederint, nec inter alios hospites dormire consueverint, ut idem iuxta antiquam huius domus consuetudinem collocentur, ne quod eis ministratum est ex caritate, per abnegacionem hospicii destruatur.

Item cum iuxta dictum Sapientis „mors et vita hominis in manibus lingue sit dependens“^{2d)} et ne de falsis suspicionibus ipsis possit inpingi aliqua criminis macula sive nota, mandamus, ne aliquis alterum verbo aut signo perturbare notabiliter audeat vel presumat, quod si quis transgressus fuerit, in sequenti capitulo proclamatus vapulet et notabilius penitenciam panis et aque sustineat illa die.

Inhibemus notabilius auctoritate visitatoria nobis commissa,^{e)} ne possessiones aut pensiones annue vendantur, ne debita contrahantur precipue ad usuras, ne persona recipiatur ad habitum vel ad victum nisi secundum formam statutorum papalium et patris abbatis requisita licencia et obtenta.

Hanc vero cartam ante futuram visitacionem VIes in capitulo committimus cantori recitandam, ne se tueantur ignorancia delinquentes.

^{a)} De silencio. ^{b)} De stillicidiis emendandis. ^{c)} De pauperibus recipiendis. ^{d)} Ut alter alterum non offendat verbo vel facto. ^{e)} Prohibicio.

¹ Migne, P. L. 66, str. 749. ² Proverb. XVIII, 21.

Ebrhard opat nepomucký visituje klášter ve Žďáře.

Kolem r. 1355.

Tamže, fol. 8^a

Anno Domini M° etc. Nos fr. E[brhardus] abbas in Pomuk, abbatiam in Zar filiam nostram visitantes, omnia ibidem correccione indigencia statutis emendari volumus subnotatis.

In primis quia tocius nostre religionis efficacia ad beatitudinis sublimitatem erigitur^{a)} et salutis, cum maioritatis circumspetio recte conversandi normam sibi prebet sine intermissionis medio recommissis, priores huius domus benignitate paterna ammonemus studiosius et hortamur, ut exclusis favoribus omnes nostrorum statutorum transgressores equaliter corrigant et castigent sicud eorum demerita exegerint faciendum, ut per eos correcciónis solicitudinem disciplina ordinis quasi male consuetudinis voragine pro magna parte absorpta ad omnipotens Dei gloriam et animarum salutem cicius reformatur.

Et ut affectus nostri effectus efficacius subsequantur^{b)}, volumus ut uno priorum in infirmitorio aut alias extra conventum existente, alter, nisi evidens necessitas impedit, semper maneat cum conventu.

Preterea quia intelleximus, statuta visitacionis nostre proxime^{c)} preterite de hiis, qui ad divinum officium persolvendum tempore et loco debito, occurserint, non bene observata, eadem seriosius duximus innovanda, statuentes ac prioribus districte iniungentes sub nostri favoris obtentu, ut tales diligenter considerent et si quos deinceps repererint, qui ad [huius]modi horas in choro vel in infirmitorio et precipue nocturnas ac completorium tempore debito cum ceteris non occurserint, sequenti die pro qualibet vice cum penitencia panis et aque occurrantur ac corporalis discipline acrius castigentur.

Violatores quoque silencii^{d)} eidem pene iuxta nostri ordinis statuta submittimus hoc addentes, quod nec dominus abbas, nec aliquis priorum cum talibus aliquatenus valeat dispensare, donec eandem pestiferam consuetudinem in domo ista inolitam intelleximus quievisse, et si nec sic cessaverint et alias pluries hoc modo correctus non resipuerit, eum privari volumus habitu regulari.

Item qui potacionibus et sessionibus nocturnis vacaverint^{e)} et infra spacium

^{a)} Prior exhortator. ^{b)} Ut unus priorum semper maneat in conventu. ^{c)} Ut nullus se absentet ab horis canonicas. ^{d)} De silencio. ^{e)} Ut post completorium nullus vacet potacionibus.

VII psalmorum post completorium in choro decantatum dormitorium non ascenderint, excepta habitus privacione predice pene per omnia volumus subiacere, nisi legitima et evidenti causa se possint excusare.

Ceterum, ut homo noster exterior interior^{a)}, qui debet redolere, [per] puritatem conformetur, volumus ut cimiterium, dormitorium et alia loca precipue conventionalia per eos, quorum interest, mundentur et ab animalium ingressu ac alliis spurciis in maiori quam hactenus decenter conserventur.

Denique cum iuxta dictum apostoli^{b)}, qui secundum carnem vivunt mortis habent interitum formidare, nos saltim quorundam consulere et abusum contra sanctissimi Patris nostri Benedicti¹ monita aperte militantem avide amputare cupientes, domino abbati et eis qui eo absente vices ipsius gesserint, sub divina ulcione ac nostra auctoritate visitatoria inhibemus, ne de cetero esum carnium ita faciliter prout hactenus cuiquam indulgeant vel concedant, nisi iuxta dispensacionem regule omnino debilibus et infirmis.

Item quia omne cadit meritum^{c)}, quod non fuerit perfecte humilitatis et obediencie debito solidatum, statuimus ut quicumque laxaverint honestatis frena, utpote dissensiones seu contenciones in conventu suis inpertinitatibus(!), verbis, actis vel signis, protervis rebellionibus in capitulo vel extra seu inproperiis super proclamationibus tempore visitacionis factis vel in cottidianis capitulis siscitando et se suis superioribus opponendo, pro qualibet vice penitenciam peragat levis culpe.

Adtendentes preterea statum huius ecclesie^{d)} victualium ob defectum augmentum personarum non posse tollerare, auctoritate visitatoria receptionem earumdem simpliciter inhibemus, nisi evidens monasterii necessitas aut urgens utilitas aliquem recipi swadeat et requirat, quod tamen nisi cum nostra licencia fieri volumus et iuxta papalia ordinis instituta.

Addentes premissis, ne possessiones aut annue pensiones vendantur, ne debita contrahantur maxime ad usuram, nisi secundum formam eorumdem papalium statutorum nostra notabilius licentia prius requisita et obtenta.

Hanc autem cartam alternis mensibus in capitulo ante futuram visitacionem per cantorem volumus recitari, ne quisquam per ignorancie nebulam se possit aliquatenus excusare etc.

a) Ut loca Deo dedicata in debita reverencia teneantur. b) Ut esus carnium restringatur.
c) Ut non cessentur rixe et dissensiones in conventu. d) Ne alias ad ordinem recipientur.

¹ Migne, P. L. 66 str. 616

Kapitulní řec, v níž se cisterciáckém připomínají nařízení visitátorova stran kůru a silencia.

Kolem r. 1400.

Knih. kl. vyšnobrod., Rkp. č. 49, fol. 40^{a-b}

Exhortacio ad capitulum.

Karissimi! Ecce, tenorem carte visitatorie audistis et clare intellexistis. Quapropter moneo et hortor, ut quanto studiosius ad singula observanda nos disponamus et maxime ad cultum divinum devocius persolvendum. Idcirco vos, cantores karissimi, secundum tenorem karte et formam beati Bernhardi Patris nostri vos regatis et mutuo in cantu concordetis et demum in consuetudinem inducatis, sicud per Dei graciam post recessum domini visitatoris bene et pulchre inceperatis, sed iam iterato secundum priorem consuetudinem vos regitis et male, quia continue sunt dissonacie, nullus modus, modo si iterato esset visitacio, iterato reprehenderemur et bene possemus supportari ab illis reprehensionibus, quia sicut, ut dixi, bene inceperatis, sic continuaretis, bene esset, sed incipere bene operari et non perficere est magis derisione dignum quam laude, quia in fine laus cantori et corona tribuitur. Ideo ut secundum vestram diligenciam omnes nos consuescamus et psallamus taliter, qualiter a Deo in futuro remuneremur et a visitantibus nos pocius benedicamur quam maledicamur. Alias vere, si essetis ingrati, incurabiles, pro certo cum adiutorio domini abbatis, si non facietis benivole, tunc facietis coacte, propter quod mercede divine retributionis privabimini et hic turbabimini, quia luce clarius patet, quod quelibet servicia coacta Deo non sunt accepta et ex hoc timendum est, ne illud in nobis verificetur Jeremie¹: „Maledictus omnis, qui facit opus Dei negligenter.“ Quam maledictionem ut evitemus, karissimi, moneo vos non ego, sed beatus Bernardus, pure, semper ac strenue divinis interesse laudibus. Non pigri, non somnolenti, nec vocibus parcentes, non precedentes verba dimidia, non integra transilientes, sed affectu devoto voces vestras devocione Deo depromentes psalmiodiam non nimium protrahamus, sed rotunda et una voce psallamus, nullus teneat, nullus ibi caudam faciat, sed omnes cantores auscultent et vocibus cantorum se conformet et cantores summam diligenciam ad hoc apponant, negligentes vero aut se proterve vobis opponentes, ut emendentur, caritative proclametis. Si vero vos circa premissa negligentes fueritis

¹ 48, 10.

respectu personarum propter favorem, ex tunc pro certo penam illorum sustineretis. Ceterum, karissimi, vos qui estis, quorum interest, respicere et fovere disciplinam regularis observancie, supprior, circatores ceterique seniores, intendatis ad observacionem mandatorum domini visitatoris, maxime ut silentium plus solito foveatur et diligencius servetur, quia „*mors et vita in manibus lingue*“¹ Transgressores zelo ordinis et amore fraterne caritatis corripiatis, proclametis, sed ne culpa in aliis reprehensa ac correpta in nos deseiat nosque redarguat, necesse est, ut omnia, que in nostris subditis nobis apparuerint contraria, in factis nostris indicemus non agenda, ne illud apostolicum inproperetur nobis: „*Qui alium doces et te ipsum non doces*“² ad hoc custodiendum non tantum nos prelatos, qui pro tempore sumus, sed et omnes, quorum est respicere disciplinam morum, ille articulus carte visitatorie insertus, ubi dicit: „*Turpe est doctorem esse, quando culpa redarguit ipsum.*“ Idcirco prius nos ipsos custodiamus et demum alios regamus, ut sic nostris subditis existenciam bone conversacionis ostendamus et ipsos salubriter regamus ac paternis amplexibus foveamus, ut post hanc vitam una cum ipsis retribucionem divine remuneracionis percipiamus.

Herman, opat zbraslavský, rovná neshody mezi opatem mnichovo-hradištským Matějem a skalickým opatem Petrem s jedné strany a bývalým převorem skalickým Matějem a konventuálem Petrem s druhé strany.

Cerven, I. 1378.

Arch. kap. pr. Rkp. XCII, fol. 56^a.

In nomine Domini Amen. Ipsiusque nomine invocato nos Hermannus divina miseracione abbas monasterii Aule Regie ordinis Cisterciensis Pragensis diocesis, arbiter, arbitrator et amicabilis compositor concorditer et unanimiter a partibus infrascriptis hincinde electus et assumptus ad sopiendum et decidendum lites et controversias ac questiones, que vertebantur inter venerabiles patres et dominos Mathiam in Gredis^{a)} Monachorum ordinis et diocesis predictorum et Petrum abbatem dicti monasterii in Sacro campo ac conventum eiusdem monasterii ex una et fratrem Petrum dictum de Holohlaw, prefati monasterii in Sacro campo professum, necnon fratrem Mathiam quandam eiusdem loci priorem parte ex altera, occasione seu intuitu quarundam elec-

¹ Proverb. XVIII, 21. ² Rom. II, 21.

^{a)} Pod tím škrtnuto: „In Sacro campo“.

cionum de prelibatis fratre Petro nunc abbate et dictis fratribus Petro de Holohlaw et Mathia priore in discordia celebratis. Primo et ante omnia auditis hincinde partibus predictis et eorum rationibus et causis diligenter visis, intellectis et provida deliberacione discussis de consilio et assensu venerabilis Patris domini Petri abbatis monasterii in Camenz dicti ordinis Wratislavensis diocesis, nostri ad subscripta assessoris, ordinamus, arbitramur, componimus, diffinimus, pronunciamus et laudamus, quod prefatus Pater et dominus Petrus nunc abbas per prefatum dominum Mathiam Patrem—abbatem in huiusmodi loci abbatem confirmatus et investitus solide et firmiter abbas maneat et perseveret monasterii in Sacro campo predicti. Item precipimus, pronunciamus, arbitramur et mandamus, quod ipse idem dominus Petrus abbas ad karitatem et graciam sine cuiuslibet cordis scrupulo omniq[ue] rancore et odio procul motis prefatos fratres Petrum de Holohlaw et Mathiam olim priorem antedicti monasterii ad paternalem graciam et favorem suscipiat eosque more paternali, firma karitate prosequatur. Item pronunciamus, diffinimus, laudamus et mandamus prefatis fratribus Petro et Mathie, ut ipsi omni odio et rancore de corde suo sive de cordibus ipsorum abiectis pura fide et sincera karitate dictum Patrem et dominum abbatem suum pertractent eique obedient in omnibus secundum Deum et ordinis ipsorum instituta mutuaque karitate se invicem prosequantur. Volumus etiam, ut dictus frater Petrus de Holohlaw in continentia obedienciam faciat et professionem manualem domino Petro abbati predicto. Addicimus etiam et mandamus, ut prefatus frater Mathias incontinenti veniens absolucionem petat et recipiat obedienciamque et professionem faciat manualem domino Petro abbati predicto sepeditusque abbas graciam suam et absolucionem circumductis et dimissis omnibus penis et penitenciis eidem fratri Mathie mox impartire teneatur omnino. Preterea ordinamus, diffinimus, precipimus et mandamus, ut prefatus frater Petrus de Holohlaw ad effectum sue placacionis et animi sui molliendi tamquam officialis et obedienciarius prefati domini Petri sui abbatis habeat curam et regimen ac dispositionem curie dicte Oczielic和平的 dicti monasterii cum omni instauracione segetum et animalium prout nunc instaurata et informata consistit exceptis magnis carponibus, qui ad prolificandum sunt missi in fossatum ibidem in Oczielic和平的, quos conventui in communes piscinas^{a)} idem frater Petrus reddere teneatur in eademque curia velud officialis et obedienciarius residens et eandem excolens, prout melius et utilius poterit, ipsius curie fructuum tam agrorum quam animalium duas partes pro^{b)} se retinens, terciam partem eorumdem fruc-

^{a)} Za tím škrtnuto: reddere. ^{b)} Orig.: (Pro) pro se.

tuum fideliter domino . . . abbati et monasterio predictis per tercionarium eiusdem domini abbatis dare, reddere et assignare teneatur omnino. Volumus eciam, ut idem frater Petrus predicta faciat sine fraude animaliaque iumenta ibidem, si non potest augmentare minime eadem minorando. Quodque sepe dictus frater Petrus in habitacione sua in curia prelibata et in regimine ipsius se honeste et religiose ac sine scandalo secundum Deum et ordinis predicti instituta conservet nec abinde sive a regimine eiusdem curie predictus frater Petrus sine rationabilibus, manifestis et veris causis seu culpis ipsius valeat amoveri. Item pronunciamus et mandamus, quod sepefatus frater Petrus in regimine dicte curie habeat et habere debet ligna de silvis monasterii antedicti pro edificiis et igne in curia prelibata et hoc tamen in loco, ubi sibi^{a)} et suis fuerit ostensem. Item idem frater Petrus habeat et habere debet messores^{b)} pro messe ad dictam curiam ab antiquo spectantes. Item pronunciamus et mandamus, quod dictus frater Petrus caret et carere debet prebenda camere et sit solutus^{c)} a choro et officiis chori et conventus exceptis tamen solempnitatibus precipuis, videlicet quibus sermo fit in capitulo monasterii antedicti et memoratus frater Petrus debet et tenetur legere missas, videlicet de beata Virgine et pro defunctis in monasterio predicto. Precipimus eciam et mandamus, ut dictus frater Petrus una cum prefato fratre Mathia mox et incontinenti omnibus suis iuribus, iusticiis, privilegiis, appellacionibus, literis et munimentis renuncient eademque tradant et assignent in et ad manus domini abbatis sepefati, que omnia ex nunc nos dicta arbitria^{d)} potestate cassamus, irritamus, nullamus nulliusque efficacie ipsam volumus esse vel momenti. Et si aliqua verba vel facta iniuriosa seu connicosa (!) (hincinde^{e)} coram quibuscumque personis sunt prolata. quod una pars alteri eadem nullatenus reminiscatur, sed omnia dimittantur in pace. Hec autem omnia et singula precipimus et mandamus sub periculo et penis ordinis, status et per iurii ac honoris et cause perdicionis, quociens et quando per aliquam partem parciūm predictarum contraventum sive factum fuerit per se vel alium seu alios verbo vel facto in premissis et quolibet premissorum. Insuper reservamus nobis potestatem et auctoritatem dubia, si que emerserint, corrigendi, declarandi et interpretandi, si opus fuerit, et quociens ac quando videbitur expedire.) In cuius rei testimonium presentem nostram pronunciacionem per Nicolaum de Masczow notarium publicum infrascriptum scribi et publicari mandavimus^{f)} et nostri ac domini Petri abbatis monasterii in Camencz assessoris nostri suprascripti sigillis appensione

a) Za tím řkrtuto: fuerit . . . b) Idem: Pro utilitates . . . c) Idem: Ach. d) Orig: dicta (arbitria) arbitria. e) Připsáno na fol. 57^a a na fol. 57^b napsáno: „Verte folium sub tali signo.“
 f) Za tím řkrtuto: et sigilli nostri una cum appens . . . sigil . . .

iussimus communiri^{a)} et eadem pronunciacione sic lecta et publicata mox ibidem religiosi viri fratres Petrus de Holohlaw et Mathias olim prior monasterii in Sacro campo antedicti omnia et singula mox ibidem fecerunt tempore et loco prout ipsis in dicta pronunciacione per prefatum dominum Hermannum abbate[m] et arbitrum est mandatum, videlicet obedientiam et professionem manualem et nichilominus prefate partes hinc inde ac fratres de toto conventu monasterii antedicti^{b)} statim ibidem eandem pronunciacionem in omnibus suis clausulis emologaverunt et approbaverunt ac, pro rato et grato habuerunt, petentes ipsis hinc inde per me, notarium subscriptum, super premissis omnibus et singulis fieri et confici unum vel plura publicum instrumentum seu publica instrumenta. Lata et lecta est pronunciacio anno, indiccione, die, mense, hora, pontificatu et loco, quibus supra, presentibus honorabilibus, religiosis et discretis viris dominis Petro^{c)} abbate monasterii in Camencz Cisterciensis ordinis Wratislaviensis diocesis, predicto Johanne scolastico sacre Wissegradensis [ecclesie] prope Pragam, Mauricio bursario Aule regie, Michaele cantore in Camencz, Johanne preposito in Zleb monasteriorum, Wenceslao rectore ecclesie parochialis in Jablona ordinis^{d)} Cisterciensis antedicti, Benessio in Alto Ugezd, Tyczkone in Czrnyelow ecclesiarum parochialium plebanis sive rectoribus Pragensis et Wratislaviensis diocesum predictarum et aliis pluribus testibus fide dignis.

Inserováno v listině datované 1. čna 1378.

21.

Otík opat vyšnobrodský poroučí, aby vyběhlý jeho mnich Petr byl přiveden do kláštera zpět.

Z l. 1387—1415.

Knih. kl. vyšnobrod. Rkp. č. 49, fol. 12a-b.

Notum sit omnibus literam hanc visuris, quod nos fr. Otto, abbas monasterii Altivadensis ordinis Cisterciensis diocesis Pragensis exhibtores presencium monasterii nostri videlicet fratrem N. sacerdotem et monachum cum aliis quibusdam de nostris dirigimus pro una ove erronea, videlicet pro fratre Petro, qui fragilitate devictus humana inopinato instabilitatis motu perturbavit men-

a) Idem: Lata et lecta est. b) Idem: mox. c) Za tím řkrtuto: Johanne. d) Za tím řkrtuto: et diocesis antedicta.

tem nostram, nec hisdem adhuc ad cor reversus aut penitencia ductus, sed abieco ordine vagabundus preciosam exposuit periculo animam, quam Dominus proprio sanguine consecravit, ut predictus per eorum industriam domui nostre reducatur cum executione plenarie potestatis, ratum habentes super hoc ex parte nostri quidquid fuerit actitatum, quem eciam parati sumus recipere et tenere prout congruit fidelissimo archimandrite et vero pastori paterna quemadmodum sollicitudine saluti intendere filiorum. Quare universitati vestre in Domino supplicamus, quatenus ob divine remuneracionis intuitum ubicunque predicti in hoc negocio vestri indiguerint auxilio, ipsis fideliter assistatis. Datum.

22.

Prosebný list k vyběhlému mnichovi vyšnobrodskému Petrovi, aby se vrátil do kláštera.

Z 1. 1387—1415.

Tamže, fol. 12^b—13^b.

[Sequitur epistola blanda et pulchra ad revocandam ovem errore apostasie infectam.]

Salutacione paterna et affectuosa cum promptitudine benevolencie semper bene faciendi cordialiter premissa. Fili mi Petre, fili dilecte et ex milibus mihi peramande! Doleo super te et vehementer nimis doleo super perditione tua et contricione mea. Et revera utrisque dolendum et condolendum est principaliter mihi, quod ovem a summo Pastore mihi creditam et commissam et in die judicii requirendam tam diu ab ovili dominico divagari sencio, sed non minus tibi compaciendo existimo, qui salutem propriam parvipendens tamdiu lupinis morsibus dilaniatus et dilaceratus thezauro omnium preciosissimo castitatis^{a)} dispoliatus, professionem abiciens, castitatem deserens, obedientiam auffugiens, paupertatem, quam vovisti delinquens, seculo nequam adherens, immundiciis inherens, ovis sine pastore faucibus infernalibus appropinquans Deum tuum dereliquisti, cui te voto obtulisti et maligno subdidisti et sic semivivus, ymmo ut verius dicam pénitus mortuus in anima, in fama ovis sine stabulario, qui tui curam gererent non queris. Sed forte dices: „Putruerunt et corrupte sunt cicatrices mee a facie insipiente mee“¹ et iuxta aliam propheciam: „Plane hec

^{a)} Za tím škrtnuto: dispositus.

¹ Z. XXXVII, 16.

infirmitas mea et portabo^{a)} eam.“¹ Et iterum: „Desperavi, nequaquam revertar ultra.“² Sed numquid, qui aversus est revertetur aut „qui cecidit non adiciet, ut resurgat?“³ Sepciens,“ inquit sapiens, „cadet et resurget iustus.“⁴ Tu autem quid? Forte dices: „Insanabilis est dolor meus et pessima plaga mea.“ Vide, fili mi care, Domini ad hec responcionem: „Numquid parvula est manus mea et invalida, ut salvare non possim?“ Numquid potest mulier oblivisci infantis, ut non misereatur fructui ventris sui?“ Et si illa oblita fuerit ait Dominus: „Ego tamen non obliviscar tui.“⁶ „Revertere ergo,“ dicit Dominus, „et ego suscipiam te.“⁷ Sed forte tu adhuc turgidus conquereris et dicis: „Quare non fugerem? An non licet vel non expedit fugere ferientem et cedere persecutori, vitare emulos, quam uni pluribus resistere?“ Recte, per omnia assencio. Plane fugere persecutorem non est culpa fugientis, sed consequentis. Non contradico. Obmitto, quod factum est, non requiro iam, cur vel quomodo est, culpas non discrucio, non retracto causas, non recordor iniurias, nam hec solent magis instigare quam mitigare discordias. Solum hoc, quod me incessanter torquet, quod irremediablem defleo, hoc loquor et me fateor esse miserum, quod tui careo, quod te non video, quod sine te vivo, pro quo me mori vivere est, et sine quo vivere mori est. Non igitur quero, cur abieris, sed quod tamdiu redire tardaveris, queror et Dei Filio conqueror, nec causas discessionis, sed moras causor regressio- nis. Veni, igitur, dilecte mi fili, veni et pax erit. Revertere et satisfactum est. Redi, inquam, redi et letus cantabo: „Mortuus fuerat et revixit, perierat et inventus est.“⁸ Nec quod fecisti ex presumptione et stulticia fatuili a modo tibi inputabitur. Si non vero austерitatem meam presciam pertimescis et formidas, noveris omnino, me iam non esse qui tunc eram, quia nec et ego puto, te esse mihi qui tunc eras, mutatum enim me invenies, et quem metuebas ante velud severum magistrum, iam amplectere velud patrem indulgentissimum. Neque enim formidandum est tibi, quod revertenti vellem esse formidolosus, cui eciam absenti iam tanto sum corde prostratus. Intrepidus ergo veni et securus et vere securus accede! Si fugisti senum et severum, revertere ad mansuetum et pium, non enim adiciam ultra, ut te hostiliter affligam, sed ut paterne soveam et nutriam. Unde, fili mi, quam cordialiter, quam viscerose te cupiam duci! Non in spiritu servitutis iterum in timore, sed spiritu adopcionis filiorum, in quo spiritu et tu non confundaris clamare et dicere: „Abba, pater!“⁹ Nam ego tamquam unicus amator tuus curam tanti meroris, tam mei, quam tui, tuique patrii senioris quem molestasti, turbasti, omnesque tuos parentes gravi dolore

^{a)} Orig.: Pertabo.

¹ Jerem. X, 19. ² Job, VII, 16. ³ Ž. 40, 9. ⁴ Proverb. XXIV, 16. ⁵ Is. 50, 2. ⁶ Is. 49, 15.

⁷ Jerem. III, 1. ⁸ Luk. XV, 24. ⁹ Rom. VIII, 15.

wlnerasti, hos letifica, sicud filius prodigus letificat patrem sua in reversione, sua confessione. Hos edifica vita tua in melius permutacione et securus revertere. Animam enim meam pro anima tua ponam et si quis tibi nocere voluerit, nocebit et mihi. Propter quod, fili mi, ne timeas neque expavescas, solum revertere et me letificasti, Deum placasti, omnesque tuos parentes pro te flentes consolasti et animam tuam de inferno inferiori liberasti. Veni, dilecte mi, paratus sum tui in amplexum exire, an[n]ulum misericordie ministrare, stola id est gradu tuo restituendo te vestire, calciamentis indui, oracionibus devotis suffragari pro conformacione tue stabilitatis, ut valeam iocundari ac epulari et cum patrefamilias cantare: „Mortuus frater et revixit“ etc. et rursum te habenti (sic) pristine fame reintegrando, te paterne fovendo et tecum hic gaudento et post una pariter portas celi ingrediendo, quod mihi et tibi prestare dignetur, qui vivit et regnat etc.

23.

Probošt Petr z Rožmberka nařizuje nejmenovanému jihočeskému klášteru cisterciáků obnovení přísného slibu chudoby.¹

Před r. 1384.

Tamže, fol. 16^b — 17^a.

[Litera felicis recordacionis domini Petri sacerdotis, domini de Rosenberch, que erat missa, ut vicium proprietatis omnino extirparetur, quam pro priore dictaverat et pronunciaverat.]

Sincera in Domino caritate preadmissa. Devocationem vestram scire affec tamus, quod per plurimas ydoneas^{a)} et literatas ac timentes Deum personas multociens graviter redarguti sumus, quod monachos et alias religiosas personas in fundacionibus nostris in abhominabili scelere proprietatis contra Deum et sacros canones in dispendium animarum suarum et grave scandalum aliorum stare permetteremus, cum tamen Deo teste numquam aliquid tale in nostris fundacionibus sine gravissimo cordis merore reperti sumus. Sed adhuc propter honestatem ordinis et prelatorum hucusque aliud facere noluimus, nisi quod vobiscum locuti sumus aliquociens, ut illud nephandum crimen, per quod tota religio destruitur et annichilatur, a vestro cenobio evellere et eradicare, cum id ad vestrum pertineat officium, deberetis in hoc nullius favorem aut displicenciam advertendo, quia revera formidamus, quod culpe om-

¹ Srov. mě Studie o době předhusitské v Hlídce, 1926, str. 63—64.

^{a)} Za tím říkalo: personas.

136

nium subditorum vestrorum, qui tempore regiminis vestri erraverunt, in hoc scelere in conscientiam vestram redundabunt, cum de pastoribus scriptum sit:¹ „Oves meas requiram de manu tua“, et beatus Gregorius dicit,² quod pastores tot mortibus digni sunt, quot per negligiam eorum sunt interempti. Idcirco cum omnium religiosorum in sancta ecclesia super tribus punctis, videlicet castitatis, obedientie et abdicacione proprietatis fundata sit religio, rogamus, in quantum possumus, ne per crimen predictum totalem substanciam religionis nostro et vestro monasterio destrui permittatis. Dicunt enim sacri canones, prout nobis in eisdem evidenter est demonstratum, quod paupertas ita ut castitas cuilibet religioni est annexa, contra quam nec summo pontifici licitum est dispensare. Si autem, quod absit, prefatum vicium inveniremus inter monachos vestros non esse funditus eradicatum, tunc sciatis et certissime credatis, quod omnem graciam et devocationem, quam hactenus ad monasterium vestrum habuimus, totaliter amitteremus, ac si numquam per progenitores nostros fuisse fundatum. Nimirum enim perhorremus, quod de bonis per predecessores nostros dotatis homines vivant, qui sub pretextu pietatis manifeste ad inferna descendant. Sperare enim non possumus, quod finibus infernalibus circumplexi, alios a talibus oracionibus suis possint extrahere et adiuvare, et non putetis, quod solum in loco vestro talia desideremus, quia eciam de Crumloviensi monasterio moniale cum sexcentis marcis exire procuravimus, que tantum pecunie post mortem prefate monialis apud predictum locum monasterii perpetue debebant permanere et ideo in casu, ubi talia non intercipietis, oporteret nos omnibus viis, quas excogitare possemus, de remedio providere oportuno, quia de hoc iam nulla ratione desistemus. Datum etc.

24.

Jan Stajče převor vyšnobrodský oznamuje Jakubovi opatovi ve Wilheringách úmrť vyšnobrodského opata Ottý a posílá mu jeho pečet'.

1415, Vyšší Brod.

Tamže, fol. 15^b — 14^a.

Venerabili Patri in Christo, karissimo domino Ja[cobo]³ abbati talis loci.

¹ Ezech. 34, 11. ² Migne, PL, 77, str. 468. ³ Jakub opat ve Wilheringách, pater-abbas vyšnobrodského kláštera (1386—1421). Brunner, Ein Cistercienserbuch, str. 506. Opat vyšnobrodský za něho zemřelý jest Otto IV. (1387 až 1415.) Dle toho pochází náš list z roku 1415 a to od převora Jana Stajče.

137

Fr. Johannes, prior in Altovado reverenciam debitam cum obedientia filiali. A lamentabili materia sumit exordium presens epistola, quam pro decessu nostri Patris vobis duximus dirigendam, cuius sublacio tanto gravius nos percussit, quanto idem monasterium rexit utilius et nobis fructuosius tam in spiritualibus quam in temporalibus ministravit. Verum quia sine regimine capitatis nequeunt membra subsistere et absque pastoris presencia rapaces lupi oves solent morsibus impetrare et a recto tramite deviare, idcirco Vestram Paternitatem exoro attencius, quatenus desolacionis nostre periculo dignemini consilium oportunum adhibere. Mittimus vobis sigillum domus nostre secundum formam ordinis talium sigillo abbatum interclusum.

25.

Jakub opat ve Wilheringách bere na vědomí úmrtí opata vyšnobrodského, dávaje převorovi pokyny o řízení kláštera za interregna.

1415. Wilheringen.

Tamže, fol. 14.

[Ad hanc literam responsum patris-abbatis, ut sollicite intendat circa divina et curam domus diligenter exequatur, sub tali forma dicit.]

Frater Ja[cobus] abbas in Wylhering dilecto priori de Altovado salutem et Spiritus sancti consolacionem. Cum pie recordacionis abbas vester viam universe carnis sit ingressus (vel sic: Cum venerabilis Co[nradus?] abbas noster, Pater vester cesserit sponte sua oneri abbacie), quia vero secundum cartam caritatis ad Patrem-abbatem spectat cura domus vacantis, sinceritati vestre benigne mandamus, in remissionem omnium peccatorum vestrorum iniungentes, quod circa disciplinam ordinis et curam animarum et domus vestre statum tam in spiritualibus quam in temporalibus sollicite vigiletis, ne vacante sede depereat apud vos, quod absit, observancia ordinis, neque deterioretur domus vestre substancia temporalis. Nos autem diem eleccionis vobis assignabimus, cum viderimus expedire, vos vero in tantum Dominum exoretis, ut domui vestre provideat virum, quem describit capitulum generale.

138

26.

Jakub opat vilherinský dává plnomoc svému konventuálovi Janovi, by jej za-stupoval při volbě ve Vyšším Brodě.

1415, Wilheringen.

Tamže, fol. 14^{a-b}.

[De eodem sequitur].

Frater Jacobus, abbas etc. ut supra. Karissimis in Christo filiis priori et conventui salutem etc. Cum domus vestra suo sit viduata pastore ac nobis incumbat desolatis filiis paterna sollicitudine providere, ne diuturna pastoris carencia vobis pariat detrimentum, dilectum in Christo filium fratrem Johannem latorem presencium, monachum nostrum vice nostra duximus destinandum, dantes eidem et abbatibus, quos ad hoc opus secum assumpserit, nostram plenariam potestatem, que nos nostre Paternitati in domo vestra contingit. Hinc est, quod vobis omnibus maxime autem electoribus firmiter precipiendo mandamus, quatenus de consilio eorum invocacione Spiritus sancti presencia talis persona possibilitatis modulo eligatur, que sit ad irriganda corda subditorum quasi fluvius paradisi volens et valens^{a)} a vili tamquam os Domini secernere preciosum.

27.

Jakub opat vilherinský (?) napomíná konvent vyšnobrodský (?), aby za inter-regna zachovali bratrskou (u nich až dosud tradičionelní) lásku.

S. d., s. I.

Tamže, fol. 14^b.

[Pater-abbas scribit priori et conventui vacante domo, ne inter se fraternalm caritatem deserant.]

Salutem et nomen religionis in habitum commutare. Miramur admodum et non sufficimus ammirari, quis in vobis seminaverit murmuris zizaniam, cum fueritis hactenus domus in circuitu vestro recte vite speculum ad currendum viam mandatorum Domini nostri Jhesu Christi. Quare vos rogamus, monemus et hortamur attente, benigne mandantes, quatenus ad caritatem, que ordini prebuit fundamentum, vestrum intu[i]tum convertentes, murmuratores, si qui

^a Za tím škrtnuto: Tamquam.

139

apparuerint, taliter castigetis, quod metum incuciat similia perpendendi et ne nos oporteat manum paponere duriorum.

28.

Probošt Petr z Rožberka žádá důrazně vyšnobrodských cisterciáků, aby při volbě respektovali zástupce fundátorské rodiny.

Březen, 12. 1380, Č. Krumlov.

Tamže, fol. 26^{a-b}.

[Litera domini Petri de Rosenberg.]

Sincera premissa caritate. Dominum Deum testem invocamus, quia sincero corde non aliud, nisi profectum monasterii nostri pretendentes, vestram multum seriose requirimus caritatem, quatenus propter salubrem statum ipsius monasterii de intencione, quam per capellanos nostros vobis intimamus, consciatis prudenter recolentes, quia alios preter nos non habetis benefactores, qui in cunctis dicti loci necessitatibus vobis possint subvenire. Quapropter cordiale nostram, quam ad vos habemus, affectionem a vobis perpetuis temporibus non retrudatis, nam si tantam diffidemus de nobis in vobis, quod absit, inveniremus, tunc ammodo numquam ad nos in factis monasterii, quamdiu nos cum fratre nostro vixerimus, recursum minime habeatis, de quo tamen ex intimis cordis doleremus. Estuant enim corde semper desideramus, quod locus ille per nos auxiliante Domino debet elevari, et si salva vestri reverencia per proterviam vestram eandem in nobis destruetis devocationem, speramus quia in brevi Dominus nos de vobis vindicabit, et quod, licet sero, vexacio vobis appetiet intellectum, nec putetis, quod hec scribam solum propter comminacionem, sed quia dolor cordis nobis^{a)} est, quod sic a loco pre cunctis nobis amabili, nos oportet alienari et Deus inter nos et vos iudicet, quia culpam in nobis non inveniemus. Prout enim in principio scripsimus, non aliud querimus, nisi quod pro domus est honestate, videlicet quod dominum abbatem T. L. et priorem T. L. singuli, qui ad eleccionem pertinent, sigillatim peraudiantur[r] coram capellano nostro domino N., et quod affectus singulorum per ipsum dominum N. annotentur, quem prefati Patres ad . . .^{b)} deberent deportare, quia tunc secundum consilium ip[sorum] de Patre ydoneo et valenti vobis vellemus providere. Si vero in tantum essetis indurati, quod omnem gratiam et favorem

a) Za tím říkalo: Instant. b) Text porušen.

140

nostrum villipenderetis, tunc ambo, videlicet nos et frater noster vobis dicimus sub iuramento, quia deinceps nos de vobis et factis vestris non intromittentes, sed erit nobis locus ire ac si numquam fuisse de progenitorum fundacione. Sciatis eciam firmiter, quia nullam personam in corde nostro adhuc habemus diffinitam, sed secundum consilium Patrum premissorum, prout ipsis Dominus inspirabit, illud ipsius auxilio diffiniemus. Datum in Crumnaw, anno Domini M^oCCCLXXX^o, feria secunda post „Judica“.

[Religiosis viris conventionalibus monasterii in Altowado.]

29.

Mikuláš IV., opat v Plasích, potvrdzuje volbu opata zlatokorunského Erharta z Borken.

Leden, 2. 1370, Zlatá Koruna.

Formulař osecký, fol. 9^b—10^a.

Nos frater Nycolaus ordinacione divina monasterii in Plass ordinis Cisterciensis Pragensis dyocesis, visitator et pater-abbas monasterii ad sanctam Coronam ordinis et dyocesis eorumdem per presentem paginam in perpetuum valituram universis et singulis cupimus fore notum, quod abbacia dicte nostre filialis ecclesie per mortem sive obitum venerabilis Patris domini Henrici ultimi et immediati abbatis eiusdem decima septima die mensis Decembris anni proxime transacti, sicut Deo placuit, vacante ac corpore ipsius ecclesiastice tradito sepulture, nos vero attendentes sacris canonibus fore tantum, ut ultra tres menses non vacet ecclesia regularis, ne lupus rapax propter defectum pastoris gregem dominicum invadat aut in suis facultatibus ecclesia vidiuata grave dispendium paciatur, eapropter ad dictum monasterium nostre filialis ecclesie pro eleccione futuri abbatis rite celebranda ad rogatum et requisitionem conventus eiusdem, sicut fieri consuevit, personaliter accedentes capitulumque ibidem pro eleccione pastoris una cum fratribus totius conventus eiusdem monasterii secunda die mensis Ianuarii anni presentis celebravimus secundum nostri ordinis instituta. In quo quidem capitulo, prout ad nostrum spectabat officium, Gerhardo etc. iniunximus et nostra auctoritate dedimus in mandatis, ut secedentes et ad partem se trahentes pro electoribus, quorum nomen dumtaxat esse mandavimus, convenienter nominandis^{a)} et ad se vocandis. Quo facto dicti fratres ad capitulum reddeentes electores statim ibidem de dicto mandato

a) Originál: nominandos, nadepsáno i.

141

publice nominaverunt, scilicet etc. monachos professos sancte nostre filialis ecclesie supradicte, qui quidem novem dumtaxat electores de nostro mandato et voluntate tocius conventus chorum ecclesie intrantes, invocata prius sancti Spiritus gracia per inspirationem divinam in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, in dominum et abbatem sibi et suo monasterio concorditer elegerunt et unusquisque vive vocis oraculo elegit venerabilem et religiosum virum Gerhardum de Borken tunc priorem nostre filialis ecclesie antedictae et deinde de choro ad capitulo statim reversi, huiusmodi eleccionem ac nomine ipsius electi publicarunt, petentes ipsum electum per nos, prout ad nostrum spectabat officium, ad abbaciam monasterii sancte Corone confirmari nosque eorum precibus merito inclinati, diligentique inquisitione prehabita, nullum peccatum vel vicium in materia neque in forma huiusmodi eleccionis invenimus, prefatum electum tamquam virum plene et mature etatis utpote qui iam dudum trecessimum etatis sue annum excessit, de legitimo matrimonio procreatum et [in] presbyteratus ordine constitutum, moribus, vita et literarum scientia merito commendandum ac in quibuscumque aliis ad huiusmodi dignitatem exigentibus sufficientem et ydoneum auctoritate nostra secundum ritum ordinis nostri fratribus dicti conventus et ipsi monasterio prefato electo hoc desiderante onereque ipsius prelature sibi voluntarie assumente, in dominum et abbatem instituimus et ad eandem prelaturam ipsum confirmamus, administracionem, gubernacionem et regimen dicti monasterii tam in spiritualibus quam temporalibus cum plena potestate administrandi, gubernandi, necnon regendi more solito sibi concedendo, quem, ut prefertur, confirmatum ad chorum ecclesie in stallum et sedem abbatis duximus, sicut fieri solet „Te Deum laudamus“ etc. cum fratribus dicti conventus laudabiliter decantando, demum iterum ad locum capitularem redeuntes, quilibet fratum dicti conventus eidem confirmato ibidem professionem et obedienciam tamquam suo vero abbati secundum nostri ordinis instituta fecit humiliter et devote, sperantes indubie, quod auctore Deo ipsis fratribus et eorum monasterio velud pastor utilis et ydoneus preesse debeat memoratique fratres sibi ibidem per nos commissi sub eius regimine possint Deo salubriter famulari. In quorum omnium et singulorum premissorum testimonium hanc paginam in decretum supradicte eleccionis et eius consummacionis prefato abbati assignandum ex certa nostra scientia nostro sigillo fecimus roborari. Datum et actum anno a Nativitate Christi millesimo trecentesimo septuagesimo, secunda die mensis Ianuarii presentibus religiosis et discretis viris, fratribus H. priore, Wl. camerario, H. de Monte Petrino in dicto nostro monasterio Placensi monachis professis, et Nycolao quondam Petri de Mendico presbytero Pragensis dyocesis, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

142

30.

E[brhard, opat nepomucký,] stanoví s konventem žďářským požitky resignovavšího žďářského opata Hynka.

Červen, 8. 1351, [Žďár].

Tamže, fol. 1^a.

Nos fratres a. abbas, b. prior, c. cellarius, d. subprior totusque conventus monasterii t. recognoscimus tenore presencium universis presentibus et futuris, quod cum anno M^oCCC^oLI, quarta feria in festo Pentecostes venerabilis Pater et dominus E[brhardus], abbas in t., assidente sibi reverendo in Christo Patre et domino, domino f. abbate in g. nostro monasterio officium annue visitacionis inpendisset, et cum dictus Pater domini Hynonis olim abbatis nostri cessionem officii sui abbaciatus recepisset, eidem domino H[ynconi] de suis benemeritis de consensu et ordinacione Patrum predictorum ad ipsius provisionem contuleramus curiam nostram in t. sitam cum omnibus suis pertinenciis et cum sex sexagenis annui census ad tempora vite sue possidendam. Sed quia illustris princeps et dominus, dominus Jo[hannes] marchio Moravie existens molestus prefato domino t. predictam curiam abstulit minus iuste, nolens ipsum dominum t. in curia, sed in nostro monasterio permanere. Tandem ipse dominus marchio devictus precibus multorum nobilium et instanciis, necnon domini H[enrici] de t. fundatoris nostri precipui, curiam nostro monasterio restituit prelibatam, demandans per eundem dominum Henricum, ut sepedicto domino H[ynconi] aliam provisionem ordinaremus loco ipsius curie, pro qua ipsi domino marchioni et nobis idem dominus H[ynco] posset regraciari, et quia melius pro suis necessitatibus valeret contentari, nos vero . . . abbas et conventus monasterii antedicti prefato domino H[ynconi] aliam provisionem vice ipsius ordinare cupientes, ordinacionem huius ex utraque parte ad arbitrium prescripti domini Henrici de t. reposuimus, qui sibi novem marcas annuatim in vero censu LXIII grossos pro marca computando de nostra bursa in festo beati Georgii quintam dimidiam et totidem in festo beati Michaelis singulis annis sibi ad tempora vite ipsius dari arbitravit, qua mediante pecunia ipse dominus H[ynco] proprium ad libitum suis usibus necessaria poterit comparare aut fratres conventuales dicti monasterii pro voluntate sua et domini . . . abbatis vel prioris aut locum eius tenentis licencia suo tempore poterit consolari, quem eciam censem eidem domino H[ynconi] in certis, ut premissum est, sibi invicem succendentibus bona nostra fide et mente sincera, bonaque voluntate, sine dolo dare promittimus et spondemus. Quod si non fecerimus et aliquem

143

termin[or]um predictorum neglexerimus in solvendo, ex tunc elapsis postea XV diebus predicto censu non soluto, idem dominus H[ynco] vel qui presentes literas ipsius domini H[ynconis] nomine habuerit, eundem neglectum censem apud christianos vel Iudeos recipere poterit nostro periculo sub usura, quam eciam pecuniam sic ad dampna apud Christianos [vel]. Iudeos receptam una cum dampnis supercrescentibus, si infra unum mensem non persolveremus integrilater et in toto, ex tunc ipse dominus H[ynco] vel qui presentes literas habuerit occasione dicte pecunie non solute et dampnis bona nostra mobilia et immobilia, res quascumque et homines nostros in terra Boemie et Moravie arrestare, impignorare, occupare sine strepitu tam spiritualis quam secularis iudicii poterunt^{a)} quoisque vel ipsis de sepedicta capitali pecunia et dampnis quibuscumque supercrescentibus per nos aut nostros successores plene fuerit satisfactum, dantes insuper et promittentes sibi domino H[ynconi] omnes gracias per dominum . . . visitatorem prius in cessione sua concessas. Primo vide licet, quod in choro et in omnibus aliis locis in medietate debet se[dere] et stare post dominum abbatem et priorem et a choro ac ab omnibus officiis et laboribus conventus penitus adesse absolutus. Commodum domini N. olim nostri abbatis debet ad tempora vite sue pacifice possidere^{b)} . . . capelanum monachum de conventu cum consensu . . abbatis poterit eligere, cum quo in predicto commodo comedendi, bibendi et in aliis locis ordinatis tam carnes quam regularia, dum sibi poterit procurare et loquendi licenciam infra septa monasterii habeat. Hanc autem loquendi graciam cum quibuslibet secularibus, exceptis monachis, sibi duximus dilatandam. Item duplēm prebendam in pane, cerevisia, pulmentis, pictanciis et duas mensuras vini durante[r] in celario abbatis et conventus cottidie habebit. In vestitu sibi tamquam priori provideatur, famulum quoque idem dominus Hyncus habebit, cui nos providere de prebenda tamquam uni de nostris familiaribus tenebimus, ut est moris. Testes huius ordinacionis etc.

31.

E[brhard] opat nepomucký povoluje požitečné právo dědického dílu svému členovi Janovi z Vipper.

S. d., s. l.

Tamže, fol. 9^a.

Procuratorium.

Universis et singulis iudicibus etc. Nos fr. E[brhardus] dictus, abbas totusque conventus monasterii in Pomuk ordinis Cisterciensis Pragensis diocesis

^{a)} Nečitelno. ^{b)} Nečitelno.

cum oracionibus nostris in Christo devotis sinceram in Domino salutem. Cum secundum iuris communis exigenciam nos motu proprio ob vicium symonie nichil de bonis cuiuscumque nostri monachi vel professi repeteret vel exigere debeamus, regula tamen sancti Benedicti, fundamen[tum] et origo ordinis nostri, quidquid puer seu persona ordinis aut parentes ipsius de facultate et bonis suis de propria voluntate dare voluerint vel offerre, permittit notabilis regula ipsa huiusmodi nostri ordinis monachis et professis usufructum rerum et donationum earumdem. Unde cum parentes fratris Johannis de Vipper, monachi et professi monasterii nostri exhibicie presencium huiusmodi donationem in pecuniis et rebus aliis predicto fratri Johanni filio suo ac nobis et nostro, ut audivimus, fecerunt monasterio, vobis omnibus et singulis, quorum interest vel intererit, facimus manifestum, quod nos supradictum fratrem Johannem ad percipiendum, exigendum, extorquendum et levandum pecunias, res et bona alia tam mobilia quam immobilia eidem seu nobis et nostro monasterio ex donacione et assignacione predictam suorum parentum aut alias de iure quocumque modo competenti auctoritate nostra et ordinis presentibus habilem facimus et capacem, dantes et concedentes iam dicto fratri Johanni plenam auctoritatem et omnimodam licenciam coram vobis aut vestrū altero contra Hermannum de C. et Hillam de T. eius uxorem Coloniensis dyocesis, pecuniarum, rerum et bonorum predictorum seu quoscumque alium vel alios nomine ipsorum intervenientes ad agendum pro se et nostro monasterio defendendi, excipiendi, replicandi libellum, et libellos dandum et recipiendum, litem seu lites contestis (!) in animam suam calumpnie et veritatis dicende, scriptum presentandi, ponendum et articulandum positionibus et articulis respondendum, interrogatoria dandum, testes, instrumenta, literas, munimenta in modum probacionis producendum, productos et producta per partem adversam inpugnandi, crimina et defectus opponendum et cetera omnia usque ad et ipsorum arbitrium ratificandum ac finem, quitacionem etolucionem, liberacionem de perceptis ac ulterius non petendo faciendum et de gravamine protestantis alium seu alios procuratores seu procuratores loco sui, qui similem in premissis habeat seu habeant potestam substituendi eundem et eosdem revocandum et onus huius procuracionis in se iterum resumendum tociens quociens sibi visum fuerit expedire et generaliter omnia et singula faciendum et exercendum, que verus et legitimus facere potest et debet procurator, ratum et gratum habentes, quidquid dictus frater Johannes pro se ac pro nobis nomine procuratorio aut substitutus vel substituti ab eodem fecerint in premissis eciam quolibet eorumdem, quod universitati vestre et omnibus, quorum interest sub sigillis nostris presentibus appensis duximus significandum. Datum etc.

Nejmenovaný se přimlouvá za přijetí jistého sirotka Přibíka do kláštera vyšnobrodského proslulého vzorným řeholním životem.

Kolem r. 1400.

Knih. klášt. vyšnobrod. Rkp. č. 49, fol. 17^b.

Honorabiles religiosique viri! Quia status vite vestre honeste multis patescit laudisone, ab hoc nonnulli Spiritu sancto instigati vestris sub manibus Deo cupiunt militare. Hinc est, amici karissimi et dilecti, Przibico scolaris vester hospitalensis, orphanus, prout edocti sumus, bonis ac a legitimis parentibus natus et educatus et bene conservatus tali desiderio accensus, luce divina, ut speramus, illustratus, toto cordis conamine, corde et corpore vestram sub tuicionem in vestro monasterio Deo affectat famulari in habitu fratrum converorum. Quapropter honorandam vestram ac vestrum omnium aggrediendo pietatem studiose flagitantes, quatenus intuitu Dei omnipotentis et gloriose Virginis Marie et nostrarum precum instanciam dictum iuvenem honestis moribus imbutum, iuvenem utique, ut relatu didicimus, bone indolis et laudabilis conversacionis dignemini recipere et ipsius pium ac devotum conceptum in vestros paternos et fraternos assumatis amplexus, ut per hec et alia bona vestra opera tezaurum eternum colligatis. Confidimus etenim et speramus audacter de vestra benignitate, quod in hac devota nostra postulacione nostrum affectum deducetis illico ad effectum taliter, qualiter idem iuvenis spe sua non frustretur, sed nostra promocione letetur, ac vestra paterna suscepctione in virum Deo devotum educetur per hoc, ut anima Christi sanguine redempta salvetur. Datum etc.

Promluva k vyšnobrodskému konventu o povinnostech řeholních.

Kolem r. 1400.

Tamže, fol. 58^b — 59^a.

Karissimi! Perpendatis quilibet ingressum suum ad sacrum ordinem. Ad quid venimus? Estimo enim et indubitanter confido, quod propter vitam eternam capescendam ex merito iugis divine laudis et ex aliarum virtutum cumulatione. Qua ex re audeo dicere, quia officii auctoritas compellit me depro-

mere, quod, heu!, animarum nostrarum in dispendum plus intendimus de ventris saturitate, quam de nostra salute, et precipue in divine laudis nimia extepiditate existimus in opere Dei negligentes, desidiosi, accidiosi, pigri, sompnolenti, ingrati. Nec memorie cordis infigimus, nec pertimescimus maledictionem illam: „Maledictus homo, qui facit opus Dei negligenter!“ Videamus ergo: Cantores non curant et nos, qui deberemus negligentes corrigere, desides sumus et ceteri simili (sic), quotquot sumus, per omnia et in omni laude divina. O, quantum deficimus et deficiendo divinam animadversionem summo opere formidemus, quia illam requiem, quam cottidie estuantि desiderio suspirando querimus, non aliter, nisi ex labore divine laudis ab omnipotente Deo accipere nos confidamus, quia beatus Augustinus loquens de cantu ecclesiastico in Xº libro consonum dicit sic, et hoc dictum, fratres et domini dilectissimi, intenta mente auscultate et cordis armario inprimite. Et dicit: „Cum mihi accidit, ut me amplius cantus quam res, que canitur, moveat, venialiter me peccare confiteor et tunc mallem non audire cantantem vel in psalmodia.“ Et ad idem beatus Bernardus: „Vos moneo, dilectissimi, pure semper ac strenue divinis interesse laudibus.“ Strenue quidem, ut sicud reverenter, ita et alacriter Domino assistatis. Pure vero, ut nil aliud, dum psallitis, quam quod psallitis, cogitetis. Nec solas dico, non ego, sed beatus Bernardus vitandas cogitationes vanas et ociosas, sed vitande sunt et ille illa dumtaxat hora et illo loco, quos officiales fratres pro communi necessitate quasi necessario frequenter admittere compelluntur. Sed ne illa quidem pro facto recipere tunc consuluerimus, que forte paulo ante in claustrō sedentes in codicibus legeratis, qualia et nunc me viva voce disserente ex hoc auditorio Spiritus sancti retentia reperiatis, salubria sunt, si minima illa salubriter inter psallendum revolvit, quia Spiritus sanctus illa hora gratum non recipit, quidquid aliud quam debet, neglecto eo, quod debes, si obtuleris. Hiis attentis, eya, o, milites Christi!, arripite arma laudisone psalmodie, diligenciam operosam adhibete in devota horarum persolucione, tepiditatem abicite, sompnolenciam excutite et anime refectionem talibus epulis providete, ut mereamur illam dulcissimam vocacionem pii Salvatoris audire dicentis: „Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis et ego reficiam vos.“ Ad quam refectionem perducat nos piissimus remunerator, ille, qui nullum malum impunitum, nullum vero bonum remuneratum reliquit, Jhesus Christus Dominus noster, qui est benedictus in secula.

ÚMRTNÍ OZNÁMENÍ CISTERCIÁKŮ

Jindřich, opat nepomucký, oznamuje jména zemřelých spolubratrů v uplynulém roce s prosbou o potvrzení správného doručení a přijetí posla.

Kolem r. 1363 — 1367.

Formulář osecký, fol. 5^b.

Universis Christifidelibus presentes literas inspecturis. Fr. H[enricus]¹ dictus abbas in T. Cisterciensis ordinis Pragensis diocesis salutem in eo, qui est omnium vera salus. Cum animabus christifidelium post hanc vitam plenam miseriis deposito carnis velamine viam regiam gradientibus, sicud appertissime sacra Scriptura in plerisque locis confitetur, nil salubrius, nilque iocundius redoleat oracionum suffragiis devotarum, eapropter universos et singulos, quibus exhibitor presencium brevia fratrum nostri conventus hoc anno defunctorum presentaverit, devotissime deprecamur, quatenus ipsorum pie memoris in vestris devotis oracionibus cum recommendacione speciali memoriam habeatis, ut quidquid fragilitatis suadente dyabolo contraxerint, Deus Pater nunc deleaf, eis tribuens eterne glorie porcionem. Diem eciam, quo lator presencium apud vos fuerit, presentibus annotantes eique divine remuneracionis intuitu humanitatis et pietatis officium inpendentes. Datum in Pomuk.

Nejmenovaný opat sděluje zvláště cisterciátským klášterům úmrtí spolubratrů s touž prosbou.

Tamže, fol. 6^a.

Universis christifidelibus, omnium ordinum rectoribus et conventibus tam fratrum quam sororum et maxime ordinis Cisterciensis, ad quos presentes pervenerint. Fr. H...² dictus abbas salutem in eo, qui est consolacio credencium viatorum et exultacio quiescentium beatorum. Quamvis anime defunctorum, qui in Domino moriuntur requiescant a laboribus operandi, non tamen

¹ Štědrý, Příspěvek k životopisu sv. Jana Nep. (S H K, IV (1903), str. 6) klade Jindřicha do let 1363 — 67. ² Nelze určiti, zda se jedná o zmíněného právě opata, či o opata Hynka ve Zdáře.

requiescent a laboribus supplicia paciendi, quia illorum anime, quorum contricio non fuit sufficiens ad delecio[nem] tocius peccati et quorum satisfaccio non potuit perfici, quia morte sunt preventi temporali, transeunt ad purgatorium labores in suppliciis perpressure. Hinc est, quod caritati vestre obitus confratrum et aliorum carorum nostrorum hoc anno defunctorum curramus intimare suppliciter postulantes, ut pro animabus ipsorum oracionum vestrarum Domino offeratis hostias salutares, quatenus suffragiis vestris adiuti a laboribus suis, si quos perferunt, plenius liberentur, scientes procul dubio, quod vestris defunctis vicissitudinem inpendemus. Ceterum Henrico latori presencium in vie (!) viteque necessariis propter Deum et ordinis reverenciam misericorditer dignemini subvenire, diem quoque, quo apud vos fuerit, presenti pagine annotantes. Datum etc.

V

ŘÁD SV. FRANTIŠKA

Nejstarší a dosud neznámý doklad¹ o domácím životě českých minoritů máme z roku 1340, kdy se konala provinciální kapitula v městě Kladsku. Souvisela s reformním i snahami papeže Benedikta XII. Ten nařídil rádovému generálovi Erhartovi, aby zvítězil celý svůj řád, což také skutečně generál provedl. K úkolu tak velikému potřeboval plných deset let. Již předešlý papež Jan XXII. vydal r. 1317 (13. dubna) zvláštní dekret o nošení minoritského hábitu, o něž vznikl v rádě spor. Někteří členové totiž nosili šat neodpovídající františkánskému ideálu chudoby, což u přísnějších minoritů vyvolalo odpor. Učinil tedy papež autoritativní rozhodnutí, jemuž se měli všichni chybující podrobiti, ale někteří bratří svých představených neuposlechli, nosíce hábity nepřípustného střihu dále. I vznesli představení opětovnou stížnost za Benedikta XII., jenž nařídil, aby provinciálové a případně i kvardiánové rozhodli o rozdílech šatu i jakosti a barvě sukna. Hlavní podmínkou bylo, aby již ze šatu samého bylo pozorovati františkánskou chudobu. S ohlasem tohoto papežského nařízení potkáváme se na kapitule kladské. Generála na ní zastupovali fr. Jakub a fr. Vilém, kteří vyslechnuvše zástupce jednotlivých konventů, rozhodli o nošení hábitu takto: Vzhledem k chladnému podnebí minoritské provincie česko-polšté dovoluje se bratřím nositi v zimě kožíšky, protože řád již učinil s nošením nedosti teplého šatstva v zimě trpké zkušenosti. Případ tento jest výmluvným dokladem přísné discipliny, jaká v rádě minoritském vládla. Představení věděli na vlastní zkušenost, že nedostatečný oděv škodil bratřím na zdraví, ale přesto neučinili v nošení hábitu po tak dlouho žadné změny, dokud jim to zástupcové generálovi nedovolili!

Jestliže doklad z kapituly kladské jest spíše rázu povšechného, pak dokumenty jihočeské výmluvně svědčí o vzorné a přísné observanci v tamních klášteřích. Jako cisterciáci, tak i minorité a klariský vzděčili tam za své založení a vydržování Rožmberkům. A jako v druhé polovici XIV. stol. probošt Petr z Rožmberka² přísně dozíral nad řeholním životem cisterciáků, tak i obě františkánské větve jím na panství pětilisté růže uvedené podléhaly jeho dozoru. Dozor, jež měl nad minority a klariskami, byl tak tuhý, že ho svým cisterciákům dal za odstrašující příklad. Vypravuje jim totiž, kterak jedna sestra v Českém Krumlově měla tajně u sebe šest hřiven. Dověděv se o tom, rozezlil se tak, že sestru z kláštera vypudil, poněvadž pro takovou osobu nebylo u klarisek místa. I po smrti Petrově byla v Čes. Krumlově tuhá řeholní kázeň. Vypravují nám o ní tři přímluvné listy cisterciáků vyšnobrodských k tamnímu kvardiánovi minoritskému.

¹ Čfs. 6. ² Neumann, Studie o době předhusitské, Hlídka 1926, str. 61 n.

V Českém Krumlově byli u minoritů dva bratří zvaní Pražákové. Byli tam jako klerikové. Jeden z nich, Fr. Vít, uprchl z kláštera, leč za nějakou dobu zatoužil opět po samotě klášterní. Obávaje se přísných trestů, uchýlil se do Vyššího Brodu s prosbou za přímluvu u kvardiána. Převor vyšnobrodský Stajče napsal kvardiánovi přímluvný list, jenž znamenitě vystihuje duševní náladu mladého kajícníka. Uznává své poblouznění a tak je oplakává, že s ním musí cítiti ne srdece lidské, ale kamenné.¹ S dopisem poslal převor bývalého Fr. Vítu k minoritům do Českého Krumlova, však Vít nechtěl tam za žádnou cenu jít. Prohlásil, že by ho kvardián přísně trestal karcerem a i jinak. Na ta slova napsal převor ještě druhý dopis,² v němž kvardiánovi píše, že nezná sice jejich řádových předpisů disciplinárních, však u nich, cisterciáků, jsou tresty mladým provinilcům vyměřené vždy mírnější nežli starším již členům. Chce-li jej tedy přijati s milosrdenstvím, necht mu napíše, on pak Vítu k němu pošle. Svou prosbu zesílil i podotknutím, že též opat vyšnobrodský se o mladíkův osud zajímá. Kdyby býval neměl jiných důležitějších záležitostí, býval by osobně zajel ke kvardiánovi. Jak se zdá, nepomohl ani tento dopis. Musel zakročiti dokonce i sám vyšnobrodský opat Otík.³ Jeho dopis nesl se však jiným, důraznějším tónem nežli převorův. Jsa patrně rozmrzen kvardiánovou přísností, zdůrazňuje, že se jedná o pouhou mladickou unáhlenost a připomíná mu, aby v záležitosti Vítova Pražákovova nezapomínal na milosrdenství Boží. Kristus na kríži potupně umírající mu výmluvně ukazuje, co má všechno představený učiniti pro spásu duší sobě svěřených. Chce-li on, kvardián, dojít jedenkráte u Boha milosrdenství, nesmí jeho odpírat druhým. Konečný výsledek zůstává zahalen rouškou zapomenutí, leč pro vnitřní tuhou kázeň klášterní jsou to doklady zajisté přesvědčující.

Jako jest nám umožněno aspoň částečně nahlédnouti do poměrů v některých konventech řádu sv. Františka, tak stejně můžeme i pozorovati jednotlivé jejich členy. Pražský minorita Hartmann jest nám až dosud znám pouze jako inkvizitor v Čechách působící.³ Nejmenovaný člen řádu⁴ nám jej předvádí jako muže svítícího životem i vědou. Byl prý tak vynikajícím lektorem, jakého česko-polská provincie minoritská od té doby ještě neměla. Jakožto „persona egregia“ byl po dvanáct let provinciálem a ačkoliv zaujímal v řádě postavení tak význačné, přece byl tak pokorného ducha (propter humilitatem nimiam), že chodil po Praze s žebráckou mošnou po sbírkách. Rozumíme proto dobře, proč s takovým důrazem vypravuje životopisec Jenštejnův,⁵ že arcibiskup měl zalíbení — v pokorných minoritech.

¹ Čís. 3. ² Čís. 4. ³ Čís. 5. ⁴ Haupt, Waldensertum und Inquisition, 25. ⁵ Čís. 6. ⁶ F. R. B., I.

Oblíbenost minoritů dosvědčuje prosebný list žatecké rady¹ k provinciální kapitule v Opolu (1386) konané. Žatečtí prosili za ponechání minoritského kvardiána u nich a to k vůli vynikajícímu jeho působení ve městě. Praví o něm, že Fr. Erhart jest „civitatis nostre hospes solempnis, auctor fidelis, rector diligens, edificiorum et structurarum erector intentissimus, ymmo divinorum officiorum inedes ordinator et assiduus dilatator“. Jeho řeholní i pastorační horlivost dovedla mu získati sympatií celého města. Lid se hrnul do kostela minoritského a odkazoval klášteru četná obdarování. Městská rada proto poukazovala, že jest v zájmu dalšího rozkvětu konventu, aby kvardián v Žatci tak výborně působící zůstal tam.

Žateckou supliku nelze jen tak pominouti, jelikož má svůj zvláštní význam. Je totiž opětovným důkazem,² že řeholníci nelákalík sobě lid zevnějšími slavnostmi církevními, nýbrž svou pastorační činností a kromě toho, jak ze žatecké suplyky vysvítá, i dobrými osobními vlastnostmi. Tento moment jest nutno tím více zdůraznit, jelikož o konventě žateckých minoritů jsme nevěděli z doby předhusitské nic, nežli že měl půtky s Waldhauserem. Jestli že tehdy byl klášter v prudkém boji s měšťanstvem³ a jest-li o dvacet let později právě městská rada vzdávala témuž klášteru takovou chválu, pak tento vyložený převrat ve smýšlení měšťanstva jest nesporným dokladem výborného působení jeho členů a hlavně představeného. Jest ale také možna domněnka o umělém vyvolání konfliktu kázáními Waldhauserovými. Kdyby bývali žatečtí minorité skutečně tak špatnými, pak by jim měšťané bývali jistě nebyli ani po letech zapomenuti! Bude tudiž záhodno, aby historikové zachovávali velmi reservované stanovisko ke kusým zprávám o bojích mezi Waldhauserem a mendikanty.⁴

Konkretním dokladem k působení minoritů v Žatci bude asi mimo vši pochybu případ manželů Mikuláše a Kateřiny Sdenklových.⁵ Ti předstoupili před arcibiskupského oficiála Jana a prohlásili, že stále žili spolu tak jako v klášteře, t. j. v naprostém zachovávání čistoty. Nechtějíce však porušovati účelu manželství, prosili, aby směli i dále žít v ustavičné čistotě. Oficiál přijav od nich příslahu, dovolil jim zachovávat čistotu až do konce života. V žádosti manželů Sdenklových slušno zdůraznit jednu věc: Život klášterní jakožto vzor mravně dokonalého života. I jest na snadě závěr: Kdyby bývali žatečtí minorité nevedli vzorný život řeholní, nikdy by si bývali manželé Sdenklovi nebrali klášterní život za vzor ustavičné čistoty.

¹ Čís. 2. ² Srov. Neumann, Studie o době předhusitské, Hlídka 1926, 404. ³ Menčík, Konrád Waldhauser, Pojedn. Č. S. N., 1881. ⁴ Srov. Neumann, Studie o době předhusitské, Hlídka 1925, 462—463. ⁵ Čís. 1.

DOKLADY

1.

*Jan, arcibiskupský oficiál pražský, dovoluje manželům Sdenklovým v Žatci,
aby žili v ustavičné čistotě.*

S. d., S. I.

Arch. kap. pr. Rkp. VII, 77a.

[Licencia danda religionem intrare volentibus, qui sunt matrimonialiter copulati.]

Nos Jenczo etc. Notum facimus presentibus universis, quod constituti in presencia nostra Nicolaus dictus Sdenkl et Katharina nati (!) Fridrici de Zacz, coniuges desiderantes, ut dicebant, perpetuis in antea temporibus vite ipsorum, videlicet Nicolaus vitam ducens monasticam et Katharina predicta alias religiose vivens continenciam et castitatem servare supplicaverunt humiliter, ut ipsis ad hoc auctoritate ordinaria benivolum dignaremur tradere assensum. Nos igitur attendentes, quod dicti coniuges adeo tales existunt, quibus etas repungnat (!) in hac parte petitioni quoque ipsorum tamquam racionabili favorabiliter annuentes, recepto prius ab ipsis ad sancta Dei ewangelia corporali et proprio iuramento, ipsis Nicolao et Katharine, ut vinculo matrimonii, quo invicem sunt ligati non obstante incontinencia (!) et castitate ipsorum prefatis (!) donec vita ipsis comes affuerit, egerint in humanis, perseverare et persistere libere valeant, presentibus indulgemus. In quorum omnium testimonium etc.

2.

*Městská rada žatecká prosí provinciální kapitulu minoritů v Opolu konanou,
aby Gerhart kvardián žatecký u nich zůstal pro vynikající působení.*

Květen, 9., 1386, [Žatec.]

Měst. knih. Vratislav., Rkp. 379, fol. 110 a.

Anteeant cuncta, que servituti, beneplacitis congruunt et honori. Servi Dei totaliter reverendi! Evidenter honestus vir, frater Gerhardus, gardianus mo-

nasterii beatorum Petri et Pauli apostolorum, civitatis nostre hospes solempnis, auctor fidelis, rector diligens, edificiorum et structurarum erector et instaurator intentissimus, ymmo divinorum officiorum indeses ordinator et assiduus dilator veraciter attestatur, id ipsum sincera asserimus veritate. Ex eo vestre eminencie magno petcionis conamine obviamus, quatenus eundem fratrem Gerhardum circa preessenciam gardianie, cui nunc preest, in laciora tempora conservetis, nam indubie hec domus sua providencia, ereccione structurarum, cremento perpetuorum testamentorum, attraccione favoris populi et aliis multimodis emolumentis nimirum instauratur. Ob hoc nos cum universitate seu dicione nostris eidem monasterio seu domui ymmo toti ordini cunctimodis promotionibus et elargicionibus volumus sistere et parere. Datum sub nostre civitatis sigilli evidencia, die IX. mensis Maii, anno Domini M^oCCC^oLXXXVI_o.

Iudex, prothoconsul, ceterique iuris consules civitatis Zicensis.

Deo grate religionis viris et fratribus, ministro et diffinitoribus ordinis fratrum Minorum nuncdastini (!) capituli Opoliensis.

3.

Jan Stajče, převor kláštera vyšnobrodského, přimlouvá se u kvardiána minoritů v Českém Krumlově, by přijal zpět uprchlého akolytha Vítka Pražákova.

Vyšší Brod, 1413.

Knihovna vyšnobrod., Rkp. 49, fol. 1 a — 2 a.

(Item litera intercessoria Johannis dicti Staicze pro quodam apostata fratrum minorum.)

Cum devotis oracionibus affectum tocius amoris nichilominus et honoris. Si universi status vestri prospere disponuntur, procul dubio vobis totis visceribus congaudemus. Legimus enim in ewangelio, quemdam hominem habuisse duos filios, unum obedientem, alium vero non obedientem. Sed ego, qui hoc loquer, prior Staicze vester in omnibus, quam in hoc verbo accipiam pro illo homine, nisi vos habentem duas soboles bone indolis iuvenes, filios videlicet Prazakonis, quorum unus obediens, suscepto habitu sancte religionis, pullulat ac fructificat perseverando et de die in diem^{a)} proficiendo, alter vero, videlicet

^{a)} Orig.: de die in diem in diem.

fr. Vitus accolitus, filius inobedientie, exiens obviam, profectus est in regionem longinquam ab ordine apostatando et per orbem omni malicia et dolo plenum divagando consumpsit omnem substanciam et male, quia in semitis hostis antiqui incedit, tamen iam ad se reversus, dixit et dicit: „Quid ego miser, quid feci? Quanti boni et devoti in domo patris mei, cui voluntatem meam et me totum spontanee in professione obtuli et nunc contra ipsum inique et infideliter egi. O, quanti in illa domo abundant bonis virtutibus et ego hic in miseria viciis saturari non valeo et nefer (sic) fame pereo, quia mors, licet senibus sit inferioribus, mihi vero insidiis illa me preveniente, heu!, cum anima et corpore in perdicionem eo. Quid faciam?“ dicit, „scio, quid faciam. Peccavi contra te, Pater celi, contra te Pater, beate Francisci, et contra te, mi Pater, domine gardiane et coram universo ordinis mei congregacione. Iam non sum dignus vocari filius, sed fac me unum de minimis, tantummodo me in sinum Vestre Paternitatis suscipe.“ Legatis intervenientibus, obsecrat vos nosque visitavit, vobis appropinquo, eiulando et plorando, humiliter confitendo exitum sue apostasie et reverti desiderando et omnia prospera et adversa pro Dei amore et recuperacione neglecti temporis pati promittendo et perseveranter stabilire, discolum suum animum¹. . . . olendo supplicavit et devote rogavit meam ad vos pro se fieri intercessionem. Cuius gemitibus non tantum cor humanum, ymo lapideum si esset, compati oporteret. Idcirco sibi compaciendo, dilecte domine, noster fautor et promotor semper generose, ad exemplum illius ewangelici patris contra filium ad se revertentem paterne exite ipsum ad se revocando, osculum prebete, ipsum in congregacionem colligendo, an[n]ulum date misericorditer ipsum tractando, vitulum occidite, ipsum in omni bono divinis adhortacionibus et paternis amplexibus pocius quam duris castigacionibus exhortando, et si cui, ut puta filio adolescenciori, hoc faciendo contrarium fore senseritis, ut puta statutis et penis ordinis vestri, ex tunc dicite illi: „Fili mi, gaudere et epulari oportebat, quia filius meus, filius meus dilectus, frater Vitus mortuus fuerat apostatando et iam revixit rediendo, misericordiam exaltetis iudicio, severitatem permutetis in pietatem, quia singulariter confido, has preces meas in conspectu vestre venerande favorabilitatis et devote religiositatis fore acceptas ita, ut sint huic in tali exilio sic periclitanti salus et vita, hic per vestrum ad ipsum generosum actum in suscipiendo et in futuro per educationem vestram, ut pariter Pater cum filio coronetur in regno celorum in seculorum secula. Amen. Datum anno etc. XIII° per me fratrem Johannem priorem dictum Staicze vestrum ad cuncta beneplacita animo indefessum.

¹ Rkp. porušen.

Týž prosí opětně téhož o přijetí Vítá Pražákova.

[1413].

Tamže, fol. 2^a—3^a.

Reverende domine mi generose! Literas hiis promotoriis firmatis ac sigillatis, predictum iuvenem exhortando movimus, ut perse personaliter visitando, quantocius festinaret confugere ad sinum Vestre Paternitatis. Hoc auditio, teritus et perterritus et fere totus exanimis (sic) effectus, totus trepidabat. Consolacione mea et plurium fratrum existens consolatus ad se reversus est et ad nostre requisitionis instantiam respondit, nullo modo audere per se litteras portare et comparere coram oculis vestris pre nimio rubore et timore pene statutorum^{a)} vestri ordinis et maxime incarcerationem aut reclusionem, quem cum interrogassemus, quam tam graves essent pene^{b)} vel statuta, nullo modo nos voluit edocere, in quo facto^{c)} specialem eius sapienciam experti sumus et vere multum edificati, quod ita tacitus est, nolens revelare secreta ordinis sui. Unde, reverende Pater, pro summo Deo perpendatis in iuventutem suam, quia maior est spes in iuvene de recuperacione et emendacione vite, quam in sene inveterato. Quapropter lex nostre regule ita sonat, ut iuvenes fratres et adolescentes non nimis dure arguantur carceribus et talibus gravibus penis, sed ut sit in eis pia consideracio, ut misericorditer et caritative tractentur et emendentur. Hoc est lex nostra de iuvenibus. Qualis vero vestra sit lex, ignoramus et multum miramur, propter quam in tantum terretur cum talibus literis promotoriis personaliter comparere. Propter beatam Virginem misericordiam faciat, ne iuvenis desperet et per desperationem ne in eternum pereat, sed graciā, quam dignemini secum facere, ipsum colligere vel non, nobis per presentem literatorie intimetis. Si graciā debet consequi, indilate nostrum per nuncium dirigemus, si vero non, tunc de loco suo, in quo est, in quo ipsum esse scimus, in suam viam abire permittemus. Et pro certo sciatis, si graciā propter domini nostri abbatis (intercessionem?) consequetur, qua gracia consoletur, magnam graciā facietis et eandem a Domino Deo consequemini et favorem specialem a domino abbatē habebitis, quia intendebat per se personaliter ad vos equitare causa predicti iuvenis in tantum sibi compaciendo, si ardue cause ab hoc itinere ipsum non retraxissent. Et scimus, si non suscipietur

^{a)} Orig.: Statutorum (vestrorum) vestri ordinis. ^{b)} Orig.: essent pene (et que) que vel statuta . . . ^{c)} Orig.: facto specialiter (škrtnuto specialem eius etc.).

et graciā non consequetur et veniet iterato, pro certo dominus abbas, omnibus postpositis, personaliter equitabit ad vos. Unde timorem ipsius iuvenis tantum dicto abbati intimare noluimus, ne fatigaretur itinere. Unde petimus ex predictis generosum responsum nuncium per presentem.

5.

Otīk, opat vyšnobrodský, přimlouvá se za zpětné přijetí Vítā Pražákova k minoritům v Českém Krumlově.

Červen, 2., 1413, Vyšší Brod.

Tamže, fol. 3^{a-b}.

[Item pro eodem apostata intercessio domini abbatis.]

Sincere dilectionis affectum et pietatis visceribus habundare. Ille peritisimus medicus animarum Jhesus Christus, qui „non wult mortem peccatoris“, sed peccator „ut convertatur et vivat“,¹ qui pro transgressoribus intercedendo dormivit in crucis patibulo sompno mortis, ille docet prelatum quemlibet, quantum animarum sibi creditarum salutem zelare debeat et periculum abhorre, nam omnia vota nostra ad ea debemus dirigere, que virtuti congruunt et salutem respiciunt animarum. Idcirco bonis propositis illorum nos convenit assentire, qui semetipsos abnegare iuxta preceptum ewangelii cupientes sub melioris vite studio desiderant in religionis habitu uni virtutum Domino famulari. Inde est, quod exhibitor presencium fr. Vitus, accolytus, Prazakonis ibidem de Crum[naw] filius, vestro in ordine, vestra sub tuicione professus, fallaciis maligni hostis deceptus, iuvenili levitate seductus ab ordine discessit, habitum reiecit et voluntate libera utens huic mundo miserabili adhesit, cui tamen prius abnegaverat, in quo quasi ovis errabunda divagatus iam locum male dimissum reppetit Spiritu sancto ductus. Deinceps firmato proposito decernens permanere, prout vovit, ac regulariter vivere, compunctus super sua transgressione et iuvenili fatuitate plurimum dolens nos personaliter adiit et nostram intercessionem pro se fieri imploravit omni satisfacciō se humiliter subiendo, tantummodo ut dignaremini ipsum paterne colligere. Cuius suspiriis compassi suaque humilitate ad misericordiam moti suoque bono proposito plurimum edificati, graciam nostre intercessionis vestre diligende favorabilitati porrigitur supplicantes, quatenus amore Patris misericordiarum et

¹ Ezech. 33, 11.

precum nostrarum interventu ipsum fratrem vestris sacris oīibus misericordie visceribus permoti aggregare et graciosius pertractare velitis. Nam in omnibus libris sacre pagine legimus, misericordiam iusticie preponi, quam misericordiam omnes desideramus, eo quod omnes peccamus, et ideo egemus misericordia Dei, quam misericordiam et nostris subditis de via erronea ad viam rectitudinis sponte revertentibus inpendamus, quam misericordiam nos cum predicto iuvene facimus pro ipso intercedēndo et vos faciatis paterne et generose suscipiendo, misericordiam iudicio exaltando taliter, ut idem frater nostram promotionem erga vos, quam speramus esse exaudiendam efficaciter senciat sibi proficuum. Datum anno etc. XIII°, in vigilia sancte et individue Trinitatis, nostro in monasterio Altovadensi sigilli nostri sub apposizione.

6.

Zápisý o českých minoritech z let 1338—1340.

CLM, 18002 fol. 299^b.

Item sub anno dicto istius Biblie due partes sunt scripte per fratrem Wenceslaum, fratrum de penitencia beatorum martirum, ordinis sancti Augusti[ni] conventualem ad sanctam Crucem in Praga ad instanciam fratris Johannis dicti de Hruscic[?] de ordine fratrum minorum ordinis sancti Francisci, conventualis ad sanctum Franciscum in Praga. Prima pars huius Biblie inchoata fuit sub anno Domini M^oC^oC^oXXXVIII^o secundo Nonas Septembrarū et sic sribendo per ordinem, quando frater Wenc[eslaus] poterat de choro et de officio, quod in ecclesia tenetur, facere, finita fuit. Secunda vero pars sub anno Domini M^oC^oC^oC^oX^oLI^o, nono Kalendas Julii.

Item sub anno Domini M^oC^oC^oC^oXXXVIII^o, tercio Idus Maii ab ecclesia sancti Valentini tota Iudea in longitudine et latitudine usque ad sanctum Franciscum et ecclesie tectum ad sanctum Franciscum cum pulcherrimo campanili alto et lato fuit crematum et campana liquata.

Eodem anno fuit ista Biblia inchoata, ut superius habetur.

Item sub anno Domini M^oC^oC^oC^oXL^o in Exaltacione sancte Crucis celebratum fuit capitulum provinciale in Bohemia, in civitate Glacz. Eodem tempore reverendus vir frater Geraldus Pater et minister generalis fratrum Minorum de dispositione sanctissimi Patris et domini pape Benedicti XII totum ordinem Minorum infra decennium visitavit. Eiusdem reverendi Patris, fratris Gera[ll]di supradicti nuncii, videlicet frater Jacobus de Aquitania et

frater Wilhelmus cum plena auctoritate Patris Geraldii, sepediti ministri generalis, qui interfuerit Glacensi capitulo. Qui nuncii auditis singulis, que in eodem capitulo fuerint proposita, dicta et tractata, inter cetera considerantes frigidas partes regionis et cognoscentes ex hoc multa pericula evenisse fratribus et posse evenire, portare pellicea ammodo et uti pelliciis libere fratribus misericorditer in nomine indulserunt.

Item sub anno Domine M^oC^oC^oXL^o, primo Kalendas Maii obiit reverendus vir, frater Hartmannus de ordine sancti Francisci fratrum Minorum, in domo sancti Jacobi in Praga, etatis sue anno octogesimo, ut reor, secundo vel quinto cum plena racione, quoisque anima egressa fuit. Qui fuit lector notabilior, quem provincia Bohemie et Polonie unquam habuit ante eum. Hic fuit minister Bohemie et Polonie XII annis, persona egregia existens, minister propter humilitatem nimiam solus transivit cum sacco in civitate Pragensi mendicatum.

VI
ŘÁD PREMONSTRÁTSKÝ

Jako u cisterciáků jsme poznali snahu Karla IV. k odstranění národnostního stranictví čelící, tak zase u premonstrátů vidíme, jak záleželo císaři na povznesení řádu. Z nedatovaného listu k opatovi v Premontré se totiž dovdídáme, že rád jeho v území koruny české značně upadl a to neschopností visitátorů. — Chtěje řádu pomoci, dal se zpraviti o nejvhodnějším řeholníkovi k onomu tak odpovědnému úřadu, k čemuž mu doporučen probošt chotěšovský. Císař se nato obrátil k rádovému generálovi se žádostí, aby jmenoval uvedeného probošta visitátorem.

Jiný doklad, jak se starala vrchnost světská o obnovení rádové discipliny, podává nám dopis probošta Petra z Rožmberka k nejmenovanému klášteru premonstrátek. Vysvítá z něho, že v klášteře onom bylo tradičně již po rušování slibu chudoby. Panny, znajíce reformní horlivost Rožmberkovu, obrátily se naň s prosbou o radu, jak učiniti jmenovanému zlu přítrž. Petr jim napsal důklivý list, v němž na základě Písma sv., kanonického práva i působením na cit hleděl premonstrátky přesvědčiti o nepřípustnosti dosavadní praxe.¹

Z jiné listiny² se dovdídáme o způsobě volby opata na Strahově. Jest zájmeno, že to byl zase Karel IV., jenž tuto volbu vynutil na opatu steinfeldském. Když zemřel strahovský opat Petr (1358) zůstal jeho stolec neobsazen. Situace byla pro klášter tím svízelnější, poněvadž již za zemřulého opata trpěl mnoho jeho sporem o opatství při kurii vedeným. Císař, obávaje se, aby dlouhým interregmem neutrpěl klášter ještě dalších škod jak po stránce duchovní tak i hmotné, obrátil se na opata steinfeldského, aby jako pater-abbas nařídil strahovským brzkou volbu. Opat ovšem, chtěj nechtěj, byl nucen císaři vyhověti a tak došlo k volbě (16. listopadu). Provedla se takto: Za účasti opata želivského a proboštů z Doxan a Lunovic sešli se všichni strahovští kapituláři a usnesli se nejprve, aby se volilo kompromisem. I zvolili si dva komisaře a dali jim právo jmenovati pět volitelů (compromissarii). Volitelé nato přisahali, že zvolí toho, jenž jest nejlépe kvalifikován, ponechávajíce stranou všechny osobní ohledy. Ti zvolili na místě oddeleném (in conclave) nového opata, dali sepsati hned o volbě protokol a volbu jeho za opata prohlásili. Zvolili prý „virum utique plene et mature etatis, in regula doctum, morum, vita et literarum sciencia commendatum, zelatorem religionis, in spiritualibus et temporalibus circumspectum“. — Jak patrnó, jeví se i zde starostlivost císařova o povznešení života řeholního.

¹ Viz o tom obširněji mé pojednání: Studie o době předhusitské v Hlídce, 1926, str. 64-65.

² Arch. kap. pr. Rkp. VII, fol. 119a. (Listinu nelze otisknouti pro spoustu chyb a řadu slov místy naprostě nečitelných.)

DOKLADY

1.

Karel IV. prosí opata v Prémontré, by jmenoval chotěšovského probošta visitátorem premonstrátů v Čechách k vůli povznesení řádu.

S. d., s. 1.

Formulář osecký, II. fol. 48a.

(*Supplicat imperator capitulo Premonstratensi, quod propter inordinatas visitaciones ipsum capitulum committat visitaciones in regno Boemie preposito Chotissoviensi.*)

Karolus Dei gracia etc. Venerabili abbatи Premonstratensi etc. ut supra. Licet ex commissi nobis cura regiminis universorum saluti teneamur intendere, precipue tamen mentem nostram ad prosequendum ea, que ministrorum Dei salutem et tranquilitatem prospiciunt, solicitude cottidiana fatigat, ut Dei servitus et divini numinis honor et gloria sub nostro felici regimine increbrescat feliciter et optate devocationis continuum suscipiat incrementum. Eapropter attendentes multiplicita incommoda et iacturas, quibus monasteria ordinis tui in regno nostro Boemie constituta propter inordinatos et improvidos visitatores et ipsorum multiplices negligencias cottidianis sunt colapsa dispendiis et de die in diem collabuntur amplius, nisi defectibus huiusmodi tua discrecio previa consiliis et remediis oportunis substancialiter occurratur (!), devocationem tuam attente requirimus et hortamur, quatenus religioso fratri preposito Chotissoviensi, cui de monasteriorum et terre ritu, consuetudine bene constat, quiue ad restauracionem deperditi^{a)} et emendacionem quorūcumque defectuum promptus et [h]abilis invenitur, virum utique ydoneum, de quo ab omnibus laudabile testimonium perhibetur, officium visitacionis et correpcionis in omnibus et singulis monasteriis regni nostri auctoritate tua committas, mandans et precipiens sibi iuxta ritum et consuetudinem regule Premonstratensis ab universis abbatis, prepositis et ceteris tui ordinis prelatis in omnibus obedire, et quod supradicti prepositi Chotissoviensis regimine, dummodo plenam sibi potestatem attribuas, adiutorio Dei omnipotentis et nostro regali presidio mediante speramus, totum statum monasteriorum posse resurgere resque et bona ipsa, quibus satis attenuata noscuntur et incrementis uberibus feliciter adaugeri

^{a)} Orig. deperdidi.

et super hiis literaliter rescribere, quantocius tua providencia poterit meditetur. Datum et actum.

2.

Probošť Petr z Rožmberka vybízí klášter nejmenovaných premonstrátek k obnovení přísného slibu chudoby.

Před r. 1384.

Knih. klášt. vyšnobrod. Rkp. 49, fol. 35b-36a.

(*Epistola eiusdem domini Petri ad quasdam moniales ordinis Premonstratensis de proprietate in se perpetuo non habenda.*)

Sincera premissa caritate. Intellecta vestre caritatis legacione, quam fecistis de vicio proprietatis a monasterio vestro extirpacione, cor nostrum et anima nostra in Domino exultavit, sibique, licet (sic) viles et indignas retulimus graciārum acciones, qui neminem wlt perire virtutis et gracie sue lumen cordibus errancium infundendo. Quapropter per viscera misericordie eius vestram rogamus et hortamur caritatem, quatenus propositum sanctissimum, quod inspirante divina clemencia concepistis, firmiter et stabiliter teneatis, alterutrum invicem exhortando ad illius beatissimi propositi execucionem, illud precipue verbum Salvatoris frequencius ad memoriam revocando, ubi dicit, quia „nemo mittens manum ad aratum et aspiciens retro aptus est regno Dei.“¹ Qui retroaspectus propriissime intelligitur de religiosis, qui omnem abiurantes in sua professione proprietatem post mortem maiori subiciuntur dampnacioni, per iurum propter viles, quas habere volunt res, incurriendo, quorum corda iusto Dei iudicio ex tali iniquitate ad instar lapidum indurantur, quod vix et raro ab ipso vicio possunt revocari, falsas recipiendo ad suam dampnacionem excusaciones, videlicet asserentes, quia tales consuetudines sint ab antiquo observe. Que tamen non consuetudines, sed pocius abusiones sunt dicende. Unde duricia talium per uxorem Loth figuratur, que exiens de Sodomis et retro contra divinum preceptum aspiciens mutata fuit in statuam salis. Sic religiosi, qui de illecebris seculi ad sacrum statum religionis egrediuntur, si retro aspiciant volentes habere, quod per iuramentum abnegaverant, in statuas salis, videlicet eterne amaritudinis, convertuntur, ut eternaliter, quod Dominus avertat, ligantur per capturas infernales. Et maxime, cum in tribus punctis tota vis et substancia consistant cuiuslibet approbate religionis, videlicet in castitate,

¹ Luc. IX, 62.

obediencia et voluntaria paupertate, que paupertas tantum quantum castitas annexa est cuilibet religioni, contra quam iuxta sacros canones nec summo pontifici licet dispensare, sicud nec contra votum castitatis. Et tamen quidam sibi blandiantur dicentes, se licite habere proprietates de consensu suorum superiorum. Hii nimis totum nituntur subvertere statum monastice professionis. Cum enim absque fundamento edificia eriguntur, quid aliud agitur, nisi ut congregata periculosius subvertantur? Sic est de religiosis, quando super virtutes fratrum firmum non edificant fundamentum, quod est castitas, obediencia et paupertas. Quanto alius per appareniam hominibus eriguntur tanto periculosius ad infima demerguntur ad similitudinem primi angeli, de quo scriptum est:¹ „Quomodo caruisti, Lucifer, qui mane oriebaris?“ Quid enim prodest exterior affectus apparenis hominibus, sicud est habitus vilis et humiliis et sequestracio a tumultu populari, cum illud, sine quo impossibile est salvari, absque simulacione non observatur? Tunc enim scribis et phariseis assimilatur, de quibus veritas dicit:² „Ve vobis“ qui mandatis, que foris sunt, „qui similes estis sepulchris dealbatis, que interius plena sunt fetore et spurcicia.“ Item „ve vobis, qui decimatis mentam et cynimum,“ id est matu a kmyn „et precepta maiora negligitis, culicem“ id est komar, „liquentes, camelum glucientes.“³ Ad quod beatus Jeronymus dicit, quod: Similata equitas est duplex iniquitas. Sed speramus de divina bonitate, quia ex sua paterna benignitate dignatus est mentes vestras illustrare, quod periculum, in quo stetistis et vestri predecessores, iam formidatis, ille qui consolidabit et confirmabit vestram puram intencionem, sic quod confidimus, ac[c]rescit cumulus meritorum, de quo^{a)} plurimi per exemplum vestrum ab errore eodem revocabuntur, per quod, ut confidimus, acrescit cumulus meritorum, de quo specialiter humillime Domino debet regraciari, quod per vestrum principium ipso largiente vestra religio in ordine vestro debet reformari. Et si quid nos adhuc possumus cooperari, gaudenti animo et benivole faciemus, tantummodo aliquem prudentem ordinis nobis destinatis, qui det informacionem, quid ad talia facere debeamus, cum quo plenius de hac materia vellemus pertractare. Speramus enim indubitanter, quia quicumque ad tale nefas in ecclesia sancta extirpandum manus porrexerit adiutrices, plus apud Dominum merebitur, quam [si] fundator esset monasteriorum plurimorum. Amen.

¹ Is. XIV, 12. ² Mat. XXIII, 27. ³ Tamže, v. 23.

a) Škrtnuto v textu.

3.

Dovolení, aby na Sv. Kopečku se smělo v zimě sloužiti mimo kostel.

S. d., s. 1.

Knih. kap. olom. Codex 582, fol. 23^b.

Considerata necessitate et debilitate religiosorum fratrum A. Montis sancti etc. ipsis, ut tempore yemis et frigoris divina officia in altari viatico, in locis honestis et ipsis convenientibus celebrare valeant atque possint, constituzione provinciali in contrarium edita non obstante, presentibus in Dei nomine indulgemus. Datum.

VII

DUCHOVENSTVO SVĚTSKÉ

V první řadě se jedná o arcijáhenskou visitaci v Praze a okolí roku 1379 konanou. Pro historika doby předhusitské jest to pramen vysoce důležitý, neboť jej zpravuje o pastorální činnosti kněžstva jakož i o jeho mravním stavu. Visitaci oné jest záhadno tím větší pozornost věnovati, protože dva historikové, kteří až dosud měli ona akta v ruce, nepodali o ní zprávy odpovídající tu a tam pravdě. Tomek¹ zabýval se visitačními protokoly příliš zběžně, čímž některé jeho údaje se staly velmi nepřesnými, Loserth² naproti tomu pořídil výpis z visitačních aktů tak, že nikdo v nich nepozná originálu. Budeme nejprve věnovati pozornost samotné povaze pramene, načež přikročíme k jednotlivostem.

Po stránce vnější jest rozlišovati ve visitačních aktech dvě hlavní části: První obsahující visitační protokoly, druhou (od folia 124) sestávající ze závazků provinilých kněží a kleriků. Obě tyto části tedy spolu těsně souvisí, neboť jedna zpravuje nás o deliktech, druhá pak o trestech. Souvislost ona jest tím větší, jelikož již při celé řadě zápisů v prvním oddílu nacházíme odlišnou rukou připsané tresty. Tento vztah unikl pozornosti Tomkové a zavinil některé nepřesnosti, neboť Tomek, nenaleznuv soudního nálezu v první části, domníval se, že delinkvent nebyl vůbec potrestán, ačkoliv rozsudek jeho jest zapsán v části druhé, jak níže při faráři od sv. Ondřeje v Praze poznáme.

Po stránce vnitřní přichází v úvahu povaha pramene. Sedlák,³ který z novějších historiků měl snad jediný visitační protokoly z roku 1379 v ruce, upozornil, „že jsou to udání, nikoliv vyšetřené a dokázané případy“. Krofta⁴ za to Sedlákovi vytknul tendenční znehodnocování pramenů, ale způsob, jakým to učinil, nebyl správný. Sedlák totiž za citovaným již výrokem praví že některé údaje jsou nepochybně pravdivé, jiné nutno bráti s reservou: „Ovšem,“ tak praví, „kde se obviněný sám přiznává nebo kde svědčí sami ne podezřelí kněží, tam není pochybnost, ale jinde mohou to být pouhé klepy.“ Patrno tedy, že Krofta výrok Sedlákův překroutil nebo aspoň nepřesně citoval, pravil-li, „že případy kněžské nemravnosti tam uváděné nebyly úředně zjištěny, nýbrž jen podle denunciací často nespolehlivých zaznamenány“. Prostudovav akta, došel jsem k názoru o správnosti mínění Sedlákova: Pramen jest věrohodný, pokud se jedná o případy úředně zjištěné, jinak však jest bráti jeho údaje s velikou obezřetností, neboť se jedná skutečně o pouhá udání někdy hodně nespolehlivá, jak dokazují tyto konkrétní případy:

Farníci u sv. Michala v Opatovicích vyprávěli arcijáhnovi, že z kostela jejich zmizela záhadným způsobem monstrance. Svou výpověď uvádí svědkové

¹ Dějepis města Prahy, III. 237 n ² Hus und Wyclif, 261 — 265. ³ Hus, str. 17, p. 3. ⁴ Recenze Sedlákova Husa v ČČH, 1916, str. 176.

takto: „Dicunt, sed non asserunt.“ (Fol. 1^b). O něco dále (fol. 7^a) praví farník od sv. Klementa na Poříčí, že prý jejich plebán měl hříšný poměr s výslovním podotknutím písáře: „Hoc deponit de fama, nunc autem nichil dicitur de eo.“ Stejně vypovídá i druhý svědek Dětřich, že plebán byl nařknut z konkubinátu, říka, že „modo de hoc non audire loqui“. Některé údaje se stávají ještě pochybnějšími, jsou-li pronášeny samotnými kněžími. Tak na př. farář od sv. Leonharda obvinil plebána u Panny Marie na Rybníčku ze styku s podezřelými ženštinami. Své udání pak skončil následovně: „Sed nescit, si commisetur cum eisdem et credit, quod non gratis intrant ibidem ad plebanum.“ (fol. 21^a). I plebán u sv. Maří Magdaleny na Újezdě pronáší týmž slovy svou žalobu na probošta tamního ženského kláštera: „Et ut audit, quod commiscentur interdum simul, sed ipse nescit, si sit verum.“ (fol. 37^b).

Jestli uvedené právě příklady mluví o udáních pochybné ceny, pak jiné obžaloby jsou vyloženě nepravidlé. U sv. Klementa na Poříčí obvinil farník Dětřich vikáře Václava z konkubinátu. Farář Mikuláš naproti tomu vypověděl, „quod ista infamia fuit sibi in puncta propter maliciam, ut postea ab aliis percepit.“ (fol. 7^a). Svědec tý jest tím důležitější, jelikož dosvědčuje, že plebán o tom slyšel a také se o věci informoval a vyslechnutím různých svědků nařknut byl přesvědčení o vikářově nevině. Nelze rovněž opomenouti okolnost, že plebánovi již na vikáři pranic nezáleželo, protože již nebyl u něho. Jiný případ máme od sv. Haštala. Tamní plebán Ján, pravil (*ut audit*), že jeho oltářník jest nařknut z konkubinátu. Oltářník Mikuláš z Ústí však naproti tomu vypovídá, „quod Frana pistor, parochianus dicte ecclesie ex invidia dictum presbyterum accuset“. (Fol. 19^a). Jiné dvě žaloby se vztahují na pastorační činnost kněží. V Budině si stěžovali konšelé na vikáře nechtící zaopatřovati v přifařených obcích, nepošlou-li jim farníci koně. Plebán Ondřej však prohlásil: „Quando pauperes homines non habent equos, nunc vicarii sui equitant in equis ipsius et interdum transiunt pedestrim.“ Při tom výslově podotknul, „quod numquam fuit aliquis infirmorum neglectus per eosdem“. (Fol. 68^a). Těžkou obžalobu vznelsl na svého faráře zbraslavský farník Tomáš. Prý chtěl jít na Velký pátek (!) ke sv. přijímání, leč farář prý se jej tázal, má-li peníze. Když mu odvětil záporně, hodil prý Tělo Páně na oltář a vynadal prý mu přede všemi. Plebán naproti tomu vypověděl, že, když mu podával, tedy mu řekl, aby mu dal ráz dřeva, jak opat zbraslavský byl poručil (105^{a-b}). Korektní to sice nebylo, ale jest zajisté patrnou na první pohled, jaký rozdíl jest mezi oběma výpovědmi. Aby mi snad nebyla vytýkána důvěřivost k obhajobám kněží a nedůvěra k nařknutím od laiků, tedy předvádím některé příklady osvětlující věrohodnost výpovědí na základě vzájemného

poměru stran. Věc ta, jak níže poznáme, má důležitý význam pro úsudky Tomkovy o ceně odpovědí na žaloby.

Tomek¹ při Kojetovi poukazuje na střídníka a zvoníka, kteří ho před arcijáhnem hájili. Prý „musili se ujmouti pána svého“. Kdo však pročetl pozorně všechny protokoly, dojde poznání, že poměr mezi představeným a podřízeným nebyl vždy dobrý, což mělo vliv i na jejich výpovědi. Tím docházelo k trapným výjevům, při nichž někdy farníci svého faráře hájili, zatím co spolubratří naříčtí útočili. Takový případ máme u sv. Martina ve zdi, kde oltářník Martin, stěžující sobě na přetěžování od plebána, vypovídá proti němu, že žije v konkubinátě, zatím sladovník Tomáš prohlašuje faráře za čestného muže, uváděje za důvod, že bydlí hned proti faráři. (Fol. 11^a.) Podobný případ byl v Běsně, kde se jednalo o zjištění, zdali farář residuje, či nikoliv. Jeden farník vypovídá, že plebán jest málo kdy doma, což potvrzuje zvoník Jan z Loun, konšelé naproti tomu svědčí, že farář jest stále doma! (120^b.) Jak z uvedených dvou případů vysvítá, nevýznamy výpovědi podřízených vždy ve prospěch představených.

Nastává otázka, která udání lze považovati za hodnověrná. Zodpovědění její není nikterak nesnadné. V celé řadě případů se totiž provinil kněží udávají nebo přiznávají sami, takže o těchto deliktech nelze mít ani těch nejmenších pochybností. Ostatní případy lze považovati za prokázané tehdy, potkáváme-li se s připsaným u nich trestním výnosem anebo se závazkem v druhé části akt (obligationes). Lze tudíž na základě takto zaznamenaných udání zcela přesně zjistiti, jedná-li se o případy prokázané, či pochybné anebo dokonce vyloženě vymyšlené. Tím ovšem padá tvrzení Tomkova,² dle něhož „nesnadno bylo by zastati se všech tuto nejmenovaných, jakožto prostých vsí ouhony, protože se na ně při visitaci nic nepronese, neb to mohlo i sice mít své přičiny“. Příkládám proto statistickou tabulkou o pastorační činnosti a mravním stavu kněžstva arcijáhenství pražského.

Na základě této statistiky nelze naprosto souhlasiti s dalšími slovy citovaného právě úsudku Tomkova: „Vždy jest počet těch, kteří byli zřejmě viněni, tak velký, že tím padá skvrna na celou tuto třídu duchovenstva, tedy právě na ty, kterým hlavně byla svěřena správa duši.“ Jak z tabulky patrno, nevisitoval arcijáhen pouze kostely a kněžstvo kurátní, nýbrž i nekurátní. Jednalo se totiž o t. zv. generální visitaci, při níž všichni bez rozdílu v té či oné farnosti prodlévající byli povinni se dostavit k arcijáhnovi od arcibiskupa zplnomocněného. Proto se dočítáme v protokolech netoliko o plebánech a vikářích, nýbrž i o nekurátních kazatelích, oltářnících, kněžích-studentech, kně-

¹ U. d., 245. ² U. M.

Děkanství ¹	Počet		Pastorace					Počet konkubinátů		
	Far	Kněží	VD	D	DS	N	00	†	?	0
Praha (město a venkov)	44	111 (39)	5	16	7	4	1	11	10	1
Podbrdsko	27	51	0	6	0	3	18	20	—	—
Benešovsko	16	33	0	0	1	3	13	12	—	—
Slansko	50	94 (4)	0	6	2	5	33	24	1	—
Brandýssko	22	41 (2)	0	2	0	7	13	15	1	—
Klumín	19	30	0	5	2	4	9	5	2	—
Řečany	30	48 (9)	4	5	7	4	10	9	2	1
Ořech	33 (2)	50	0	12	4	3	13	7	2	—
Rakovník	49 (2)	65	5	3	9	2	27	15	3	—
Úhrnem	290 (4)	551 (54)	14	55	32	35	137	118	21	2

žich-školmistrech, zámeckých kaplanech, jáhnech a minoristech. Není proto pravda, jako by se bývalo jednalo pouze o klerus v duchovní správě. Ještě méně lze souhlasiti se slovy, dle nichž arcijáhenská visitace staví do nepěkného světla všechno kurátní duchovenstvo. Jest sice pravda, že prokázaných případů konkubinátu jest 20% (ze 605 kněží 118), ale netolik každý historik, nýbrž každý člověk mající jenom trochu smysl pro spravedlnost uzná, že by bylo velmi nespravedlivé, aby zbývajících 80% kněžstva mělo trpěti k vůli oněm dvacet! Tím přicházíme k dalšímu důležitému bodu arcijáhenské visitace, totiž k metodě práce Tomkovy a ke způsobu excerptování Loserthova. Aby mi někdo nevystýkal (jako Krofta Sedláčkovi) nějakou tendenci, tedy jednoduše uvádím vedle sebe citáty z obou autorů a text originálu.

Loserth, Hus und Wicif.

Str. 262.

Vitko sagt aus: quod dominus Gregorius archidiaconus Belinensis ha-

... quod dominus Gregorius archidiaconus Bielinensis habet concubi-

¹ Vysvětlení značek: VD = Velmi dobrá. D = Dobrá. DS = Dostatečná. N = Nedostatečná. 00 = Neudáno. † = Dokázané případy. ? = Neprokázané. 0 = Nepravdivé. Číslice v závorkách položené značí visitované nekurátní kněze nebo filiální kostely.

bet Kaczkam concubinam in domo sua ...

Tamže.

Item dicit Henricus, quod in domo abbatis et conventus monasterii Sedlicensis moretur quidam notarius nomine Hersso, de quo dicitur, quod daret pecunias ad usuras, sed ipse testis pro certo nescit, sed wlt super eo melius suscitari.

Tamže.

... Item dixit: dominus Wenceslaus vicarius ipsius ecclesie sancti Clementis habeat concubinam, que olim fuerit nutrix Rotlebi pie memorie, ex qua duos pueros procreavit, qui testis nuper fuit per quandam mulierem petitus, ut dicte concubine puerum baptizaret, quod facere nouit.

Tamže.

Von einem Mönch im Slavenkloster wird behauptet, er habe ein Haus, in welchem er Concubinen halte.

Tomek, Praha, III, str. 238.

Nicméně nestalo se těmto dvěma farářům nic, aby byli k residenci

nam Kaczkam in domo sua et alias in aliis domibus tenet ipsam, quando timet per archiepiscopum vel alios se citari propter ipsam, quam tenet ab annis bene VIII ...

Tamže.

Item dicit Henricus, quod in domo abbatis et conventus monasterii Sedlicensis moretur quidam notarius nomine Hersso, de quo dicitur, quod daret pecunias ad usuras, sed ipse testis pro certo nescit, sed wlt super eo melius suscitari.

Tamže.

Dominus Nicolaus plebanus dicte ecclesie... dixit, quod habeat vicarium nomine Wenceslaum... et quod habet concubinam, sed de hoc nescit et credit, quod ista infamatio fuit sibi in puncta propter maliciam, aliter se bene conservavit.

Fol. 8b.

Dominus Nicolaus crucifer cum stella... plebanus dicte ecclesie... dicit, quod quidam monachus Scavarorum nomine Brdo habeat unam domum in plebe sua, qui apostataverat, sed nescit, si ipse in dicta domo sua habeat concubinam.

Visitační akta (obligationes).

Fol. 128a.

Obligacio plebani sancti Andree

přinuceni... a proti faráři u sv. On-
dřeje nenachází se žádné nařízení
v aktech visitací, patrně proto, že
lehkosti takové nebyly neobyčejné.

U. d., str. 246.

Již na synodě roku 1366 dávala
se vina arcijáhnům, že na visitacích
nebyli dosti přísní, že nevyhledávali
toho, co Kristovo jest, než spíše ha-
nebného zisku, a dávali se podpláceti
dary, aby kuběnářů neudali arcibis-
kupským vikářům a korektorům...
Nacházíme to také při visitaci praž-
ské roku 1379, že se neužívalo mno-
ho důrazu v zamezování a trestání
shledaných přestupků. Sotva, že ně-
které hrubší měly za následek naří-
zení arcijáhna, aby se budoucně ne-
daly.

Maioris civitatis Pragensis, domini
Petri.

„... et non absentabit se ab ecclesia
sua predicta sine licencia suorum su-
periorum sub pena in statutis provin-
cialibus contenta et pena V sex. gr.
pro qualibet vice.“

Typ nálezů arcijáhenských.

Fol. 102^b.

Ibidem dominus archidiacon Pra-
gensis mandavit ipsi plebano depo-
nenti ut dictam Swatissam(!) mulie-
rem evadat infra III dies ... et nec
ipsam, nec quamcumque aliam in dote
sua vel extra in cura sua teneat pro
concubina sub pena carcerum pro
tribus mensibus et pena XII sex. pro
fabrica ecclesie et archidiacono sol-
vendarum ... Item mandavit eidem
plebano, ut aliquo dierum infra VIII
dies veniens Pragam faciat sibi fidem
sufficientem, quod dictam mulierem
evasit cum effectu.

Mimořádné přídagky k nálezům:

Otk, farář z Říčan, fol. 124^b.

Ibidem dictus dominus archidia-
conus mandavit eidem domino Otti-
coni plebano in Rziczano, ut pro ab-
lucione delictorum suorum feria quinta
proxime futura incipiendo visitet offi-
cium divinum in ecclesia Pragensi per
XIII dies, infra quos XIII dies
emant unum stamen panni griseum
pro C gr. dividendum per dominum

178

Jacobum penitenciarium ecclesie Pra-
gensis pauperibus ibidem infra eccl-
esiām residentibus ...

Mikuláš řeč. Vrabec, vikář ve Zlechově,

fol. 126^a.

Ibidem promisit ad manus domini
archidiaconi... quod ipse numquam
dictam Maretham, vel Zdenkam, vel
quacumque aliam in cura sua in dicta
domo vel extra tenebit pro concubina
sub pena carcerum pro uno mense
et vendat dictam domum suam infra
duos menses vel ipsam fratri suo re-
signet infra tempus memoratum ...

Jindřich, plebán smolnický, fol. 125^b.

... promisit ad manus domini ar-
chidiaconi, quod... nec cum eadem
Maretha aliquod consorciū habe-
bit, propter quam obligatus prius fuit
sub pena privacionis ecclesie ...

Ibid., str. 238.

Také Zvěst, farář sv. Mikuláše
v Podskalí a Martin Tvořidlo, fa-
rář Psářský nepřebývali při svých
kostelích, nýbrž na Vyšehradě. Tito
dva vymlouvali se na starou zvyk-
lost. Zvěst totiž, že i jeho předchůdci
nezachovávali residenci, když měli
jiné nějaké beneficium.

Fol. 30^b.

Dominus Zwiest plebanus ibidem
a XVIII annis interrogatus dicit,
quod ipse testis resedit circa eccl-
esiām suām prius medio anno et pre-
decessores sui, qui habē[ba]nt aliqua
beneficia, numquam resederunt.

U. m.

... et alii multi parochiani ibidem
dicunt, plebem bene stare et comen-
dant plebanum et licet deberet resi-

179

dere circa ecclesiam, tamen favent
sibi, quod residet in Wyssegrado..
et dicunt, quod eciam in medio noctis
non negliguntur, quando aliqui indi-
gent sacramentis.

Z uvedených iuxtaposicí jasně vysvítá, že Tomek vypisoval ze svého pramene dosti povrchně, kdežto Loserth si ve svém excerptování počíhal způsobem vyloženě nepřípustným, uváděje pouze provinění s opominutím pochvalných výpovědí nebo svědectví ve prospěch nařknutých svědčící. Rozumí se samo sebou, že za takových okolností předvedli oba historikové obraz tehdejšího duchovenstva v barvách velmi temných.

V některých případech naskytuje se historikovi příležitost seznati nové příčiny mravní pokleslosti jisté části kleru. Poznávámeť v řadě případů, že špatní kněží se rekrutovali ze školních mistrů. Klerik, nemoha se v duchovní správě hněd uchytiti, nedal se proto vysvětiti, živě se zatím vyučováním. Učitelování pak bylo v některých případech velmi špatnou průpravou k duchovnímu stavu. Tak na př. plebán strojetický, když byl školmistrem v Kralovicích, zplodil tam syna.¹ Školmistr v Jílovém, Jakub, byl před svou ordinací rozkřičen z konkubinátu.² Jak si „vážili“ kněžského svěcení kantoři, toho důkazem je Prokop z Unhoště, o němž se v aktech visitačních dočítáme, že byl sice již ordinován, ale až do té chvíle prý ještě necelebroval!³ Ještě horším exemplářem byl Mořic, plebán v Hostimi. Před tím byl učitelem ve Vilharadicích, kde měl s konkubinou Batou syny Erasma a Osvalda. Při arcijáhenské visitaci se zjistilo, že dva klerici, jež měl u sebe, jsou jeho synové-levobočci. Vrcholem všeho bylo, že Mořic si přál, aby se stali — kněžími!⁴ Z několika jiných případů seznáváme, že se jednalo o jakýsi levobočný kněžský dorost. Tak na př. plebán v Zapech měl u sebe syny za akolythy.⁵ Jaký život kolikráte vedli různí akolythové, podjáhnové a jáhnové na farách působící, o tom nás poučují též různé případy, svědčící o naprostém nedostatku asketické výchovy v duchovenstvu. Tato okolnost, jakož i fakt, že někteří kněží-delikventi nebyli svěcení doma, nýbrž v cizině (Řím, Uhry, Rakousy), nás vedou na stopu dvěma novým, až dosud nepovšimnutým příčinám smutných zjevů v životě duchovenském. K tomu ještě přikročuje zjev jiný, totiž neblahé následky vlivů světských. Tak na př. v Loděnicích byl plebánem jistý Přech, o němž arcijáhen zjistil, že je konkubinář, ale sotva asi mohl něco proti němu zakročiti, neboť při výslechu se dověděl, že sám Václav VI. mu dal onu faru.⁶

¹ Visitační akta 1379—80, fol. 112b. ² Fol. 100b. ³ Fol. 90b. ⁴ Fol. 89b. ⁵ Fol. 79a. ⁶ Fol. 108b.

Naproti tomu Jan z Beškovic působil jinak rádnemu knězi, svému plebánu Benešovi, takové potíže, že na Zvětšování Panny Marie (1380) musel sloužiti při zavřených dveřích k vůli ochraně sebe a farníků.¹ Ještě markantnější případ máme z Mělníka, kde plebán pohrozil exkomunikací všem přechováváčům nevestek. Za nedlouho přišel k němu panoš ve službách pánu Vítka a Litolda z Landštejna a prohlásil, že ženština v domě proboštově bydlící jest konkubinou Vítka z Landštejna, a žádal, aby mohla dále v onom domě nerušeně přebývat.² To byla jiná slabina duchovní správy doby předhusitské. Kde totiž působil dobrý kněz, tam zase leckdes mu překážela moc světská.

Doklady o duchovní správě jsou důležity i po stránci národnostní. Dovídámeť se na základě nich o německých farnostech pražských. U sv. Jana na Zábradlí u mostu pražského si stěžoval lazebník Haymann, že plebán jím nedrží žádného německého vikáře,³ ačkoliv jest ve farnosti polovice Němců. Na Poříčí u sv. Klementa si zase osadní stěžovali, že farář se jim nepostaral o německého zpovědníka, třebas jej o to prosili. Farář, byv v tom ohledu arcijáhnen napomenut, hájil se mimojiné i poukazem na nedostatečnost prostředků k vydržování německého kněze.⁴ Kromě toho nacházíme německé kazateli u sv. Havla⁵ a u sv. Michala na Starém městě.⁶ S německými kazateli na venkově se potkáváme v Berouně, kde působil jistý Kuneš, kněz diecéze řezenské⁷ a s dvěma na Rakovnicku: V Jesenici⁸ a Soběchlubech.⁹ V této osadě si farníci sebevědomě stěžovali prý, „plebanus ipsorum nesciat theutunicum et ipsi [sunt] theutunici“. Jelikož v řadě míst působilo kněžstvo z Říše, dá se z toho pravděpodobně usuzovati na nedostatek domácího německého kněžstva. Pro duchovenstvo předhusitské to jest jistě příznačná vlastnost.

Na základě nahoře položené statistické tabulky nelze však mluviti o přílišném počtu ani u českých duchovních. Uvážíme-li, že na 250 farách a 4 nekurátních beneficiích bylo dohromady 551 duchovních správců a 54 nekurátních kněží, pak to nejsou žádné přehnané cifry. Vždyť průměrně připadá na jeden kostel 1—2 kněží!

K našim aktům se pojí jiný doklad podobné povahy, totiž

Nařízení po arcijáhenské visitaci.

Neznámý tento pramen se chová v kodexu olomoucké kapitulní knihovny č. 362 (fol. 38 — 41^b). Týká se arcijáhenské visitace v obvodě pražského arcibiskupství, jak vysvítá ze dvou narážek: Visitátor se domáhá určitých po-

¹ Fol. 128b. ² Fol. 34b. Srov. Tomek, Praha III., 246. ³ Fol. 13a. ⁴ Fol. 6b. ⁵ 27b. ⁶ 29a.

⁷ Tamže. ⁸ 118b. ⁹ 121b.

platků, dokládaje, že přísluší to „ad nos ratione archidiaconatus nostri“ (fol. 41^a). Před tím pak cituje faráře „coram nobis Prage, in domo habitacionis nostre in Hradecano“ (fol. 40^b). Časově se dá určiti náš doklad srovnáním jistých nařízení s ustanoveními synodálními. První se týká lichvy. Vyvrací se v něm názor, jako by nebylo těžkým hříchem půjčovati deset kop grošů za jednu kopu ročních úroků. S článkem tohoto obsahu se potkáváme v synodálních článcích z roku 1377¹ a 1381.² Druhé nařízení odsuzuje přísně přechovávání podezřelých žen na farách. S tím se potkáváme v synodě z roku 1381.³ Lze tedy pravděpodobně položiti vznik našeho pramene k roku 1382. Kterého arcijáhenství se nařízení týkají, nelze nijak určiti. S jistotou lze pouze říci, že se jednalo o venkov, neboť arcijáhen napomíná „plebanos in civitatibus et opidis.“

Arcijáhen vytýká: Provinění proti čistotě, nedbalou pastoraci, nedostatky při službách Božích a co jest zvláště zajímavé, objasňuje v synodálních předpisech tak často zdůrazňovanou potřebu pečetě. V arcibiskupské kanceláři totiž na plebánech žádali, aby ke každému přípisu přivésli své pečetě na znamení správného doručení. Někdy však se stávalo, že plebáni, nemajíce pečeti, dávali si k mandátu připevniti pečeť cizí, oficiálům neznámou, jimž se takto kontrola úplně znemožňovala. Farářům, kteří pečeť měli, nařizoval arcijáhen aby nikdy k jejich listům jich nepřivěsovali, dokud nařízení v nich obsažené neprovědou. Stávalo se totiž, že nemohli nařízení provést, ale posel s arcijáhenským listem již odešel, nesa s sebou přivěšenou pečeť farářovu na důkaz provedeného rozkazu, ač tomu tak nebylo. Arcijáhen poukazoval na falešné listiny, jimiž sobě různí lidé chtěli dopomáhati k penězům, podotýkaje, že se má dopřáti víry jenom listům arcibiskupovým nebo jeho vikářům a osobě jím, se vyzkoující mají být kněžím tak známy jako jejich děkan. Týkalo se to poněvídce spekulantů s falešnými odpustky.

Z dalších dokladů o světském kněžstvu jsou nejzajímavější dva listy o pořízení pověstného dvořana Racka z Rýzberka řečeného Kobyla k duchovenstvu. První se týká jednoho pražského kanovníka a jest zajímavý po stránce právní. Nejmenovaný kanovník přiznává, kterak Racek a jeho lid mu pobralí příjmy a majetek a zároveň, že ani on, ani žádný jiný nebude se domáhati odškodnění, stejně jako nepodnikne žádných kroků směřujících ve prospěch svůj a v neprospěch Rackův. Jest možno, že se jedná o pouhé dictamen, ale i kdyby se jednalo pouze o předlohu k aktu, má přece svůj určitý význam tím, že historikovi dává tušiti nemožnost dovolatise utiskovanému knězi práva. Druhý pramen nám referuje o tom, jak zacházel Racek s kněžstvem. Jest tím

¹ Höfler, Concilia Pragensia (Abhandlungen BGW, 1862) str. 21. ² U. d., str. 31. ³ Str. 28.

cennější, jelikož nám označuje krajinu, v níž se všechno dělo, a zároveň i označuje rok, totiž 1414. Jednalo se o děkanství klatovské, tedy o onu část Čech, jež byla mezi prvními, které se přidaly k husitství. Racek z Rýzberka připravil tamní kněžstvo o celou polovici sklizně a dávky. Věc jest pro nás tím důležitější, jelikož se dovídáme, že Racek jednal na přímý rozkaz krále Václava. Těžce zkoušené kněžstvo se uchýlilo ke sv. Stolici, jmenovavši svým zástupcem plebána ojenického Jana, jakožto děkana rokycanského. Poněvadž pak usnesení praví, že kromě zmíněných již škod někteří byli i požáry stíháni, máme tu pravděpodobný důkaz, že v Čechách pracoval oheň dříve nežli v Kostnici.

Třetí zajímavou skupinu tvoří dictamina oseckého formuláře. Tlumočí nám vliv moci světské na osazování beneficíí, jakož i na přijímání do kláštera. V prvním případě se jedná o královské supliky ve prospěch jakéhosi klerika, v druhém se král přimlouvá za přijetí kohosi do nejmenovaného řádu řeholních kanovníků. Panovník se dovolává své hodnosti císařské. Poněvadž pak doklady v kodexu oseckém zachované jsme položili k roku 1350, jest soudit, že se jedná o Karla IV. Jelikož kuriální praxe v té době u nás teprve se počítala uplatňovati, mají naše dictamina zvláštní význam, svědčíce o velmi vyvinutém vlivu moci světské na osazování beneficíí i na přijímání do klášterů v té době, kdy podobný vliv se strany kurie byl teprve v samých počátcích. Pro poměr moci duchovní a světské jsou to doklady zajímavé. V t. zv. „processus primariae“ se odvolává císař na starý zvyk, dle něhož každý duchovní hodnostář říše římské jest povinen vyhověti panovníkovi, když jej o něco požádá. Zásadu tuto rozvádí císař v suplice druhé (processus secundariae). Vytýká opatovi, že jeho první žádosti neučinil zadost, praví, že jeho suplika obsahuje v sobě do jisté míry zákonitou oprávněnost, a působí na klášter nepříamy nátlak prohlášením, dle něhož zachová práva opatství ve všem neztenčena, bude-li ono respektovati jeho práva. Ještě určitěji hájí svou ingerenci v záležitostech duchovních v třetí suplice, stavě ji na roven právu a zvyku (ius et consuetudo) a snaží se dokázati, že jest de iure divino. Činí tak na základě známých slov: „Boží Bohu, císařovo císaři“ a dovozuje na základě toho ještě důrazněji nežli v druhé suplice: Jestli mu opat nevyhoví, odvrátí svou pomocnou ruku i on o d' kláštera. Nejdůrazněji mluví císař v poslední, čtvrté suplice. Když všechny předchozí petice byly marny, přičiní se, aby za příkladem jiných církevních hodnostářů kráčel po stezkách imperia. Proto ho naposledy vyzývá, by císařskému chráněci udělil nějaké beneficium, jinak mu je udělí císař – sám! Jak patrnó, mluví k nám z těchto dictamin naprostá suverenita moci světské v obsazování beneficíí.

DOKLADY

VISITAČNÍ AKTA

I.

Interrogatoria archidiaconi in visitacione plebanorum.

(Olom. stud. knih. Rkp. II., 150.)¹

Utrum scitis vel creditis vel fama est aliquem plebanum vel aliquem beneficiatum vel clericum habentem in domo vel extra domum concubinam, quam tenet suis sumptibus et expensis.

Item utrum quis horum habeat mulierem suspectam. Et si sic, queratur an libera vel maritata. Item quod(!) pueros ex ea procreavit. Item quomodo teneat ipsam concubinam, utrum emit ei vestes preciosas vel agros aut possessiones.

Item si habuit prius concubinam et alienavit eam. Queritur quando et ubi dispositus sibi habitacionem et si tenet eam in expensis suis.

Item qualem habeat ancillam, utrum aliquando sibi cohabitavit.

Utrum scitis vel creditis vel fama est aliquem beneficiatum plebanum vel altaristam ex pacto vel convencione dedisse vel promisso aliud temporale vel aliquam pecuniam pro presentacionibus ad beneficia vel promisso patrono vel alicui alteri non repetere ab eo decimas vel alia iura ecclesiastica.

Item utrum sacramenta munde custodit et² . . . sacramentum eucharistie vid. et baptisterium. Item quomodo dispositum est baptisterium, utrum habeat³ bonum vel porosum vel si est⁴ . . . interius.

Item quociens mutat sacramentum eukaristie et purgat . . .^{c)}

Item si ex defectu plebani vel suorum aliqui sunt mortui sine procuracione sene vel pueri sine baptismo.

Item utrum ornamenta habeant an calices ac libros et quomodo illa custodit.

Item utrum more solito antiquitus sine diminuione cultus divinus peragitur et iuxta rubricam ecclesie Olomucensis.

Item utrum sciat aliquos obligatores vel dilapidatores aut alienatores rerum ecclesiasticarum vel consumentes vel male administrantes.

^{a)} Z pozůstalosti † dra Sedláčka. ^{b)} Dvě slova nečitelná.

^{a)} Rkp. habeant. ^{b)} Vacat (u Sedláčka). ^{c)} Poslední slovo (dle opisu) nečitelnlo.

Item si aliqua sunt alienata ab ecclesia de bonis mobilibus et immobilibus et per quem.^{a)}

Item si sciat aliquos hereticos vel suspectos de heresi. Item si sciat aliquos conspiratores vel coniuratores contra episcopum vel prelatum.

Item an sciat aliquos adulteros vel incestuosos coniunctos.

Item an habeat statuta provincialia et sinodalia. Item an habeat rubricam Olomucensem. Item an habeat sigillum. Item an habeat formatas.

Item an habeat plebanus confirmationem et convector curam animarum.

Item utrum sciat aliquos, qui dimiserunt ecclesias suas et vagantur et serviant aliis vel convenerunt alias ecclesias. Item si sciat aliquos non residentes circa suas ecclesias. Item utrum admittit clericos vagos et ignotos ad celebrandum in ecclesia et si hospitat tales.

Item utrum statutum provinciale contra invasores et depredatores bonorum ecclesiasticorum observat et si scit aliquos non observantes et exequi convenientes.

Item si pronunciat statutum de contemptu. Item si pronunciat statutum^{b)} [contra] usuriariorum pravitatem. Item de bonis vacanciis beneficiorum.

Item si sciat aliquos deferentes arma.

Item utrum habeat campanatorem. Item quomodo transeunt cum sacramento. Item si domini eorum prohibent facere testamenta et elemosinas.

Item si quis excommunicatus usurarius vel manifeste interdictus sit sepultus in cimiterio vel ecclesia. Item si quis est in ecclesia. Item si quis est sepultus non procuratus sacramentis vel interfectus.

Item utrum vitricus facit rationem.

Item si sciat aliquos qui captivaverunt clericum.

Item de matrimonii. Item de temporibus prohibitis. Item de baptismate quot compates admittit. Item pro sacramentorum administracione quid exigunt. Item de usuris et blasphemii. Item de vaccis ecclesie. Item de pecuniis orphnorum et ecclesie. Item de sortilegiis.

Item si hortatur plebem ad confessionem.

Item si facit singulis diebus dominicis et festivis sermonem et docet omnem dominicam (sic).

Item si scit aliquos non celebrantes festa. Item si scit aliquos, qui non sunt confessi. Item si scit aliquos, qui inducunt nova festa. Item oppressores puerorum. Item de indicibus, qui indicant in diebus festis. Item de excommunicatis. Item de presbiteris non dicentibus horas. Item de incendiis. Item de fumilibus et iuribus archidiaconi. Item de omnibus defectibus ecclesie.

^{a)} Rkp. quemper quem. ^{b)} Rkp. statum.

Item si plebanus est hospitalis. Item [si] dos sua sit bene munita et edificata. Item si cimiterium est bene munitum. Item si aliqui pueri reservantur baptisi ultra mensem.

Přidáno: Nota hoc est extractum de statutis ecclesie Olomucensis de officio archidiaconi ipsius ecclesie O. (20 řádků.)

2.

Z aktů visitace po arcijáhenství pražském roku 1379—1380 konané.

(Arch. kap. pr. Codex XIV.)

Ecclesia Sti. Michaelis in Opathowicz.

Item interrogatus,¹ si sciret aliquos plebanos altaristas vel vicarios civitatis Pragensis tenere vel fovere concubinas, respondit, quod non.² — Qui dixit, vix interdum infra unum mensem extra necessitatem se extra dotem suam exire. De aliis interrogatus respondit, sibi non constare salvo quia audivit, quod ecclesie Sti. Stephani in muro quidam census sunt abstracti. (1^a)

Dicunt eciam, sed non asserunt, quod fuerit quedam pixis pro corpore Christi valoris duarum sexagenarum, quam nesciunt, quo per plebanum modernum sit conversa, tamen quod sit de sacrario furtive effracta. (1^b)

[Vitko custos carceris... respondit] quod dominus Gregorius archidiaconus Bielinensis habet Kaczkam concubinam in domo sua [et alias in aliis domibus tenet ipsam, quando timet per archiepiscopum vel alios se citari propter ipsam, quam tenet ab annis bene VIII...]

Item dicit,³ quod in domo dominorum abbatis et conventus monasterii Cedlicensis moretur quidam notarius nomine Hersso, de quo dicitur, quod daret pecunias ad usuras [sed ipse testis pro certo nescit, sed wlt super eo melius suscitari].

Ecclesia S. Egidii.

Dominus Jaxo Wenceslai de Praga predictor ecclesie sancti Egidii... ad plures articulos dixit, quod stetit circa dictam ecclesiam VIII° annis. Interrogatus, si sciat aliquos concubinarios laicos vel clericos, respondit, quod non, salvo

¹ Petr plebán opatovický.

² Hranaté závorky značí Loserthem (Hus und Wicif) 261—265 vynechaná místa.

³ Farář od sv. Jiljí Jindřich.

quod audivit, dominum Stephanum¹ predictum tenere concubinam. Interrogatus, si clerici dicte plebis ludant taxillos, respondit quod non, salvo quod causa deduccionis in domo plebani sepius ludunt in alea et ipse cum eis pro una pinta vini et cerevisie; cui mandavit dominus archidiaconus predictus, quod amplius in alia (!) non ludat et alios de non ludendo inducat.

Nicolaus Kunlini de Nachod altarista altaris sancte Katherine in ecclesia sti. Egidi interrogatus, si sciret aliquos presbyteros vel laycos habentes concubinas, visitantes tabernas, taxillos ludentes etc. respondit, quod nesciat aliquos tales (3^b).

Vla dictus Ziluercayger... parochianus dicte ecclesie sancti Egidi... interrogatus, utrum aliique negligencie in dicta ecclesia per plebanum vel suos vicarios circa plebem committantur, respondit quod non.

Idem Antonius (=panicida) fuit examinatus per inquisitorem heretice pravitatis, quod ab annis XII non fuit confessus, nec corpus dominicum receperisset..

Vlricus quondam vicenotarius tabularum regni Bohemie, nunc civis Pragensis... vidit aliquos presbyteros familiares plebani et ministros dicte ecclesie quadam vice exire tabernam, in qua vinum et cerevisia propinabatur. Interrogatus, si aliqui sint defectus in procurando sacramentis populum dicte plebis, respondit, quod non. Interrogatus respondit, quod maxime negligencie in dicta ecclesia committuntur ex eo, quia decanus prohibuit domino Francisco adhuc per plebanum deputato, ne predicaret... (5^a)

Angelus apothecarius... plebesanus dicte ecclesie... dixit, quod sepius audit lites et gwerras oriri inter dominos ipsorum, decanum, plebanum, sacristanum, campanatorem, sed ex qua causa hic sic dixit, se nescire.

Petrus Conradi de Praga quondam capellanus... dicit, quod decanus fecerat quandam insolenciam infra sermonem pulsare mandando... (6^a).

Ecclesia sancti Clementis in Porziecz.

Ecclesia bene ornata, sacramenta sub bona custodia habentur. [Petrus renovator pannorum, plebesanus dicte ecclesie a XXIX novem (!) annis interrogatus dixit, quod plebanus habuit quandam concubinam, de cuius nomine ignorat, in plebe sancti Stephani in muro et hoc deponit de fama, nunc autem nichil dicitur de eo... Item dicit, quod dominus plebanus sancti Petri in Porziecz libenter visitat tabernas (et taxillas ludat)^{a)} et sepius inebriatur et habeat concubinam, quam adhuc tenet, ut audivit, sed de nomine ipsius igno-

¹ Protonotář král. českého.

^{a)} Interpol.

rat et multipliciter commendat una cum predicto teste¹ dominum plebanum.]

[Theodricus pannifex, plebesanus dicte ecclesie a XXX annis . . . dicit, quod dominus plebanus (fuit infamatus de)^{a)} concubinatu . . . sed modo de hoc non audire loqui.] Item dixit, quod dominus Wenceslaus vicarius ipsius ecclesie sancti Clementis habeat concubinam, que olim fuerit nutrix Rotlebi pie memorie, ex quo duos pueros procreavit, qui testis fuit nuper per quandam mulierem petitus, ut dicte concubine puerum baptisaret, quod facere noluit.

Nicolaus balneator balnei plebani de sancto Valentino, plebesanus dicte iam ecclesie a XVI annis et citra . . . respondit, plebem suam bene stare et plebanum esse bonum hominem.

Dominus Nicolaus plebanus dicte ecclesie a VII annis . . . dixit, quod habeat vicarium nomine Wenceslaum, qui . . . hodie recessit ab eodem et amplius non stabit secum et credit, quod stabit circa plebem in Zakawia archidiaconus Pilznensis pro anno futuro, et quod habet concubinam, sed de hoc nescit et credat, quod ista infamia fuit sibi inpuncta propter maliciam, ut postea ab aliis percepit, aliter se bene conservavit (7^a).

Ecclesia sancti Petri in Porziec.

Duchco pincerna, plebesanus dicte ecclesie . . . dixit, quod plebanus habuit concubinam, quam ante quinque annos habuit, sed modo non audit, quod haberet. Et dicit, quod antequam plebanus fuit Rome, lusit in alea, set postquam venit de Roma plus intendit divino officio (7^a).

Paulus dictus Sauch pistor, plebesanus natus circa dictam ecclesiam . . . interrogatus, quid sibi constaret, respondit, quod recordatur III plebanos predecessores plebani moderni, quod numquam habuerunt ita bonum plebanum, qui ita bono modo cultum divinum dirigeret prout presens plebanus et quod ecclesia ipsorum bene stat (7^b).

Ecclesia sancti Henrici in foro feni.

Ecclesia sancti Henrici . . . bene ornata; sacramenta sub bona custodia (7^b).

Martinus dictus Psseniczka . . . dicit . . . quod plebanus dicte ecclesie fuit infamatus et est infamatus cum quadam Kacziena muliere . . . (8^a)

¹ Vaněk rybář.

a) Interpol.

Ecclesia sancti Wenceslai in Zderasio.

Frana dictus Donat braseator . . . dicit, ecclesiam ipsorum bene stare et collaudat plebanum.

Pesko brasiator . . . dicit, plebanum esse bonum et collaudat statum ecclesie (8^b).

Ecclesia sancti Stephani in Rybniczka.

Dominus Nicolaus crucifer (cum stella)^{a)} . . . plebanus dicte ecclesie . . . dicit, quod quidam monachus Sclavorum nomine Brdo¹ habeat unam domum in plebe sua, qui apostataverat (8^b), sed nescit, si ipse in dicta domo sua habeat concubinam.

Ecclesia sancte Crucis Minoris in Maiori civitate.

Dominus Nicolaus plebanus dicte ecclesie . . . dicit, se habere bonam plebem . . .

Huntyerz brasiator, civis Pragensis, parochianus . . . dixit, quod plebanus fuit infamatus pro quadam filia sua, pro qua fuit incarceratus et punitus, set iam a festo sti. Georgii nichil audit (9^b — 10^a).

Marso braxator . . . aliter dicit, plebem ipsorum bene stare (10^a).

Ecclesia sancti Stephani in Muro.

Ecclesia sancti Stephani. Predicta ecclesia bene ornata, habens tria altaria sacramenta sub bona custodia (10^a).

Ecclesia sancti Martini in Muro.

Jacobus Hodislai de Nimburk super Albea presbyter a XVI annis, vicarius predicte ecclesie . . . dicit, plebem ipsorum bene stare.

Eligass (!) collector hospitum, vitricus ecclesie . . . dicit, quod audivit, quod, plebanus habeat concubinam, quam solet continue et ipse eam visitare (10^b).

Thomas brasiator, parochianus ecclesie sancti Martini predicti dicit, ecclesiam ipsorum bene stare et plebanum (non agnovit incontinenter)^{b)} vivere et scit pro eo et ex eo quia moratur ex opposito domus sue.

a) Interpol. b) Interpolováno. Pod tím škrtnuto caste.

¹ Loserth, u. d., 262.

Johannes Jovian Nicolai de Wormdycz Varmiensis diocesis, altarista sancte Katherine in ecclesia predicta a VIII° annis . . . dicit, quod audivit ex relatu, quod dominus plebanus (adheret)^{a)} cuidam mulieri Anna nomine, que visitavit ipsum (sepius isto anno),^{b)} que ipsi plebanus vendit carnes, panem et alia necessaria et dicit, quod ipse plebanus procreavit filiam ex eadem. Et dicit, quod plebanus libenter astringet ipsorum testem, ut cotidie off[iciaret] in dicta ecclesia unam missam, quod ipse testis facere non curat neque wlt, sed off[iciat] interdum septimanatim IIII^{or} missas et interdum V . . . (11^a)

Testis.^{c)} Vitko custos carcerum curie archiepiscopal Pragensis . . . dicit: Plebanus ecclesie sti. Andree in Praga est lusor taxillorum manifestus et collector furum, videlicet Johannis dicti Anime quondam campanatoris ecclesie sti. Egidii in Maiori civitate Pragensi, nunc plebani in Cruppa et Crucis de Sedlecz clericu, nunc presbyteri omnes suos sacros ordines in curia Romana receptis (!) socio (!) dicti Anime.

Item dicit, quod idem dominus Petrus plebanus sancti Andree, de quo supra, te[n]uit socios infames, videlicet Przibikonem heremitam, Petrum Krss, Alssonem quondam fratrem Johannis sartoris Minoris civitatis Pragensis et Petrum dictum Melnik, qui infamantur de furto, quod commiserunt ad sanctum Johannem in curia Romana in ecclesia sancte Marie Minerve in monasterio fratribus Minorum.

Item dicit, quod dominus Cunso vicecantor dictus Mlss habet concubinam nomine Kaczkam . . . quam post prohibicionem dominorum correctorum . . . tenet . . . (11^b).

Ecclesia sti. Andree Maioris civitatis Pragensis.

Thomas dictus Tele . . . parochianus ecclesie sti. Andree predicte . . . dicit, quod plebanus ipsorum non sit circa ecclesiam pro nunc et dicit, quod vicarius ipsorum raro officiet missam . . . (12^a).

Laurencius de Ungaria campanarius dicte ecclesie a duobus annis . . . dicit, quod in domo ex oposito ecclesie predicte (= sv. Martin na Novém Městě) . . . moretur quedam mulier . . . quam aliquociens plebanus visitavit, sed correctus per plebesanos ipsam visitare iam postmisit et quod predicta mulier de ipsa domo plebani iam exivit . . . (12^b).

^{a)} Interpol.

^{b)} Interpol.

^{c)} In margine.

Ecclesia sancti Johannis in Vado prope pontem Pragensem.

Haymannus balneator, plebesanus (12^b) . . . dicit, quod plebs ipsorum bene staret, si plebanus ipsis teneret aliquem vicarium Theotuneum, quia media pars ipsorum sunt Theotunici . . .

Item dicit, quod sepius parochiani dicte ecclesie vellent confiteri in Theotunico et interdum in Bohemico, qui interdum non habent, cui consitentur propter absenciam . . . (13^a).

Ecclesia ste. Marie in Lacu.

Dominus Friczko plebanus . . . dicit, [quod] audivit, quod Nicolaus capellanus Czayselmeyster interdum suffunditur et ludit taxillos, qui dominus Nicolaus est vicarius Mgri Drusonis in ecclesia sti. Apollinaris et non habet statuta synodalia neque provincialia (14^a).

Henzlinus dictus Czeyselmeyster . . . dicit, quod pro maiori parte sunt homines parochiani dicte ecclesie Teotonici et si plebanus teneret ipsi predicatorem Theotonicum, multum alicerentur ad ipsam ecclesiam, sed ex quo non facit, tunc eciam non curant et intrant ecclesias alienas.

Ecclesia sancti Martini Minoris in Maiori civitate.

1380.

Marquardus et Petrus aurifaber . . . dicunt, sibi nichil constare (17^b).

Ecclesia sancti Gastuli.

Dominus Johannes plebanus ibidem in septimo anno . . . dicit, ut audit, quod dominus Henzlinus altarista sancte Margarethe . . . infamatur de concubitu cum Mara, quam tenet in domo secum . . . (18^b).

Nicolaus de Usk super Albea presbyter a XXVI annis vel citra, altarista altaris sancte Marie in dicta ecclesia XVII anno . . . dicit de Henzlineo altarista, de quo supra, quod infametur de concubitu cum muliere, de qua supra, sed credit, quod Frana pistor, parochianus dicte ecclesie ex invidia dictum presbyterum ac[c]uset . . . (19^a).

Johannes alias Henzlinus de Broda Ungaricali . . . (19^a) . . . dicit, quod monitus per plebanum suum prescriptum cum monitione domini archidiaconi¹

¹ Pata.

prescripti recessit de domo dicte domine et mariti. Interrogatus, qua de causa fuerit sibi mandatum predictum, respondit quod forte fuit infamatus cum eadem, quam tamen dicit se numquam cognovisse carnaliter . . . (19^b).

Ecclesia sancti Leonhardi in foro pullorum.

Dominus Procopius plebanus dicte ecclesie . . . (20^a) . . . dicit, quod interdum . . . vidit mulieres suspectas in domo plebani sc̄e Marie in Lacu et dictum plebanum eisdem consedere, sed nescit, si commiscetur eisdem et credit, quod non gratis intrant ibidem ad plebanum.

Conradus de Usk in Albea presbyter XXII annis vel ultra, altarista altaris sanctorum Sebastiani et Fabiani . . . dicit, plebem ipsorum bene stare et plebanum cum omnibus sociis et altaristis esse bonum, sicut ipse considerat, aliud nescit.

Nicolaus de Gera . . . altarista in dicta ecclesia . . . dicit, quod studet in theoloia . . . dicit sibi nichil constare, quia ipse intendit studio suo et non sciscitur de talibus, sed plebs ipsorum bene stat . . .

Paulus de Trzietez presbyter a tribus annis, altarista . . . in dicta ecclesia . . . dicit, sibi . . . de statu plebis nichil constare neque de plebano e[t] sociis suis (21^a).

Ecclesia sancte Crucis in Maiore (?) civitate.

Jacobus molendinator . . . dictus Ungarus et Pesko pistor, parochiani dicte ecclesie . . . dicunt, plebem ipsorum bene stare et nichil sinistri sciunt in dominis plebano et sociis suis (22^b).

Ecclesia sancti Benedicti.

Peregrinus de Nauslicz presbyter . . . dicit, ut audivit, quod dominus Nicolaus prius plebanus et commendator domus sancti Benedicti ab ecclesia ipsa, quando transtulit se in Brodam Teutonicalem, unum humerale cum perlis et margaritis et alias pallas [alienavit], sed pro certo nescit . . . (23^b).

Frater Mathias de Budiegowicz professus ordinis Cruciferorum sancte Marie de domo Theotonica . . . dicit plebem bene stare (24^a).

Ecclesia sancte Marie ante Letam curiam.

Johannes de Hrersperg Wratislaviensis diocesis, presbyter in quinto anno . . .

dicit, quod ipse deponens morat[ur] in domo quadam in platea, que dicitur Czaltnerii cum sociis infrascriptis: Primo cum domino Frenzlino nunc predicante in ecclesia sancti Nicolai (in foro pullorum),^{a)} domino Johanne plebano in Moyss Wratislaviensis diocesis, capellano ad sanctum Nicolaum, Nicolao de Krakovia capellano cuiusdam fraternitatis¹ in ecclesia sancte Marie predicta, Nicolao de Ratbor Wratislaviensis diocesis capellano Johannis dicti ed Monte et quodam cliente Georgio filio Francisci Nymburgerii, civis Pragensis, qui intendit presbyterari. Que quidem domus est commissa domino Johanni predicatori ecclesie sancti Galli Pragensis et est per dominam Annam relictam Bernhardi pistoris donata pro presbyteris, ut ibidem morantur pro nunc, sed nescit, si sic donata pro mansione presbyterorum (perpetue),^{b)} (domini supradicti)^{c)} qui ibidem bursam componunt et expedient, qui faciunt eisdem provisiones componendo interdum per medium sexagenam, interdum per unam et dicit, quod habeant unam ancillam cokam et unum famulum portulanum et unus ex eisdem Nicolaus de Ratbor presbyter supradictus facit eisdem provisionem. Item dicit, quod ipse deponens a X annis interpolatim audivit lecciones in Theologia et fuit quondam scolaris et servitor domini Milicii pie memorie (25^a).

Nikolaus de Kant dictus de Krakovia . . . interrogatus, si dicti presbyteri teneant aliqua ieunia communia per ecclesiam non instituta respondit, quod non et dicit, quod non legitur ipsis ad mensam, quam tamen habent communem . . . sed ipse deponens aliquociens legit intra se, cum comedere non potuit.

Nicolaus de Ratibor . . . presbyter ab VIII° annis, dicit interrogatus, quod habet VIII° sexagenas a Jeskone de Montibus cive Pragensi ad placitum ipsius, qui in ecclesia sancte Marie in Leta curia legit missas, cum habe[at] devocationem et se in alio loco disponeret, dictus Jesko hoc idem faceret, qui wlt studere in iure canonico et dicit, quod stat cum presbyteris sex in domo, de quibus supra . . . Et dicit, quod ipse sit procurator dictorum presbyterorum et dicit quia pro pensione domus nichil dant, quia hospita huius domus pro Deo ipsos hospitat in eadem. (25^b).

Ecclesia sancti Galli Maioris civitatis.

Johannes de Misa predictor Theotonicorum dicte ecclesie . . . (27^b) . . . dicit, ut audivit, quod domini Nicolaus et Jacobus fratres presbyteri . . . quod ipsi essent infamati de concubitu ante tres annos, quid autem modo sit, ignorat.

¹ Kupecké bratrstvo. (Dle výpovědi Mikulašovy, fol. 25^b).

^{a)} Interpol. ^{b)} Interpol. ^{c)} Interpol.

Anthonius de Luthomiericz . . . dicit, quod habuit Kaczam domesticam quatuor annis ante X annos, que nunc venit ad eundem sepe et quasi singulis septimanis, quam dicit tunc temporis virginem fuisse, sed nescit, si adhuc sit virgo, quia numquam habuit aliquid agere cum eadem carnaliter. Et dicit, quod dominus Przibiko in visitacione, cum dicta mulier debeat secum stare, per duas septimanas petivit eum, ut permitteret ipsam secum stare ad terminum, qui deponens termino adveniente ipsam dimisit et dicit, quod presencia-liter dicta mulier stat in dicta domo sua cum hospite Frana nomine . . (28^a.)

Ecclesia sancti Nicolai in Podskalo.

Velislaus, Guntherus, Thomas, Jesko, Gallus, Nicolaus et Mathias Kwas-nicze et alii multi parochiani ibidem interrogati dicunt, plebem bene stare et commendant plebanum et licet deberet residere circa ecclesiam, tamen favent sibi, quod residet in Wissegrado, sed tamen melius esset, ut dicunt, si resideret circa ecclesiam et hoc optarent et dicunt, quod predecessor plebani moderni resedit circa ecclesiam et iste eciam prima vice resedit, sed nunc non resedit. Et dicunt, quod eciam in medio noctis non negliguntur, quando aliqui indigent sacramentis procurari.

Dominus Zwest plebanus ibidem a XVIII annis interrogatus dicit, quod ipse testis resedit circa ecclesiam suam prius medio anno et predecessores sui, qui habent(!) aliqua beneficia, numquam resederunt. (30^b.)

Ecclesia sancti Johannis in orto Melnicensi.

Dominus Thomas plebanus dicte ecclesie in secundo anno interrogatus dicit per iuramentum, quod quedam mulier publica moratur in domo prepositi Melnicensis patroni dicte ecclesie et quadam vice (ante Carnisprivium)^{a)} in exortacione in ecclesia per vicarium suum Petrum nomine monuit et exortatus est in gener[e] omnes parochianos suos, ut mulieres alias in domibus eorum suspectas non tenerent, alias vellet ipsos hospites domorum excommunicare, et^{b)} tunc quadam vice in quadragesima presenti venit quidam cliens monoculus met secundus ad plebanum cum hospite domus prepositi predicti dicens, se esse ex parte domini Vitkonis et domini Litoldi fratrum de Landstayn destinatum et dixit, quod ipse plebanus familiam dominorum de domibus eorum movere non debeat, que quidem mulier die hodierna ibidem in domo moratur et (dicta mulier) dicit, se esse concubinam domini Vitkonis predicti.

^{a)} Interpol. ^{b)} Interpol.

Wanko, Martinus et Wenceslaus (et Mathias)^{a)} parochiani ibidem . . . dicunt, quod numquam est aliquis neglectus tempore ipsorum et officiatur eis missa singulis dominicis et aliis (fes[tis])^{b)} apostolorum, sed plebanus ipsorum vix tercia vice fecit circa plebem. (34^b.)

Ecclesia sancti Johannis Baptiste in Ugezd.

Crux parochianus dicte ecclesie interrogatus per iuramentum dicit, sibi nichil constare, nam plebes ipsorum bene sta[n]t.

Dominus Stanislaus plebanus dicte ecclesie . . . dicit, quod in plebe sua nesciat aliquos def(f)ectus. Respondit deliberatus.

Bohuslaus presbyter de Krzeczwes habens in censu anno XXVIII sexagenas gros. a dominis monasterii Cartusiensis et ibidem moratur in monasterio et sepe officiat et audit confessiones in dicta ecclesia ratione meriti et propter Deum. (35^a.)

Ecclesia Strahoviensis.

Paulus, Henricus et Vitus de Trzessovicz et Georgius de Tynecz parochiani ecclesie et monasterii Strahoviensis interrogati dicunt per iuramentum, quod plebs ipsorum bene stat . . . (36^a.)

Ecclesia sancte Marie Magdalene in Ugezd.

Dominus Rudko plebanus ecclesie . . . dicit, quod ad cameram prepositi predicti¹ sepissime intrant mulieres diverse et virgines seculares et religiose de die tantum et conseruent [circa] ipsum prepositum et, ut audit, quod commiscentur interdum simul, sed ipse nescit, si sit verum.

Valentinus balneator, parochianus dicte ecclesie . . . dicit, sibi nichil constare.

Dominus Johannes prepositus monasterii monialium sancte Marie Magdalene . . . dicit, quod interdum pauperes homines parochiani dicte ecclesie conqueruntur eidem preposito, quod interdum tardantur per plebanum in confes-sione et aliis pro eo quia est antiquus et infirmos(!) (37^b.)

Ecclesia sancti Benedicti in Bizewnow.

Staniek de Welislawina et Marzik, Hermannus, Jesko, Michael, Marsso

^{a)} Interpol. ^{b)} Škrtnuto. ¹ Sv. Maří Magd. na Újezdě. Probošt Jan.

de Brzewnyow et Benak de Villa Tynecz parochiani dicte ecclesie... dicunt, se nescire, nam plebs ipsorum bene stat per omnia.

Fr. Paulus professus monasterii Brewnoviensis, qui ibidem fuit inventus confessiones audiens... dicit, quod ad presens Fr. Przibislaus iuvat dictum frem. Cunikonem¹ audire confessiones plebis presencialiter ex eo, quia idem Cunico nunc² propter sermones, quos facit ad plebem, personaliter omnes audire non potest. Et dicit, quod idem dominus Cunico habet curam animarum dicte plebis ex commissione abbatis et abbas ex commissione archiepiscopi. (38^a).

Ecclesia in Podol.

Dominus Paulus plebanus dicte ecclesie XXIII annis... dicit, se habere bonam plebem.

Adalbertus piscator, Nicolaus et Leonhardus vinitores, parochiani... dicunt, sibi nichil constare. (38^a.)

Ecclesia in Verona.

Item dicit (Kunešvilkář), quod dominus Friczko altarista ibidem³ sepius visitat tabernas... et suffunditur et sic increpat laicos, cum quibus sedet in ordine... propter quod est a mensa et familiaritate plebani amotus. (39^a.)

Ecclesia in Mendico.

Bartholomeus dictus Rod presbyter a XVI annis, vicarius dicte ecclesie a festo sti Georgii... dicit, se nullam habere concubinam neque scit, quid sit concubina...

Jakobus Hawranek, Ludwikus et Neostup consules... dicunt, plebem ipsorum bene stare. (40^b.)

Ecclesia in Rzebrziko.

Dominus Nicolaus plebanus ibidem a VII annis... dicit, quod habuit prius concubinam nomine Petram, que fuit uxor coloni sui et erat infamatus cum eadem et sic infamatus existens correctus fuit per dominum archidiaconum tunc visitantem, ipsam dimisit.

¹ Farář břevnovský. ² 21. března 1380. ³ V Neumětlicích.

Ecclesia in Tman.

Hoda mulier ibidem reperta interrogata dicit, quod moratur circa plebanum tribus annis cum filia sua... et dicit, [quod] ipsam habuit cum quodam Bartholomeo suo marito legitimo in Bezdyedicz et negat se fore cognitam per plebanum.

Dominus Pasko plebanus ibidem... dicit, quod nobilis Smil de Libomisl habens legitimam uxorem quandam virginem clientalem nomine Marzie defloravit... quam tenet in Tman... et sepius expellitur per plebanum et semper postmodum recidivat.

... plebesani dicte ecclesie dicunt, plebem ipsorum bene stare. (41^a.)

Ecclesia in Wseradicz.

Dominus Jacobus plebanus ibidem... dicit: Plebanus de Neumyetel habuit quandam concubinam Margaretam nomine ante duos annos, sed dicit, quod fuit correctus pro eo et nunc bene stat. (39^b.)

Ecclesia in Mrtnik.

Dominus Johannes plebanus ibidem... dicit, quod monasterium in Ostrov plebis sue, ordinis fratrum heremitarum usurpant(!) sibi tres villas ad dictam plebem suam pertinentes, quarum villarum incolas procurant sacramentis, recipiunt ad sepulturas (et alia iura)^{a)} et propter hoc iura parochialia ipsius ecclesie deperiunt.

Ecclesia in Kostelec. (Benešovsko.)

Manka de Zwyekow mulier ibidem reperta domestica plebani in Kostelec duabus annis... dicit, quod... plebanus nullam habet concubinam. (55^b.)

Ecclesia in Druzecz. (Slansko).

Wanco, Gallus et Thomas consules, dicte ecclesie parochiani... dicunt, quod plebes ipsorum et plebanus stant valde bene. (58^a.)

^{a)} Interpol.

Ecclesia in Msecz. (Rakovnicko.)

Pezoldus presbyter a XX sex annis vicarius ibidem . . . dicit, sibi nichil constare quia plebes ipsorum bene sta[n]t. (62^a.)

Ecclesia in Pozna. (Slansko).

. . . laici consules ibidem . . . dicunt, plebem ipsorum bene stare. (62^a.)

Ecclesia in Budina.

. . . consules dicte civitatis . . . dicunt, quod sepius veniunt homines pauperes de villis parochie dicte ecclesie ad consules et iudicem conquerendo, quod vicarii plebanii non sunt proni ad transiendum cum sacramentis [ad] infirmos, nam nolunt transire ad villas, sed volunt quod ad [d]ucerentur ipsis equi, in quibus equitent, quos pauperes homines habere non possunt, de quo ut plurimum causantur.

Item ibidem dominus Andreas plebanus ibidem interrogatus, utrum invenisset hoc, ut homines pauperes ad [d]ucant equum pro vicariis, quando debet aliquis infirmus in parochia ipsius procurari, respondit, quod hec consuetudo fuit ab antiquo talis tempore predecessorum suorum, quod semper equus mit[t]ebatur et ad [d]ucebatur pro vicariis et ipse sic invenit, sed dicit, quod quando pauperes homines non habent equos, nunc vicarii sui equitant in equis ipsius et interdum transiunt(!) pedestrim. Et dicit, quod numquam fuit aliquis infirmorum neglectus per eosdem. (68^a.)

Větší Pálec.

Item dicit plebanus et deponentes predicti¹, quod petidores pro papa omnes, qui predicationibus eorum non interfuerunt, reputaverunt esse in excommunicatione papali. Petivit declarari, si debeant eos admittere ad divina, et quis posset absolvere. (69^a.)

Ecclesia in Drziewczicz. (Brandýssko).

Wenceslaus de Zap presbyter a XV annis, vicarius ibidem XI annis: . . . dicit, quod plebanus ipsius² numquam habuit aliquam concubinam neque habet. (83^a.)

¹ Plebán Jan a kooperatori Štěpán a Hrško, všichni z kláštera roudnického. ² Kněz Jan.

Ecclesia in Swemislicz.

Jan Pesko et Vitko et Krzten parochiani ibidem interrogati dicunt, quod habent bonum plebanum et plebes ipsorum bene stant. (83^a.)

Ecclesia in Slussicz. (Říčansko).

Item dicit Bartholomeus vicarius subscriptus, quod plebanus ipsorum infamatur de concubitu cum Cuna muliere, que est ibidem in dote pro domestica, quam tamen ipse plebanus dicit esse affinem. Et dicit, quod aliquocies deponens spiculatus est plebanum et ipsam Cunam, volens pervenire ad veritatem et numquam potuit rescire et credit, quod nichil habet agere cum eadem.

Ecclesia in Tchow.

Pesko alias Pecha et Benessius consules, incole dicte ville interrogati dicunt, plebem ipsorum bene stare et plebanum¹ commendant per omnia. (98^a.)

Ecclesia in Cunicz.

Pabyan consul et Hermannus incole dicte ville interrogati dicunt, esse plebanum² hominem laudabilis vite et bone fame. (98^a.)

Ecclesia in Jazlovicz.

Gyra colonus domini Roprechti (sic) et Pesko incole ville ibidem dicunt, plebem ipsorum bene stare et commendant plebanum.³ (99^a.)

Ecclesia in Popowicz.

Item dicunt, quod aliqui parochiani sunt negligentes solvere decimas et dominus plebanus⁴ non curat repetere. Dominus archidiaconus mandavit, ut repetat decimas suas sub pena suspensionis ab ingressu ecclesie. (99^a.)

Ecclesia in Conraticz.

. . . parochiani interrogati dicunt, quod dominus Cunso convestor ipsius

¹ Mořic; byl již na místě 12 let. ² Václav. V místě 15 let. ³ Mikuláš. V místě 20 let. ⁴ Václav.

ecclesie, qui nunc est plebis director, est homo bone fame et laudabilis conversacionis . . .

Zdenka de Chwaleticz ibidem reperta . . . que prius servivit circa dominum Enochum de Oskobrh archidiaconum Gradicensem medio anno, ubi idem minus Cunssu fuit vicarius et ibidem cepit noticiam ipsius et sic venit ad ipsum et moratur cum eodem. (103^a.)

Ecclesia in Modrzan.

Hroznata et Wenceslaus consules, parochiani ibidem interrogati dicunt, prout nunc plebem ipsorum bene stare et melius quam umquam stetit. (103^b.)

Ecclesia in Zlechow. (Rakovnicko).

Marzik et Simon et Velko de Hluboczek et Swasko procurator curie monasterii Cartusiensis . . . dicunt, plebanum esse absentem, propter cuius tamen absenciam dicunt plebem non esse neglectam. (104^a.)

Slivenec.

. . . parochiani et villani dicte ville et ecclesie . . . dicunt, sibi nichil constare, nam habent bonam plebem et plebanum. (104^b.)

Ecclesia Sti Galli in Aula Regia.

Item dicit Thomas, quod feria sexta magna, quando ipse Thomas decesserat altare volens communicare, tunc ipse plebanus recipiens Corpus dominicum ad manum dixit: „Ponas ad deponentem, ponas pecuniam super altare!“ Et cum non habuisset pecuniam, proiecit Corpus Christi iterum super aram et demum ipsum maxime infamavit sic, quod omnes homines scandalizabantur. (105^a.)

Item dicit (= plebanus), quod monuit Thomam testem, de quo supra, in magna feria VI tenens Corpus Christi in manu, quando idem voluit communicare, ut daret sibi unum plastrum lignorum, prout dominus abbas mandaverat sibi. (105^b.)

Ecclesia in Tochlewicz.

. . . consules, parochiani dicte ecclesie . . . dicunt, quod admittuntur plu-

res compates quam tres . . . in aliis multum commendant plebanum. (108^a.)

Ecclesia in Ugezd.

Wenceslaus Siska et Przibiko clientes domini regis, incole ibidem . . . commendabant dominum Alssonem plebanum predictum per omnia. (114^b.)

Ecclesia in Kněžoves.

Ffrencz1 sutor, Hanns et Bertold, villani ibidem, Henslinus iudex ibidem, Heul vitricus ecclesie predicte dicunt, quod symbolum non docentur, quia vicarius et plebanus fuerunt Boemi et ipsi Teutunici. (120^a.)

Ecclesia in Weczlow.

Sezema et Waczlaw villani ibidem dicunt, quod plebanus (ibidem)^a sit laudabilis vite et honeste conversacionis et bonus hospes et dicunt, quod septimana preterita habuit tres presbyteros omni die celebrantes divina. (120^b.)

Ecclesia in Byesna.

Stephanus villanus ibidem . . . dicit, quod raro est in domo plebanus ibidem. Similiter dicit coca ibidem.

Endress consul, Hanz Ffidlar, vilani ibidem nichil dicunt, sed dicunt, quod plebanus ibidem sit in dote semper.

Johannes de Luna campanarius ibidem dicit, quod plebanus raro est in dote. (120^b.)

3.

Nařízení nejmenovaného arcijáhna pražského po vykonané visitaci.

Kolem r. 1381.

Kap. knih. olom. Rkp. 362, fol. 38^a - 41^b.

Primo invenimus, quod plerique plebani tardi sunt et satis tepidi circa divina officia, raro vel [n]umquam per seipso predican, non advertentes, quod

^{a)} Interpol.

beneficium datum est eis propter officium. Unde monemus vos omnes et hortamur studiose, quatenus excuentes omnem negligenciam, torporem(!), divinis officiis diligencius visitatis per vos ipsos, non per mercenarios predicantes et divina officia atque animarum curam exercentes, in sermonibus quoque vestris ad populum moneatis in genere tantummodo, ut si qui sunt usurarii et precipue illi, qui X sexagenas mut[u]ant super una sexagena asserentes mendose, esse censem, cum sit vera usura.

Et si qui sunt alii concubinarii aut in illegitimo matrimonio constituti vel alias quibuscumque criminibus irretiti, ut cito corrigant suum errorem et veniant ad penitenciam.

Item informare debetis plebes vestras, quomodo et qualiter pueros suos tempore necessitatis baptisare debeant, similiter et dominicam oracionem et simbolum [38^a] omni die dominico eis in materna lingua pronunciare curetis secundum textum ewangelii, a quo multi propter suas simplicitates et eciā supersticiones deviarunt.

Item cum post Deum [ad] matrem Jhesu Christi precipuum reffugium [sic] habeamus utpote peccatorum reconciliatricem et omnium afflitorum piissimam adiutricem, hortamur vos, ut singulis diebus circa crepusculum ter pulsus faciatis ad „Ave Maria“, prout in multis locis observat laudabilis consuetudo, et docete plebem vestram, ut ad huiusmodi signum flexis genibus orent Deum et genitricem eius pro salute principis et aliorum fidelium ac pro bono statu et pro pace regni; vos quoque plebanos in civitatibus et opidis, ubi^a sunt scole clericorum et alios omnes, qui habere possunt copiam cantacionum, obsecramus in Domino, ut singulis diebus in quadragesima ante crepusculum dato signo campane „Salve regina“ tantum cum collecta consweta solemniter et devote cantetis ad honorem Dei et gloriose virginis, matris eius Marie, scilicet ducendo populum, ut cum intrent ecclesiam et preces fideliter fundant pro domino imperatore cum domino papa et felicibus successoribus eorumdem ac pro bono statu et pace regni nostri et salutem(!) omnium fidelium vivorum atque defunctorum.

Item invenimus, quod quidam simplices presbiteri, dum in altari sacrosanctam Eukaristiam conficiunt, in prolacione Christi conficitur, ore suo faciunt cruces et sufflant in calicem, cum tamen ad illa confienda sufficiat prolacio verborum illorum cum aliis signis debitIs et conswetis. Alii in missis et horis dicendis ex quadam superstitione discrepant a metropolitana^b ecclesia, cuius rubricam sequi et servare tenentur. Alii alienos parochianos admittunt in suis ecclesiis ad divina et interdum eciā ministrant talibus sacramenta contra

a) Rkp. ut. b) Orig.: metropoliticatio.

sacrorum canonum instituta. Hortamur itaque vos, ut in missis officiandis et in horis dicendis sequamini ecclesiam matrem Pragensem et vicarios vestros ac alios, ut huiusmodi indecentes et inquietos gestus circa confectionem sacramentorum evitent. Informetis alienos parochianos, sine suorum plebanorum [38^b] speciali licencia nullatenus[eos] admittentes.

Item invenimus, quod multi ex vobis statuta provincialia non habent et illi, qui habent, in eis legere ac studere non curant, et quia in eisdem statutis multa utilia statuuntur ad horum^a observacionem vos teneri non esse dubium, qui institutionibus seu confirmationibus vestris specialiter iuratis statuta, in quantum vos concernunt, observare, advertentes igitur, quod iuramentum vestrum in hac parte, nisi statuta habeatis et in eis frequencius studeatis, servare non potestis, ymo multi, si bene advertunt, periurum incurserunt, propter quod de iure beneficiis deberent privari. Igitur mandamus vobis omnibus et singulis, quibus cura animarum est commissa, sub pena unius sexagene solvenda irremissibiliter pro fabrica ecclesie Pragensis, quatenus a publicacione presentium infra trium mensium spaciū, quem terminum vobis pro peremptorio preff[i]ngimus, habeatis statuta provincialia vobis et ecclesiis vestris propria et in eis deinceps, obmissis aliis pessimis occupationibus, legatis et studeatis, quanto frequencius poteritis, prout penam suprapredictam cupitis evitare.

Item invenimus, quod nonnulli vestrum sigillis propriis carentes ad litteras domini officialis Pragensis aut nostras seu aliorum delegatorum sigilla apponunt aliena, mandatori omnino incognita. Alii eciā sigilla sua apponunt litteris executoriis propter festinationem nuncii antequam mandatum sunt exsecuti, postmodum non invenientes ipsum, qui citandus fuerat vel monendum, decipiunt mandatorem. Alii eciā diem, qua mandatum executi sunt, non subscibunt. Alii vero propter confraternitatem, ymo verius inquam, conspiracionem sepius citandum vel monendum se non posse invenire [sic] mencuntur, non modicum in hoc conscientias suas ledentes. Cum ergo in constitutionibus vestris omnes iuramentis obedientiam et reverenciam vestris superioribus [promisistis], fallendo aut si mandatorem periurii notam procul dubio incurritis, mandamus vobis omnibus et vestrum cuilibet sub pena unius fertonis, ut vestrum quilibet, qui curam habet animarum, habeat sigillum suum proprium infra [39^a] unius mensis spaciū.

Item, quod numquam aliud ad litteram executoriam apponat, nisi postquam mandatum fuerit exsecutus cum effectu et tunc scribat diem, qua mandatum est exsecutus, neque fingat, se eum invenire non posse, cuius copiam commode potest habere.

a) Orig.: chorum.

Item invenimus, quod quidam questores ele[e]mosinarum venientes ad simplices presbiteros cum litteris et ignotis sigillis decipiunt p[1]urimos et indulgencias, quarum non est numerus, largiuntur. Alii eciam mencientes, se nostros esse nuncios, proponunt mendacia et ali dona et pecunias ab aliquibus plebanis nostro sub nomine extorquent. Hortamur itaque vos, ut secundum formam statuti provincialis nullum penitus cum litteris quibuscumque ad colligendam ele[e]mosinam in ecclesiis et parochiis vestris admittatis, nisi habuerint patentes domini nostri archiepiscopi Pragensis litteras omni prorsus suspicione carentes aut in spiritualibus vicariorum et tunc ampliorem indulgenciam proponere non admittant, quam in ipsis litteris est expressa. Simili modo nullum pro nuncio nostro suscipiant, nisi nostras ostenderit litteras evidentes, quibus possit fiducia adhiberi aut idem nuncios alias esset itaque cognitus, utpote decani vestri, qui litteris non indigent. Si quis autem cum falsis ad vos venerit litteris, huiusmodi falsarium deprehensum protinus ad decanum transmittite nobis Pragam nostris simplicibus dirigendum.

Item invenimus, quod quidam simplices sacerdotes in dedicacionibus aut festivitatibus suarum ecclesiarum et in novis missis celebrant divina in altari viatico in ecclesiis aut cimiteriis sine licencia domini archiepiscopi aut suorum vicariorum speciali. Inhibemus igitur, ne de cetero talia at[t]emptare presuma[n]t sub pena in statuto contenta, et si qui iam acceptarunt, veniant ad presenciam [nostram] alioquin contra eos, quantum de iure fuerit, procedemus, quia ut statutum dicit, tales taliter celebrantes sunt ipso facto suspensi ab officio per unum mensem, et si interim, id est, durante [39^b] tali suspensione celebrant, sint irregulares, a qua nonnisi per Sedem apostolicam poterunt liberari.

Item invenimus, quod aliqui plebani et eciam eorum vicarii pro sacris exhibendis faciunt pactum et committunt symoniam. Alii eciam, ut eo amplius percipient, plures faciunt compates ad baptisandum puerum evocari. Alii quoq[ue] pro sepultura peccuniam (sic) intrepide exigunt, quasdam consuetudines vel verius corruptelas „ad excusandas excusationes in peccatis“¹ pretendent. Alii quoq[ue] in tabernis et aliis locis dishonestis commorari et hospitari non verentur. Alii eciam venacionibus intenti et ludo taxillorum officium divinum negligunt, ymmo missas nesciunt legere, nisi titubando. Alii concubinas manifeste tenent in suis domibus et eciam extra domos, nonnulli eciam in memoriam peccaminum suorum nepotes suos utpote pueros suorum filiorum aut filiarum sub pretextu eiusdem inique pietatis tenent secum et fovent in scandalum plurimorum. Hec et alia hiis similia, per que divina offenditur Maiestas

¹ Ž. 140, 4.

et proximi scandalisantur, fieri de cetero districcius prohibemus. Que, ut vos non lateant, in aliis pluribus locis eiusdem libri invenietis, ad quorum evitacionem per ipsum statutum arcemini, ad cuius observationem vos per iuramentum vestrum in vestris constitutionibus (vos) obligastis.

Item monemus universos et singulos plebanos et vicarios, qui in domibus suis vel extra domos concubinas tenent, quorum nomina et facta nos non latent, sed ex causa publicare obmittimus, ut^a statim post publicationem presencium ipsas ac pueros ipsarum amoveant et a cura sua omnino dimittant cum effectu. Et quia, prout statutum provinciale dicit, tales ipso iure sunt ab officio suspensi, quia durante suspensione, si ymmo quia (!) celebraverunt, sunt irregulares et ab huiusmodi irregularitate absolvii non possunt, nisi per Sedem apostolicam [40^a]. Quapropter omnes tales concubinarios, quisbuscumque vocentur nominibus seu eciam eos, qui concubinas habuerunt et eas dimiserunt vel si mortue sunt ipse concubine, quia (ut creditur) dispensacione[m] non possunt (habere), tenore^b presencium, ad nostram presenciam citamus, ut infra hinc et dominicali „Oculi“ proxime venture (sic) affutaram (sic) simul vel signatim (!), prout eis visum fuerit, expedire coram nobis Prage in domo habitacionis nostre in Hradczano cum dispensacionibus, si quas habent, et alias eciam absque dispensacionibus peremptorie compareant, consilium salubre et salutare super commissis penitenciam recepturi, alioquin, ut prefertur, nomina eorum et facta non ignoremus ad puniendum tales tamquam convictos et notorios concubinarios procedemus, eorum contumacia non obstante, quia, ut dicunt sacri canones, dignum est, ut quos Dei timor^c a malo non removet,^d ecclesiastica saltem cohoreat disciplina.

Item invenimus, quod quidam plebani sacros liquores tempore pascali a decano suo non recipiunt, sed magis unus ab alio illos recipit, alii eciam cum antiquis liquoribus contra prohibicionem canonum sanctificant novum fontem. Monemus igitur tales, quicumque sint illi, ut pro commissis huiusmodi ad penitenciam veniant et de cetero talia non presumant, alioquin ipsos, si infra predictum tempus ad nos non veniunt, publicabimus et graviori penitencie subiciemus.

Item invenimus, quod aliqui plebani res ecclesiarum suarum, videlicet libros, calices, ornatus et campanas alienarunt et eciam obligarunt. Alii ordinatam vitam suam, hospitalitatem debitam obmittunt, curie eorum et domus sunt deserte et ruinam minantur. Monemus eos igitur, ut res alienas non obligatas recuperent, ecclesias suas conservent indempnes, hospitalitatem eciam per seipso competentem teneant et edificia studeant [40^b] reformare alioquin contra tales tanquam dillapidatores [sic] procedemus.

^a Orig.: et. ^b Orig.: teneri. ^c Orig.: timos. ^d Rkp.: renovat.

Item invenimus, quod quidam plebani et eciam eorum vicarii sine proclamacione suos plebesianos copularunt, credentes hoc sufficere, quod recipiunt promissum a copulandis vel eorum amicis, quod nullum inter ipsos est impedimentum. Tales nimur seipso decipiunt et veniunt contra statutum provinciale, quod observare iuraverunt. Monemus itaque eos, ut ammodo nullum copullent (sic), ne [c]opulare permittant sine proclamatione, et si contra venerunt, veniant ad auctoritatem domini nostri archiepiscopi tam pro transgressione statuti, quam [pro] violacione iuramenti penitenciam recepturi.

Item invenimus, quod plerique plebani moriuntur, quibus debite exequie non peraguntur, quorum res male distrahuntur. Committimus vobis, domino decano, et damus firmissime in mandatis, ut quocienscumque aliquem plebanum vestri decanatus infirmari contigerit, assumtis vobis duobus vel tribus sociis, primo res per ipsum relinquendas, deinde, si qua sunt debita, cui vel ex qua causa teneatur, fideliter conscribatis et fidelibus personis pro successore conservandas diligentissime commendetis. Hortamur eciam vos, dominum decanum et omnes alias plebanos atque vicarios et obsecramus in Domino, quatenus statim postquam ad vestram noticiam mors alicuius plebani pervenerit, una cum decano ad locum venientes, corpus mortui, peractis vigiliis et missis defunctorum, honeste et decenter tradere curetis ecclesiastice sepulture. Protestamur tamen, quod totum offertorium, quod in die deposicionis huiusmodi obvenerit, ad nos ratione archidiaconatus nostri et antiqua consuetudine pertinet. Similiter et offertorium, quod provenit in loco, ubi primarius lapis ponitur, ad nos pertinet, nisi per nos fuerit decano donatum specialiter (et consuetum).^{a)}

Item invenimus, quod multi, proch dolor, laborant Sodomitico vicio et illud confiteriverecundantur. Alii mutuant [41^a] decem sexagenas prouna sexagena, nominantes esse censem solitum, cum verius sit usura. Alii stant in malo matrimonio coniuncti, utpote, qui prius cum aliis contrixerint vel in linea consanguinitatis, affinitatis et compaternitatis. Alii et multi, heu, dimisis propriis uxoris, alienas subinducunt. Alii divinacionibus et sortilegiis insistunt et credunt illa habere vigorem, facientes cum sacramentis ecclesiasticis, que de ecclesiis furantur vel sepius a clericis emunt, dyabolicas incantaciones. Alii autem variis criminibus irretiti confiteri negligunt et alii propter simplicem [animum] credunt, se in hiis non peccare. Igitur vos et quemlibet vestrum monemus et hortamur, ut quanto expedire frequencius videritis exinde (!) [de] pretactis peccatis in sermonibus vestris ad populum, caute tamen et discrete valde, mencionem faciatis et magnitudinem horum exponentes eisdem tales

^{a)} Připsáno touž rukou.

in confessionibus, in sermonibus, prout melius poteritis, ad penitenciam provocetis et devios ad veritatis viam omni, qua potestis diligencia, reducatis, quia si taceretis, anime ipsorum de vestris manibus in discreto iudicio requiruntur. Si qui autem ex premissis essent notorii et ad vestram hortacionem penitere ac desistere non curarent, huiusmodi personas cum omnibus circumstantiis earum domino nostro archiepiscopo aut suis vicariis vel nos in scriptis dare curetis, ut contra eos, ne alios malo suo exemplo possint cor[r]umpere, in quantum de iure fuerit, procedatur.

Nespolchlivá kopie XV. století.

4.

Dictamina tlumočící názory panovníkovy o záležitostech beneficiátních.

Kolem r. 1350.

Formulář osecký.

Preces primarie.

Cum in nostre sublimacionis exordio quelibet ecclesia in Romano imperio constituta sub provisione unius persone primicias precum nostrarum ex antiqua et approbata consuetudine advertere teneatur, primarias tibi offerimus preces nostras, devocationem tuam attencius exorantes ac R. T. N. A. M. quatenus T. latori presencium nobis sufficientis sciencie commendatum de beneficio ecclesiastico ad tuam collacionem spectante, si quod vacat ad presens vel quam primum ad id obtulerit se facultas, cures liberaliter providere ob nostram et sacri imperii reverenciam specialem, ita quod te et tuam ecclesiam speciali prosequemur gracia et favore condignisque teneamur honoribus ampliare. [43^a]

Item preces secundarie.

Licet alias pro tali vobis direxerimus preces primarias,^{a)} ut ipsum secundum antiquam et approbatam sacri imperii consuetudinem de ecclesiastico beneficio ad vestram collacionem spectante studeretis liberaliter providere, vos literis huiusmodi parvipensis, non attendentes, quod eadem regie preces in se ius continent, easdem advertere neglexistis. Hinc est, quod vestram devocationem ex-

^{a)} Orig. primum.

hortandam affectuosissime duximus et monendam R. V. N. A. M., quatenus facientes de necessitate virtutem, eidem de dicto beneficio, si vacat, ad presens vel quam primum etc. liberaliter providere curetis, ius nostrum in hac parte taliter servatur, quod iura vestra et monasterii vestri vice versa teneamur servare et eciam ampliare, nec oporteat nos super hoc contra vos famulum querere compellentem. [43^a]

Preces tercie.

Cum primo primarias et secundo secundarias pro tali vobis fiducialiter obtulerimus preces nostras, ut eundem T. in vestra ecclesia iuxta approbatam et antiquam sacri imperii consuetudinem reciperetis, ut decuit, in canonicum et confratrem, mirari compellimur vehementer, qua fronte tam frivolas causas et ratione carentes producere potuistis in medium, quibus huiusmodi preces nostras, que iuris et consuetudinis tramite fulciuntur, prout antiquitas statuit et modernitas approbavit. Adhuc a prompte exaudicionis promptuario adeo impudenter et pertinaciter seclusistis in nostrum et imperii Romani non leve dispendium et iacturam, quibusdam statutis non tam iustis quam voluntariis insistentes. Cum igitur omnes constituciones et leges legum conditori subiaceant et reprehensibile videatur a subditis iura presidencium quibuslibet cumque(!) caliditibus enervari, providenciam vestram nunc tertio omni, quo possumus, studio et affectu duximus descendam, quatenus iuxta divine preceptionis edictum, quo „Deo, que Dei, et Cesari, que Cesaris sunt“¹ reddere quisque debet, dictum saltem hac vice in vestrum concanonicum et fratrem liberaliter admittatis, ut pro me vos et vestram ecclesiam condignis debeamus perpetue prevenire favoribus et fecundis honoribus ampliare. Si n[on], quod absit, secus evenire continget et in spiritum contradictionis assumeremini iuxta proprie libitum voluntatis, non inconveniens arbitrari poteris, si tuicionem sceptrigere dextere vobis in vestris oportunitatibus vice reciproca subtrahamus. [23^b]

Preces tercie.

a)

Porrectis vobis duplicatis nostre Serenitatis literis pro T., nec primarias, nec secundarias nostras preces iure consuetudinis nullatenus repellendas hactenus admittere distulitis, quod licet in nostrum et sacri imperii redundant iniuriam et contemptum, non tamen id tam acerbe, quantum vestra meretur tarditas pro-

¹ Luc. XX, 25.

sequi, immo, quantum possumus, vobis parcere cupientes propter hoc maxime, quod, ut credimus, nec propriis, nec privatis polletis consiliis, hiis ultimis nostris precibus vos regamus, quatenus corrigentes errorem vestrum circa primarias et secundarias nostras preces commissum, saltem adhuc predicto clero de ecclesiastico beneficio ad collacionem vestram spectante taliter providere et ad providendum eidem vos per patentes vestras literas obligare curetis, quod sicut odium et indignacionem sibi comparat vestra remissio et negligencia sicut devota devocio ac necessaria precum nostrarum exaudicio favoris et gracie beneficenciam mereatur.

Preces tercie.

b)

Porrectis tibi multiplicibus et multiplicatis nostre Serenitatis literis pro tali, tu easdem preces surdis auribus preteris et ipsas admittere negligis et contempnis tamquam ignarus, quid nobis et sacro imperio in cunctis ecclesiis et prelatis iuris competit de primis precibus necessarie admittendis. Adhuc itaque iuri nostro fideliter inherentes mandamus, ut sicud te et tuum monasterium per necessariam nostre Maiestatis subvencionem et tuicionem diligis promoveri, sicud preces nostras non differas exaudire.

c)

Cum nobis ad memoriam reducitur et in nostra presencia ventilatum vestre proterve obstinateque elacionis materia, admiracio simul et indignacio se in mentis nostre secretario commiscentes, regiam clemenciam in ulciscentem iracundiam non immerito provocarent pro eo, quod Celsitudinis regie immemores, iura regia subripitis, dum debita regalia exsolve re denegatis. Certe privatorum ius auferre denegans vel non exsequens predoni non absone perhibetur parilis, quanto amplius petulatus(!) crimine censerri potest nobilitas principis ius defraudans? Ecce, iteratis precibus et mandatis vobis direximus scripta nostra, ut T. in vestre religionis assumeretis consorcium et confratrem ob precum nostrarum primicias, nostram sacrique imperii reverenciam ius ad nos delatum a divis imperatoribus et regibus servatur sicud a ceteris Romani imperii fidelibus prelatis et personis ecclesiasticis observatur. Vos more surde aspidis preces nostras admittere non curastis in elisionem et contemptum imperialis culminis et nostre regie dignitatis. Quapropter sine iuris incandescentis commotionis strepitu in vos possemus exardescere, vique per vim repulsa cum inchoate tutele moderamine ius, quod ad nos antiqua et approbata consuetudo detulit,

illibatum penitus conservare, verum ut simplicitati vestre parcere videamur, tercio vobis scribimus, vobisque scriptis mandamus et precipimus, quatenus relegato eminus excusacionis velamine, T. dictum vestro collegio aggregetis, caritatively et benigne ipsum, prout regule vestre vita unaminis exigit, pertractantes. Volumus vos, N., recolere et ad memoriam revocare exploratorum iuris regulam comminatorem, quod frusta debitum petit, quidquid ex debito volunt, non impedit.

Preces quarte.

Si diligenter attenderes et in trutina(!) tue consideracionis revolveres, quam dispendiosa pericula tibi tuoque monasterio potuerint provenire ex eo, quod preces nostras primarias et secundarias et tercias, quas tibi pro tali porrexiimus iuxta nostram et Romani imperii consuetudinem a divis imperatoribus et regibus, nostris predecessoribus ad tempora nostra productas hactenus tam verecunde a prompte exauditionis promptuario seclusisti, easdem sine difficultate qualibet non exspectatis secundariis et terciis precibus admisisses, sed tuam in bono duriciam evincamus et recognitionem iuris imperii te semitam perducamus, tibi cum reiteracione precum nostrarum auctoritate regia firmiter iniungimus et mandamus, quatenus saltem adhuc predicto N., si quod beneficium vacat, ad presens conferas vel de conferendo, cum se facultas optulerit(!), te sibi tuis patentibus literis non differas obligare, alioquin formidare poteris non immerito, quod pro iuris nostri et imperii conservacione, pro quo et iam servando corporale prestissimum sacramentum, de fructibus ad mensam tuam spectantibus in alicuius beneficii ad tuam collacionem spectantis equivalenciam faciemus et volumus dicto clero provideri.

5.

Arnošt z Pardubic dává kanovníkům Buškovi Leonardovu a Mikulášovi řeč. „Holubec“ právo stíhati všechny zpronevěřitele peněz na stavbu pražské katedrály.

Před r. 1359.¹ Praha.

Formularj osecký, III/48^b — 49^a.

Arnestus, Dei et apostolice Sedis gracia sancte Pragensis ecclesie archiepis-

¹ Podlaha, Series, str. 37, klade úmrť Holubcovu kol. r. 1359.

copus. Honorabili viro, domino Bohu[skoni] Leonard canonico nostre Pragensis ecclesie et discreto viro Nycolao dicto Holubecz nostro vicario, rectoribus nove fabricae ecclesie nostre Pragensis salutem in Domino et debitam diligenciam in commissis. Quia nonnulli negligencias et fraudes circa pecunias, quæ a christi-fidelibus pro nova fabrica ecclesie nostre Pragensis dantur et commiserunt et committunt et verisimile est, quod committerent in futurum, ubi eorum mali-ciis locus daretur. Nos igitur premissa precidere cupientes, vobis presentibus committimus, quatenus vos ambo aut unus vestrum contra tales cuiuscumque preeminencie, condicionis aut status fuerint, ipsis ad vestri evocatis presenciam, si eos culpabiles reperietis, per censuram ecclesiasticam suspensis, videlicet ex-communicacionis et interdicti sentencias procedere possitis, ipsis eciam, si humili-ter pecierint et causa suberit, iuxta formam ecclesie absolucionis beneficium inpercipientes, nos enim ratum et gratum habebimus, quidquid per vos seu alterum ex vobis rite actum fuerit in premissis. Datum et actum Prague.

6.

Arcibiskup Arnošt z Pardubic odměňuje kanovníky Buška Leonardova a Holubce za poctivé služby při budování kostela sv. Vítá.

Září 7. před r. 1359. Praha.

Tamže, II, fol. 49^a.

Nos Arnestus, Dei et apostolice Sedis gracia sancte Pragensis ecclesie archiepiscopus. Universis, ad quos presentes pervenerint, volumus esse notum, quod quia honorabilis vir, dominus Bus Leonardi, canonicus nostre Pragensis ecclesie et discretus vir Nycolaus Holub noster vicarius, rectores operis nove fabricae memorare nostre Pragensis ecclesie in cura huiusmodi eis per nos commissa se bene, fideliter, legaliter et sollicite gesserunt et habuerunt et noi du-bitamus, quod habebunt in futurum. Nos pro eo ipsis pro eorum laboribus premiare volentes, cum „operarius dignus sit mercede“¹ atque, ut ipsi eo liben-cius cure eis credite intendant, ipsis annuatim de pecuniis nove fabricae nostre prefate ecclesie viginti sexagenas grossorum Pragensium equaliter inter eos di-videndas, videlicet in festo sancti Georgii X et in festo beati Galli X dedimus et presentibus damus tamdiu, donec curam fabricae habuerint memorare amplior-rem nichilominus graciam ultra XX sexagenas predictas eis facere non dene-

¹ Lue. X., 17.

gantes, dantes eis in testimonium presentes literas sigillorum nostrorum appen-
sione munitas. Datum et actum Prague, octava mensis Septembris.

7.

*Kapitula boleslavská prohlašuje, že listina podaná Kurii stran boleslavské kus-
todie byla vyhotovena bez jejího vědomí a svolení.*

Před r. 1364.

Knih. kap. olom. Codex, 582, fol. 129^a.

[Forma, quando littere sigillantur sine scitu capituli.]

In nomine Domini. Amen. In mei notarii etc. honorarii et honesti viri Blei-
cus, decanus, P. scolasticus, Jo. Pauli, J[ohanne]s dictus Jacobus, N. dictus
Holubecz et ceteri canonici ecclesie Boleslaviensis personaliter constituti, ca-
pitulariter more solito congregati, intellexerunt et veridice percepérunt, quod
quedam littere sigillo capituli Boleslaviensis sint et essent sigillate contra sci-
enciam, consensum, voluntatem ipsorum, ipsisque penitus ignorantibus proce-
serunt et emanaverunt ad Curiam Romanam et specialiter super custodia pre-
dictae Boleslaviensis ecclesie, quod esset et fuisse dignitas et prelatura in dicta
ecclesia Boleslaviensi, cum sit simplex ministerium, prout eciam per reveren-
dum in Christo Patrem et dominum, dominum Arrestum seu archiepiscopum
Pragensem extitit per statuta ipsius domini archiepiscopi declaratum, sicut ab
antiquo nudum ministerium et simplex fuit, quam declaracionem predicti do-
mini non intendunt in aliquo impedire nec ei verbo vel facto umquam contra-
riare, sed ipsam pocius volunt inviolabiliter observare, protestantes sane et
eciam legitime et expresse, quod si aliqua littere super dicta custodia ipsis in-
sciis sub sigillo ipsorum capituli emanassent vel emanaverint contra voluntatem
ipsorum, ut dicitur, quod ipsis litteris nulla fides sit adhibenda, nec aliquius
sint roboris et momenti, sed tamquam false, subrepticie sunt procurate
et obtente, de quibus omnibus et singulis predicti domini petiverunt per me no-
tarium infrascriptum eis fieri publicum instrumentum, quod et feci. Acta sunt
hec etc.

8.

Probošt Petr z Rožmberka těší svou sestru Annu v Římě prodlévající 1378-84.¹

Knih. klašt. vyšnobrod. Rkp. 49, fol. 34^a - 35^a.

[Item epistola domini Petri de Rosenberg ad dominam Ankam in curia Romana, in hospitali
Deo famulantem.]

Quia beato Job attestante „milicia est vita hominis super terram,² idcirco
ad pugnam contra validos adversarios cottidie necesse est preparari. In qua
pugna secundum beatum Gregorium tantum de prudencia, quantum de forti-
tudine indigemus. Et quia astucie dyaboli humani generis plerique resistere
et precavere nescientes a bono incepto ceciderunt, necessarium est igitur, ut
callidis eius insidiis per divinam sapientiam, quam maxime humilitate et ora-
cionibus valemus promereri, obviemus, maxime cum hiis temporibus plus per
astuciam, quam per manifestum bellum hostis antiquus conetur pie viventes
superare. In primitiva enim ecclesia robore suo et ap[er]to bello christifideles
subiugare sibi nitebatur, perfidos principes et tyrannos contra ipsos excitando.
Nunc vero, quia per Dei graciam eum in aperto christiani superaverint, ter-
rores et tormenta, ut patet in martyribus, parvipendendo, idcirco ut serpens
astutus mordere cupiens, ubi minime previdetur, omnem suam exhibet machi-
nacionem, mala sub specie boni piis mentibus suggesto. Si enim per mani-
festam maliciam bonos aggredi attemptaret, scit eos auxilio Dei in talibus non
posse superare, quia a laqueo evidenti se student viriliter custodire. Unde,
cum per malum pretendit coram oculis simplicium apparentem et non existen-
tem bonitatem, videlicet ipsis suggestingo, ut per nimiam sui corporis castiga-
tionem repente deficiant, quod nec sibi, nec aliis diu prodesse possint per
exemplum, et precipue ubi per defectum persone unius scit multorum esse
detrimentum. Quia sepe per unam personam in spiritualibus et temporalibus
plurimi possint consolari, unde caritatem vestram in Domino hortamur stu-
diose, quatenus personam vestram sic prudenter regere velitis et gubernare,
ut adversarius vester, qui cuncta bona anhelat dissipare, de victoria in vobis
non possit gloriari. Hec idcirco scribimus timentes, ne per magnos labores et
abstinencias deficiatis, quia per defectum persone vestre multe misere persone
et indigentes^{a)} presentes et futuri magnum defectum paterentur, de quo utique
malignus spiritus gloriaretur, quod sic subtiliter multa bona intercepisset, ma-

¹ Srov. Neumann, Studie o době předhusitské, Hlídka, 1926, str. 65. ² VII, 1.

^{a)} Za tím škrtnuto: putes.

xime quia hospitale per nos inceptum et ibidem cura pauperum, persona vestra deficiente, proch dolor! deperiret. Beatus enim Paulus dicit, quod exercicium corporis ad medicum valet, pietas autem ad omnia, quia „*diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.*“¹ Sive enim comedamus et bibamus vel requiescamus, si veram habeamus caritatem, omnia nobis proficiunt ad salutem, cum refectionem nostram pura facimus intencione, videlicet non propter voluptatem, sed ut sub honore Dei diucius possimus laborare et proximis nostris validius et diucius possimus subvenire.

Intelleximus eciam, quia temptationes et turbaciones diversas ab aliquibus pravis hominibus sustinetis, de quo in corde consolacionem habeatis singularem, Domino Deo specialiter regraciando, quod sic ipse ob hoc de celis descendit, ut vituperia et mortem crudelissimam pro nobis peccatoribus susti[n]ere, quod eciam vobis donare dignetur propter se aliqualem passionem tollerare. Nullum enim secundum totam Scripturam cercius signum divini amoris ad nos reperitur, quam illud, quod Deus permittit in hoc mundo super suos diversas afflictiones, sicud enim a principio christianitatis usque in hodiernum diem in amicis suis karissimis manifeste demonstravit. Beatissima enim genitrix ipsius et sanctus Johannes Baptista, qui numquam peccaverunt, amarissimas in hoc seculo sustinuerunt tribulaciones et afflictiones. Idem beati apostoli, martyres et omnes sancti, quamdiu in hac vita fuerunt, sustinuerunt. Per omnes enim sanctos doctores virtus pacientie est, scilicet quando adversa ab hominibus humiliter et caritative sustinentur, plus commendatur, quam abstinentie et labores, qui per se ipsum corpori proprio inferuntur, quia per nullam rem seu actum virtuosum sic Deo possumus uniri et coniungi, prout per dilectionem inimicorum. Ipse enim de celis nostram miseriam intrare dignatus est pro inimicis, beato Paulo attestante.² De qua caritate numquam sibi maiorem vicissitudinem possumus exhibere, nisi cum mala perversorum hominum pacienter toleramus, ipsos adversarios diligendo. Beatus Gregorius eciam dicit, quia adversa hominum pacienter sufferre et puro corde diligere inimicum martirio comparatur. Et tales cum sanctis martyribus in eterna vita parem merentur retribucionem.

Intelleximus eciam, quod multe turbaciones a quibusdam perversis hominibus inferuntur, in quibus summopere est vigilandum, ne mens ad inpacientiam pertrahatur. Virtus enim pacientie multo plus quam abstinentie a sanctis doctoribus commendatur. Ait enim beatus Gregorius, quia adversarius noster tunc perfecte vincitur, cum in malorum hominum adversitate et persecuzione virtus pacientie custoditur et cum inter temptamenta maligni spiritus moriun-

¹ Rom. VIII, 28. ² Rom. V, 12.

tur et inter flagella Dei, videlicet infirmitatem, egestatem et consimilia a murmuratione preservatur etc.

9.

Erhard z Doupova na Okounově, prosí jako patron kostela libědického arcibiskupa pražského, by Machek, plebán v Libědicích, mohl být po tři léta mimo farnost, protože tam nemá výživy.

Březen, 4., 1387, [Okounov.]

Měst. knih. Vratisl. Rkp. 379, fol. 119^a.

Eximie et bene vigore dignitatis! Reverendissimo in Christo Patri et domino, domino archiepiscopo ecclesie Pragensis et apostolice sedis legato. Erhardus de Dupow, residens in Okunow, quidquid valet vel demum valebit efficere humili sinceritate, constanti obedientia et cunctimoda servitute. Cum devotus Dei servus, dominus Machco, plebanus ecclesie in Libedicz, vestre diocesis, cuius ecclesie ius patronatus ad me dinoscitur pertinere, ob (sic) omnino rebus, fortunis carentem hospitalitatis adepctionem per antecessorem suum relictorum debitorum nimiam quantitatem et per ignis exusturam in tandem congregatis bonis in dote multum dampnifere sibi factam, grandia, infestatoria et gravatoria incom[m]oda sustineat, unde et ex quibus non tantum wlt, ymmo cogitur ecclesiam suam exponere ad tres annos, ut sic pauperiem sustinendo, debitorum pressuram extenuare,^{a)} fertilibus com[m]odis restaurari, necnon plebi tandem ubere preesse valeat huiusmodi pastorie presencia, ut requirit. Ob hoc et ex eo deprecor intente Dei nomine postulando, quatenus antedicto domino Machconi ecclesie absenciam ad triennium pie, misericorditer et propter Deum precipue conferatis. Idipsum, si umquam prodesse poterint, mea exigua servicie remerebor, ymmo verissime vestre eminenti dignitati siccine non scriberem, nisi singula certitudinaliter ita forent. Datum sub mei sigilli evidencia, IIII° die mensis Marcii, de anno Domini M^oCCC^oLXXXVII^o.

^{a)} Před tím škrtnuto: extenuando.

Mikuláš Ceiselmeister, arcijáhen horšovský, žádá za potrestání domažlického krčmáře, jenž působí v městě pohoršení.

Kolem r. 1408.

Arch. kap. pr. Codex XCII, II. přídešť.

Oracionum frequenciam omni cum subiugio fideliter premissis. Cum vive vocis oraculo domini et magistri Nicolai Czeslmeister, decretorum doctoris necnon archidiaconi Horssoviensis in ecclesia Pragensi huiusmodi in mandatis quosque scandalosos homines in archidiaconatu ipsis constitutos ad presenciam mei citare et pro excessibus eorum notoriis eosdem corrigere et punire. Tamen quidam Venceslaus mandatum meum contempnens ludum ta[xil]lorum isto sacratissimo tempore in sua taberna admisit, lusores ad se convocans in contemptum sancte Matris ecclesie, eciam non advertens prohibicionem dominorum scabinorum Tustensium, qui ludum in civitate prohibuerunt isto sacratissimo tempore; qui quidem Venceslaus per me monitus sepius, ut ludum tesserum in sua taberna non permitteret, meas moniciones minime advertit, sed de civitate Tustensi ad ludendum nonnullos ad se invitavit, cui in talibus nolens supersedere nec ei tales actus illicitos admittens perpetrare, eum ad presenciam vestram ad feriam quartam proximam post dominicam „Iudica me“ citavi, ut coram Paternitate vestra compareat, sibi predictum terminum assignando. Quorum vestram honorabilitatem petito(!) rogatibus cum immensis, quatenus eundem Venceslaum, si paruerit, coram vobis correccione digna corrigatis pro modo culpe, ne de cetero in contemptum ecclesie talia audeat perpetrare. Si vero non paruerit, ex tunc peto, ut contumaciam feratis contra eum in scriptis, mihi eam per exhibitem presencium destinantes.

Silně porušený text.

Václav IV. žádá opata vyšnobrodského Otu IV., aby zachoval vodňanský kostel pro jeho notáře M. Zdeňka z Labouně.

1408, listopad 6. Žebrák.

Knih. klášt. vyšnobrod. Rkp. 49, fol. 39^a.

Wenceslaus, Dei gracia Romanorum rex semper Augustus et Boemie rex.

Devote, dilecte! Devocationem tuam affectuose requirimus et hortamur desiderantes, quatenus honorabilem Sdenkonem, Magistrum in artibus et baccalarium in medicinis, canonicum Pragensem, plebanum Wodnanensem,^{a)} regalium expensarum nostrarum notarium, devotum nostrum dilectum et negotia sua singula habens tibi propensius recomissa et nequaquam aliquos processus seu literas papales, seu ab eo delegatorum in prejudicium eiusdem Magistri Sdenkonis occasione predicte ecclesie sue Wodnanensis, cuius ius patronatus seu presentandi ad nos pertinet, circa quam ipsum Magistrum Sdenkonem, qui eciam ad ipsam per dyocesim legitime confirmatus existit et neminem alium conservare volumus quovis modo urgente suscipere aut ipsarum vigore execucionem per te vel tuos facere debeas vel presumas. Facies enim in hoc Celsitudini nostre complacenciam multum gratam, cuius erga te et monasterium tuum suo tempore in casu simili et maiori vice reciproca volumus reminisci. Datum Mendici, die VI. Novembris regnorum nostrorum anno Boemie XLV°, Romano vero XXXII.

Ad mandatum domini regis Jacobus canonicus Pragensis.

Honorabili et religioso abbati monasterii in Altovado, devoto nobis sincere dilecto.

Nejmenovaný kanovník pražský se zaručuje, že nebude žádati žádné náhrady za škody Rackem z Rýzmburka řeč. „Kobyla“ sobě způsobené a poddává se pro příště v majetkových věcech sv. Stolci nebo arcibiskupovi.

S. d., s. I.

Knih. kap. olom. Codex 582, fol. 26^a.

In nomine Domini. Amen. etc. Constitutus personaliter A. canonicus Pragensis per aliquod ingenium non deceptus, nec vi nec metu compulsus vel fraude aliqua inductus, sed ex certa sciencia et mea spontanea voluntate pure, libere et irrevocabiliter et perpetue et sine spe reddeundi provisit data fide et stipulacione solemptni et valida, quod redditus, census, alia bona mobilia et utensilia, si que per Raczkonem dictum Kobyla vel suos sunt alienata vel ablata, ammodo non repetere per se vel per alium ducere vel inducere, vel alias quovis quesito colore, et quoad hoc idem B (!) canonicus renunciavit doli, male fraudis, lesionis et omni iuris canonici et civilis auxilio et omni

^{a)} Original: Woldnanensem

consuetudine statuto fori et cuiusvis privilegio ac omni iuri (!), per (quod)^{a)} generalis renunciacio reprobatur vel dicitur non valere, renunciatis omnibus excepcionibus et cavillationibus, que in hoc facto dicto domino A. canonico prodesse possent et dicto Raczconi obesse. Insuper sepdictus dominus A. canonicus per observationem omnium premissorum submisit omnia bona sua mobilia et immobilia ecclesiastica presencia et futura coercioni, compulsioni et iurisdiccioni camere apostolice vel curie archiepiscopal Pragensis, ad quas ipse Raczko voluerat recurrere omni excepcione remota. Super quibus omnibus et singulis prefatus dominus A. canonicus peciit sibi per me, notarium publicum etc. Acta sunt anno etc.

13.

Kněžstvo děkanství klatovského dává děkanu rokycanskému Janovi, plebánovi ojenickému, plnomoc k zakročení u Kurie proti Rackovi z Rýzmburka.

1414, Klatovy.

Arch. kap. pr., Rkp. XCII, fol. 23^a.

In nomine domini. Amen. Anno Nativitatis eiusdem millesimo quadragesimo XIII° etc. Constituti personaliter honorabiles et circumspecti viri, domini Sla . . . de S. Jo[hannis] etc. plebani sive parochialium ecclesiarum rectores archidiaconatus Plznensis, decanatus Glathoviensis, Pragensis diocesis, habita, ut moris est, convocatione generali, insimul congregati ante altare summum in ecclesia parochiali oppidi Glathowiensis, matura deliberacione sanoque et unanimi consilio desuper habitis, dicti viri honorandi et circumspecti plebani seu parochialium ecclesiarum rectores decanatus supradicti, cupientes ecclesiarum suarum parochialium commoda et libertates a multis temporibus retroactis habita et habitas disponere et ordinare suasque libertates pro posse secundum iusticiam defensare exaccionibusque insolitis et inconsuetis nullo modo volentes consentire ex causis rationabilibus, nam quidam eorum sunt ex mandato serenissimi principis domini et domini Venceslai, divina gratia Bohemie regis et Romanorum regis per Raczkem Cobylam in mediis fructibus exaccionati, alii vero per Raczkem de Ryzberg et ipsius complices in an[n]onis taxati, quidam vero exspoliati in armentis et pecudibus, nonnulli per ignem exusti penuriaque multa aggravati atque depresso. Ex causis igitur

^{a)} Interpol.

218

premissis sencientes se gravatos timentesque plus in posterum gravari, appellationi seu appellationibus, honorabilis et circumspecti viri, domini Johannis plebani sive ecclesie parochialis (in Ogenicz)^{a)} rectori[s], necnon decani Rokycanensis (!) ac aliis omnibus cum supradicto domino Johanne appellantibus adheserunt atque adherent effective et nichilominus predicti adherentes ibidem constituti meliori modo, via, iure, forma et causa, quibus melius et efficacius fieri potest et debet, fecerunt, constituerunt et solemniter ordinaverunt suum verum, legitimum et indubitatum procuratorem, actorem, factorem, negotiorum suorum gestorem et nuncium specialem atque generalem, dominum Johannem plebanum in Ogenicz supradictum apsentem (sic) tamquam presentem, ratificantes et ante omnia approbantes omnes et singulos actus pro adherentibus per ipsum factos et fiendos quomodolibet in futurum, dantes et concedentes predicto suo procuratori plenam, liberam et omnimodam potestatem in causa seu causis, quas habent seu habere possent, propter quosdam processus per sanctissimum in Christo Patrem, dominum et dominum nostrum Johannem, divina providentia papam vicesimum tertium supradictum pro parte venerabilis domini et domini Conradi, sacrosancte Pragensis ecclesie archiepiscopo (sic) pro exactione duarum decimarum protensos (!) et emanatos necnon monitionem eorumdem habituram seu habituras^{b)} coram^{c)} quocumque iudice seu iudicibus a Sede apostolica dato seu datis, dando vel dandis, surrogato vel surrogatis, surrogando vel surrogandis, necnon ad agendum et defendendum etc. prout in forma.

NEDATOVANÉ DOKLADY

1.

Pražští mansionáři prosí, aby na zmírnění bídý směli prodati staré nachové sukno.

Knih. kap. olom. Kodex 582, fol. 152^a.

In nomine Domini. Amen, etc. Constitutus personaliter a, b et c, maiores mansionarii chori beate Marie Virginis in ecclesia Pragensi capitulariter congregati, unanimiter et concorditer proposuerunt et protestati sunt, quod ipsi et quilibet ipsorum adeo sunt egentes et defectus plures in victu et amictu paciuntur pro ista vice, ut asserebant, non habentes aliquas porciones, quibus

^{a)} Připsáno in margine: Inogenicz. ^{b)} Za tím škrtnuto: necnon. ^{c)} Orig.: quoram.

219

possent inopiam ipsorum relevare, et quod ipsi propter defectus ipsorum huiusmodi duos pannos, qui wlgariter „nachones“ nuncupantur, cap[pl]as et aliquas alias plures res, et quod dicti panni sive „nachones“, cap[pl]e et alie, ut premititur superflue, possint vetustate consumi et quasi in nichilum redigi, unde dicebant, se velle easdem res et specialiter „nachones“ vendere et alienare sine tamen priuicio et diminuzione cultus divini, et pecunias, quas receperint, pro eisdem exponere et committere et pro usu et necessitate ipsorum, qua minime carere possunt, protestantes nichilominus, quod ipsi omnes et singuli de omnibus premissis sponte et libere consenserunt et consciunt de presenti, petentes ipsi per me notarium . . .

2.

Pražští mansionáři prosí (Karla IV?) o úpravu postavení, jakož i o dovolení, aby mohli býti svěceni na kněze.

Formulář osecký II, fol. 58 a-b.

(Mansionarii petunt pro suis laboribus remunerari et quod vicissim succendant post mortem aliorum et quod ad ordines promoveantur.)

Vestre regie Majestati mirifice et clemencie inaudite vestre mansionarii iuniores, revera seduli ac devoti oratores uniformiter omnes et singulariter, universi preces supplices porrigunt et intensas, nullum post Deum velud orphani de[re]licti refugium habentes, nisi vestri excellentissimi culminis presidium singulare, in quod tamquam spem unicam cordis oculos defixerunt, sperantes egestatis et penurie delectus et miserie et inopportunitate creditorum eveniencium, qui pridem ex non distribucione propter quandam disordinationem contracta sunt et adhuc adherent, nichilominus in servicio Dei et beate Virginis constanter persistentibus eis per vos, ut per patrem misericordie fieri relevamen. Porro dictum ewangelicum crebro pectore gestant, dignum fore premium mercenarii et Augustinus: „Iusticia est preclarissima virtutum, reddens unicuique, quod suum est,“ secundum Sapientem id a vestra inestimabili liberalitate cupientes, propensius rogant et obnixe, ut cum aliquis, Deo volente, maior mansionarius ab hoc migrav[er]it seculo, minor mansionarius sibi succedat et succedere valeat, vestro favore et gracia roborante. Presertim, ut cultus divinus et maxime missarum sanctorum [numerus] multiplicatus augeatur, ex quo vobis et eis succrescat gracia salutaris, petunt devote devocius, ut possint

provehi ad gradus sacerdotii, in quo persistentes memoriam vestri et vestrorum predecessorum votivam habeant in missis singulis peragendis. Ceterum asserunt hoc expediens et rationabile, nec sub silencio transeundum cum maioribus mansionariis per I sexagenam pro mitris, cappis et superpeliciis auxeritis (!) non tardatis, minores oblivioni eandem cordam trahentes, pondus diei et noctis cum eis inseparabiliter et concomitative portantes, ut pariter cum eis pot[u]erint dicere: „Vivat rex in eternum!“

3.

Bušek, opat v Postoloprtech doporučuje arcibiskupovi Janovi [z Jenštejna?] chudého kněze Jana ordinovaného v Římě.

Červen, 11.

Měst. knih. Vratisl., Rkp. 379, fol. 143^b—144^a.

[Busco, miseracione divina abbas monasterii Porte apostolorum, ordinis sancti Benedicti reverendissime venerabilitatis viro, domino Johanni, sancte Pragensis ecclesie archiepiscopo, apostolice sedis legato etc. scribit.]

Totali facultate oracionum et cunctorum servitorum¹ predirecta. Reverendissime in Christo Pater et domine! Dominum Johannem, pauperem, omnino tamen honestum presbyterum, qui pridem non obtenta sui dyocesani licencia, in curia Romana sacros sacerdotii ordines est adeptus, dirigo vestre autentice (sic) dignitati intenta diligencia precipue in Dei nomine postulando, quatenus sibi amodo in vestra dyocesi per receptoriam exercendi sacerdotale officium licenciam pie et misericorditer conferatis, nam quod pro eo scribo, eius bona conservacio hoc effecit michi per plurimos designata. — Datum XI die mensis Iunii etc.

4.

Nejmenovaný plebán doporučí druhému vikáře ználého obou řeči.

Knih. kap. olom. Kodex 284, fol. 101^a.

(Plebanus plebano vicarium ordinat.)

Oracionum constancia sedule precurrente vicinorum deposit condicio sibi

¹ Orig.: servimium.

mutuo debite favencium, quod alter alterius utilitatem provideat et profectum. Igitur discrete domine, mi vicine, percepি veraciter, quod nunc vicario careatis. Igitur, si vicarium habere gliscitis, per cartulam nuncietis, quoniam vobis ydoneum et in utroque ydeomate expertum Bohemico similiter et Theutonicο¹ vobis veraciter ordinabo sciens, quod nequaquam pro eo non laborem, si ad hoc officium non valeret.

5.

Nejmenovaný žádá, aby v jeho farnosti nastala náprava, jinak se sám postará o pořádek.

Knih. kap. pr., Rkp. O, LIX, fol. 81 a.

Amica salutacione premissa. Discrete vir! Quidam vestri concives venerunt pridie ad nostri presenciam querulantes, quasi lacrimabilis (sic) dicentes: „Nos nulla sequitur iusticia a nostro viceplebano, quia nec nobis sermočinatur, nec nobis festa intimantur, licet sumus sibi parati, ut de jure tenemur, ad decimas, et alia servicia exhibentes, tamen, proh dolor!, solicita indagacione desinit animam nostram condempnare.“ Ideo peto ex parte avei, pariterque domini mei mandato, quatenus subinde eis fiat iusticie complementum, prout exigit ordo. Teneatis unum² vicarium pro eis et aliis in sermone tam Bohemicali, quam Theutunicali³ valentem, sin autem secus feceritis, ex tunc scitote, me una cum domino meo eis utique super eo providere de remedio oportuno. Datum ...

6.

Kněz Václav podává pod přísahou svědectví o své velké chudobě.

Arch. kap. pr. Kodex XCII, fol. 93 b.

Ego Wenceslaus pauper presbyter, nullum beneficium obtinens, solum de servicio meo vivens, in causa michi mota per dominum Stephanum olim conventorem fructuum ecclesie in Sesslicz iuro ad hec sancta Dei ewangelia, quod ad tantam et extremam paupertatem deveni, quod oportet me recurrere et ex

¹ Rkp.: theutonicο. ² Orig.: Unum. ³ Rkp.: t ...

nunc recurro ad illud miserabile suffragium iuris concessum „Odardus“ et aliis defectuosis et ultima paupertate gravatis. Iuro ad inferius descripta: Primo, quod ad presens iudicata, texta, texata et expensas litis in eadem causa ad presens habere non valeo, nec possum, nec per me, nec per alium seu alios. Item iuro, quod ad solucionem dictorum iudicatorum et aliorum, ad que sum condempnatus, nullam caucionem habere possum, nec fideiussoriam, nec pignoranciam, nec aliam quamcumque, que me in premissis vel premissorum aliquo relevare posset. Quare suffragante mihi predicto remedio iuris et ipsius necessitate peto me per vos, honorandum dominum officiale absolvı a sentenciis et aliis processibus occasione premissorum in me latis et ex nunc cedo omnibus meis mobilibus et immobilibus ubicunque consistentibus. Eciā iuro, quod postquam Deo disponente ad pinguiorem fortunam pervenero vel me pervenire contigerit, quod offero me dicta, iudicata et alia, ad que sum condempnatus, soluturum, ad arbitrium vestrum predictamque cessionem bonorum meorum, quibus ex nunc cedo, peto per vos, domine officialis, admitti et recipi et alia omnia per me superius expressa et petita et premissa inferius consistencia, si fuerit necesse, offero me probaturum legitime et peto admitti ea solum, que pro intencione mea fundanda sufficere videbuntur, alioquin si secus foret factum, ex tunc protestor de gravamine et de appo[nen]do, ut moris est.

7.

Kardinál sv. Vavřince Vilém absolvuje prostřednictvím probošta Beneše p. Konráda z Radonic, jenž násilně oslepil jistého kněze a stanoví mu veřejné pokání.

Arch. kap. pr. VII, 85 b.

[Absolucionis unius layci a summo penitenciario domino officiali commissa.]

Jenczo prepositus etc. Discretis viris, dominis: in Ponte, in Byelina et in ecclesiarum plebanis salutem in Domino sempiternam. Noveritis, quod reverendissimus in Christo Pater et dominus, dominus Guillerinus, miseratione divina etc. sancti Laurencii in Lutina cardinalis suas nobis quasdam literas ab eiusdem sigillo clausas direxit et transtulit continentes, qualiter Conradus de Radonicz Pragensis dyocesis coram ipso per procuratorem suum constitutus petitionem obtulerat, quod ipse olim, prout eciam nobis exposuit, in execacione cuiusdam presbiteri auxilium, consilium dedit et favorem, propter quod excommunicata

cionis incurrit sentenciam in tales generaliter promulgatam et quod per perpetuum impedimentum sui corporis sedem apostolicam non posset personaliter visitare super hoc beneficium absolucionis debite petiturus supplicari, faciens humiliter sibi super hoc eandem Sedem^{a)} de optimo remedio misericorditer provideri idemque dominus cardinalis auctoritate domini pape, cuius penitenciarie^{b)} gerit curam, nobis commisit, quatenus, si ita est, postquam dictus Conradus armiger communes maiores ecclesias illius loci etc. usque ad datum exclusive duobus tantum verbis mutatis, videlicet ubi dicitur: „Absolvatis“ ibi „absolvere deberemus“, et ubi dicitur: „Iniungatis inde“ etc., ibi ponatur „Iniungeremus“, quibus diligenter inspectis et intellectis, volentes mandatum huius exequi reverenter, cum nobis constet prout eciam ex dicti Conradi persona evidenter apparet, quod contenta in huiusmodi literis veritas suffragatur, dictum Conradum armigerum a prefata sentencia et huiusmodi excommunicationis reatu absolvimus in forma ecclesie consueta sibique, ut in prefatis ecclesiis vestris nudus et discalciatus, brachiis duntaxat retentis, virgam ferens in manibus et corrigiam circa collum et alias iuxta formam superius annotatam se feritur v[er]berari pro penitencia publica iniungentes, quapropter vobis dominis superdictis committimus et sub excommunicationis pena mandamus, quatenus postquam dictus Conradus armiger prefatam sibi iniunctam penitenciam impleverit cum effectu, ipsum a dicta sentencia absolutum publice nuncietis et in ecclesiis, in quibus necessarium fuerit, nunciari faciatis. Datum etc.

8.

Bernard, arcikněz kostela P. Marie v údolí labutském činí ostré výčítky Kubíkovi, plebánovi v Mutině, že zíšně a na škodu příbuzných provedl testament Henzlína ze Šitboru, strýce Bernardova.

Měst. knih. Vratisl., Rkp. 379, fol. 125^a—125^b.

Leonhardus archiplebanus ecclesie sancte Marie de valle Laventinensi in Karinthia situata, Cubiconi plebano ecclesie in Mutyn favorem, si que merebitur, cum oracionibus omne bonum. Pragensi in civitate et alibi valencium virorum fidedignis relationibus sum edoctus, eciam vicinorum districtus tui declaracione veridica intellexi, qualiter de domini Henslini de Schutbor, awunculi mei felicis recordacionis, testamento, cum quodam alio meliori, tamen

^{a)} Za tím řkrtnuto: aper . . . ^{b)} Řkrtnuto: regit.

nescio, si vocatus te intromiseris dispensandum, ipsumque testamentum tui sit marsupii (!) repletum, sed Jo[annem],^{a)} notarius civitatis(!) Zaczensis cum fratre eius filiorum ipsius penitus destructum. Constat tamen michi et cuilibet, qui ipsum novit, eum semper fuisse de dicatoribus recensitum, quamvis filiis ipsius bonorum suorum id, quod tibi placuit, tribuisti, et licet de bonis ipsius fusaveris et veneris omnia, que tua inercia adoptavit, deventum est ad vestes, quas adhuc frivole restituere non intendis. O, avaricia intermina! O, loculi dulces! O, iocunda pecunia!, quomodo eciam sacerdotum precordia obsedisti ea fortissime obstringendo, nam ubi deberent sacerdotes sanctam el(l)e[mosyn]am atrito dente rodere, orfanorum sudoribus cupiunt saturari. Vere melius erat illis in nemoribus spolia perpetrare, et ubi deberent testamenta eis fideliter commissa dirigere promovendo, ea nituntur supprimere, ventres suos de ipsis viliter insaccando. Sit tibi vel cuilibet tali brevis vita et miseria infinita! Memento quoque mei, nisi cum dictis orfanis concordaveris, ipsis totaliter evadendo, agnosceret dedecus tota Boemia tuum, nec nobiles de Rosenberk, quos tua versacia circumvenisti, latebit tua impia intencio nostris epistolis declarata, eciam cognoscet talia bene potens imperator Karolus Romanorum, et tu rescies, quia eciam astute wlpes luporum falcastris tempore obtruncantur.

DODATEK

Satira na kněžstvo, laiky a Oldřicha z Hradce.

Před r. 1388.

Knih. dceřn. Rkp. 211, fol. 295^b.

Hanc teneas rite normam tibi, clere perite:
Nunc lege, nunc ora vel cum fervore labora,
Nunc contemplare, nunc scripturas meditare,
Nunc tu doctorum cape doctrinas meliorum,
Nunc eciam pauca, ne mortis sis tibi causa,
Mors tua, mors Christi, fraus mundi, gloria celi
Et dolor inferni sunt meditanda tibi,
Quod sibi quisque serit presentis tempore vite,
Hoc sibi messis erit, cum dicitur: „Ite, venite.“

*

^{a)} Druhé znění (fol. 143 b'): Johannos (řkrtnuto), nad tím: ni.

Rustice vel civis pauper cum divite quivis
 Ffac bene dum vivis, post mortem nescis, quo ibis,
 Mors stat ante fores, tibi dico: „Corrige mores,
 Mors non (est)^{a)} subita, quam processerit bona vita,
 Nec eius merita minuit, qui vix erit ita,
 Qui Christum bene scit, satis est, si cetera nescit,
 Hoc est nescire sine Christo plurima scire,
 Cum domino psallis psallendo, bis tria serves,
 Ergo, cor sursum profer, bene respice sensum,
 Sit mons sublimis, pes iunctus, vis in ymis.

*

Qui biberit merum pisum, post hoc credo verum,
 Obtinet hic scelerum veniam quadraginta dierum,
 Quam dedit Urbanus papa sub nomine sextus,
 Hoc impetravit Vlricus, quando meavit
 Romam pro scelere, veniam qui cupit habere
 Dum sumis vinum debes premittere primum
 In tuo me nomine salvum fac, O Deus alme,
 Hic fuit Vlricus, Nove domus baro et icus,
 Pisa laudare decrevi et vitup[er]jare
 Pellibus ablatis (tibi)^{b)} pisa sunt bona satis,
 Bohemus comedat pisa, bona bibatis postea vina,
 Nam tunc meretur, si fortiter inebrietur,
 Pisis cum pellibus vivis vilibus demeretur
 Pisa cum lardo Bohemo mandere mando
 Conturbat clerum, si caret mensula merum,
 Ne vox sit rauca, bibe vinum, quod bibit auca,
 Vel lege vel canta, si credere pro alpa (sic)
 Est australis olus (non)^{c)} manducat pisa Boemus.¹

a) Interpolováno. b) Interpol. c) Interpol.

¹ V satirě se mluví o odpustcích udělených Urbanem VI. Oldřichovi z Hradce, „quando meavit Romam pro scelere“. MVB, v., str. 197, č. 351 uvádí jubilejný odpustky pro Oldřicha a řadu jiných šlechticů. Však udělil je Bonifác IX (1390) a nikoli v souvislosti s cestou do Říma. Proto kladu satiru před r. 1388, kdy Urban IV. zemřel.

SEZNAM DOKLADŮ

1. Datované doklady.

Kolem r. 1330. Zápis o svádách mezi farním duchovenstvem a augus-	
tiniány v Sušicích	29
Zprávy o českých minoritech z let 1338-1340	161
Před r. 1344. Výsledky visitace kláštera nepomuckého provedené	
Albertem opatem ebrašským	117
Únor, I. 1345. Březany. Fr. Vít konvrš aug. kláštera v Bělé pod Bezz-	
dězem činí po vstupu do rádu rozhodnutí o vydržování své rodiny	30
Kolem r. 1348. Karel IV. žádá papeže Klementa VI. o zrušení pro-	
visí a reservací na česká opatství cisterciátská	110
Červenec, 30. 1348. (Praha?) Arcibiskup Arnošt z Pardubic žádá opata	
v Citeaux, by zrušil tradičionelní odmítání českých kandidátů .	109
Prosinec, s. d. 1348, Drážďany, Karel IV. žádá opata v Citeaux, by	
nařídil cisterciáčkům přijímání českých kandidátů	108
Před r. 1350. Jakub I. opat plaský visituje klášter žádský místo opata	
nepomuckého	124
Kolem r. 1350. Dictamina tlumočící názory panovníkovy o záležos-	
tech beneficiátních	207
Kolem r. 1350. Protokol visitace provedené Jakubem I. opatem plas-	
ským ve Zlaté koruně	119
Červen, 8. 1351. (Žád). Ebrhart opat nepomucký stanoví požitky re-	
signovavšího opata žádského Hynka	143
Květen, 13. 1353, S. I. Arcibiskup Arnošt z Pardubic pohání rušitele	
interdiktu u sv. Jiří v Praze	89
Kolem r. 1355. Ebrhard opat nepomucký visituje klášter ve Ždáře .	127
Kolem r. 1355. Ebrhard opat nepomucký zmocňuje svého klášterního	
notáře fra. Jindřicha, by zastupoval klášter u Arnošta z Pardubic .	112
Listopad, 3. 1357. S. I. Řehoř z Rimini, generál aug.-erem., nařizuje	
řádné vydržování fr. Augustina z Litomyšle	44
Prosinec, 7. 1357. Neapol. Řehoř z Rimini, generál aug.-erem., rozděluje	
bavorskou provincii na česko-polskou a bavorsko-rakouskou	45
Prosinec, 8. 1357. S. I. Totéž prohlášení mluvící o intervenci Karla IV.	
ve prospěch českých augustiniánů	45
Kolem r. 1358. Jan II., opat plaský, visituje klášter v Mnichově Hra-	
dišti	121

Kolem r. 1358. Týž visituje klášter velehradský	122
Březen, 27. 1358. S. I. Řehoř z Rimini, generál aug.-erem., nařizuje projednati záležitost fr. Oldřicha z Čech	47
Listopad, 16. 1358. (Vídeň). Oběžník, jímž Řehoř z Rimini, generál aug.-erem., nařizuje dávky na vedení procesu proti Armachanovi .	48
Listopad, 17. 1358 (Vídeň). Stvrzení fr. Václava za prvního českého provinciála řádu erem. sv. Augustina	49
Listopad, 17. 1358 (Vídeň). Generál aug.-erem. činí některé personální změny na studiu pražském a brněnském	50
Před r. 1359. Praha. Arnošt z Pardubic dává kanovníkům Buškovi Leonardovu a Mikuláši řeč. Holubec právo stíhati zpronevěřitele peněz na stavbu pražské katedrály	210
Září, 7. [před r. 1359]. Praha. Arnošt z Pardubic odměňuje kanovníka Buška Mikuláše Holubce za poctivé služby při stavbě kostela sv. Vítta	211
Srpen, 28. 1359 (Padova?) Zrušení česko-polské provincie aug.-erem.	51
Červenec, 30. 1361. Lyon. Papež Innocenc VI. dovoluje benediktinům v Postoloprtech ponechati sobě majetek vyjma feudalií	91
Kolem r. 1363-67. Jindřich opat nepomucký oznamuje jména spolubratří zesnulých během roku	148
Před r. 1364. S. I. Kapitula boleslavská prohlašuje, že listina podaná Kurii stran boleslavské kustodie byla vyhotovena bez jejího vědomí	212
Po r. 1364. Fr. Heřman, provinciál aug.-erem., píše převorovi v Mor. Krumlově, jak se má chovati k vyhlášenému interdiktu	38
Duben, I. 1368. Modřice. Jan ze Středy biskup olomoucký, maje odejeti do Italie, určuje knihy, jež mají v případě jeho smrti připadnouti pražským augustiniánům	32
Leden, 2. 1370. Zlatá Koruna. Mikuláš IV., opat plaský, potvrzuje volbu Erharta z Borken za opata zlatokorunského	141
Září, 18. 1372. Vídeň. Jan patriarcha antiochenský a ap. legát, vynáší rozsudek v rozeprávě augustiniánů s farním duchovenstvem	33
Červen, 1. 1378. S. I. Heřman opat zbraslavský rovná neshody mezi klášterem mnichovo-hradištským a skalickým	130
1379-1380, Praha. Z aktů visitace po arcijáhenství pražském	186
Březen, 12. 1380. Č. Krumlov. Probošt Petr z Rožmberka žádá vyšnabrodských cisterciáků, aby při volbě opata respektovali zástupce fundátorské rodiny	140
Květen, 10. 1380. Praha. Kard. Pileus prohlašuje na prosbu provinciála aug.-erem., že všichni apošt. kaplani podléhají svým představeným	37

Kolem r. 1381. (Praha). Nařízení nejmenovaného arcijáhna pražského po vykonané visitaci	201
1378-1384. Probošt Petr z Rožmberka těší svou sestru Annu v Římě	213
Před r. 1384. Probošt Petr z Rožmberka nařizuje nejmenovanému jihočeskému klášteru cisterciátskému zavedení přísné chudoby	136
Před r. 1384. Týž vybízí nejmenovaný klášter premonstrátek k obnovení přísného slibu chudoby	167
Červenec, 28. 1385. Benátky. Fr. Bartoloměj, generál aug.-erem., jmenuje pražské lektory na nově založené studium vídeňské	53
Prosinec, s. d. 1385. Fr. Bartoloměj, generál aug.-erem. jmenuje fr. Alberta z Řezna bavorským provinciálem a vymezuje mu iurisdikci	54
Květen, 9. 1386. Žatec. Městská rada žatecká prosí provinciální kapitulu minoritskou v Opolu, aby Gerhart, kvardián žatec., zůstal v místě	156
Březen, 4. 1387. (Okounov). Erhard z Doupova na Okounově, prosí, aby jeho plebán v Libědích Machek mohl býti 3 léta mimo farost pro nedostatek výživy	215
Před r. 1388. Vojtěcha Raňkova list k augustiniánům třeboňským o závaznosti řádových předpisů	77
Před r. 1388. Satira na laiky a kněžstvo	226
Září, 12. 1391. (S. I.) Fr. Bartoloměj, generál aug.-erem., nařizuje přísné vyšetření žalob na fr. Jimrama z kláštera pivonického	60
Září, 13. 1391. (S. I.) Týž nařizuje fru. Jimramovi, aby se vrátil domů k vyšetřování	61
Prosinec, 8. 1391. S. I. Fr. Bartoloměj, generál aug.-erem., nařizuje brněnskému převorovi Filipovi, aby určil fru. Jimramovi jiný klášter k odpykání trestu	62
Téhož dne. Týž nařizuje gen. vikáři svého řádu v Čechách, by určil fru. Jimramovi konvent po odpykání trestu, a dává pokyny stran mnišky Anny z Ríčan	63
Říjen, 6. 1392. S. I. Bartoloměj, generál aug.-erem., nařizuje vyšetřiti, zdali fr. Albert ze sv. Dobrotivé byl nevinně trestán	64
Březen, 1. 1393. S. I. Fr. Bartoloměj, generál aug.-erem., promíjí fru. Jimramovi zbytek trestu a vykazuje mu konvent pivonický	67
Únor, 10. 1398. Roudnice. Olbram ze Škvorce, arcibiskup pražský, prohlašuje visitaci aug.-kanovníků za uspokojivou a stanoví některé menší předpisy	81
Kolem r. 1400. Kapitulní řeč, v níž se cisterciákům připomínají nařízení visitátorova stran kůru a silencia	129

Kolem r. 1400. Nejmenovaný se přimlouvá za přijetí sirotka Přibíka do kláštera vyšnobrodského	146
Kolem r. 1400. Promluva k vyšnobrodskému konventu o povinnostech řeholních	146
Kolem r. 1408. Mikuláš Ceiselmeister, arcijáhen horšovský, žádá za potrestání domažlického krémáře působícího ve městě pohoršení .	216
Listopad, 6. 1408. Žebrák. Václav IV. žádá opata vyšnobrodského Otu IV., aby zachoval vodňanský kostel pro jeho notáře Zdeňka z Labouně	216
Září, 14. 1411. Praha. Pražští oficiálové žádají žitavského děkana, by vyšetřil, chce-li Volfard, farář v Habersdorfě, dobrovolně ustoupit augustiniánům	39
Září, 25. 1411. Šárov. Jan z Bibrstejna předává faru v Habersdorfě augustiniánům-erem. v Praze	40
Září, 29. 1411. Žitava. Mikuláš Lehn, děkan žitavský, prohlašuje, že Volfard, farář v Habersdorfě se dobrovolně vzdal fary	41
Říjen, S. d., 1411. Praha. Pražští augustiniáni-erem. přijímají pod určitými podmínkami faru v Habersdorfě	42
Červen, 21. 1412. Praha. Arcibiskupští vikáři pražští dávají Fr. Vavřinci iurisdikci na faru v Habersdorfě	43
1413. S. d. Vyšší Brod. Jan Stajče, převor vyšnobrodský, přimlouvá se u kardiána minoritů v Č. Krumlově o zpětné přijetí uprchlého akolytha Vítka Pražákova	157
(1413.) Vyšší Brod. Týž prosí téhož opětne v téže záležitosti	159
Červen, 2. 1413. Vyšší Brod. Ota IV., opat vyšnobrodský, prosí za zpětné přijetí Vítka Pražákova	160
Z 1. 1387—1415. Ota IV., opat vyšnobrodský, se omlouvá od účasti na gen. kapitule	116
Z 1. 1387—1415. Ota IV., opat vyšnobrodský, poroučí přivésti do kláštera odpadlého mnicha Petra	133
Z 1. 1387—1415. Týž prosí vyběhlého mnicha Petra, by se vrátil do kláštera	134
1413. S. d. Mening. Fr. Petr z Mnichova, provinciál aug.-erem., dovoluje pražskému konventu převzítí faru v Habersdorfě	43
1414. S. d. Klatovy. Kněžstvo děkanství klatovského dává děkanu rokyanskému Janovi, plebánovi v Ojenicích, právo zakročiti u Kurie proti Rackovi z Rýzmburka	218
Prosinec, 23. 1414. S. I. Čeněk z Vartemberka protestuje u arcibiskupa pražského proti ukládání dávek vyšnobrodským cisterciákům	114

1415. S. d. Vyšší Brod. Jan Stajče, převor vyšnobrodský, oznamuje opatu-otci ve Vilheringách, Jakubovi, že opat Ota IV. zemřel	137
1415. S. d. Wilheringen. Jakub, opat vilherinský, běže na vědomí zprávu o úmrtí opata vyšnobrodského Oty a dává rozkazy pro interregnum	138
1415. S. d. Wilheringen. Týž zplnomocňuje svého konventuála Jana, by ho zastupoval při volbě ve Vyšším Brodě	139
S. d. S. I. Týž(?) napomíná konvent vyšnodrodský k zachování bratrské lásky za interregna	139
 2. Nedatované doklady.	
Pražští mansionáři prosí, aby na zmírnění býdy směli prodati staré náchové sukno	219
Týž prosí (Karla IV.?) o úpravu postavení a právo býti svěcenu na kněze	220
Nejmenovaný cisterciátsky klášter prosí sv. Stolici o pomoc před utiskováním šlechty	111
Cisterciáci (čeští?) prosí sv. Stolici o pomoc proti episkopátu a šlechtě	112
Nejmenovaný král (Karel?) osvobozuje klášter v Plasích na dvě leta od vojen. platů a povinného pohostinství své družině	112
Nejmenovaný opat prosí papeže o právo absolvovati členy do censur upadlé	113
Nejmenovaný opat nepomucký se omlouvá od účasti na gen. kapitule Ebrhard, opat nepomucký, povoluje požitečné právo dědického podílu svému členovi Janovi z Vipper	144
Úmrtní oznámení cisterciátská	148
Karel IV. prosí opata v Prémonetré, by jmenoval chotěšovského probošta visitátorem premonstrátů v Čechách	166
Papež Urban(V.?) nařizuje arcibiskupovi pražskému, aby světské kněžstvo zachovávalo rozhodnutí učiněné biskupem Janem z Dražic .	31
Slibová formule benediktina-laika	92
Jan, arcibiskupský oficiál pražský, dovoluje manželům Šdenklovým v Žatci, aby žili v ustavičné čistotě	156
(Biskup olomoucký) dovoluje sloužiti na Sv. Kopečku v zimě mimo kostel	168
Dotazník pro arcijáhenskou visitaci na Olomoucku	184
Bušek, opat v Postoloprtech, doporučuje arcibiskupovi chudého kněze Jana, ordinovaného v Římě	221

Nejmenovaný žádá, by v jeho farnosti se stala náprava	222
Kněz Václav podává přísežné svědectví o své chudobě	222
Vilém, kard. sv. Vavřince, stanoví pokání Konrádovi z Radonic za to, že oslepil kněze	223
Bernard, arcikněz labutský, činí ostré výtky Kubíkovi, plebánovi v Mutině	224
J., benediktin v Postolopretech, a jeho bratr Mikuláš z R. prohlašují, že obdrželi od bratra V. z R. dědický podíl	91
Nejmenovaný kanovník pražský slibuje, že nebude žádati žádné ná- hrady za škody způsobené Rackem z Rýzemberka, řeč. „Kobyla“	217
Nejmenovaný plebán doporučí kněze znalého obou řečí za vikáře .	221

REJSTŘÍK

- Alexandr IV., papež, 12.
 Ambit klášterní, 126.
 Alma, vdova po p. Oldř. z Hazm-
 burka, 66.
 Archiv (klášterní sakristie) 74.
 Armachan, 22, 48.
 Augustin, sv. 74.
 regule, závaznost, 74–76, 77–81.
 A. biskup Conkordienský, 66.
 Augustiniáni eremité. Vedení řádu,
 9–10. Poměry majetkové, 12
 – 14, studium 14–19. Duch.
 správa, 19–26, 33–37. Ob-
 servance 26–28.
 Generál Řehoř z Rimini, 45, 50.
 Bartoloměj, 53, 60.
 Provinciálové: Heřman, 38. Le-
 onhart, 27, 53, 58, 59, 60. Mi-
 kuláš, 38. Petr z Mnichova, 43.
 Václav, 49. Albert z Rezna, 54.
 Česká provincie, 44, 45–47, 49
 – 50, 51. Viz Bělá, Brno, sv.
 Dobrotivá, Domažlice, Krasi-
 kov (Mor.), Krumlov Mor.,
 Litomyšl, Ostrov, Praha, Ro-
 čov.
 Augustiniáni-kanovníci, 71–76.
 Viz Roudnice, Třeboň.
 Bělá pod Bezdězem, augustiniáni-
 eremité. Fr. Vít, 30.
 Benedikt XII., papež, 98, 105, 153.
 Benediktini, viz Praha - sv. Jiří,
 Břevnov.
 Postoloprtý, 87, 91. Bušek, opat,
 221.
- Rajhrad, 92.
 Beroun, 180, 196.
 Běsná, 175, 201.
 Biblická studia rádová, 15, 54, 55, 72.
 Z Bibrštejna, Jan, 24–25, 39–43.
 Boleslav, Stará. Kapitula, 212.
 Bologna, 16, 52, 55, 57, 60, 67, 68,
 104.
 brevíř (klášterní), 72, 73, 76, 101,
 117, 122, 123, 125, 127, 129–130.
 (světský), 202.
 Brno, augustiniáni-eremité,
 Převorř, Augustin, 11, 17, 52, 56.
 Filip, 17, 56, 62.
 Členové, Frank a Petr, 13, Albert,
 52, 53. Martin, 55, 57, 60.
 Arnošt, 56, 57. Albert, 57. Jar-
 loch, 58. Augustin, 59. Michal,
 59.
 Lektorř, Filip, 17. Lev, 50.
 Sv. Jakub, fara, 25.
 Bruges (Belgie), 18, 59.
 Budina, fara, 174, 198.
 Cambridge, 16, 59, 64.
 Circator, 130.
 Cisterciáci, viz Brod Vyšší, Citeaux,
 Ebrach, Hradiště Mnichovo, Mo-
 rimond, Kamenc, Koruna Zlatá,
 Osek, Plasy, Pomuk, Sedlec, Ska-
 lice Č., Velehrad, Wilheringen,
 Zbraslav, Žďár.
 Citeaux, 95, 97, 98, 101, 105, 108.
 Dachs Mikuláš, purkrabí v Ham-
 stejně, 40.

Dante, Alighieri, (spisy), 32
Dictamína, 183, 207.
dílny klášterní, 118, 123.
Sv. Dobrotivá, augustiniáni-eremité, 13.
Fr. Albert člen, 13, 27.
Domažlice, augustiniáni - eremité, 13, 60.
Z D. Arnošt, lektor, 54.
Z D. Mikuláš, lektor, 27, 51 — 54, 55, 57, 60, 64, 66.
Z D. Křišťan, aug.-erem. 82.
Z D. Jakub, 53. Jindřich, 57.
Krčmář, 216.
Dominikáni, vůbec, 25.
dormitář, 72, 123, 128.
Dorost kněžský, 180.
d. klášterní, viz noviciát.
Z Doupova, Erhart, 215.
Z Dražic, Jan, biskup pražský, 20.
Dřevčice, 198.
Družec, 197.
Duchovní správa, 19 — 28, 33 — 43,
174, 182, 186 — 201, 201 — 207,
222.
Ebrach, cisterciáci, 117, 118.
episkopát, 112.
exempce klášterní, 96.
Exkomunikace, 23, 34, n, 38 — 39, 55, 57, 87, 89 — 90.
Florencie, 16, 52.
formuláře, 95 — 96.
Habersdorf, fara, 24 — 25.
hádky (v klášteřích), 101, 102, 118,
121, 126, 128, 139.

Heřman, z Mindelheimu, biskup
nikopolský, 17, 68.
hospodářství (klášterní), 76, 83, 106,
121, 122, 126, 128, 131 — 132.
Farní, 205.
Hostím, 180.
Z Hradce, Oldřich, 225 — 226.
Hradiště Mnichovo (cisterciáci),
104, 121 — 122.
opat Matěj, 130.
Hus, 96, 102, 105.
Ze sv. Hypolitu Ondřej, lektor, 15,
55.
Charita (klášterní),
a) chudinství, 103, 117, 119.
b) nemocní, 73, 103, 118, 119,
123, 125, 127.
c) pohostinství, 103, 119, 126.
Chudoba řeholní, 12 — 14, 29 — 30,
53, 55, 58, 66, 73, 76, 82, 87, 91
— 92, 153, 167 — 168.
kněžská, 222.
Inkvisitör, Hartmann (O. Min.)
154, 162, 187.
Interregnum (klášterní), 137 — 140.
Jan, markrabí moravský, 100.
Jan, patriarcha antiochenský, 33 —
37.
Z Janova, Matěj M., 21.
Jazlovice, 199.
Z Jenštejna Jan, arcibiskup, 28, 37,
76, 81.
Jesenice, 181.
Z Ježova, Raňkův, Vojtěch, 71,
74 — 76, 77 — 81.

Jílové, 180.
Jindřich, probošt litoměřický, 31.
Jošt, markrabí mor., 15, 50 (?).
Kamenec (cisterciáci), opat Petr, 131.
Michal Kantor, 133.
kancelář arcibiskupská, 182, klášterní, 74.
kanonické právo, 72.
kapitula klášterní, 73.
generální (cisterc.), 115.
provinciální (minorit.) 153, 155,
157.
kaplani apoštolští, 11.
Karel IV. císař 9, 10, 45 — 46, 87, 97,
108, 110, 165, 166, 183, 219, 220.
karty (hra), 101, 120.
kazatelství, 21, 33, 35, 106.
Kladsko (minor.) 153, 161.
Klarisky, 137, 153.
Klatovy, 218.
klausura, 64, 76, 83, 125.
Klement V. papež, 19.
Kněžoves, 201.
knihy, 53, 73 — 74.
Kojata, Ludvík, farář v Podskalí, 175.
Kolín n. R., 48, 145.
Z K. Mikuláš, 53.
Konratice, 199.
Konvrsí (laici řádoví), 73, 104.
Koruna Zlatá (cisterciáci), 95, 99,
101, 103, 119 — 121.
Opat: z Borků, Gerhart, 100, 141.
Kostelec (Benešovsko), 197.
Kostnice, 52, 68.
Kralovice, 180.
Krasíkov (u Mor. Třebové), klášter augustiniánů, 27, 58, 62.

Krumlov, Český, klarisky, 137, 153.
minorité, 15, Vít Pražákův, klerik, 154, 157 — 160.
K. moravský, augustiniáni-erem.,
38 — 39.
Kulturní činnost řádů, 72.
Kunice, 199.
Z Labouně, Zdeněk, M., 216.
Z Landshutu, Jan, klerik august.-erem., 51, 57.
Z Landštejna, Vítěk a Litold, 181.
Lektoři klášterní, 15, 54, 55, 67, 68.
Lichva, 202.
listiny padělané, 87 — 88, 182, 204.
Litomyšl, augustiniáni-eremité, 11.
Fr. Augustin z L., 44. Fr. Petr z L.,
64, 67, 68.
Livius, Titus (spisy), 32.
Loděnice (Čechy), 180.
Loserth, 173, 176 — 177, 180.
Louny, 175.
Malines (Belgie), 16, 67, 68.
mansionáři (postavení), 219, 220.
Mělník, aug.-erem., 51, plebán, 181,
fara, 194.
Mendikanti, 20 n., 31, 106.
Milič, z Kroměříže, 193.
Minorité, vůbec, 25, 153 — 155.
Generál Gerald, 161 — 162.
Viz Krumlov Č., Praha, Žatec.
Inkvisitör.
Mniši-odpadlíci, 133 — 136.
Z Mnichova, Jan, Mistr, 15, 50,
54, 55.
Mnichov, aug.-erem., 52.
Močsvětská a církev, 183, 207 — 210.

Modřany, 200.
Modřice, 33.
Montpellier, 10, 51, 104.
Morimond, 98.
Mravní stav: aug.-erem.
 aug.-kanov., 72, 76, 82.
 benediktinek,
 cisterciáku, 101—102, 105—106,
 146—147.
 klarisek, 137, 153.
 minoritů, 153—155.
 kněžstva svět., 173—181, 186—
 201, 204—205.
 laiků, 155, 156, 206—207.
Mrtník, 197.
Mšec, 198.
Mutina, plebán Kubík, 224.

Němci (vě farnostech), 58, 181, 221.
 v klášteřích, 97, 108—109.
nemocnice (klášterní), viz charita.
Z Norimberka, Fr. Bedřich Bohemus, 52.
 z N. Oldřich Wernher, 52. Jan
 Reimer, 67.
notář, 96.
Noviciát, augustiniáni-eremité.
 aug.-kanovníci, 71—72.
 cisterciáci, 104, 108—109, 121,
 128, 146.

Obrazy, cena, 29.
Očelice (dvůr cist.), 131.
Odpustky, 24.
Ojenice, plebán Jan, 218.
Okounov, 215.
Fr. Oldřich (z Čech), aug.-erem.,
 47.

O. vicenotář čes. desk zem., 187.
Opatovice (u Prahy), 173, 186.
Opol (minorité), 157.
Osek (cisterciáci), 95.
Ostřihom, z O. Mik. Pis, august.-
erem., 56.
Ostrom, aug.-erem., 52, 64, 66.
Oxford, 16, 58, 104.

Padova, 51, 55.
Páleč, Větší, 198.
Z Pardubic, Arnošt, arcibiskup, 96,
 97, 109, 210, 211.
Paříž, 51, 67, 104.
pater-abbas (cisterciáci) 98, 99.
pečeť, farářská, 182.
 konventní, 74.
 opatská, 99, 139.
Perugia, 16, 44, 45, 53.
Pileus kardinál, 11, 37—38.
Pivonice, klášter augustiniánů.
 Fr. Jimram, 27, 60—64, 67.
Plasy (cisterciáci), 95, 99, 112.
 Opat Jakub I., 124.
 Jan I., 119.
 Jan II., 121, 122.
 Mikuláš IV., 141.
 Členové, 142.
platy klášterů, státu, 112.
 církvi, 114.
 soukromé, 122.
počet kněží, 176, 181.
mnichů (Nepomuk), 118.
Podolí (u Prahy) fara 196.
pohostinství klášterní, viz charita.
Pohřívání (u řeholníků), 23, 60.
Pomuk (cisterciáci), 95, 103, 104,
 115, 116, 117—118.

Opatové: Ebrhart, 96, 100, 125,
 127, 143.
Jindřich, 148.
Mniši: Jindřich, notář, 96. Z Vi-
per, Jan, 144—145.
Popovice, 199.
posty, 122, 128.
Pozdná, 198.
Pozůstalosti kněžské, 206.
práce tělesná (v klášteřích cist.),
 103—104.
Praha. Metrop. kapitula: Kanovníci:
 Bušek Leonhardův, 210, 211. Ja-
 kub, 217. Mikuláš, řeč. Holubec,
 210, 211. Z Labouně, Zdenek,
 216. Arcijáhni: Bohuta, arcijáh.
 kouřim., 20, 29. Cieselmeistr, Mi-
 kuláš, arcij. horšov. 216. Řehoř,
 arcij. břilinský, 176, 186. Kapitula
 vyšehrad.: Jan „Paduanus“, 20, 29.
Fary: sv. Haštala, 174, 191. sv.
 Havla, 181, 193. sv. Jana, 191.
 sv. Jiljí, 186. sv. Kříže (Staré
 Město), 182, 192. sv. Klemen-
 ta (Poříčí), 174, 177, 181, 187.
 sv. Leonharta, 192. sv. Maří
 Magd. (Újezd), 174. sv. Mar-
 tina ve zdi, 175, 189. týž (St.
 Město), 191. sv. Michala (St.
 Město), 181. sv. Mikuláš (Pod-
 skalí), 179, 194. sv. Ondřej (St.
 Město), 190. sv. Petr (Poříčí),
 188. Strahov, 195. sv. Štěpán
 (na Rybníčku), 189. týž (ve
 zdi), 175, 189. sv. Václav (Zde-
 raz), 189.
Kláštery: Augustiniáni-erem. Pře-
 vor Matěj Tučen, 40. Vlašek

50. Jan z Deblína, 58. Mikul.
z Domažlic, 66.
Členové: Fr. Dominik, 51. Fr.
 Jakub, 13. Fr. Jiljí, 58, 59. Fr.
 Pavel, 59. Fr. Vavřinec, 26.
Studium: M. Jan rektor, 15, 50,
 54, 55, 57, 58, 68. Lektoři:
 Z Domažlic Mikul., 16, 54,
 55, 57, 64, 66. Burcer Konrád,
 52, 60. Z Norimberka Mikul.
 57. Runshaimer Jan, 58, 68.
klášter sv. Tomáše, 53, 64, 67.
augustiniánky-erem. (sv. Kateři-
na): Klementova Katerina, 60,
 61. Z Říčan Anna, 62.
Benediktini: Břevnov, 195. E-
 mauzy, 177.
Benediktinky: sv. Jiří, 87, 89.
sv. Františka: 161.
Magdaleny, 195.
Strahov, viz Premonstráti.
praxe kuriální, 97, 110.
Premonstráti, Doxany, 165. Chotě-
 šov, 165. Lunovice, 165. Kopeček
Sv., 169. Prémontré, 165, 166.
Strahov, opat Petr, 165. Želiv,
 165.
Pronásledování kněžstva, 217, 218,
 223.

Z Radonic, Konrád, 223.
Řebřík, 196.
refektář, 73, 101.
residence (řehol. představených),
 119, 127.
farářů, 179—180.
resignace opata, 100—101.
Z Řezna, Jan Mlčenpok (!), 58.

Z Říčan, Anna, augustiniánka pražská, 63. Plebán Otík, 178.
Rimini, 60.
Řím, aug.-erem. (sv. Tryphon), 60, 67—68.
Ročov, klášter augustiniánů, 27, 67—68..
Z Rojevic, Zikmund, purkrabí na Šárově, 40.
Rokycany (dekanát), 2, 18.
Roudnice, aug.-kanov., 81—83.
statuta roudnická, 76, 81, 82.
Petr převor, 76, 81, 82. Členové kaplani: Jan, Štěpán, Hrško, 198, p. 1.
Z Rožmberka, Anna, 213.
Oldřich, 114.
Petr (probošt), 136—137, 140—141, 153, 165, 167—168, 213.
rod, 114, 225.
Z Rýzmburka, Racek, řeč. Kobyla, 182—183, 217, 218.
Šat řeholní, 76, 83, 101, 103, 117.
Sbírky pro řády, 24, 34, 36, 55.
Sedlák, 173, 176.
Sedlec (cist.), 177, 186.
Seneca (spisy), 32.
Siena, 16, 22, 57.
silencium, 72, 75, 76, 117, 118, 120—121, 122, 124, 126, 127.
Skalice Č. (cisterciáci), opat Petr, 130, ex-převor Matěj, 130.
Školy, 202.
Školmistr, 180.
Ze Škvorce, Olbram, arcibiskup pražský, 76, 81.
šlechta, 97, 111, 112.

sliby řeholní, 75, 79, 92
Slivenec, 200.
Slušice, 199.
Smolnice (fara), 179.
Soběchluby, 181.
statuta klášterní, viz Benedikt XII., Roudnice.
diecésní, 203.
Štávka Jan, probošt aug.-kanov. v Olomouci, 71.
ze Středy, Jan, biskup olomoucký, (testament) 32.
Studia řádová, augustiniáni-erem. 14—19, 55. augustiniáni-kanovníci, 72.
cisterciáci, 104—105, 121.
Sušice, augustiniáni-emerité, 20.
Konrád, kaplan, 20, 29.
Svemyslice, 199.
světla oltární, 125.

Tarvis, 60.
Tchov, 199.
Tmáň, 197.
Tochlevice, 200.
Tolentino, 17, 56.
Tolosa, 104.
Tomek, 173, 175, 177—180.
Třeboň, aug.-kanov., 77.
Tresty řeholní, augustiniáni-erem. 26—28, 55, 58, 59, 60—64, 65.
aug.-kanovníci, 72, 73.
cisterciáci, 105—106, 113—114, 118, 120, 126, 127.

Újezd (Praha), 195.
Úmrtní rotuly (cist.), 148—149.
Urban V., papež, 11, 31 (?).

Václav IV., 183, 216.
Valerius, Maximus (spisy), 32.
Varhany, zhotovování, 17.
z Vartenberka, Čeněk, 96, 114.
Veclov, 201.
z Vechty, Konrád, arcibiskup, 96, 114.
Velehrad (cisterciáci), 101, 122—124.
Vídeň, aug.-erem., 53, 67.
Vienna, koncil 19.
Vilhartice, 180.
Visitace: 1. aug.-erem., 58, 59, 64.
2. aug.-kanov., 76.
3. cisterciáci, 98, 101, 103, 116—128.
4. premonstráti, 165, 166.
5. Arcižáhenská pražská (1379—80), 173—181.
6. Nejmenovaná v Čechách (kolem r. 1381), 181—182.
7. Dotazník pro v. na Moravě, 184—185.
volba abatyše (u sv. Jiří), 87.
opata, 99—100, 138—142, 165.
Vratislav, aug.-erem., 44.
Všeradice, 197.
Vyšehrad, 179, 180.
Vyšší Brod (cisterciáci), 95, 99, 102, 114.
Opat: Otík, 116, 133, 154, 160, 216.

Převor: Stajče, Jan, 96, 137, 154, 157—159.
Mnich-odpadlík Petr, 134. Kan-didát Přibík, 146.
Waldhauser, Konrád, 25, 155.
Waldsass, 98.
Wilheringy (cisterciáci), opat Jakub, 137—139. Mnich Jan, 139.
Windshheim, 59, 67.
Würzburg, 24, 26.

Zapy, 180.
zásobárna klášterní, 29.
Žatec, 155—157.
Minorité, 155, 156.
Kvardián Gerhart, 156.
Zbraslav, cisterciáci, 105, p. 1.
opat Heřman, 130.
Mořic bursarius, 133.
duch. správa, 174, 200.
Zlechov, 179, 200.
zlistnění, 74.
Zpovědníci, 21—23, 34, 36, 57.
Žďár (cisterciáci), 95, 101, 102, 103, 104, 124—128.
Opatové: Hynek, 95, 100—101, 143—144.
budova klášterní, 126.
městečko, 125.
Žebrák, 196.
Žleb (cisterciáci), Jan probošt, 133.

OBSAH

Augustiniáni - eremité	7
Augustiniáni - kanovníci	69
Benediktini	85
Cisterciáci	93
Minorité	151
Premonstráti	163
Duchovenstvo světské	171

STUDIE A TEXTY

k náboženským dějinám českým

P. Augustin Neumann, O. S. A.

Prameny k dějinám duchovenstva v době

předhusitské a Husově

Vytiskla Arcibiskupská

knih- a kamenotiskárna v Olomouci

Vydala

Matice cyrilometodějská v Olomouci

L. P. 1926